



**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ  
ДЗВО «УНІВЕРСИТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ»  
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ НЕПЕРЕРВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ  
КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ, ПСИХОЛОГІЇ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ**

## **СОЦІАЛЬНО-ОСВІТНІ ДОМІНАНТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СУЧАСНОГО КОМПЕТЕНТНОГО ФАХІВЦЯ**

Матеріали  
Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції  
*(19 травня 2022 року, м. Біла Церква)*

**Біла Церква 2022**

Рекомендовано Вченою радою Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «УМО» НАПН України (протокол № 6 від 22.06.2022 року).

**Рецензенти:**

**Мандрагеля Володимир Андрійович** – профсор кафедри методики професійної освіти та соціально-гуманітарних дисциплін Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «УМО» НАПН України, доктор філософських наук, професор

**Ковальчук Василь Іванович** – завідувач кафедри професійної освіти та технологій сільськогосподарського виробництва Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка, доктор педагогічних наук, професор

**Соціально-освітні доміанти професійної підготовки сучасного компетентного фахівця:** зб. матеріалів Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції, м. Біла Церква, 19 травня 2022 р. / за заг. ред. В.С.Кулішова, А.М.Лукіянчук, О.О.Рудич., Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН України, 2022. 285 с.

**Редакційна колегія:**

Сидоренко В.В., д.пед.н., проф.; Горошкова Л.А., д.е.н., проф.; Грозний І.С., д.е.н., проф.; Максимов М.В., д.п.н., доцент; Кулішов В.С., к.пед.н., доцент; Рудич О.О., к.е.н., доцент; Лукіянчук А.М. к.псих.н., доцент; Торба Н.Г., к.псих.н., доцент Фархшатова О.В., к.е.н., доцент; Бабченко Н.В., доктор філософії; Харагірло В.Є., Борзенкова В.

У збірнику представлено тези доповідей учасників Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції «Соціально-освітні доміанти професійної підготовки сучасного компетентного фахівця». У ході роботи конференції було розглянуто ряд актуальних питань стосовно: теоретичних і практичних засад підготовки сучасного компетентного фахівця: вітчизняний і зарубіжний досвід, особливості підготовки конкурентоспроможного випускника ЗВО в період війни, становлення особистості сучасного компетентного фахівця: виховний аспект, проектування і розвиток професійної та особистісної успішності майбутнього фахівця, психологічний супровід підготовки компетентного фахівців в умовах суспільних трансформацій, розвиток кадрового потенціалу системи вищої освіти, розвиток компетентності молодих фахівців щодо прийняття ефективних управлінських рішень, тощо.

Матеріали видання стануть у нагоді здобувачам освіти, аспірантам, молодим науковцям та всім, хто цікавиться питаннями підготовки сучасного компетентного фахівця.

За зміст і достовірність матеріалів несуть відповідальність автори тез.

*Автори опублікованих матеріалів несуть відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, власних імен та стиль викладу основного матеріалу*

Адреса: вул. Леваневського, 52/4, м. Біла Церква,  
09108 E-mail: [dipodist@ukr.net](mailto:dipodist@ukr.net).

## ЗМІСТ

<b>Інформаційне повідомлення.....</b>	<b>8</b>
<b>СЕКЦІЯ 1. ТЕОРЕТИЧНІ І ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ СУЧАСНОГО КОМПЕТЕНТНОГО ФАХІВЦЯ: ВІТЧИЗНЯНИЙ І ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД.....</b>	<b>14</b>
<b>КУЛІШОВ В. С.</b>	
Підготовка магістрів спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки до інноваційної професійної діяльності.....	14
<b>БАБЧЕНКО Н. В.</b>	
Місце виховних ситуацій у системі методів виховання сучасної молоді.	19
<b>АРЦЕБАРСЬКА О. О.</b>	
Особливість підготовки працівників поліції до надання домедичної допомоги.....	24
<b>АСЛАМОВ О. О.</b>	
Особливі тенденції підготовки курсантів вищих навчальних закладів зі специфічними умовами навчання в оволодінні англійською мовою.....	27
<b>БОНДАР В. О.</b>	
Національні тенденції в підготовці майбутніх графічних дизайнерів.....	31
<b>БРАГОВСЬКА О. М.,</b>	
Актуальні питання підготовки працівників правоохоронних органів до виконання службових обов'язків під час проведення масових заходів...	34
<b>ЗАВІСТОВСЬКА А. О.</b>	
Особливості тактичної підготовки правоохоронців до виконання службових обов'язків в сучасних умовах.....	37
<b>КАБАЧІЙ С. Ю.</b>	
Інноваційні підходи в сучасному освітньому процесі школи.....	40
<b>КАЛАШНІК Є. О.</b>	
Комплексу структурних теоретичних засад підготовки сучасного кваліфікованого фахівця.....	44
<b>КАФАРСЬКА А. В.</b>	
Педагогічний контроль як важлива складова освітнього процесу.....	47
<b>КОШЕЛЬ Ю. В.</b>	
Сучасні технології навчання та виховання у закладах вищої освіти.....	51
<b>ЛИТВИНОВСЬКА Т. Д.</b>	
Актуальні питання щодо змісту навчання здобувачів професійної освіти з використанням ігрових технологій.....	55
<b>МАКОВЕЙ Є. С.</b>	
Актуальні питання фізичної підготовки та фізичного виховання курсантів ЗВО в умовах воєнного стану.....	59
<b>НАДТОЧІЙ О. В.</b>	
Традиції та інновації в освітньому процесі вищої школи.....	62

<b>ПАВЛЕНКО А. О.</b>	
Підготовка майбутніх вчителів початкових класів до організації партнерської взаємодії з батьками.....	65
<b>ПЯНИЧУК М. С.</b>	
Актуальні питання інтерактивного методу навчання фахівців підрозділів національної поліції.....	69
<b>РЕБРОВА Ю. В.</b>	
Форми організації навчальної діяльності здобувачів вищої освіти.....	75
<b>САМОЙЛОВА С. Ф.</b>	
Теоретичні засади в професійній підготовці поліцейських на сучасному етапі.....	78
<b>СКРИПНИК А. О.</b>	
Використання інтерактивних методів у освітньому процесі закладу вищої освіти.....	81
<b>ФОКІНА Є. В.</b>	
Підготовка майбутніх вчителів початкових класів до формувального оцінювання результатів навчання учнів.....	84
<b>ШПАК А. В.</b>	
Пріоритетні засади тактико-спеціальної підготовки курсантів навчальних закладів для удосконалення компетентного фахівця поліції.....	88
<b>ЯЙЛЯН А. О.</b>	
Зарубіжний досвід підготовки працівників поліції до застосування вогнепальної зброї та сили.....	90
<b>СЕКЦІЯ 2. ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОГО ВИПУСКНИКА ЗВО В ПЕРІОД ВІЙНИ.....</b>	94
<b>КУЧЕРАК І. В.</b>	
Інклюзивна компетентність фахівця: передумови, складові, завдання....	94
<b>ЗАДОРОВНЯ Р. В.</b>	
Вплив інформаційних технологій на формування професійних навиків майбутнього юриста.....	96
<b>КНЯЗЄВА М. О.</b>	
Окремі аспекти комунікації між учасниками освітнього процесу в системі дистанційного навчання.....	99
<b>ПЕТРУШАК О. М.</b>	
Роль міжпредметних зв'язків в освітньому процесі вищої школи.....	103
<b>ПОПОВИЧ А. О.</b>	
Особливі технології у фізичному вихованні студентів зво в умовах сьогодення.....	106
<b>ШЕВЧЕНКО О. М., ТВУМ К.</b>	
Проблеми й переваги організації дистанційного навчання.....	108

<b>СЕКЦІЯ 3. СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ СУЧАСНОГО КОМПЕТЕНТНОГО ФАХІВЦЯ: ВИХОВНИЙ АСПЕКТ.....</b>	112
<b>ХАРАГІРЛО В.Є.</b>	
Гуманізація освітнього простору як стимул до самореалізації особистості майбутнього фахівця.....	112
<b>ВАКУЛА Б. В.</b>	
Гуманні методи використання тварин в навчальному процесі.....	118
<b>БРОВЧЕНКО Н. Б.</b>	
Емоційне виснаження під час військового стану.....	121
<b>КОРНІЄНКО О. Е.</b>	
Психологічні особливості політичних технологій.....	123
<b>ЛЮТОВА Ю. В.</b>	
Принципи психологічної освіти.....	126
<b>СЕКЦІЯ 4. ПРОЄКТУВАННЯ І РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ ТА ОСОБИСТІСНОЇ УСПІШНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ.....</b>	129
<b>ТОРБА Н. Г</b>	
Природа феномену фрустрації підліткового віку.....	129
<b>ЛУКІЯНЧУК А. М.</b>	
Формування професійної компетентності фахівців з психології при вивченні дисципліни «Психологія тренінгової роботи».....	134
<b>АНІСІМОВА І. А</b>	
Психологічна готовність дитини до навчання в школі.....	140
<b>БАТЕНКО К.С.</b>	
Інноваційні підходи до формування англomовної компетентності в письмі.....	143
<b>БІЛЕЦЬКА В. В.</b>	
Психолого-педагогічний зміст професійної діяльності викладача психології.....	148
<b>ГАЙДАМАЧУК В. С.,</b>	
Проектування і розвиток професійної та особистісної успішності майбутнього фахівця в освітньому процесі початкових класів.....	151
<b>ГОЛОВАТИЙ О. В.</b>	
Особливості професійної самореалізації здобувачів професійної освіти у процесі педагогічної практики.....	156
<b>КЛЮКІНА Т.А., ЗАВІСТОВСЬКИЙ О. Д.</b>	
Актуальні питання психологічної підготовки компетентних поліцейських.....	162
<b>КОЛОМІЄЦЬ А. О.</b>	
Зміст і структура психологічної підготовки педагога.....	164
<b>МИЦЬКО В. М., КУЧЕРАК М. П.</b>	
Психологічні особливості публічного виступу.....	165

<b>ЧЕХ Ю. С.</b>	
Стратегія попередження конфлікту та її мовленнєві тактики в контексті підготовки сучасного компетентного фахівця.....	168
<b>СЕКЦІЯ 5. ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ПІДГОТОВКИ КОМПЕТЕНТНОГО ФАХІВЦІВ В УМОВАХ СУСПІЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ.....</b>	<b>174</b>
<b>МАКСИМОВ М. В.</b>	
Особистісне зростання як розвиток кадрового потенціалу системи вищої освіти.....	174
<b>АКІМОВА Н. В.</b>	
Психологічний супровід організації самостійної роботи студентів.....	177
<b>БЕЗПЕЧНА І. В.</b>	
Відчуття провини під час війни.....	179
<b>КАМІНСЬКА Н. В.</b>	
Психологічна безпека дитини під час війни.....	183
<b>КІЙКО Н. О.</b>	
Стимулювання психологічної та творчої активності на прикладі використання методу «мозкової атаки».....	186
<b>КЛИМЕНКО Т. І.</b>	
Особливості професійного становлення менеджерів.....	188
<b>КРИВОБОК А. С.</b>	
Рефлексія як психологічний механізм розвитку особистості.....	193
<b>МАШКОВСЬКА І. О.</b>	
Підготовка до проведення презентацій в роботі психологів.....	197
<b>СІЧКАР Д. М.</b>	
Психолого-педагогічні особливості підготовки в дистанційних умовах навчання.....	200
<b>ШЕРСТЯК І.</b>	
Пізнавай себе граючи.....	204
<b>СЕКЦІЯ 6. РОЗВИТОК КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....</b>	<b>207</b>
<b>ГРОЗНИЙ І. С.</b>	
Когнітивний менеджмент як технологія розвитку освітнього процесу...	207
<b>БАРКАР В. І.</b>	
Роль і місце профорієнтаційної роботи в умовах сучасного ринку праці...	212
<b>ГУДЗ І. В.</b>	
Практика планування розвитку кадрового потенціалу.....	216
<b>ЛЯШОК А. О.</b>	
Організація управління персоналом підприємства.....	220
<b>ЧЕКАНЮК К. О.</b>	
Маркетинг як специфічна функція управління.....	224

<b>СЕКЦІЯ 7. РОЗВИТОК КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДИХ ФАХІВЦІВ ЩОДО ПРИЙНЯТТЯ ЕФЕКТИВНИХ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ.....</b>	228
<b>РУДИЧ О. О.</b>	
Аудит і оцінювання управлінської діяльності.....	228
<b>ФАРХШАТОВА О. В.</b>	
Актуальні загрози економічній безпеці країни та протидія їм.....	234
<b>АНДРІЙЧУК А. О.</b>	
Особливості управління інноваційними процесами в організації.....	239
<b>БІЛЕЦЬКА В. В.</b>	
Аналіз вітчизняних та зарубіжних моделей ймовірності банкрутства підприємства .....	243
<b>ВИСОЦЬКА Н. В.</b>	
Особливості та форми планування діяльності закладів П(ПТ)О.....	248
<b>КАРАВАЄВА А. О.</b>	
Формування ефективної антикризової політики.....	255
<b>КЛИМОВИЧ О. І.</b>	
Менеджмент на різних стадіях життєвого циклу підприємства.....	259
<b>ЛУК'ЯНЧИКОВА Д. О.</b>	
Управління фінансово-економічною системою закладу професійно-технічної освіти.....	262
<b>ЛУК'ЯНЧИКОВА Є. О.</b>	
Організація фінансового планування закладу професійно-технічної освіти.....	266
<b>МЕДВІДЬ О. Л.</b>	
Особливості впровадження систем контролю та моніторингу діяльності персоналу організації.....	270
<b>ПЕРЕХОЖУК Н. М.</b> Особливості управління внутрішніми та зовнішніми процесами в організації.....	274
<b>ХОДАКІВСЬКА А. О.</b>	
Підприємство як відкрита система: його суть та функції.....	280

## ІНФОРМАЦІЙНЕ ПОВІДОМЛЕННЯ

19 травня 2022 року у Білоцерківському інституті неперервної професійної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України відбулася Всеукраїнська студентська науково-практична конференція «соціально-освітні доміанти професійної підготовки сучасного компетентного фахівця». Проведення Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції приурочене до Дня науки в Україні та Всесвітнього Дня вишиванки.

Мета Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції: обґрунтування соціальних та освітніх доміант підготовки сучасного компетентного фахівця в закладі вищої освіти, обговорення актуальних питань навчання і виховання сучасної молоді в період війни, координація науково-дослідної роботи.

Коло питань Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції з онлайн-трансляцією: 1. Теоретичні і практичні засади підготовки сучасного компетентного фахівця: вітчизняний і зарубіжний досвід. 2. Особливості підготовки конкурентоспроможного випускника ЗВО в період війни. 3. Становлення особистості сучасного компетентного фахівця: виховний аспект. 4. Проектування і розвиток професійної та особистісної успішності майбутнього фахівця. 5. Психологічний супровід підготовки компетентного фахівців в умовах суспільних трансформацій. 6. Розвиток кадрового потенціалу системи вищої освіти. 7. Розвиток компетентності молодих фахівців щодо прийняття ефективних управлінських рішень.

У конференції взяли участь представники провідних вітчизняних закладів вищої та фахової передвищої освіти, зокрема Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Київського національного університету імені Тараса Шевченка, КЗ «Сумський інститут післядипломної педагогічної освіти», ДЗВО «Донбаський державний педагогічний університет», КЗ КОР «Білоцерківський гуманітарно-педагогічний фаховий



коледж», Одеського фахового коледжу комп'ютерних технологій ОДЕУ, Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, Національного університету «Києво-Могилянська академія», Фахового коледжу геологорозвідувальних технологій Київського національного університету ім. Тараса Шевченка, Полтавського державного медичного університету, Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, Запорізького національного технічного університету, Університету Григорія Сковороди в Переяславі, Національного університету «Чернігівський колегіум імені Т.Г. Шевченка», Національного університету «Запорізька політехніка», Білоцерківського національного аграрного університету, Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка.

Було зареєстровано понад 150 осіб, на пошту організаційного комітету конференції подано 80 тез доповідей студентів та аспірантів вітчизняних закладів вищої освіти. На конференції зафіксовано понад 100 точок підключення, працювали три студентські секції.

Модераторами конференції були Івашев Євгеній Володимирович, заступник директора з навчальної роботи Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти та Лукіяничук Алла Миколаївна, доцентка кафедри педагогіки, психології та менеджменту Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти, кандидатка психологічних наук

Роботу конференції відкрила директорка БІНПО, докторка педагогічних наук, професорка Вікторія СИДОРЕНКО, яка привітала учасників конференції. У науковій доповіді «Де шукати втрачені кваліфікаційні навички випускників ЗВО?» звернено увагу на проблему невідповідності кваліфікаційних навичок випускників ЗВО сучасним запитам ринку праці. Вікторія Вікторівна проаналізувала фундаментальні причини так званої «кваліфікаційної ями», яка сьогодні поширена в усіх країнах світу та призводить до того, що випускники закладів освіти не можуть знайти роботу за спеціальністю і йдуть працювати на посади, які не відповідають їхній кваліфікації.

Учасників конференції привітала Наталія МУРАНОВА, проректорка з науково-педагогічної, освітньої роботи та міжнародних зв'язків ДЗВО «Університет менеджменту освіти», докторка педагогічних наук, професорка, яка відзначила плідну роботу колективу БІНПО та вагомий внесок у підготовку сучасного конкурентоспроможного фахівця. Наталія Петрівна зачитала Наказ Президії НАПН про нагородження науково-педагогічних працівників БІНПО почесними нагородами.

З привітальними словами до учасників виступили: Лідія ГОРОШКОВА, представник МОН України, вчена секретарка секції 22 «Науки про Землю» Наукової ради МОН України, експертка Національного фонду досліджень України, докторка економічних наук, завідувачка кафедри менеджменту ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»; Сергій КОВЕРГА, завідувач кафедри менеджменту ДЗВО «Донбаський державний педагогічний університет», доктор економічних наук, професор; Єлизавета ЄРМОЛЕНКО, здобувачка освіти 4 курсу спеціальності «Культурологія» Національного університету «Києво-Могилянська академія».

На пленарному засіданні з науковими доповідями виступили: Володимир КУЛІШОВ, завідувач кафедри педагогіки, психології та менеджменту БІНПО, кандидат педагогічних наук, доцент, з доповіддю: «Сучасні стратегії підготовки фахівців у Білоцерківському інституті неперервної професійної освіти», Михайло ЖУК, доцент кафедри соціально-гуманітарної освіти Сумського ОблІППО, кандидат філософських наук, доцент, з доповіддю: «Фахівець в умовах нових викликів: можливі напрями проєктів в умовах війни та після перемоги»; Олена ВАСИЛЬЄВА, члена-кореспондент Академії економічних наук України, декан факультету міжнародного туризму та економіки Національного університету «Запорізька політехніка», докторка економічних наук, доцентка, з доповіддю: «Технології мотивації та оцінки науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти»; Наталія КІЙКО, здобувачка освітнього ступеня «Магістр» спеціальності «053 Психологія» БІНПО, з доповіддю: «Стимулювання психологічної та творчої активності на прикладі

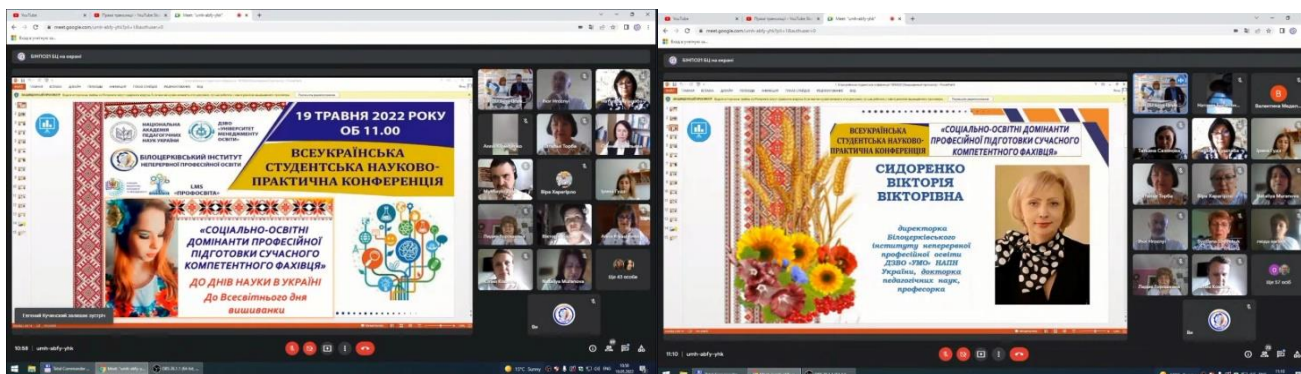
використання методу «мозкової атаки»; Карини СКРИНЧЕНКО, аспірантки кафедри екології факультету природничих наук Національного університету «Києво-Могилянська академія», з доповіддю: «Modeling of ecosystems` sustainable development»; Станіслав ГОРОШКОВ, здобувач освіти 2 курсу Фахового коледжу геологорозвідувальних технологій Київського національного університету ім. Тараса Шевченка, з доповіддю: «Monitoring waste generation and emissions of harmful substances».

Науковий дискурс було спрямовано на вирішення актуальних питань професійної підготовки сучасного компетентного фахівця.

Підсумки пленарного засідання підвела директорка БІНПО Вікторія СИДОРЕНКО, яка зазначила, що такий формат наукових дискусій надає новий імпульс та підтримку подальшому професійному розвитку сучасних фахівців.

Конференція продовжила роботу у трьох секціях. Цікавим та професійно-зорієнтованим було обговорення питань на засіданнях секцій, що розглянули теоретичні і практичні аспекти підготовки фахівців з психології, освітніх, педагогічних наук та управління.

Запис пленарного засідання Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції «Соціально-освітні домінанти професійної підготовки сучасного компетентного фахівця» можна переглянути на ютуб-каналі БІНПО за посиланням: [https://youtu.be/HMvELu\\_5OEQ](https://youtu.be/HMvELu_5OEQ)





**розвиток науки – це справа не однієї держави, а глобальний рух людства до прогресу та процвітання**

*Наука – це не просто набір даних і законів, який робить наше життя комфортним, це шлях розвитку людства, інструмент, що допомагає швидше розвинути себе та світ навколо*

**Українська наука сьогодні**

- щорічно ЗВО фінансується в обсязі понад 48 млрд грн
- в рейтингу 50-ти країн світу потребує професії в Україні переважають професії, які не потребують вищої освіти

**Українська наука сьогодні – це близько 60 тис дослідників та 35 тис технічних працівників у понад 400 наукових установах**

**НАУКА**

**«СОЦІАЛЬНО-ОСВІТНІ ДОМИНАНТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СУЧАСНОГО КОМПЕТЕНТНОГО ФАХІВЦЯ»**

**МУРАНОВА НАТАЛІЯ ПЕТРІВНА**

програмер в медично-медичній, освітній роботі на міжнародних з'язках ДЗВО «Інтерситет» спеціалізований освітній, викладач медичних наук, професорка

**«СОЦІАЛЬНО-ОСВІТНІ ДОМИНАНТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СУЧАСНОГО КОМПЕТЕНТНОГО ФАХІВЦЯ»**

**КОБЕРГА СЕРГІЙ В'ЯЧЕСЛАВОВИЧ**

завідувач кафедри менеджменту ДДІВТ «Обласний державний університет економіки, менеджменту та права» професор

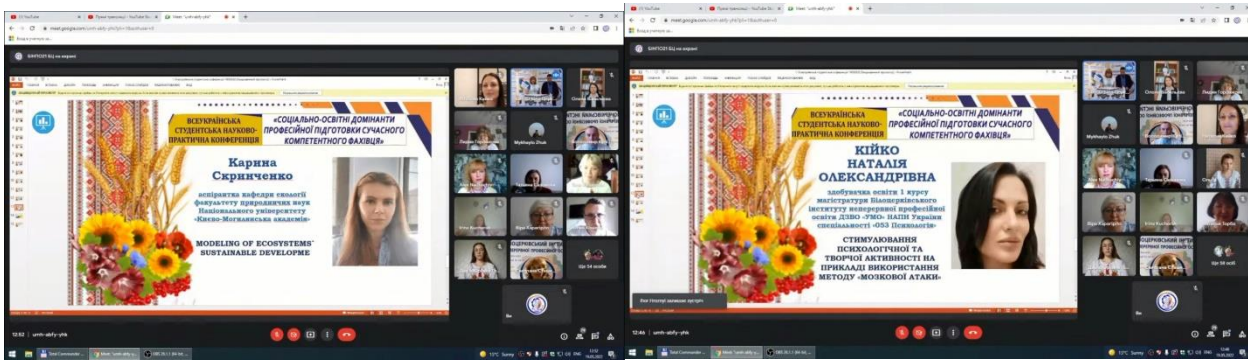
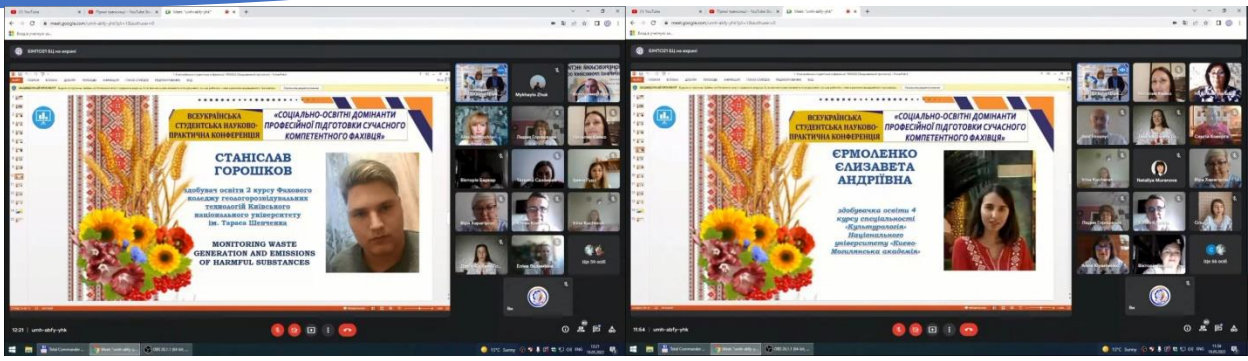
**«СОЦІАЛЬНО-ОСВІТНІ ДОМИНАНТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СУЧАСНОГО КОМПЕТЕНТНОГО ФАХІВЦЯ»**

**ВАСИЛЬСВА ОЛЕНА ОЛЕКСІВНА**

завідувач кафедри педагогіки, викладач в межах факультету ІННО, викладач педагогічних наук, доцент

**СУЧАСНІ СТРАТЕГІЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У ВИЩОЇ ОСВІТІ**

ТЕХНОЛОГІЇ МОТИВАЦІЇ ТА ОСВІТИ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ



## СЕКЦІЯ 1

# ТЕОРЕТИЧНІ І ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ СУЧАСНОГО КОМПЕТЕНТНОГО ФАХІВЦЯ: ВІТЧИЗНЯНИЙ І ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

## ПІДГОТОВКА МАГІСТРІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 011 ОСВІТНІ, ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

**Кулішов Володимир Сергійович,**

*завідувач кафедри педагогіки, психології та менеджменту  
Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти  
ДЗВО «УМО» НАПН України, кандидат педагогічних наук, доцент*

Сучасна освіта спрямована на формування інтелектуального потенціалу нації, створення умов для розвитку особистості й творчої самореалізації кожного громадянина України, виховання покоління людей, які будуть ефективно працювати й навчатися впродовж життя. Тому цілком логічним є оновлення діяльності закладів вищої освіти з урахуванням європейського досвіду та забезпечення професійної підготовки фахівців, які зможуть виконувати професійну діяльність у сучасних інноваційних умовах.

Слід відмітити, що імплементація Закону України «Про освіту» сприяє реалізації політики щодо забезпечення якості освітніх послуг та запровадження системи управління якістю освітньої діяльності [2]. Інноваційні процеси у системі освіти, що активізувалися у закладах вищої освіти останнім часом, викликали потребу у підготовці майбутніх викладачів до інноваційної діяльності. Ключову роль у цьому процесі відіграє компетентнісний підхід, що зміщує акценти в організації інноваційної діяльності закладів вищої освіти з процесу на результат.

Під компетентнісним підходом сьогодні розуміємо спрямованість освітнього процесу на формування і розвиток компетентностей особи як



кінцевого результату навчання. У Законі України «Про освіту» зазначено, що компетентність – це динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність [2].

Основною характеристикою готовності педагога до інноваційної діяльності вважається його професійна компетентність – точно визначена галузь професійної діяльності людини, певна посада з чітко визначеними посадовими обов'язками. Професійна компетентність педагога визначається через її основні показники: підготовленість до педагогічної та науково-методичної діяльності, особисту педагогічну майстерність, інноваційність мислення, професійні прогностичні уміння [1].

Системоутворюючим ядром забезпечення якості магістерської освіти у цьому контексті є збалансована відповідність сукупності знань, умінь, навичок, компетентностей інноваційним перспективам професійної діяльності магістра спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки на рівні створення, освоєння та застосування освітніх інновацій.

На етапі зародження інноваційної діяльності, її загальних творчих основ створюються найефективніші умови для розвитку інноваційної діяльності педагога, формування у нього прагнення до нового. Основу і зміст інноваційних освітніх процесів становить інноваційна діяльність, сутність якої полягає в оновленні педагогічного процесу, впровадженні новоутворень у традиційну освітню систему, що передбачає досягнення найвищого ступеня педагогічної творчості.

Інноваційна педагогічна діяльність структурно охоплює зовнішні (мета, засоби досягнення, об'єкт впливу, суб'єкт діяльності, результат) і внутрішні (мотивація, зміст операції) компоненти. Як і будь-яка педагогічна діяльність інноваційна діяльність виконує гностичну (пізнавальну), проєктувальну (перспективне планування завдань і способів їх вирішення), конструктивну (співпраця педагога і вихованців), комунікативну (взаємодія педагога із

здобувачами освіти, колегами), організаторську (поетапність дій педагога і здобувачів освіти) функції.

Сьогодні узагальнена модель інноваційної діяльності містить структурні (мотиваційний, креативний, технологічний, рефлексивний) і функціональні (особистісно-вмотивована перебудова освітніх програм, застосування нового, формулювання мети й загальних концептуальних підходів, планування етапів експериментальної роботи, прогнозування труднощів, упровадження нового в педагогічний процес, корекція та оцінка інноваційної діяльності) компоненти, критерії (творче сприйняття нововведень, педагогічне інноваційне мислення, культура спілкування) та рівні (репродуктивний, евристичний, креативний) [1].

*Мотиваційний компонент* інноваційної діяльності педагога може бути розглянутий у двох напрямках. По-перше, з точки зору місця професійної мотивації у загальній структурі мотивів; по-друге, в оцінці відношення педагога до змін (потреб у педагогічних нововведеннях) та необхідності їх сприйняття, що визначає змістовну сторону творчої спрямованості його професійної діяльності. Види мотивів педагога до здійснення інноваційної діяльності, в основному, пов'язані із матеріальними стимулами: рівнем професійного зростання, самоутвердженням та особистою самореалізацією.

Другим компонентом інноваційної діяльності педагога є *креативний*. У вітчизняній філософії розмежовується сутність понять «творчість» і «креативність». Творчість – це процесуально-результативне поняття, креативність – особлива властивість індивідуума, його творчі особливості і можливості (особистісний потенціал).

Автори моделі інноваційної діяльності стверджують, що креативність педагога виникає на основі імітування педагогічного досвіду, концепції, ідеї тощо з поступовим зменшенням частки компоненти копіювання. Таким чином, креативність розвивається від імітування – копіювання через творче наслідування до безпосередньої творчості. Це шлях від пристосування до педагогічної інновації, до її перетворення, що і складає сутність інноваційної діяльності педагога.



*Технологічний компонент інноваційної діяльності* педагога може бути представлено наступними діями:

- особистісно-мотивованою переробкою вже існуючих освітніх процесів, їх самостійною інтерпретацією, виокремленням та класифікацією проблемних педагогічних ситуацій, активним пошуком інформації з освітніх інновацій;

- професійно мотивованим аналізом власних можливостей із створення або освоєння нових ідей, концепцій, теорій та прийняття рішення з їх використання;

- формулювання цілей і загальних концептуальних підходів до проведення етапів експериментальної роботи;

- реалізація інноваційних дій: введення інновації в освітній процес та відстеження ходу її розвитку та реалізації;

- здійснення контролю і корегування впровадження інновації і всієї інноваційної діяльності, оцінка результатів упровадження, рефлексія самореалізації педагога.

*Рефлексивний компонент інноваційної діяльності* пов'язаний з обізнаністю педагогом сукупності методів і засобів з точки зору їх адекватності цілям інноваційної діяльності, її об'єкту і результату. Рефлексія як діяльність в аспекті введення інновацій передбачає проведення аналізу змін умов діяльності. Педагог-інноватор при цьому повинен мати властивості розділяти свої власні та чужі оцінки наслідків впровадження інновацій, передбачати подальші наслідки.

Отже, як бачимо, сьогодення вимагає викладача закладу вищої освіти, здатного до інноваційної освітньої діяльності, викладача-новатора конкурентоспроможного на сучасному ринку праці. У зв'язку з цим, у Білоцерківському інституті неперервної професійної освіти для підготовки магістрів спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки (освітньо-професійна програма «Педагогіка вищої школи») впроваджено обов'язковий освітній

компонент «Педагогічна інноватика». Метою даної навчальної дисципліни є оволодіння здобувачами освіти загальними засадами педагогічної інноватики, змістом та структурою інноваційної педагогічної діяльності, сучасними технологіями навчання; формування умінь дослідження, проєктування, управління та експертизи педагогічних інновацій, творчого мислення, готовності до інноваційної професійної діяльності.

У ході вивчення курсу «Педагогічна інноватика» здобувачі освітнього ступеня «магістр» мають змогу:

- розширити уявлення про розвиток інноваційних процесів в освіті;
- збагатити власний досвід про сутність інноваційної педагогічної діяльності;
- виробити вміння орієнтуватися у різних видах інноваційної діяльності;
- сформувати вміння застосовувати отримані знання у різних сферах інноваційної діяльності: педагогічний процес, інноваційна поведінка, спілкування, міжособистісні та міжгрупові стосунки в інноваційному освітньому середовищі;
- навчитися відбирати та оцінювати педагогічні інновації відповідно до цілей і завдань освітнього процесу з урахуванням рівня підготовки здобувачів освіти;
- сформувати вміння самостійно розробляти та впроваджувати педагогічні інновації відповідно до цілей і завдань освітньої діяльності.

Таким чином, через зміни у професійній діяльності сучасного педагога з орієнтацією на освітню інноватику та його готовність до реалізації особистого творчого потенціалу можна домогтися якісних змін в освітньому процесі закладів вищої освіти, наблизити результати їх діяльності до стандартів європейського освітнього простору.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Єрмоленко А., Кулішов В., Шевчук С. Розвиток інноваційної компетентності сучасного педагога професійної школи. *Імідж сучасного педагога*. 2020. № 5 (194). С. 52–57.
2. Закон України «Про освіту» № 2145-VIII від 05.09.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

## МІСЦЕ ВИХОВНИХ СИТУАЦІЙ У СИСТЕМІ МЕТОДІВ ВИХОВАННЯ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

**Бабченко Наталія Василівна**

*доктор філософії в галузі освіта/педагогіка, старша викладачка кафедри педагогіки, психології та менеджменту Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «УМО» НАПН України*

У вимірах гуманістичної парадигми виховання метод виховання переосмислюється як педагогічна категорія, активізується розробка теоретичних основ та технологічних особливостей використання методів виховання, які відповідають особистісно-зорієнтованому підходу, який передбачає відмову від механізму зовнішнього підкріплення (заохочення та покарання), і перехід до рефлексивно-вольових механізмів виховання (співпереживання та емоційного оцінювання) [1, с.123]. Одним з таких методів є метод «виховних ситуацій».

У науковій літературі зустрічається декілька варіантів трактувань терміну «ситуація»: соціальна, педагогічна, навчальна, виховна, діагностична, управлінська тощо. Згідно Великого тлумачного словника сучасної української мови за редакцією В.Бусел «ситуація» - це сукупність умов та обставин, що створюють певне становище, викликають ті чи інші взаємини людей» [2, с.1127] . Щодо трактування поняття «виховна ситуація» можемо стверджувати про множинність підходів до тлумачення цієї категорії. Так В.Караковський під

виховною ситуацією розуміє сукупність обставин, що дає можливість побачити відносини, що склалися між вихованцями, а також осмислено, цілеспрямовано впливати на процес становлення, розвитку та коригування цих відносин. З.Соловйова розглядає цю категорію як будь-яку з ситуацій (спонтанна чи спеціально створена), яка виникає в об'єктивному процесі виховання, що здійснюється суспільством через різні ланки його виховної системи та інші соціальні інститути. І. Бех у своїх працях дає таке визначення виховній ситуації: реальні обставини, які спонукають вихованця діяти у певний спосіб (суспільно-схвально або суспільно деструктивно) [4].

Таким чином виховна ситуація – це метод виховання, що моделює момент реального життя, в якому виявляється і підлягає випробуванню на стійкість система вже сформованих позитивних дій, вчинків, ставлень.

Потрібно зазначити, що сама виховна ситуація ще не є методом виховання, а лише обставинами, які виникають у педагогічному процесі. Статусу методу виховання ситуація набуває, з одного боку, якщо природна ситуація не проходить поза увагою педагога й використовується з метою розв'язання актуальних завдань з формування колективу чи окремої особистості. Для цього педагог має володіти низкою професійних якостей (перцептивні здібності, креативність, педагогічна інтуїція, здатність до імпровізації тощо), щоб миттєво зреагувати на природну виховну ситуацію та використати її в педагогічних цілях. З другого боку, виховна ситуація переходить у категорію «метод виховання», коли вона заздалегідь моделюється й спеціально створюється педагогом з конкретною метою в ході організації різнобічної діяльності вихованців, її перебіг коригується вихователем відповідно до заданого алгоритму та доводиться до завершення [4].

Вивчення наукових джерел показало, що створення виховних ситуацій більшість науковців відносять до групи методів організації діяльності, спілкування та формування досвіду позитивної поведінки, як способу непрямого впливу педагога на вихованців через використання зовнішніх умов, з якими особистість вступає в активну взаємодію [4].

В основі створення виховних ситуацій як методу виховання лежить спеціальна організація обставин, що «стимулюють вияв і розвиток у вихованців певних якостей, переконань і ціннісних орієнтацій» [7, с.326]; спеціально організовані педагогічні умови з метою «виявлення чи формування в процесі життєдіяльності вихованців системи відповідних ставлень» [5, с.198] та «мотивів позитивної поведінки чи подолання недоліків» [3, с.151], які передбачають «вияв певних позитивних внутрішніх якостей особистості під час розв'язання поставленої перед нею проблеми» [6, с.461].

Кожна виховна ситуація потребує планування «педагогом умов, необхідних для здійснення запланованого продумування ним своїх дій і поведінки в новій ситуації, виникнення у вихованців нових почуттів, зумовлених новою педагогічною ситуацією, які стають підґрунтям нових думок, мотивів поведінки і подолання недоліків» [8, с.330]. Вихованець не має відчувати штучності ситуації, а потрапляти в атмосферу людяності, гуманізму, де відсутній грубий примус. Виховні ситуації мають бути гуманістично спрямованими, враховувати гідність і право вихованця бути особистістю, спонукати його до самопізнання і самоактивності, впливати на свідомість і бути емоційно збагаченими. Емоційні переживання є важливими в процесі створення виховних ситуацій. Вони визначають ставлення вихованців до змісту виховної ситуації, забезпечують їхню активність у процесі її створення. Емоції є тим «ключиком», який допоможе вихователю «відкрити» внутрішній світ вихованців, зняти бар'єри у спілкуванні, допомогти їм успішно прийняти створені умови виховної ситуації, природно включитися в її хід [4].

Проте необхідно не лише забезпечувати емоційний фон під час створення виховних ситуацій, а й систематично діагностувати емоційно-вольову сферу вихованців. У процесі використання цього методу виховання педагог має вміти орієнтуватися в ході виховної ситуації, мобільно реагувати на непередбачені обставини, використовувати природні виховні ситуації, виявляти їх результативність; спостерігати за спілкуванням вихованців під час створення виховних ситуацій, їхніми поведінковими реакціями й емоційним станом;

діагностувати рівень їхньої вихованості, виявляти зміни в їхньому особистісному зростанні [4].

Тому для ефективного використання методу виховних ситуацій необхідно дотримуватись таких вимог:

- гуманістичний характер виховних ситуацій необхідно забезпечувати не прямим зверненням до здобувачів освіти, а цілеспрямовано організованими обставинами, які й створюють ситуацію;

- непрямий вплив на особистість доречно реалізувати прийомом «невимушеної примусовості», коли вихованцям показують «моральний зразок», приклад правильної поведінки, і створюються умови, які спонукають їх до аналогічної поведінки;

- зміст виховної ситуації має бути не надуманим, формальним, а прямо відповідати вимогам життя, відображати його з усіма суперечностями і складнощами;

- вихователь спеціально моделює лише умови для виникнення ситуації, а сама ситуація повинна бути природною;

- важливу роль для успішного використання методу відіграє несподіванка, оскільки вихованець, що очікує певної реакції педагога, заздалегідь готує себе до супротиву; якщо ж дії для нього несподівані, то в більшості випадків приймає позицію вихователя;

- в окремих випадках виправдовує себе невтручання вихователя в розвиток ситуації, що дасть можливість випробувати систему виховних відносин, забезпечити природність поведінки особистості, дати їй право вибору [4].

Таким чином метод створення виховних ситуацій має великий розвивально-виховний потенціал для формування важливих морально-вольових якостей, звичок і навичок позитивної поведінки вихованців.

Отже, бачимо, що в педагогіці поступово відбувається перехід від авторитарності до особистісно-зорієнтованого виховання, відповідно – від методів прямого впливу на особистість (вимога, переконання, покарання, вправляння) до широкого використання методів опосередкованого впливу та

взаємодії, що заохочують здобувачів освіти до самовиховання, самовдосконалення, до вироблення певної позиції в системі їхніх відносин з педагогами, однолітками, суспільством.

### **СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ**

1. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання: науково-метод. посібник / І. Д. Бех. К. ІЗМН, 1998. 204 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / укл. і голов. ред. В. Т. Бусел. К., 2001. 1440 с.
3. Волкова Н. П. Педагогіка : навчальний посібник / Н. П. Волкова. 3-тє видання, стереотипне. К. Академвидав, 2009. 616 с.
4. Демченко О. П. Виховні ситуації в особистісно зорієнтованому просторі початкової школи: монографія / О. П. Демченко. К. Видавничий Дім «Слово», 2014. 416 с.
5. Карпенчук С. Г. Теорія і методика виховання: навчальний посібник / С. Г. Карпенчук. К. Вища школа, 1997. 304 с.
6. Пальчевський С. С. Педагогіка: навчальний посібник / С. С. Пальчевський. К. Каравела, 2007. 576 с.
7. Педагогіка: навчальний посібник / В. М. Галузьяк, М. І. Сметанський, В. І. Шахов. Вінниця, 2003. 416 с.
8. Фіцула М. М. Педагогіка: навчальний посібник / М. М. Фіцула. К. Академія, 2000. 542 с.

## ОСОБЛИВІСТЬ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ ДО НАДАННЯ ДОМЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ

**Арцебарська Олена Олександрівна,**

*здобувачка вищої освіти бакалавра*

*Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

Науковий керівник:

**Завістовський Олег Дмитрович,**

*старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки*

*Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

На разі, у зв'язку з сучасною ситуацією в деяких регіонах нашої України відбуваються активні бойові дії, внаслідок яких зазнають пошкоджень не лише об'єкти інфраструктури, але й люди. Пересічні громадяни, які скоріше за все випадково опинилися на місці обстрілу, зазнають найбільших травм та пошкоджень, тому для рятування їхнього життя необхідно своєчасно застосувати заходи надання першої домедичної допомоги [1].

Взагалі для найбільш ефективного рятування життя людей бажано, щоб кожен громадянин володів навичками надання першої домедичної допомоги постраждалим, але, на жаль, на разі це залишається лише бажаним результатом. Існують такі категорії громадян, які внаслідок своїх професійних обов'язків, повинні володіти такими навичками. Однією з таких категорій є працівники Національної поліції України. Обов'язок надання першої домедичної допомоги працівниками поліції постраждалим навіть визначений Законом України «Про Національну поліцію» у ч.1 п.4 ст. 18, у ч.1 п.14 ст. 23 це визначається також як повноваження працівника поліції, крім цього, ч.4 ст.43 цього Закону передбачає надання поліцейськими невідкладної медичної допомоги, щодо осіб, які зазнали травм внаслідок застосування заходів поліцейського примусу [2]. В доповнення до вже зазначеного законодавчого нормативного акту можна зазначити ще один не менш важливий нормативно-правовий акт - Закон України «Про екстрену медичну допомогу» який у ст.12 точно визначає перелік



посадових осіб, які зобов'язані в своїй професійній діяльності рятувати постраждалих. Такими особами є: «...рятувальники аварійно-рятувальних служб, працівники державної пожежної охорони, поліцейські, фармацевтичні працівники, провідники пасажирських вагонів, бортпровідники та інші особи...» [3].

Найчастіше за все, працівники поліції діють оперативніше та швидше потрапляють на місце події за медиків, тому на плечі поліцейських покладається неймовірно важливе завдання щодо рятування постраждалих. Від правильного визначення стану постраждалого, алгоритму дій поліцейського, визначення причини пошкоджень та вміння усувати їх, швидкості надання екстренної медичної допомоги залежить життя людини та ефективність надання подальшої допомоги постраждалому медиками, вчасний виклик бригади екстреної швидкої допомоги, передача достовірної інформації з місця події та інше. При цьому важливо не створювати загрози для свого життя та здоров'я. Тому працівники поліції повинні, прибуваючи на місце події першими, повинні надавати домедичну допомогу правильно та кваліфіковано [4]. Для реалізації цієї мети, МОЗ навіть розробив спеціальний нормативно-правовий акт – наказ «Про удосконалення підготовки з надання домедичної допомоги особам, які не мають медичної освіти», від 29.03.2017 № 346, який передбачає план підготовки поліцейських та навчально-тренувальні програми з трьох рівнів для покращення якості виконання їхніх службових обов'язків у сфері надання допомоги постраждалим. Крім цього у даному Наказі зазначено ключове поняття нашої теми: «перший на місці події - це людина, що виконує базові маніпуляції для порятунку життя постраждалого з використанням мінімального набору обладнання або за його повної відсутності, цими людьми зазвичай і стають працівники оперативно-рятувальних служб: поліцейські, рятувальники та інші.

Отже, з вище зазначеного можемо зробити висновок, що питання домедичної допомоги працівниками поліції стало актуальним ще з 2014 року, з початку перших активних бойових дій на території нашої країни, у 2022 році це

питання постало доволі гостро. Адже, поліцейські, особливо патрульні, у своїй практиці найбільше стикаються з проблемами людей та наданням їм першої домедичної допомоги, тому що першими опиняються на місці події. Їхнє головне завдання полягає в тому, щоб якнайшвидше визначити причину виникнення травм у постраждалого та усунути негативні для життя постраждалого наслідники шляхом якнайшвидшого початку надання невідкладної допомоги тим особам, які цього потребують [5].

### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Домедична допомога на місці події : практичний посібник / П. Б. Волянський, А. М. Гринзовський, С. О. Гур'єв та ін. ; за заг. ред. д. н. держ. упр., професора П. Б. Волянського та д. мед. н., професора С. О. Гур'єва. – Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2020. – 224 с.
2. Закон України «Про Національну поліцію», Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 40-41, ст.379, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>.
3. Закон України «Про екстрену медичну допомогу», Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 30, ст.340, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5081-17#Text>.
4. Мислива О.О. Основи надання патрульною поліцією невідкладної (домедичної та медичної) допомоги постраждалим особам: навч. посібник / О. О. Мислива. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 144 с. ISBN 978-617-7665-25-9.
5. Наказ МОЗ «Про удосконалення підготовки з надання домедичної допомоги осіб, які не мають медичної освіти», від 29.03.2017 № 346, URL: <https://zakononline.com.ua/documents/show/62653>.

## **ОСОБЛИВІ ТЕНДЕНЦІЇ ПІДГОТОВКИ КУРСАНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ В ОВОЛОДІННІ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ**

**Асламов Олександр Олександрович,**

*здобувач вищої освіти бакалавра*

*Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

*Науковий керівник:*

**Завістовський Олег Дмитрович,**

*старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки*

*Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

Вивчення англійської мови в Україні сьогодні є одним з найважливіших завдань з огляду до євроінтеграційних прагнень держави. Враховуючи тісну співпрацю закладів зі специфічними умовами навчання з іноземними колегами, а саме систему обміну курсантів між закладами отримання освіти на засадах обміну досвідом, доцільно зазначити, що оволодіння англійською мовою на визначеному рівні є обов'язковим критерієм підбору кандидатів для такого обміну.

Ребрій І.М. розглядає три методи навчання англійської мови, а саме: інтерактивний, ситуативний та метод проблемних завдань. Перші два методи не є сучасними, і вже досить довго застосовуються у викладацькій діяльності, коли як останній є досить новим в педагогічній практиці. Не дивлячись на те, що автор зазначає лише роботу з військовими особами, а саме осіб що проходять службу в Збройних Силах України, метод можливо застосувати до будь-яких вузьконаправлених спеціальностей, наприклад таких, як поліцейська та правоохоронна діяльність. В основу цього методу закладено вирішення професійно-орієнтованих завдань із заглибленням у мовленнєву сферу під наглядом викладача, умовно-вільна від впливу викладача система, я підходить для осіб, які свідомо підходять до вивчення іноземної мови. Викладач відіграє наставницьку роль у співпраці у процесі навчання.

Студентам здається що вони виконують завдання самостійно, але викладач весь час спрямовує їх роботу і діє схемою: постановка заняття - виконання завдання - оцінка виконання завдання. На першому етапі викладач має переконатися, що студенти повністю усвідомили свою задачу (вони зрозуміли інструкції, правильно трактують слова та словосполучення, знають переклад нових лексем тощо). На наступному етапі викладач допомагає студентам виконати задачу за допомогою різних засобів. І на останньому етапі він перевіряє здобутки студентів, приділяючи особливу увагу продуктивним навичкам (письму та говорінню) [1: 182].

Під завданнями, автор розуміє речі, які військовослужбовці, а в нашому випадку – курсанти, виконують кожного дня. Специфіка роботи офіцера поліції передбачає дуже малий часовий відрізок для прийняття рішення та дії у невизначених робочих ситуаціях, саме тому особиста відповідальність учасників освітнього процесу відіграє ключову роль при застосуванні методу проблемних завдань. Але саме через велику потребу у самостійності, іноді, цей метод може не дати достатнього рівня знань у цілому для всіх курсантів або військовослужбовців.

Альтернативою методу вирішення проблемних завдань може виступати аудіо-лінгвальний метод, який також є досить новим у викладацькій практиці, та майже ідеально підходить для викладання курсантам. Його сутність у тому, щоб постійно вголос повторювати ключові фрази за викладачем, а як відомо, англійську, або іншу іноземну мову, ми краще запам'ятовуємо коли вивчаємо цілими фразами, тому багаторазове повторення найголовніших фраз може позитивно вплинути на швидкість запам'ятовування учасниками освітнього процесу.

Студенти тренуються правильно вимовляти лексичні та граматичні конструкції, виробляючи правильну вимову та інтонацію. Процес повторення активізує м'язову пам'ять апарату артикуляції, допомагає формувати нейронні зв'язки для перенесення короткочасної пам'яті в довготривалу. Завдяки цьому студенти можуть успішно відпрацьовувати новий матеріал під час

комунікативних завдань на заняттях та приймати вивчення надалі за межами класу [2].

Доцільним доповненням аудіо-лінгвального методу може стати комунікативний метод, який передбачає собою моделювання ситуацій із застосуванням лексичного або граматичного матеріалу, який було вивчено на попередніх заняттях. Залучання учасників освітнього процесу до роботи в парах, створення професійно-орієнтованих діалогів і обговорення якоїсь вузько направленої професійної теми у форматі дискусії під наглядом викладача, який залишає за собою право лише корегувати мовлення учасників, але ніяк не втручатися у сам процес.

Викладач створює комунікативну ситуацію на занятті, котра стимулює спілкування між студентами. Ситуація моделюється так, щоб студенти в своєму мовленні використовували точно той лексичний і граматичний матеріал, котрий вивчався під час заняття [2].

Наступний, найбільш тяжкий для сприйняття, але найбільш ефективний метод, підходить лише для тих осіб, які ставлять вивчення англійської, або будь-якої іноземної мови, за серйозну мету і готові витратити багато часу на її вивчення. Ілюстративний або прямий метод вивчення іноземних мов, набув популярності після стрімкого технологічного розвитку. Хоча його застосування відоме і в далекому минулому, але своєї сьогоденної популярності він набув лише після стрімкого технологічного прогресу двадцятих років. Викладач навчає мові без перекладу, а всі нові слова та фрази він ототожнює з навколишнім середовищем або зображенням цих предметів, дій або явищ. Наш мозок добре запам'ятовує за допомогою асоціативних зв'язків, саме тому наглядна демонстрація предметів, дій, або явищ через ілюстрацію шляхом називання їх мовою що вивчається, є досить дієвою та сучасною методикою викладання. Слід зазначити, що такий метод передбачає наявність повної віддачі від суб'єкта що навчається і високої кваліфікованості викладача.

Також слід додати, що існує досить схожий до методу вирішення завдань – конструктивістський метод. Мельнікова Т. визначає його як метод, який

базується на спрямованості навчального процесу на дію, наближену до виправданих реалій професійної діяльності. І пояснює, що такий вид навчального процесу, особливо на початкових рівнях такої діяльності, має здійснюватися за активної підтримки викладача, чією функцією є активне моделювання ситуації, враховуючи певні особливості, такі як рівень володіння мовою студентами, загалом володіння лексичним та граматичним матеріалом [3: 208].

Безумовним плюсом такого методу навчання, є можливість застосувати отримані навички та відточити їх у реальних подіях, тобто пережити змодельовану ситуацію, буквально, англійською мовою.

Додаткової уваги заслуговує така проблема, як низька мотивація серед учасників освітнього процесу. Т.О. Шаргун, Г.О. Бушко і Ю.С. Мосіна вважають, що причиною низьких результатів у вивченні англійської мови може бути інтелектуальна пасивність студентів в оволодінні іноземною мовою. Це може бути спричинено невисоким базовим рівнем знання англійської мови на момент вступу до закладу вищої освіти або технічним складом мислення. До того ж, студенти або курсанти таких спеціальностей частіше за все спрямовують свою увагу на профільні предмети, вважаючи іноземну мову менш потрібною або зовсім непотрібною [3: 206].

На думку авторів цієї роботи, вирішити це питання дуже складно, особливо якщо тягу до вивчення іноземних мов суб'єкту не було привито ще у шкільні роки. Поглиблене та якісне вивчення будь-якої іноземної мови, можливе лише за умови повної віддачі обох сторін, як учасника освітнього процесу, так і викладача. Це є обов'язковим при використанні будь-якого з методів викладання.

Отже, використання зазначених сучасні технології викладання англійської мови допоможе урізноманітнити заняття серед курсантів і покращити рівень їх знань. Інтегрування нових методів викладання може позитивно вплинути на мотивацію курсантів до вивчення іноземних мов, а можливо й зацікавити тих курсантів, які раніше не прагнули до їх вивчення. Хоч методи вивчення

іноземних мов постійно змінюються і удосконалюються, все одно, для якісного вивчення іноземної мови, не важливо при цьому який метод буде використовувати викладач, потрібна повна, двостороння віддача, як від викладача, так і від курсанта.

### **СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ**

1. Ребрій І.М. Сучасні методи навчання англійської мови для військових потреб, збірник наукових праць Харківського національного університету Повітряних Сил, Харків, 2018. С. 182.

2. Лідія Симак, Як і чому працюють наші методи викладання англійської мови? *Перший кембриджській освітній центр* 2020. URL: <https://cambridge.ua/blog/yak-i-chomu-pratsyuyut-nashi-metodi-vikladannya-anglijskoyi-movi/>.

3. Т.О. Шаргун Г.О. Бушко Ю. С. Мосіна. Сучасні аспекти викладання англійської мови в технічних закладах вищої освіти, педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах, 2020. С.206-208.

### **НАЦІОНАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ГРАФІЧНИХ ДИЗАЙНЕРІВ**

**Бондар В'ячеслав Олександрович,**

*здобувач другого рівня вищої освіти спеціальності*

*014 Середня освіта (Трудове навчання та технології)*

*навчально-наукового Інституту професійної освіти та технологій*

*Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка*

Графічний дизайн – один з найбільш динамічних видів мистецтва. Звичайно, успішність об'єктів графічного дизайну ґрунтується на використанні сучасних технологій, креативності, складних формотвореннях, але сьогодні на перший план виступає актуальність і суспільне значення візуальної інформації.



Підготовка майбутніх фахівців будується переважно на загальноприйнятих, інтернаціональних стандартах графічного дизайну. Національна культура у візуальному продукті найчастіше виражається наслідуванням як за сутністю, так і за змістом. Отже, метою дослідження є знаходження шляхів, що сприятимуть розвитку, продукуванню нових дизайнерських концепцій на основі національної ідентичності в процесі становлення сучасного спеціаліста з графічного дизайну.

В Україні проблемам вивчення графічного дизайну присвячені наукові праці О.Д. Гладун, А.М. Король, Л.С. Триноженко та ін. Питання національної ідентичності в дизайні порушується в роботах В.Я. Даниленко [1]. Штайнер Т.В. в своїх дослідженнях аналізує систему дизайн-освіти в Україні і зазначає, що наразі вона перебуває у стані трансформації.

Російська агресія стала каталізатором значних світоглядних перетворень в Україні і відповідно зросло значення і осмислення світоглядних кодів, які є засобом ефективного підсилення комунікативних процесів і наповнення інформаційного простору позитивними енергіями.

Актуалізація процесів національного відродження знаходить своє відображення в усіх комунікативних сферах, в тому числі, може активно проявлятися в об'єктах графічного дизайну.

В останнє десятиліття загострилася проблема національного й інтернаціонального у графічному дизайні, що виявляється у суперечності між «звичкою» графічного дизайну підроблятися під загальноприйнятту серед лідерів моду і дотримуватися її, та тяжінням до національно зорієнтованого дизайну, спрямованого на врахування національної специфіки споживання, мораль і надбання національної культури [3,10].

Якщо раніше національні тенденції проявлялись в дизайні переважно у вигляді елементів орнаменту, об'єктів декоративно-ужиткового мистецтва минулого, поєднання з сучасними концепціями, то зараз все змінилось. Усвідомлення, самоідентифікація, прагнення до спільного українського



розширює межі дизайнерських пошуків, спонукає звертатись до нових образів, які можна знайти у філософському вимірі.

В міфологічному образі України як складному світоглядному уявленні Дев'ятко Н.В. виділяє п'ять взаємно пов'язаних образно-кодових утворень, які можуть бути використані в процесі творчості [2, 51].

1. Образ держави, її втілення. Набув особливого значення в умовах посягання на цілісність та існування України.

2. Образ народу. Використовується як загальний образ народу, єдності, злуки, так і образ українця як конкретного представника з яскраво виявленими ментальними особливостями.

3. Виразники світоглядного міфу. В сучасному суспільстві це здебільшого публічні люди, діячі культури, політики. Також зараз авторитетними для переважної більшості українців є українська армія, якій довіряють, загалом, і вагомі у світоглядно-комунікативній системі окремі особистості, пов'язані з військом.

4. Окремі комунікативні елементи, що можуть набувати значень символів і знаків, наприклад, герб, прапор, соняшник, калина. Сюди належать також історичні події, знаменні місця, що набули знакової або символічної природи.

5. Міфопоетичний образ України як міфологічної героїні, в якому втілюються як глибинні психічні сили, так і суб'єктивне художнє бачення.

Зазначені образно-кодові утворення є зрозумілими, актуальними, насущними для кожного українця і не тільки. Вони є впізнаваними в усьому світі і можуть стати потужним імпульсом для творчості сучасного дизайнера.

Необхідно сформувати у майбутніх спеціалістів поняття, що графічний дизайн спрямований не лише на задоволення потреб, а й може чинити значний вплив на суспільство, світогляд, формування соціальних та моральних цінностей. Отже в процесі творчості слід прагнути до створення на національній основі унікальних стилістичних об'єктів з винятковими комунікативними характеристиками.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Даниленко В.Я. Дизайн України у світовому контексті художньо-проектної культури: монографія. Харків, 2005. 244 с.
2. Дев'ятко Н.В. Актуалізація українських національних світоглядних кодів як передумова світоглядних трансформацій в умовах «гібридних війн». *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Філософія. Філософські перипетії»*. 2019 (60). С.49-58.
3. Лопухова Н. Розвиток сучасних тенденцій графічного дизайну. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип 44. Том 2. 2021. С.9-13.

## АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ДО ВИКОНАННЯ СЛУЖБОВИХ ОБОВ'ЯЗКІВ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ МАСОВИХ ЗАХОДІВ

**Браговська Олена Миколаївна,**  
*здобувачка вищої освіти магістра*

*Запорізького Національного технічного університету*

*Науковий керівник:*

**Завістовський Олег Дмитрович,**  
*старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки*  
*Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

Охорона громадського порядку та забезпечення громадської безпеки під час проведення великомасштабних міжнародних змагань та олімпійських ігор є актуальною на сьогоднішній день, у ході яких часто виникають різні масові заходи, у яких можуть бути спровоковані групові порушення громадського порядку та масові заворушення на стадіонах під час спортивних матчів. Якщо розглядати масові заходи у загальній структурі, то дані явища характерні і під час проведення концертів, мітингів, демонстрацій та інших заходів, характерною особливістю яких є участь великої кількості людей.

У спеціалізованій літературі зустрічається досить велика кількість визначення «масового заходу». У найзагальнішому сенсі масовий захід — заздалегідь сплановані і визначені за місцем, часом, кількістю учасників та причинами збори людей, що мають характер свята, культурного чи рекламного заходу, або ділової зустрічі [1].

Масові заходи відрізняються від інших подій тим, що вони призначені для всіх бажаючих, а не для якоїсь обмеженої групи осіб. Такі події відбуваються на свіжому повітрі: на стадіонах, парках, на міських площах. Їх проведення пов'язане із знаменними подіями у культурному, політичному чи громадському житті. Діяльність поліції з охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки при таких ситуаціях має першорядне значення поряд із діями співробітників інших силових структур, відомств та міністерств [2].

Безпосередньо діяльність можна розглядати як способи дій підрозділів поліції та їх участь в організації проведення масових заходів, при охороні громадського порядку та забезпеченні громадської безпеки під час проведення самих заходів, при припиненні групових заходів порушень громадського порядку та запобігання масовим заворушенням.

Поряд із діяльністю підрозділів поліції, їх тактики дій безумовною складовою успішних дій з охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки є вмiле застосування співробітниками фізичної сили, спеціальних засобів та вогнепальної зброї. Актуальність цього питання обумовлена, насамперед, постійно зростаючою суспільною увагою до цього питання. Засоби масової інформації приділяють цьому велику увагу, порушення пов'язані з порядком застосування фізичної сили, спеціальних засобів та вогнепальної зброї співробітниками органів внутрішніх справ негайно стають надбанням різних сайтів та доступними для аналізу широкої аудиторії громадян. Ці порушення стають підставою для покарання працівників, аж до порушення кримінальних справ та притягнення їх до адміністративної та кримінальної відповідальності, а також вимагають негайного підвищення уваги питанням, пов'язаним із підготовкою

співробітників до дій пов'язаних із застосуванням фізичної сили, спеціальних засобів та вогнепальної зброї.

Насамперед, при розгляді правових питань застосування фізичної сили, спеціальних засобів та вогнепальної зброї визначено, що співробітник поліції зобов'язаний проходити спеціальну підготовку відповідно до програм, які визначаються органом виконавчої влади у сфері внутрішніх справ. Підготовка розробки цих програм здійснюється у міністерствах, управліннях та органах внутрішніх справ, а також у навчальних закладах МВС. Ці програми, на думку більшості фахівців, повинні відображати комплексний підхід до підготовки співробітників підрозділів поліції, що включає поряд з вивченням правової бази застосування фізичної сили, спеціальних засобів та вогнепальної зброї психологічну, фізичну та бойову підготовку. Психологічна підготовка має стосуватися не лише реабілітації співробітників після відрядження у «гарячі точки», а й розглядати правила поведінки при накопиченні великих мас громадян, включати психологічні тренування з моделюванням складних ситуацій, що виникають у службової діяльності, а також використовувати сучасні способи психологічної підготовки та досвід інших силових структур та відомств [3].

Питання застосування та вмілого використання співробітниками поліції фізичної сили та спеціальних засобів, а як крайній захід і вогнепальної зброї є сферою постійної уваги, як з боку всіх громадян нашої держави, так і керівництва органів внутрішніх справ, на які покладено відповідальне завдання з охорони громадського порядку та забезпечення публічної безпеки.

### **СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ**

1. Максименко А.М. Основы теории и методики физической культуры. М., 2009. – С. 99.
2. Адміністративне право України/ за ред. Ю.П. Битяка. м. Київ: Юрінком Інтер, 2007.

3. Права громадян у сфері виконавчої влади: адміністративно-правове забезпечення реалізації та захисту: Монограф. / Кол. авт.; За заг. ред. В.Б. Авер'янова. Д.: Ін-т держ. і права ім. В.М. України; Корецького НАН, 2008. 588с.

## **ОСОБЛИВОСТІ ТАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАВООХОРОНЦІВ ДО ВИКОНАННЯ СЛУЖБОВИХ ОBOB'ЯЗКІВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ**

**Завістовська Аліна Олегівна,**

*здобувачка вищої освіти магістра*

*Запорізького Національного технічного університету*

*Науковий керівник:*

**Завістовський Олег Дмитрович,**

*старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки*

*Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

Професійне навчання майбутніх працівників Національної поліції визначається низкою нормативних документів. Найголовнішим нормативним документом є Закон України «Про Національну поліцію», відповідно до статті 72 цього закону вказано, професійне навчання поліцейських складається з первинної професійної підготовки, підготовки у вищих навчальних закладах із специфічними умовами навчання, післядипломної освіти, службової підготовки [1]. Однією із складових професійного навчання поліцейських є тактико-спеціальна підготовка.

Говорячи про тактичну підготовку правоохоронців необхідно зауважити, що через невдало сплановані та не ефективно виконані дії працівників під час служби приводять до травмувань, поранення чи навіть загибелі. Саме до цих наслідків може привести недостатній рівень фізичної підготовленості, невірні тактичні дії, невміння правомірно використовувати і застосовувати спеціальні засоби, вогнепальну зброю.

У навчальній літературі зазначено, що головним завданням тактичної

підготовки є опанування працівниками знань, умінь і навичок щодо забезпечення особистої безпеки під час виконання ними службових обов'язків. Згідно з визначенням А.І. Черкашина, особиста безпека – це система організаційно-правових, фізичних і тактико-психологічних заходів, що надають можливість зберегти життя та здоров'я поліцейського, забезпечити високий рівень ефективності його професійних дій [2]. Особиста безпека є результатом реалізації комплексу заходів, спрямованих на зниження професійного ризику до реально можливого мінімуму, що дозволяє гарантувати збереження життя і здоров'я, нормальний психічний стан, дієздатність працівника поліції.

Розглядаючи проблемні аспекти тактико-спеціальної підготовки осіб які навчаються в вищих навчальних закладах зі специфічними умовами навчання, а також під час первинної професійної підготовки, післядипломної освіти та службової підготовки необхідно звертати увагу на методи викладання. Необхідно зауважити, що методи викладання тактико-спеціальної підготовки у закладах зі специфічними умовами навчання, в більшості з підходів застаріли, і не завжди є ефективними. Тематичним планом передбачено вивчення низки тем, які допомагають засвоїти та вивчити практичні навички, але є застарілими і не дуже цікавими для вивчення. Доцільним було б ввести поліцейські квести з розкриття злочинів, в ході яких застосовують комплекс засобів і заходів, які засвоюються легше, і взагалі такий метод є дуже цікавим і захоплюючим. Проте не можна повністю сказати, що старі методи є не доцільними, вони також допомагають, але не такими ефективними, як наприклад квест. Під час проходження якого поліцейські показують свою злагодженість як команди, опрацьовують свої знання із тактичної підготовки, фізичної, знання нормативної бази, знання як знайти той чи інший доказ, як проводити поверхневу перевірку, перевірку документів у особи та інші.

У системі службової підготовки тактична підготовка проводиться протягом усього періоду служби поліцейського. Тому в ній використовуються такі навчання як «Моделювання ситуацій службової діяльності» [3]. На якій практично застосовуються та формуються всі вміння набуті правоохоронцями. Адже як показує практика, особливості професійної діяльності поліцейських,

передбачають постійні контакти з різними верствами населення. У багатьох випадках коли людина бачить працівника поліції, форму, не завжди поводить себе адекватно, особливо ті верстви населення які перебувають в алкогольному сп'янінні, або у збудженому емоційному стані. Тому в таких випадках працівники повинні знати та вміти як правильно застосовувати і використовувати набуті знання і вміння. Адже не рідко невірні дії призводять до тяжких наслідків. Таких як, неправомірне застосування спеціальних засобів, вогнепальної зброї, в нестандартній ситуації працівники можуть імпульсивно приймати невірні рішення. Це може також свідчити про низьку рівень тактичної підготовки, психологічної. Удосконалення навичок працівників поліції можливе тільки через удосконалення методів викладання.

Отже, беручи до уваги вище викладене, можна зробити висновок, що тактична підготовка важлива і під час первинної підготовки, в закладі зі специфічними умовами навчання, а також під час службової підготовки. Особливу увагу потрібно приділяти тактичним діям правоохоронців, правильному і раціональному використанню спеціальних засобів та вогнепальної зброї. Але цього не можливо досягнути так просто, тому потрібно удосконалювати методи викладання, вводити нові.

### **СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ**

1. Закон України «Про Національну поліцію»: станом на 17. 03. 2021 р./ Відомості Верховної Ради №40-41, ст.379

2. Давигора Ю.І. Тактична підготовка правоохоронців у контексті нової концепції діяльності Національної поліції України, *Наук. Часопис НПУ ім. Драгоманова* випуск № 7 (127) 2020 с.56-62.

3. Бондаренко В. В. Особливості тактичної підготовки працівників підрозділів патрульної поліції. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2017. Вип. 3. [Електронне видання]. Режим доступу – URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadped\\_2017\\_3\\_5](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadped_2017_3_5). (Серія «Педагогіка»).



# ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ШКОЛИ

**Кабачій Світлана Юріївна,**

*студентка Комунального закладу Київської обласної ради  
«Білоцерківський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж»*

Інноваційне суспільство – поняття, яке найбільш точно описує наш час. Інноваційність, спричинена розвитком технологій та людського мислення, торкнулась усіх сфер життя, у тому числі й освіти.

В Україні за останні роки було введено низку реформ, що стосуються оновлення системи освіти. Отже, перехід від традицій до інновацій, їхнє співвідношення та поєднання в розвитку педагогіки – неминучий процес.

Традиційна формула навчання в закладах загальної середньої освіти була започаткована ще Яном Амосом Коменським, основою якої було визначено:

- відсутність неправильних знань, наявність тільки неповних;
- головні принципи «від часткового до загального», «від відомого до невідомого», «від легкого до важкого»;
- важливість повторення як базова засада міцності знань;
- наочність; зв'язок теорії з практикою;
- зважання на вікові та індивідуальні особливості здобувача освіти;
- свідома й активна діяльність у процесі навчання.

Проте, наразі, в умовах викликів сьогодення цього недостатньо, аби ефективно і продуктивно впливати на свідомість учня, мотивувати його до кращих результатів чи взагалі пробуджувати бажання вчитися (якщо такого немає), виявляти найкращі сторони та потенціал, давати можливість творчо проявити себе, розвивати мислення учнів і формувати власну думку на основі отриманих знань.

«Нова українська школа» – комплекс сучасних підходів до організації освітнього процесу в школі. Її концепція складається з 9-ти провідних елементів, одним з яких є новий педагог.



Сучасний педагог – людина з гнучким мисленням, відкрита до знань і будь-яких комунікацій, вмотивована і кваліфікована особистість, для якої дитина та задоволення її потреб завжди на першому місці.

«Новий учитель має бути носієм високої культури, провідником національних і загальнолюдських цінностей, володіти якостями, які приваблюють молодь. Його головними характеристиками мають стати демократизм і відкритість, здатність до діалогічного спілкування (у тому числі і в соціальних мережах). Учитель має відкрити дитині суперечливий світ ринкових відносин, стати провідником здорового способу життя, мати власно розвинені мистецькі і спортивні здібності, а головне він повинен любити дитину у такому форматі, який би продовжував і посилював любов і турботу про неї материнську, батьківську», – саме так описує педагога Нової української школи В. Андрущенко.

Таке акцентування на особистості дитини – не випадковість, адже одним зі складників формули Нової української школи є дитиноцентризм, що полягає в повному забезпеченні дитини всім необхідним для розкриття та розвинення своїх здібностей, які знадобляться їй в подальшому житті.

Після виходу з Нової української школи учень характеризується, як мінімум, за трьома показниками:

- особистість;
- інноватор;
- патріот.

Зазначимо, що державна мова як мова навчання, подачі інформації, мислення, комунікації для НУШ є не менш важливим критерієм за інші.

Звісно, що прихильники «радянських методів» протестують, адже місією НУШ стало побороти бюрократизм у будь-яких його виявах, примус, неадекватне ставлення вчителя до учня, або одного учня до іншого. Звичайна «начитка теоретичного матеріалу» й обмеження теорією стало вже давно неактуальним, нудним, неякісним. Новий вчитель має бути готовий до всіх методів залучення учня у процес освітньої діяльності, школа має стати приємною та привабливою, вона не повинна викликати обурення чи навіть огиду. Фактично вчитель – агент змін, без нього вони не відбудуться, отже, до

підготовки нових кваліфікованих кадрів потрібно ставитися дуже відповідально.

Під інноваційними підходами в навчанні будемо розуміти реалізацію активних й інтерактивних їх різновидів, а також залучення сучасних пристроїв, комп'ютерних технологій, інтернету тощо. Існує навіть така думка, що сучасний педагог не повинен відучити дитину від користування гаджетом, а зробити так, щоб він був корисним у контексті навчальної діяльності.

Покоління Z – діти сучасності, люди візуальної культури, у яких користуються популярністю різноманітні меми, яскраві, естетичні зображення, медіа, соціальні мережі. Отже, доречним у навчанні буде використовувати елементи візуальної культури для сприймання: наприклад, інтерактивні дошки, VR-окуляри, створення презентацій (причому алгоритм вироблення презентацій також є потреба змінити, адже звиклий для всіх Power Point втрачає свій попит, на зміну йому приходять та ж сама Canva, яка включає більше різноманітних можливостей для створення креативу; переважає принцип мінімалізму в дизайні презентації, і не тільки). Проте це стосується більшою мірою підходів щодо подання навчального матеріалу (матеріально-технічного забезпечення освітнього процесу).

Що стосується реалізації активних й інтерактивних методів навчання, то в контексті Концепції НУШ запроваджується цілий їх спектр.

Серед них студентську молодь приваблюють:

- створення міні-проектів;
- виготовлення спільної презентації в командах з актуальних питань тієї чи іншої теми навчальної дисципліни;
- брейн-ринг або гра «Що? Де? Коли?» – інтелектуальне усне змагання, у якому беруть участь дві або більше команди (ця форма практичного застосування навичок виробляє командний дух, елементи суперництва, лідерства і т.д.);
- групові завдання у вигляді мозкового штурму;
- рольові та ділові ігри.

Додатковою функцією цих методів є виокремлення творчих здібностей кожного студента, які виявляються та застосовуються під час практичної діяльності.

Окрім вищеперерахованих використовують ще й такі:

- метод «мікрофон», за допомогою якого кожен може висловитися щодо опрацьованого матеріалу, зрозуміти для себе, що зрозуміло, чи виникають додаткові запитання. Цей метод також чудово вчить формулювати власну думку, вільно висловлювати її, не почуватися скуто на публіці, тренує якісне, зрозуміле та впливове усне мовлення. За допомогою цього методу студент має навчитися сприймати мову як основний засіб навчання й виховання в майбутній професійно-педагогічній діяльності;

- «рефлексія» – метод утілення традиційного принципу «свідомість й активність», який є таким собі фідбеком для майбутнього вчителя – розумінням, у якому напрямку потрібно рухатися далі, що важливо та неважливо для його учнів у процесі навчання. Зазвичай рефлексія проводиться наприкінці семінарського заняття в якості заключної частини, після висновків, і сприяє професійному самовдосконаленню не тільки студента, але й безпосередньо науково-педагогічного працівника.

- ситуаційні завдання – розвивають у дитині критичне мислення, сприяють осягненню навички приймати правильне рішення в будь-якому питанні.

На мою думку, такий підхід є надзвичайно важливим. Студенти у процесі такої роботи набувають досвіду щодо технології використання активних й інтерактивних методів на практиці для перенесення його у площину подальшої педагогічної практики та майбутньої професійної діяльності.

Для майбутніх педагогів, які в подальшому планують працювати в закладах загальної середньої освіти, важливо не тільки цікавитися інноваційними методами, методиками та технологіями, навчатися, але й усвідомлювати їхню сутність, знаходити в них практичне застосування, розвивати гнучкість мислення та якість наставництва.

Отже, інновації в загальній середній освіті покликані модернізувати систему навчання студентів педагогічних спеціальностей, зробити її

комфортнішою, і такою, що зможе приносити задоволення та розвиток особистості майбутнього вчителя, який буде спроможним ефективно вирішувати завдання Концепції НУШ.

### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрущенко В.П. Модернізація освіти: політика і практика *Педагогіка і психологія*. 2002. № 3. С. 12-15.
2. Андрущенко В.П. Роздуми про освіту: статті, нариси, інтерв'ю : 2 - ге вид. допов. К.: Знання України, 2008. 819 с.
3. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології : навчальний посібник. К.: Академвидав, 2004. 352 с.
4. Кремень В. Інноваційність і освіта. *Позакласний час*. 2009. № 11-12. С. 36-38.
5. Огляд Концепції Нової української школи. URL: [https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/09/razdel\\_1\\_Oglyad.pdf](https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/09/razdel_1_Oglyad.pdf) (дата звернення 11.05.2022р.)

### КОМПЛЕКС СТРУКТУРНИХ ТЕОРЕТИЧНИХ ЗАСАД ПІДГОТОВКИ СУЧАСНОГО КВАЛІФІКОВАНОГО ФАХІВЦЯ

**Калашнік Євгеній Олександрович,**

*здобувач вищої освіти бакалавра*

*Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*

*Науковий керівник:*

**Завістовський Олег Дмитрович,**

*старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки*

*Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

Беззаперечно одним із центральних та найбільш важливих завдань закладу вищої освіти здійснювати якісний комплекс дій зі сприяння професійній самореалізації індивідів, при цьому покроково й раціонально створювати умови

для поступового отримання майбутніми фахівцями необхідних знань, досвіду, а також формуванню в них ключових компетентностей, які безпосередньо відповідають їх майбутнім видам професійної діяльності. У зв'язку з цим, саме вища освіта має першочергово відповідати потребам сучасності, виходити на принципово новий рівень підготовки висококваліфікованих, конкурентоспроможних, мотивованих фахівців, що не лише володіють навичками професійної спеціалізації, а й навчені застосовувати такі вміння в безпосередній галузі діяльності, і при цьому характеризуються високим рівнем професійної компетентності та вміло поєднують теорію та практику у власному ідентичному баченні професійної реалізації.

Аналізуючи актуальний стан досліджень із зазначеної проблематики, можна лише впевнитись в тому, що постійний інтерес науковців до різних аспектів освітньої сфери є беззаперечним, адже у всі часи світовим прогресом керували саме компетентні фахівці певних видів діяльності, більшість з яких отримали становлення безпосередньо в ході отримання освітніх послуг в таких закладах. До авторів наукових напрацювань з аспектів становлення фахівців в процесі формування професійної компетентності на чолі з ефективним застосуванням компетентнісного підходу в процесі навчання варто віднести: Н.Нагорну, В.Кравця, А.Усачова, І.Зимня, В.Ягупов, Л.Бірюк та інших.

Вважаємо, що в аспекті дослідження засад підготовки сучасного кваліфікованого фахівця, необхідно зазначити про таке поняття як компетентність, яке варто інтерпретувати в якості особливої діяльнісної характеристики з аспекту міри інтегрованості людини в обраний фах. Тобто процес набуття компетентності в процесі формування спеціаліста передбачає також формування світоглядної спрямованість особистості і ціннісного ставлення до діяльності та її особливостей.

Проблема професійної компетентності як засади формування кваліфікованих фахівців наразі надзвичайно актуальна й знаходить теоретичне обґрунтування в безлічі психолого-педагогічних працях сучасних дослідників. Складно не погодитися з думкою І.Тараненко, яка зазначає, що «основними пріоритетами фахівця щодо професійної компетентності є вміння

приспосовуватися до швидких змін і нових потреб ринку праці, бути освіченим щодо інформації, уміти її аналізувати, активно діяти, швидко приймати рішення й навчатися упродовж усього життя»[1, 37-38]. Варто також зазначити думку В.Синенка, який вважав, що «необхідно розрізняти професійну підготовку фахівця та його професійну компетентність. Перше поняття відбиває процес оволодіння необхідними знаннями й навичками, а друге – результат цього процесу, якісну характеристику. Компетентність – це ще й деяка перспектива, що так чи інакше доступна цьому фахівцю через його індивідуальні можливості й різні об'єктивні чинники [2, 45-48].

Структура та зміст набутої в процесі навчання професійної компетентності багато в чому визначається обраною специфікою діяльності та відповідністю професії. Тобто, особливості набуття відповідної кваліфікації завдяки формуванню компетентності має залежати безпосередньо від характеристик майбутньої професії, посади, галузі діяльності, вимог до такого фахівця, тощо.

Компетентнісний підхід, в свою чергу, полягає у досягненні майбутніми фахівцями інтегральних результатів, які дозволяють їм обґрунтовано аналізувати цю галузь, а також ефективно діяти для результату. Однак, не варто також забувати про те, що дефініція компетентності є більш ширшою аніж дефініції умінь та навичок, а більшість науковців до того ж стверджують, що саме «компетентність» фахівця виражає значення та міру здобутої ним тріади "знань–умінь–навичок", і, фактично, цілісного формування якої завершує процес подолання засад якісної підготовки фахівця.

Підсумовуючи аналіз зазначеної проблематики, можемо констатувати наступне: задля дійсно компетентної підготовки сучасних кваліфікованих фахівців в закладах вищої освіти необхідно, перш за все, спрямовувати таку підготовку на кінцеве формування у випускників «професійної компетентності» як характеристики відповідності не лише до професійно спрямованих задач та завдань, а й до сучасних вимог часу, що сприяли б майбутній ефективності діяльності й продуктивності такого фахівця .



## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Тараненко І. Розвиток життєвої компетентності та соціальної інтеграції: досвід Європейських країн. Кроки до компетентності та інтеграції в суспільстві. Київ: «Контекст», 2000. С. 37–40
2. Синенко В. Професіоналізм учителя. *Педагогіка*. 1999. № 5. с.45-51

## ПЕДАГОГІЧНИЙ КОНТРОЛЬ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

**Кафарська Анастасія Віталіївна,**  
*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності  
053 Психологія Білоцерківського інституту неперервної професійної  
освіти ДЗВО «УМО» НАПН України*

Педагогічний контроль є важливим компонентом освітнього процесу, який реалізується в різних формах з метою визначення рівня знань, навичок та вмінь, отриманих студентами в процесі навчання. У педагогічному процесі закладів вищої освіти педагогічний контроль правомірно вважається дієвим засобом педагогічного керівництва навчально-пізнавальною діяльністю здобувачів освіти, при якому здійснюється регулярне поетапне оцінювання й корекція підготовки спеціаліста як щодо засвоєння знань, умінь і навичок, так і особистісного формування, що й зумовлює актуальність комплексних наукових досліджень у цьому напрямку [2]. Цьому напрямку педагогічної діяльності відводиться важливе місце і в сучасній психолого-педагогічній теорії і практиці у зв'язку з тим, що якість знань і опанування вміннями безпосередньо залежить від об'єктивності та систематичності оцінювання навчальних досягнень.

Різноманітні аспекти традиційних форм і методів педагогічного контролю та пошуки шляхів їх модернізації у контексті реформування освітньої галузі в Україні досліджуються в працях сучасних вчених у галузі педагогіки та психології. Сучасні підходи до організації педагогічного контролю стали

предметом вивчення в дослідженнях В. Бочарнікової, І. Булах, Л. Добровської, В. Ільїної, Е. Лузік, О. Мокрової, І. Романюк та ін. Психолого-педагогічні аспекти контролю відображено в працях таких вчених як: А. Алексюк, С. Архангельський, Ю. Бабанський, О. Безносюк, В. Безпалько, М. Махмутов, Н. Тализіна.

Більшість авторів одностайні в твердженнях, що контроль є діяльністю, змістом якої є реалізація засобів і форм впливу на учня чи студента. Він здійснюється задля того, щоб виявити та проаналізувати рівень опанування знаннями та уміннями. Також дослідники звертають особливу увагу на те, що не всі форми і методи контролю можуть позитивно впливати на результативність освітнього процесу. Насамперед, вони зауважують, що механічність застосування контролю робить для здобувача освіти незрозумілими його мету і зміст. Відтак, вчені зазначають, що контроль має включати виявлення, вимір і оцінювання результатів навчально-пізнавальної діяльності учня чи студента. Власне процедура виявлення та виміру означається як перевірка. Перевірка – це структурний компонент контролю. Поруч із перевіркою, контроль включає оцінювання (як процес) і оцінку (як результат) перевірки [3].

У сучасній дидактиці вищої школи впроваджуються різні підходи до визначення критеріїв оцінювання результатів пізнавальної діяльності студентів. Критеріями оцінювання можуть бути: характер засвоєння вже відомого знання, якість виявленого студентом знання, логіка мислення, аргументація, послідовність і самостійність викладу, культура мовлення, ступінь оволодіння вже відомими способами діяльності, уміннями і навичками застосування засвоєних знань на практиці, оволодіння досвідом творчої діяльності, якість виконання роботи.

Результати навчально-пізнавальної діяльності студентів характеризуються кількісними та якісними показниками, які виражаються і фіксуються оцінкою. Ефективність оцінювання навчальних досягнень студентів досягається завдяки дотриманню таких принципів як: плановірності, систематичності,

об'єктивності, відкритості й прозорості, індивідуалізації й диференціації, гуманізації, єдності вимог тощо.

Закономірно, що в контексті сучасних суспільних процесів, глобальних викликів, зумовлених пандемією COVID-19, у психолого-педагогічних дослідженнях все більше уваги звертається на модернізовані функції та методичні аспекти реалізації педагогічного контролю під час дистанційної форми навчання. Доктор педагогічних наук Л. Марцева з цього приводу зазначає, що однією з надзвичайно важливих проблем дистанційного навчання є оперативна реалізація контролю за навчальною діяльністю здобувачів, оскільки це безпосередньо впливає на навчально-пізнавальні досягнення дистанційного навчання. Авторка стверджує, що педагогічний контроль у дистанційному навчанні покликаний забезпечити ефективну взаємодію, коригувати вибір форм і методів викладацької діяльності [4].

Оцінюючи функціональне значення педагогічного контролю в умовах проведення онлайн занять, науковці зазначають, що сучасні методи педагогічного контролю якості навчальної діяльності здобувачів допомагають оперативно та об'єктивно моніторити якість навчального процесу. Водночас, експерти стверджують, що надійність педагогічного контролю досягається завдяки використанню індивідуального підходу до контролю, систематичності його проведення, використанню різноманітних форм контролю, полівекторності та об'єктивності контролю з врахуванням психолого-педагогічних особливостей учнів (студентів) [4].

Здійснюючи науковий аналіз ефективності форм і методів педагогічного контролю в сучасних ЗВО дослідниками визначаються і проблемні аспекти організації сучасного контролю у вищій школі. Зокрема І. Хом'юк серед цих недоліків означила такі як:

- використання форм і методів контролю навчальних досягнень здобувачів, не враховуючи педагогічні цілі;
- слабка реалізація навчальної функції педагогічного контролю за якої здобувач залишається наодинці зі своїми помилками;

- знецінення навчальних досягнень здобувача як результату його старанності в навчально-пізнавальній діяльності;
- реєстрація тільки нижчих рівнів засвоєння знань (впізнавання, репродуктивний, розуміння) і недостатня увага до реконструктивного та творчого рівнів опанування знаннями;
- відсутність орієнтації на ґрунтовні знання та схильність до накопичення позитивних оцінок;
- недостатнє врахування під час розробки тестів індивідуальних пізнавальних можливостей здобувачів, оскільки вони розробляються викладачами без перевірки на валідність і надійність [1].

Таким чином, **методи і форми педагогічного контролю в сучасних психолого-педагогічних дослідженнях** розглядаються в якості засобів діагностичної діяльності викладача, здатних забезпечувати зворотний зв'язок у навчальному процесі. Завдяки цьому викладач отримує об'єктивну інформацію про успішність та ефективність навчання. Більшість дидактів зосереджують увагу на обґрунтуванні функцій педагогічного контролю та розкривають шляхи підвищення їх ефективності. Важливим аспектом психолого-педагогічних досліджень означеної проблеми стало визначення недоліків організації сучасного контролю у вищій школі з метою їх подолання в освітній практиці.

### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аузіна А. О., Голуб Г. Г., Возна А. М. Система комплексної діагностики знань студента. Львів: Львівський банківський інститут НБУ. 2002. 38 с.
2. Котлярова О. О. Сучасні підходи до організації контролю навчальної діяльності студентів вищих навчальних закладів України. URL: <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN23/13koonzu.pdf>.
3. Манько В. Методичні засади контролю навчальних досягнень майбутніх кваліфікованих робітників. Інститут професійно-технічної освіти НАПН України. URL: [file:///C:/Users/admin/Downloads/golub,+62-68%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/admin/Downloads/golub,+62-68%20(1).pdf).

4. Марцева Л. А. Педагогічний контроль у процесі дистанційного вивчення «Педагогіки і психології Вищої школи». URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/01/139.pdf>.

## **СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ТА ВИХОВАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

**Кошель Юлія Вікторівна,**  
*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності  
011 Освітні, педагогічні науки Білоцерківського інституту неперервної  
професійної освіти ДЗВО «УМО» НАПН України*

Для реалізації змісту освіти на кожному його рівні педагогу закладу вищої освіти потрібно володіти певними методами, прийомами та засобами навчання. Від рівня володіння ними залежить і рівень педагогічної майстерності викладача, ефективність навчально-виховного процесу загалом.

У педагогічній літературі поняття "технологія навчання" і "навчальна технологія" вживають як тотожні. Однак поняття "технологія навчання" є дещо вузьчим і означає шлях освоєння конкретного матеріалу в межах певного предмета, теми, питання, а навчальна технологія передбачає розгляд різних технологій навчання.

У практиці навчально-виховної діяльності сучасного закладу вищої освіти найпоширеніші такі технології навчання: диференційоване навчання, проблемне навчання, ігрові технології навчання, інформаційні технології навчання, кредитно-модульна технологія навчання, особистісно орієнтоване навчання.

Використання індивідуального підходу до складання навчальних програм і міждисциплінарних основ процесу навчання сприяє формуванню різнобічно зорієнтованих фахівців. Тобто враховуються об'єктивні потреби й умови сучасного науково-технічного прогресу.

Одним з пріоритетних завдань нового етапу реформи системи освіти стає навчально-виховний процес діяльності сучасного вищого навчального закладу, збереження і зміцнення здоров'я студентів, формування у них цінності вихованості, реалізації принципів гуманізму та індивідуальних особливостей студентів вибору освітніх технологій, що усувають перевантаження і зберігають здоров'я студентів. Завдання закладу вищої освіти не «дотягнути» студента до випуску, а повноцінно підготувати молоду особу до самостійного життя, створивши всі передумови для того, щоб це життя склалося щасливо. Це питання вкрай актуальне. Медико-демографічну ситуацію, яка склалася останнім часом в Україні, можна назвати критичною. Негативні соціальні тенденції, низька культура населення, в т.ч. - відношення до здоров'я - важливі індикатори здоров'я населення, за яким Україна займає 25-е місце серед країн Європейського регіону. Показник здоров'я жителів України становить 26,1%, а в розвинених країнах - понад 70%. Стан здоров'я населення створює загрозу національній безпеці держави. Тому в край актуальним є питання сучасних технологій навчання та виховання в закладах вищої освіти, в тому числі і фізичного виховання, якому слід приділити особливу увагу зважаючи на дослідження показників здоров'я сучасної молоді.

Формування і розвиток здоров'язберігаючих компетенцій у суб'єктів освітнього процесу, виховання у студентів основ здорового способу життя, забезпечення якості освітнього середовища для збереження і розвитку їхнього здоров'я – провідні завдання, які стоять перед сучасною системою освіти, пріоритетні напрямки діяльності сучасної технології навчання та виховання у закладах вищої освіти.

Робота по впровадженню на практиці навчально-виховної діяльності сучасного закладу вищої освіти таких технологій навчання як: диференційоване навчання, проблемне навчання, ігрові технології навчання, інформаційні технології навчання, кредитно-модульна технологія навчання, особистісно орієнтоване навчання дасть хороші результати тільки при врахуванні всіх чинників і умов управління якістю освітнього процесу в цілому.



Сьогодні вчені першопричиною нездоров'я студентів, їх неврівноваженістю та емоційною нестабільністю, негативних тенденцій в здоров'ї молодого покоління вважають суперечності між потребами молоді і застосованими способами і технологіями їх навчання і виховання.

Зазначене протиріччя, з одного боку, викликає перенапруження студентів з іншого боку, обумовлює деформацію їх мотиваційної сфери. Наслідком останнього найчастіше бувають різні форми девіантної поведінки, в тому числі шкідливі звички, які завдають шкоди своєму здоров'ю і здоров'ю інших людей [1,7].

Завдання забезпечення фізичного здоров'я молодого покоління слід вирішувати освітніми (педагогічними) засобами [2].

Впровадження сучасних технологій навчання та виховання у закладах вищої освіти – це якісна характеристика, функція доцільно організованого педагогічного процесу, направлено орієнтованого на становлення (збереження, підтримку зміцнення і нарощування) фізичного та емоційного здоров'я його суб'єктів (студентів і вчителів) в умовах їх взаємодії протягом кожного навчального дня.

Формування соціально активної особистості вимагає використання нестандартних форм педагогічної взаємодії. Однією з таких форм є гра як засіб розвитку творчого потенціалу майбутнього фахівця.

Ігровий метод навчання передбачає визначення мети, спрямованої на засвоєння змісту освіти, вибір виду навчально-пізнавальної діяльності і форми взаємодії педагога і студентів.

Завдяки ігровій діяльності краще розвиваються індивідуальні здібності студентів, оскільки вони не відчують психологічного тиску відповідальності, який властивий звичайній навчальній діяльності. У процесі гри відбувається навчання дії за допомогою самої дії. Засвоєння знань здійснюється в контексті певної діяльності, що створює ситуацію необхідності знання. Гра дає змогу позбутися шаблонів і стереотипів, здатна змінити ставлення студентів до будь-якого явища, факту, проблеми. Вона стимулює інтелектуальну діяльність

студентів, вчить прогнозувати, досліджувати та перевіряти правильність прийнятих рішень і гіпотез, виховує культуру спілкування, формує вміння працювати в колективі та з колективом. Все це визначає функції навчальної гри як засобу психологічного, соціально-психологічного та педагогічного впливу на особистість. Педагогічно і психологічно продумане використання гри стимулює розумову діяльність. А це підвищує інтелектуальну активність, пізнавальну самостійність та ініціативність студентів.

Соціально-психологічний вплив гри виявляється в подоланні студентом страху говоріння, у формуванні культури спілкування, особливо культури ведення діалогу. Гра формує здатність приймати самостійні рішення, оцінювати свої дії та дії інших, сприяє активізації знань.

Ігровий підхід не є визначальним способом засвоєння навчального матеріалу, але він значно збагачує педагогічну практику і розширює можливості студентів.

Отже, впровадження та використання сучасних технологій навчання та виховання у закладах вищої освіти сприяє пізнавальному і емоційному розвитку молоді людини, досягненню запланованих результатів освоєння освітньої програми.

### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ващенко О., Свириденко С. Готовність вчителя до використання здоров'язбережувальних технологій у навчально-виховному процесі. *Здоров'я та фізична культура*. 2006. N 8. С. 1-6.
2. Лебедик, Л. В., Стрельников, В. Ю. (2020). Інтерактивні технології навчання майбутніх фахівців у сфері соціальної роботи. *Імідж сучасного педагога*. (4(193), 49–53. URL: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2020-4\(193\)-49-53](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2020-4(193)-49-53) (дата звернення: 20.04.2022р.)
3. Кучерявий О.Г. Педагогіка: Особистісно-розвивальні аспекти : навчальний посібник. Київ, 2015. 440 с.

## АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЩОДО ЗМІСТУ НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ З ВИКОРИСТАННЯМ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Литвиновська Тетяна Дмитрівна,  
*магістр другого рівня вищої освіти кафедри професійної освіти  
Університету Григорія Сковороди у Переяславі*

Реформування системи освіти України, яке зумовлено процесами євроінтеграції, вимагає перегляду стандартів освіти і забезпечення професійної підготовки фахівців різних галузей згідно компетентнісного підходу. Саме такий підхід здатний забезпечити реалізацію одного з пріоритетних напрямів державної політики – постійне підвищення якості освіти на основі оновлення її змісту та форм організації навчально-виховного процесу, зближення вітчизняної системи освіти з європейським та світовим освітнім простором.

Інтенсивний розвиток українського суспільства висуває певні вимоги щодо освітньої і професійної кваліфікації здобувачів вищої освіти. Основною рисою випускника ЗВО будь-якого профілю має бути його конкурентоспроможність, що передбачає не лише володіння теоретичними знаннями, а й здатність застосовувати набуті знання на практиці, високий рівень загального розвитку, володіння комунікативними навичками, уміння мислити цілісно, критично і нестандартно, приймати самостійні рішення й адаптуватися в мінливих умовах, виявляти творчий підхід до розв'язання тих чи тих проблемних виробничих ситуацій. Виробленню цих рис сприятиме застосування в освітньому процесі новітніх інноваційних технологій навчання та ігрових технологій навчання [1, с. 67 ].

Найактивніше використання ігрової діяльності в освітньому процесі просто необхідне; її використання дає змогу успішно формувати і закріплювати позитивне ставлення студентів до навчальної праці. Під час впровадження ігрових технологій навчання на лекційних, практичних, семінарських заняттях, сприяє тому, що студенти стають психологічно розкуті, що сприяє вияву їхніх творчих

здібностей, нівелює негативне ставлення до об'єктивно складної навчальної праці. Позитивний досвід хочеться повторити на вищому рівні складності завдань. При цьому непомітно для себе студент «втягується» у ситуацію, пізнає її радість. Усвідомлення «я це можу» зміцнює впевненість у собі й породжує потребу «мені це необхідно, цікаво і зовсім не страшно» [3, с.74].

Гра ні в якому разі не терпить примусу і є процесом суто добровільним. Гравці не ставлять перед собою ніякої дидактичної мети і завдань, їх цікавить тільки ігровий результат. Тому на занятті з використанням ігрових технологій навчання в навчальній аудиторії присутня тільки одна людина, що чітко уявляє, для чого все це почато – викладач. Ця обставина й визначає педагогічні принципи впровадження ігрової діяльності у навчальний процес. Отже, використання ігрових технологій навчання, а саме пізнавальних (дидактичних) ігор - це спеціально створені ситуації, які моделюють реальність, з якої студентам пропонується знайти вихід. Пізнавальний інтерес втримується завдяки грі, в якій студент виступає активним учасником [2, с.10].

Навчальні ігрові програми в комплексі з технічними засобами навчання вирішують проблеми: збудження і підтримки інтересу до навчання; здобування знань за рахунок власних зусиль в процесі захоплюючого змагання з машиною (в даний момент з комп'ютером); оперативного контролю і корекції якості навчання.

За допомогою ігрових технологій навчання можлива компенсація наступних недоліків традиційного навчання. Для традиційного навчання, перш за все, властивим є пасивний характер засвоєння знань більшістю студентів, адже педагог виконує роль передавача інформації. Це веде до формального засвоєння знань і не дає розвиваючого результату. Крім того, засвоєння готових істин і розпоряджень формує тип особистості, яка звикає підкорятися, а не тип вільної особистості, яка усвідомлює відповідальність за свій вибір, свої дії.

Другою особливістю використання ігрових технологій навчання є переважно вербальний характер. Тому воно ефективне лише для тих студентів, у яких розвинуте абстрактне мислення. Студенти з наочно-образним і наочно-

дієвим мисленням відчують великі труднощі в навчанні. До того ж вербальний характер навчання недостатньо розвиває емоційну сферу, почуття студентів. Але ж відомо – інформація, яка не зачепила почуттів, не стає переконанням, не проявляється ні в поведінці, ні в професійній діяльності [5].

Третя особливість впровадження ігрових технологій навчання – це масовість. Викладач працює з усіма студентами (з масою) і з кожним, але при цьому рідко використовується колектив (гуманне співтовариство) як засіб розвитку особистості. Однак, справжній цілісний розвиток індивідуальності можливий лише у спільності людей – колективі. Його гуманність і організованість забезпечує кращі умови для розвитку кожної особистості.

Завдяки впровадженню в освітній процес ЗВО ігрових технологій навчання вдається уникнути вказаних недоліків традиційного навчання. Це забезпечують такі особливості ігрових технологій навчання як навчання в діяльності, організація кооперативної та колективної діяльності мислення та використання групи як засобу розвитку індивідуальності. Спеціально організована навчальна діяльність розвиває у студентів вміння спілкуватися, мислити, розуміти явища, здатність до рефлексії й практичної дії [7, с. 54].

Отже, впровадження ігрових технологій навчання у освітньому процесі ЗВО створює мотивацію, близьку до природної, збуджує інтерес, підвищує рівень навчальної праці, розвиває комунікативні навички. Порівняно з іншими формами навчання й виховання, перевага гри полягає в тім, що вона досягає своєї мети непомітно для вихованця, тобто не потребує ніяких способів насильства над особистістю студента.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Белкін І. В. Використання ділових ігор при підготовці фахівців сфери обслуговування у вищих навчальних закладах: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Софія, 2010. Т. 3. С. 65-69.
2. Белкін І. В. Забезпечення реальних ситуацій і ролей професійного змісту в діловій грі. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного*

університету імені Михайла Коцюбинського : зб. наук. праць. Вінниця : ТОВ «Нілан ЛТД», 2016. №. 48 С. 9-12.

3. Белкін І. В. Педагогічні умови використання ділових ігор у вищих навчальних закладах України . *Вісник науковця*. 2010. № 2. С. 71-75.

4. Белкін І. В. Педагогічні умови виникнення ділових ігор у вищих навчальних закладах. *Гуманітарний вісник Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди*. Переяслав-Хмельницький, 2011. С. 3-6.

5. Ігри дорослих. Інтерактивні методи навчання. Київ : Ред. загальнопед. газ., 2005. 128 с.

6. Кадемія М. Ю. Використання ділових ігор в навчальній діяльності. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, досвід, проблеми. Київ, Вінниця : ДОВ «Вінниця», 2008. Вип. 20. С. 213-217.

7. Катеруша О. П. Ділові ігри як засіб пізнавальної діяльності студентів. *Вища школа*. 2009. № 12. С. 53-60.



## **АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ТА ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ КУРСАНТІВ ЗВО В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

**Маковей Єгор Сергійович,**

*здобувач вищої освіти бакалавра Дніпропетровський державний  
університет внутрішніх справ*

*Науковий керівник:*

**Завістовський Олег Дмитрович,**

*старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки  
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

Розвиток суспільства в нових умовах, що виникає з введенням на цей час воєнного стану, у зв'язку з військовою агресією з боку Росії, пред'являє високі вимоги до особи, його всебічного і гармонійного розвитку. Аналіз наукових джерел свідчить про значну активізацію досліджень вітчизняних та зарубіжних науковців до певних аспектів проблеми фізичного виховання. Найбільший інтерес проявляється до вивчення фізичного стану курсантів ЗВО як однієї з умов їхньої професійної підготовки до майбутнього виконання покладених на сили безпеки України службових обов'язків. А також рухової активності та адаптації організму до несприятливих умов довкілля і взаємозв'язку між рівнем фізичного стану та здоров'ям курсантів. Перед майбутніми правоохоронцями постає завдання збереження і зміцнення здоров'я, а також потреби у подальшому фізичному вдосконаленню своєї професійної підготовки.

У відповідності рекомендацій ВООЗ вивчення особливостей фізичного розвитку людини на різних етапах онтогенезу має бути пріоритетним, тому що дані показники є важливими критеріями, які відображають не лише стан здоров'я індивіда, а і всього населення, отже є показником суспільного благополуччя. Стан здоров'я на 50% залежить від способу життя, на 20 % його стан обумовлює оточуюче середовище, на 20 % – генотип і лише на 10 % залежить від рівня розвитку медичного забезпечення. Для повного уявлення про стан здоров'я зростаючого покоління необхідно вивчення важливого

критерію – фізичного розвитку.

Серед екзогенних чинників, що впливають на фізичний розвиток під час навчання є складові педагогічного процесу. До моменту вступу до вищого навчального закладу більшість юнаків та дівчат досягають певного ступеня фізичної зрілості. Однак фізичний та психічний розвиток триває. Під час навчання відбувається поступова адаптація до нових умов перебування. Оскільки існують навчальні заклади різного профілю, рівня акредитації то навчально-виховний процес у цих закладах також буде відрізнятися різною мірою інтенсивності впливу. Таким чином вплив факторів навчально-виховного процесу на фізичний розвиток юнаків, що навчаються у різних навчальних закладах буде мати свої особливості.

Фізичний розвиток – складова життєдіяльності людини, зміна природних властивостей її організму впродовж життя, що виявляється у вигляді показників функціональних та морфологічних можливостей організму, фізичних якостей, рухових здібностей, працездатності, темпів старіння організму, термінів тривалості життя.

Рухова (фізична) активність – сукупність видів фізичних вправ та видів спорту, засіб фізичного виховання та його спеціалізованих напрямів. Фізичне виховання та масовий спорт у сфері вищої освіти мають на меті забезпечити виховання в осіб, що навчаються (далі – курсанти (студенти)) потреби самостійно оволодівати знаннями, уміннями й навичками управління фізичним розвитком людини засобами фізичного виховання та навчання застосовувати набуті цінності в життєдіяльності майбутніх фахівців.

Навчально-виховний процес з фізичного виховання ґрунтуються на таких основних принципах, як пріоритетності освітньої спрямованості процесу фізичного виховання та функціонального фактору в оцінюванні фізичного розвитку курсантів (студентів); багатокладності, що передбачає створення в ЗВО умов для широкого вибору курсантами (студентами) засобів фізичного виховання для навчання та участі в спортивних заходах, які відповідали б їх запитам, інтересам, стану здоров'я, фізичній підготовленості, спортивній кваліфікації; індивідуалізації та диференціації навчального процесу з фізичного

виховання; поєднанні державного управління і курсантсько-студентського самоврядування [1].

Поняття “фізична витривалість” є комплексним і поєднує різні аспекти. Зокрема, виділяють силову витривалість, яка характеризується здатністю протистояти стомленню, що викликають відносно тривалі м’язові напруги значної величини. Залежно від режиму роботи м’язів виділяють статичну й динамічну силову витривалість. Динамічна силова витривалість характерна для циклічної та ациклічної діяльності, а статична силова витривалість типова для діяльності, що пов’язана з утриманням робочої напруги в певному положенні.

Статична силова витривалість визначається більшою мірою генетичними чинниками, а динамічна силова витривалість залежить від взаємних умов (генетичні та зовнішні чинники), тобто значною мірою піддається тренуванню. Основною передумовою розробки методики базової фізичної підготовки курсантів є відомості про специфічність сили м’язів, що є одним із важливих чинників фізичної витривалості людини. Під силою розуміють здатність людини долати опір або протидіяти йому завдяки діяльності м’язів.

Координаційна витривалість виявляється загалом під час рухової діяльності, що характеризується різноманіттям складних техніко-тактичних дій. Усі вищезазначені аспекти фізичної витривалості пов’язані з фізичною підготовленістю (тренуваністю) людини й передбачають використання певних методик фізичної підготовки. З метою формування та розвитку фізичної витривалості фахівці поглибили й розширили методику фізичної підготовки курсантів ВНЗ МВС України.

Перспективним напрямом подальших досліджень є більш поглиблене вивчення кожного виду фізичної витривалості та його взаємозв’язку з іншими властивостями організму з метою вдосконалення вже існуючого підходу до розвитку та виховання фізичних якостей курсантів ВНЗ МВС України.

## **СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ**

1. Платонов В. Н. Общая теория подготовки спортсменов в олимпийском спорте. Киев: Олимпийская литература, 1997. 583 с.

## ТРАДИЦІЇ ТА ІННОВАЦІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ВИЩОЇ ШКОЛИ

**Надточій Оксана Василівна,**

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності  
011Освітні, педагогічні науки Білоцерківського інституту неперервної  
професійної освіти ДЗВО «УМО» НАПН Україн*

Однією з головних ознак сучасного суспільства є його освітній розвиток. Цей процес у повній мірі реалізується у освітніх галузях, зокрема у вищій освіті, оскільки саме ця сфера у великій мірі визначає рушійний характер економіки кожної держави, де головним критерієм якості вищої освіти виступає здатність молодого покоління повноцінно жити і активно діяти у новому світі, постійно самовдосконалюватися, адекватно реагувати на зміни, особливо в періоди технологічних та цивілізаційних проривів [3].

В освітньому процесі вищої школи відбувається формування та визначення її цілей, завдань, змісту, структури, методів, форм, мотивів навчальної діяльності здобувачів освіти та функцій навчання. Саме аналіз та вибір ефективних методів і засобів є сьогодні актуальним та важливим у освітньому просторі [1]. Їх особливістю є те, що вони набагато більше, в порівнянні із шкільними, зближені з методами самої науки, де не тільки викладають наукові факти, а й розкривають методологію та методи самої науки.

Безпосередньо актуальним та доцільним є впровадження в освітній процес саме інноваційних методів навчання в оптимальному поєднанні їх з традиційними, що надає можливість здобувати і засвоювати нові знання на основі самостійного пошуку, аналізу минулих і сучасних наукових досліджень, знаходити нові ідеї та використовувати можливості їх оптимальної реалізації та вдосконалювати способи освітньої діяльності. Саме поєднуючи, взаємодоповнюючи, інтегруючи традиційні методи навчання з інноваційними у закладах вищої освіти (далі – ЗВО), можна досягти подальших значних результатів у розвитку освітнього процесу.

Отже, відомо, що до традиційних методів відносять: розповідь, лекцію, роз'яснення, бесіду та ін., але на сьогодні стрімко відбувається процес трансформації в інновації. Де ЗВО, як вища стадія дослідницького закладу, який має інноваційний курс, має бути центром інноваційних процесів з оптимальним поєднанням традиційних та інноваційних методів, де докладаються як державні, так і комерційні ресурси та реалізуються наукові проекти. Сучасний ЗВО характеризується наявністю інноваційної інфраструктури, яку утворюють центри трансферу технологій, інноваційного консалтингу, бізнес-інкубатори, малі інноваційні компанії, науковий парк тощо [2].

Центр трансферу технологій – це процес передачі навичок, знань, технологій, методів виробництва, зразків виробництва і складових об'єктів технологій між урядами та іншими установами з метою забезпечення науково-технічного прогресу. Трансфер робить технології доступними для широкого кола користувачів, це сприяє подальшому використанню і відтворенню технологій, а також створення нових продуктів, процесів, матеріалів або послуг.

Інноваційний консалтинг – це вид бізнес-консультування, що тривалий час був «розчиненим» у складі стратегічного, фінансового, маркетингового та інших сферах.

Бізнес-інкубатор – це організації, що займаються підтримкою проектів початківців та вже діючих підприємців на всіх етапах розвитку: від розробки ідеї до її комерціалізації, тобто надають унікальний комплекс супутніх послуг, потрібних для стартапів та інших малих та середніх підприємств.

Під малими інноваційними компаніями розуміється процес безпосереднього створення і комерційного використання техніко-технологічних нововведень. Головною і визначаючою частиною такого підприємництва є створення і виробництво науково-технічної продукції, товарів, робіт, інформації, духовних (інтелектуальних) цінностей, що підлягають подальшій реалізації покупцям.

Науковий парк – юридична особа, що створюється з ініціативи закладу вищої освіти та наукової установи шляхом об'єднання внесків засновників для організації, координації, контролю процесу розроблення і виконання проектів наукового парку. Науковий парк створюється з метою розвитку науково-технічної та інноваційної діяльності у закладі вищої освіти або науковій установі, ефективного та раціонального використання наявного наукового потенціалу, матеріально-технічної бази для комерціалізації результатів наукових досліджень і їх впровадження на вітчизняному та закордонному ринках.

Сучасний ЗВО зберігає академічну складову, але при цьому працює за трьома взаємопов'язаними напрямками:

1. Освіта,
2. Наукові дослідження,
3. Інновації, як перетворення та удосконалення традиційного навчання.

Сучасна вища школа – це школа пошуку місця особистості в суспільному житті, усвідомлення цілісності і єдності особистості з суспільством, де викладачі правильно розуміють сутність інноваційних технологій навчання та позитивно налаштовані до впровадження інноваційних методів навчання у закладі вищої освіти [4].

Отже, поєднання традиційного навчання з інноваційним дає можливість педагогу розкрити тим, хто навчається, цілісну картину світу, цілісність всіх наук, а отже – дає мотивацію до комплексного навчання. Здобувач знань вже розуміє, що вивчає не абстрактну науку, отримує не абстрактні навички та вміння, а те, з чим він зіткнеться в майбутньому. Також важливим є те, що здобувач освіти вже не виконує навчальні завдання з примусу, а сам прагне до розвитку і освоєння нових знань, придбання нових навичок і умінь, знає, як це все він буде використовувати в майбутньому.

Таким чином, сучасне суспільство, яке розвивається та удосконалюється, вимагає нових підходів до організації освітнього процесу, у тому числі з



використанням інноваційних методів навчання, можливості діяти за певними правилами та алгоритмами, гармонійно поєднуватися з традиційними підходами в освіті.

### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Головенкін В. П. Педагогіка вищої школи : підручник. 2-ге вид., переробл. і доповн. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. 290 с. Режим доступу: <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/29032>
2. Кучерявий О.Г. Педагогіка: Особистісно-розвивальні аспекти. Навчальний посібник. Київ, 2015. 440 с.
3. Педагогіка вищої школи : Підручник для здобувачів другого рівня вищої освіти педагогічних університетів / С.Г. Немченко, В.В. Крижко, І.Ф. Шумілова, О.М. Старокожко, О.Б. Голік. Бердянськ: БДПУ, 2020. 517 с.
4. Тарабукіна Н. С. Впровадження інноваційних методів у вищій школі – вимога часу. *Педагогічне Криворіжжя. Педагогічний альманах*. Кривий Ріг: КДПУ, 2021. С. 58.

### ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ПАРТНЕРСЬКОЇ ВЗАЄМОДІЇ З БАТЬКАМИ

**Павленко Аліна Олександрівна,**  
*здобувач освіти рівня «молодший спеціаліст»  
зі спеціальності 013 «Початкова освіта»,  
КЗ КОР «Білоцерківський гуманітарно-педагогічний  
фаховий коледж», м. Біла Церква, Україна*

**Актуальність проблеми.** Питання ефективної партнерської взаємодії між учителем і батьками набуває надзвичайної актуальності в умовах докорінного реформування освіти в Україні. Значні зміни вимагають пошук ефективних шляхів удосконалення професійної підготовки майбутнього вчителя, зокрема вчителя початкових класів.

Майбутній педагог, який навчатиме і виховуватиме молодших школярів у

взаємодії з батьками, стане прикладом для дитини, тому від його вміння організувати правильне партнерство, значною мірою залежить ефективність формування особистості учня.

**Стан розроблення проблеми.** Вивчення наукових джерел засвідчує, що в педагогічній теорії чимало інформації для вивчення питання взаємодії вчителя із сім'єю, початкових класів зокрема. У класичній педагогіці це питання розглядали такі видатні педагоги, як В. Сухомлинський, К. Ушинський, П. Лесгафт, М. Стельмахович, А. Макаренко, С. Шацький та інші. Однак питання формування професійної готовності до роботи з батьками в початковій школі потребує глибшого вивчення. Педагогічний аспект проблеми підготовки майбутніх учителів початкових класів до роботи з батьками учнів на сучасному етапі розглядають у своїх дослідженнях М. Болдирєв, Н. Бугаєць, Т. Волікова, І. Гребенніков, Р. Капралова, С. Корищенко, С. Корнієнко, Т. Кравченко, О. Савченко, О. Урбанська, Т. Шанскова та інші.

**Мета дослідження.** Метою даного дослідження є теоретичне обґрунтування сутності педагогіки партнерства та аналіз наукової літератури щодо підготовки майбутніх учителів початкових класів до організації партнерської взаємодії з батьками.

**Виклад основного матеріалу.** Не дарма говорять, що впровадження НУШ – це необхідність, викликана життям. Найголовніше те, що це школа, до якої учні ходять із великим задоволенням та інтересом. В сучасній школі педагоги прислухаються до думки учнів, навчають їх критично мислити та при цьому не бояться висловлювати власну думку, підкріплюючи її аргументами, та бути відповідальними громадянами. Водночас батькам теж подобається відвідувати цю школу, адже тут панують співпраця та взаєморозуміння [5, с.141].

Поняття «педагогіка партнерства» достатньо недавно використовується у педагогічній теорії та практиці. Активно використовувати його почати ще на етапі розробки Концепції Нової української школи. В основу партнерства закладено ідею спілкування, взаємодії та співпраці між учителем, учнем і батьками.

У нашому розумінні партнерська взаємодія, може розглядатись як взаємний вплив педагога, дитини та батьків один на одного, в результаті чого

відбувається особистісний розвиток учня. Це завдання реалізується саме у спільній діяльності трикутника партнерства «вчителі-батьки-діти», де всі об'єднані спільними цілями, беруть добровільну участь у цьому процесі, які несуть відповідальність за результати своєї роботи.

Школа повинна ініціювати нову, глибшу залученість родини до побудови освітньо-професійної траєкторії учня. Нова школа допомагатиме батькам здобувати спеціальні знання про стадії розвитку дитини, ефективні способи виховання в дитині сильних якостей характеру і чеснот, залежно від її індивідуальних особливостей [4].

Готуючись до організації партнерської діяльності, майбутньому вчителю початкових класів варто ознайомитися з такими формами роботи з батьками, як: батьківські збори, індивідуальні зустрічі, дискусія, круглий стіл, ділова гра, навчальний тренінг, педагогічний практикум. Саме діалог і багатостороння комунікація між учнями, вчителями та батьками повинна замінити односторонню авторитарну комунікацію «вчитель» – «учень» [3].

У дослідженні Н. Бугаєць професійно-педагогічна підготовка вчителя до роботи з сім'єю учня визначається як підсистема професійної підготовки вчителя в навчально-виховному процесі педагогічного навчального закладу, яка складається із взаємопов'язаних і взаємодіючих компонентів, що забезпечують готовність студента до роботи з батьками учнів [1, с. 7]. Готовність у виконаному дослідженні розглядається як цілісне, складне особистісне утворення, інтегративна властивість особистості, що забезпечує високі результати взаємодії школи з батьками учнів і включає професійно-педагогічні погляди і переконання, професійну спрямованість психофізіологічної, емоційно-вольової сфер особистості, професійні знання, вміння й прагнення працювати з батьками в сучасних умовах, самооцінку, етичну, педагогічну культуру педагога. Отже, головна мета підготовки студента для роботи з сім'єю учня – забезпечення його готовності до реалізації функцій вчителя у взаємодії з сім'єю. [2, с. 38]

Т. Шанскова у своєму дослідженні розглядає соціально орієнтовану підготовку майбутніх учителів початкової школи до роботи з батьками та

розуміє її як процес формування ціле-мотиваційної сфери студентів, озброєння їх відповідними соціально-педагогічними знаннями, уміннями з метою оволодіння ними способами взаємодії та соціального впливу на батьків і засобами соціально-педагогічної підтримки сімей різних типів, спрямованих на підвищення якості сімейного виховання [6, с. 11].

В процесі навчання майбутніх вчителів початкової школи у КЗ КОР «Білоцерківський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж» здійснюється як теоретична так і практична підготовка майбутніх спеціалістів. Студенти отримують теоретичні знання з сутності партнерської взаємодії, її особливостей, визначають алгоритм побудови, шляхи покращення спілкування у трикутнику «вчитель-батьки-школярі». А також практичні вміння щодо проведення батьківських зборів та консультацій, діагностування вихованості учнів початкових класів та способів налагодження взаємодії. Отримані знання та вміння майбутні вчителі використовують в процесі практик та у професійній діяльності.

**Висновки.** Здійснений аналіз наукової літератури з розглянутої проблеми дозволяє стверджувати, що ця тема є досить актуальною і важливою в наш час. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до партнерської взаємодії з батьками - це цілісний процес формування позитивної гуманістичної спрямованості професійної діяльності, накопичення спеціальних знань, умінь і навичок, а також оволодіння практичним досвідом роботи в напрямку взаємодії з батьками учнів.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бугаєць Н.А. Професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів До роботи з сім'єю учня: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти». Харків, 2002. 18 с.
2. Буздуган О.А. Підготовка майбутніх вчителів початкових класів до педагогічної взаємодії з батьками учнів : дис. канд. пед. наук: 13.00.04; Держ. заклад «Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського». Одеса, 2013. 233с.

3. Концепція реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#Text> Д (дата останнього звернення 14.05.2022)

4. Міністерство освіти і науки України. Нова Українська школа. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrnska-shkola> (дата останнього звернення 14.05.2022)

5. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / Під заг. ред. Бібик Н. М. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.

6. Шанскова Т.І. Соціально орієнтована підготовка майбутніх учителів початкової школи до роботи з батьками : автореф. дис. канд. пед. наук : 13.00.04. Житомир, 2002. 23 с.

## **АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ІНТЕРАКТИВНОГО МЕТОДУ НАВЧАННЯ ФАХІВЦІВ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ**

**Пяничук Марія Сергіївна,**

*здобувачка вищої освіти бакалавра*

*Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

*Науковий керівник:*

**Завістовський Олег Дмитрович,**

*старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки*

*Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

Будь-якій державі, яка вважає себе гарантом безпеки своїх громадян, захищає їх життя, здоров'я, свободу, забезпечуючи правопорядок і протидію злочинності, потрібні правоохоронні органи, які належним чином підготовлені та здатні до здійснення таких функцій, інакше кажучи, професійні фахівці.

На сучасному етапі розвитку нашої держави та подальшого реформування Національної поліції України одним із провідних і найважливіших напрямів є забезпечення якісного навчання майбутніх правоохоронців, що є незмінною

складової якості виконання ними своїх службових обов'язків. Тому що у випадку, якщо органи правопорядку не ефективно підготовлені і не вміють грамотно діяти в різних ситуаціях порушення порядку і безпеки, така держава не має майбутнього.

В даний час необхідність забезпечення якісної і дієвої освіти майбутніх поліцейських визнається в глобальних масштабах, як необхідна умова забезпечення безпеки суспільства сталого розвитку правоохоронної системи і держави в цілому.

Можна з впевненістю сказати, що якісна і ефективна підготовка і навчання майбутніх співробітників поліції, реалізація різних методик підвищення якості підготовки залишаються актуальними і вимагають всебічного обговорення. Проте, ряд проблем щодо впровадження дієвих форм та методів навчання, застосування інтерактивних методів навчання під час підготовки фахівців для органів та підрозділів Національної поліції України досі залишається не вирішеним та не знайшли чіткого відображення у науковій літературі

На даний момент проблемні аспекти підвищення якості навчання і підготовки кадрів Національної поліції знайшли відображення в наукових працях таких вчених, як І. Абрамова, Л. Борисова, А. Вербицький, В. Платов, В. Подіновський, В. Рибальський, А. Смолкін, І. Сироежин, Б. Шаповалов, С. Шмаков. Дослідженням теоретичних та практичних особливостей інтерактивного навчання майбутніх правоохоронців також займалися такі фахівці, як Н. Балицька, К. Баханов, О. Біда, Г. Волошина, О. Єльнікова, Г. Коберник, О. Коберник, Н. Коломієць, Л. Кондрашова, О. Коротаєва, А. Мартинець, Г. Мітіна, О. Пехота, Л. Пироженко, Н. Побірченко, О. Пометун, Г. Самохіна, Т. Сердюк, М. Скрипник, Н. Суворова, Г. Шевченко, П. Шевчук, досліджували теоретичні і практичні аспекти змісту інтерактивного навчання та його методології.

Мета роботи полягає у розгляді та аналізі застосування у вищих навчальних закладах зі специфічними умовами навчання, що займаються підготовкою кадрів Національної поліції України, нових форм та інтерактивних

методів навчання. Також важливим є вироблення пропозицій щодо їх покращення і вдосконалення та перспектив комплексного запровадження.

З боку державних вимог, можна сказати, що співробітнику поліції в сучасних умовах необхідний великий обсяг теоретичних знань в області його професійної діяльності, проте з іншого боку (з боку соціальних вимог), співробітнику поліції потрібні вузькоспеціалізовані знання, орієнтовані на виконання різних алгоритмів дії в умовах повсякденної службової діяльності.

Тобто, професійне навчання майбутніх поліцейських можна буде назвати якісним тільки в тому випадку, якщо їх буде навчено в сукупності необхідними і достатніми знаннями, що відносяться до їх майбутньої професії, але при цьому продемонстровано інструмент їх використання, тобто буде здійснюватися систематичне відпрацювання на практиці таких навичок і умінь.

Кевін Карті, старший поліцейський радника Генерального Секретаря ОБСЄ у посібнику «Найкраща практика первісної поліцейської підготовки - аспекти навчальної програми» пояснює, що в державах - учасницях ОБСЄ «для виконання своїх професійних обов'язків поліція громадської безпеки повинна вдосконалювати набір основних професійних навичок. До їх числа відносяться використання поліцейської техніки, навички спілкування та самоврядування, а також навички належного володіння вогнепальною зброєю» [1, ст.27].

Всьому вище вказаному і може сприяти введення в навчання поліцейських нових інтерактивних методик практичного відпрацювання знань і навичок майбутніх правоохоронців. Говорячи про інтерактивні методи навчання, мається на увазі використання наступних форм занять: ділові та рольові ігри, а саме моделювання службових ситуацій, відпрацювання практичного алгоритму дій на місці події, використання мультимедійних тирів, що допоможе вдосконалити навички володіння вогнепальною зброєю у різних умовах освітлення, та з застосуванням спеціальних освітлюючих приладів та ін.

У сучасній педагогіці інтерактивне навчання розглядається як така форма організації навчальної діяльності, яка забезпечує високий рівень взаємодії суб'єктів і об'єктів навчання, підвищує мотивацію до навчально-пізнавальної



діяльності та відповідальність учнів за результати освітнього процесу [2]. І згідно з дослідженнями науковців при інтерактивній формі навчання засвоюється близько 75% навчальної інформації, тоді як при лекційній подачі матеріалу засвоюється не більше 20% інформації [3, ст. 22].

Аналіз дефініції слова «інтерактивний», дозволяє нам дослідити його походження. Тож, слово «interactive» складається з двох слів ("inter" – "разом", "між" та "act" – "дія"). Таким чином, інтерактивні методи побудовані на основі взаємовідносин учня та викладача, а також створюють умови для спільної діяльності.

Іншими словами, під категорією "інтерактивний" розуміється спільна діяльність, встановлення діалогу, а під "інтерактивним навчанням" – навчання, засноване на спільній комунікації, навчання за допомогою діалогу, відносини "учень-викладач", "учень-учень", "учень самостійно" у таких форматах: розмова, діалог, обговорення, спільні дії тощо [4].

Варто виділити відмінність інтерактивних методів навчання від традиційного (класичного) методу. Така відмінність полягає у застосуванні життєвого досвіду, розкриття особистісних і професійних здібностей через аналіз та систематизацію отриманої інформації.

За допомогою інтерактивних методів майбутні працівники опановують такі знання, навички та вміння, як розвиток критичного мислення та рефлексивних здібностей, аналіз і оцінка своїх ідей та дій, самостійне розуміння, всебічний аналіз та вміння відбирати інформацію, вміння приймати участь у дискусіях та відстоюванні своєї думки, що вкрай важливо для роботи поліцейського, а також вміння швидко прийняти рішення і вирішити складне питання.

У процесі інтерактивного навчання курсант (слухач) набуває вмінь формулювати та правильно передавати власні думки, обґрунтовувати свою позицію, вести дискусію, слухати інших, поважати і рахуватися з іншими думками, точками зору.

Серед видів робіт в інтерактивному навчанні слід відокремлювати:

- спільну роботу (в парах, групах і колективах);
- рольові та ділові ігри, дискусії;
- роботу з різними джерелами інформації (книги, лекції, інтернет, документи, музеї);
- презентації;
- тренінги;
- інтерв'ю;
- опитування тощо [5].

Такі технології є невід'ємним компонентом стратегії розвиваючого освіти, спрямованої на особистісну самореалізацію майбутніх співробітників поліції, готовність використовувати накопичений життєвий і професійний досвід в навчальному процесі.

Перевага застосування інтерактивних форм організації навчальних занять полягає в тому, що вони сприяють створенню емоційно забарвленої атмосфери партнерського спілкування учасників освітнього процесу один з одним і з викладачем. Також не менш важливим аспектом таких форм навчання є те, що майбутні працівники органів внутрішніх справ при участі в різних змодельованих ситуаціях прагнуть не тільки до індивідуального пошуку рішення поставленої професійної та комунікативної задачі, але і вносять внесок у колективну вироблення оптимального рішення професійної проблеми, що дуже важливо для майбутньої роботи в поліції.

Таким чином, використання цього методу навчання корисно з точки зору вироблення практичних, управлінських і поведінкових навичок поліцейських.

На відміну від традиційного навчання, головним завданням якого була передача студентам певної суми знань, інтерактивне навчання з використанням інформаційних технологій націлене на активацію навчально-пізнавальної діяльності курсантів, розвиток їх креативного мислення і комунікативної взаємодії.

Сьогодні виконання працівниками поліції своїх обов'язків не є можливим без належного опанування ними теоретичних знань та наявності практичних

навиків. Досягти якісного та правильного виконання поліцейськими своїх обов'язків без застосування нових форм та методів навчання, особливе місце серед яких буде належати саме інтерактивним моделям виступає дуже складним завданням.

Можна обґрунтовано стверджувати, що інтерактивні форми проведення навчальних занять сприяють створенню нового навчального середовища, націленого на підвищення якості навчання. Саме воно допомагає створенню партнерських відносин між усіма учасниками освітнього процесу, сприяє підтримці інтересу до засвоєння навчального матеріалу, стимулює подальший розвиток інтелектуального потенціалу і аналітичних здібностей майбутніх поліцейських.

Тож, підводячи підсумки, доцільною пропозицією буде повна трансформація освіти майбутніх поліцейських, що полягатиме у розвантаженні навчальних планів від "неполіцейських" дисциплін та збільшення часу на опанування саме правоохоронних дисциплін, а також надання переваги практичним заняттям, що в першу чергу сприятимуть формуванню професійних навичок поліцейського нової формації.

## **СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ**

1. Carty K. The good Practices in Basic Police Training – Curricular Aspects, by the Senior Police Adviser to the OSCE Secretary General. SPMU Publication Series. 2009. Vol.5
2. Панфілова А.П. Инновационные педагогические технологии. Активное обучение. К.: Академия, 2009. 192 с.
3. Кулікова Л.Н. Інтерактивні методи у навчанні: особистісний підхід. Збірник наукових статей. 2002. С. 3-24.
4. Багієва Ш.М. Інтерактивні методи – механізм формування життєвих навичок. Білім. 2007. № 6. С. 9-10.
5. Алімов А. Використання у вищих навчальних закладах інтерактивних методів : навч. посібник. Алмати, 2009. 328 с.

# ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

**Реброва Юлія Валеріївна**

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності  
011 Освітні, педагогічні науки Білоцерківського інституту неперервної  
професійної освіти ДЗВО «УМО» НАПН України*

Останнім часом досягнення науково-технічного прогресу супроводжуються докорінними змінами в різних галузях суспільного життя, у тому числі й у освіті. Сучасний підхід орієнтується на внесення у процес навчання новизни, зумовленої особливостями динаміки розвитку життя та діяльності, специфікою навчання та потребами особистості, суспільства і держави у виробленні у здобувачів освіти соціально корисних знань та професійно значущих компетенцій, рис та якостей характеру, відносин та досвіду поведінки. Він передбачає цілеспрямоване впровадження у освітній процес нових форм організації навчальної діяльності, що сприяють ефективному навчанню. Організація ефективного навчання можлива тільки за наявності у викладача знань та вміння використати різноманітні форми злагодження педагогічного процесу.

Форма організації навчання – це певна структурно-організаційна побудова навчального заняття залежно від його дидактичної мети, змісту й особливостей діяльності суб'єктів та об'єктів навчання.

Систему форм навчальної діяльності студентів на занятті становлять фронтальна, індивідуальна та групова. Цим формам також властиві всі компоненти процесу навчання. Вони відрізняються одна від одної кількістю студентів і способами організації роботи.

*Фронтальна форма* організації навчальної діяльності студентів передбачає спільну діяльність групи для реалізації навчальних завдань. Студенти під керівництвом викладача одночасно виконують спільну для всіх роботу, обговорюють, порівнюють та оцінюють її результати. Це сприяє формуванню

довірливих стосунків між викладачем та студентами, стійких пізнавальних інтересів. Фронтальна форма може бути реалізована в процесі проблемного чи пояснювально-ілюстративного викладу матеріалу, виконання репродуктивних чи творчих завдань. При цьому необхідно враховувати індивідуальні особливості кожного студента, а не націлюватись на абстрактного ідеального здобувача вищої освіти, запобігати нівелюванню пізнавальних можливостей і рівня сформованості знань, умінь та навичок.

*Групова форма* організації навчальної діяльності передбачає поділ їх на групи для розв'язання однакових чи різних завдань. Під час поділу на групи слід брати до уваги індивідуальні особливості кожного, його навчальні можливості для виконання завдання. Кількість студентів у групах має становити 3-6 осіб. Результати спільної роботи в групах за вмiлого керівництва викладача, стимулювання пізнавальної діяльності дітей завжди значно вищі порівняно з виконанням цього завдання кожним студентом самостійно. Робота в групі формує колективну відповідальність та індивідуальну допомогу кожному як з боку викладача, так і з боку одногрупників.

*Індивідуальна форма* організації навчальної роботи передбачає постановку перед кожним студентом спеціально дібраного відповідно до рівня його підготовки і навчальних можливостей завдання для самостійного розв'язання. Такі завдання спрямовані на роботу з підручником, навчальною і методичною літературою, джерелами інформації (довідники, словники, енциклопедії, хрестоматії, карти), на розв'язування задач, прикладів, організацію спостережень та експериментів, написання есе, творів, рефератів, доповідей. Індивідуальну роботу часто використовують у процесі програмованого навчання. У дидактичній літературі розрізняють індивідуальну й індивідуалізовану форми організації навчання. Індивідуальна характеризується тим, що студентів виконує спільне для всієї групи завдання, не контактуючи з іншими студентами, але в єдиному для всіх темпі.

Класифікують форми організації навчання за різними критеріями:

- за кількістю студентів, що беруть участь у діяльності: колективні, групові, парні, індивідуальні;
- за місцем проведення навчання: аудиторні (уроки, робота в майстернях, лабораторіях) і поза аудиторією (домашня робота, екскурсії);
- за тривалістю навчання;
- за дидактичними цілями: форми теоретичного навчання (лекція, факультатив, гурток, конференція), форми комбінованого навчання (урок, семінар, домашня робота, консультація), форми практичного навчання (практикуми, праця в майстернях).

Усі організаційні форми навчання тісно взаємопов'язані: одні спрямовані на успішне засвоєння знань (урок, екскурсія), інші забезпечують творче застосування цих знань на практиці (практикуми, виробнича практика).

Отже, вибір форм організації навчання залежить від основних завдань освіти і виховання, особливостей змісту предмета, конкретних цілей заняття, навчальних можливостей студентів, способів керівництва викладачем пізнавальною діяльністю здобувачів вищої освіти.

### **СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ**

1. Андрагогіка в системі сучасного людинознавства. URL: <http://www.library.tnpu.edu.ua/index.php/en/virtualexhibitions/193andragogik>
2. Анікеєва Н. П. Гра в педагогічному процесі: Наука. 2022. С. 267
3. Божович Л. Формування мотивації навчальної діяльності здобувачів освіти. URL: <https://vseosvita.ua/library/formuvanna-motivacii-navcalnoi-dialnosti-molodsih-skolariv-109709.html>
4. Використання дидактичних ігор на уроках у початковій школі. URL: <https://vseosvita.ua/library/vikoristanna-didacticnih-igor-na-urokah-u-pocatkovij-skoli-167536.html>

## ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ В ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

**Самойлова Софія Юріївна,**

*здобувачка вищої освіти бакалавра*

*Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

Науковий керівник:

**Завістовський Олег Дмитрович,**

*старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки*

*Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

Бурхливий розвиток сучасного світу не дає можливості уявити нормальне, гармонічне існування та функціонування держави без її органів влади, кваліфікаційні кадри якої повинні мати постійний професійний розвиток. Саме тому проблема якісної фахової підготовки наявна майже у всьому світі, оскільки професіоналізм – не вроджена ознака працівника, а набута протягом регулярної систематизації та удосконалення своїх знань, навичок та вмінь у професійній діяльності.

При врахуванні всім відмінностей у методах, способах та підходах до реалізації методик спеціалістів у даній галузі, науковці стверджують, що найбільш важливий елемент ефективної діяльності поліцейського – це потенціал до засвоєння та вивчення кадрових знань. Також дослідники цієї теми запевняють – визначення діяльності правоохоронців «якісною», «ефективною» відбувається лише за умови систематичного вдосконалення програм професійної підготовки, завданням яких є сучасна підготовка професіонала для галузі правоохоронних органів.

Немало часу сплинуло з початку роботи нової поліції, що протягом початкового періоду своєї діяльності викликала чимало недовіри з боку населення. Проте позитивні наслідки реформування системи Національної поліції ми вбачаємо і сьогодні – відбулася чи не найважливіша трансформація «поганого», злого, часто корумпованого та силового працівника тодішньої



міліції у представника сучасної поліції, основним арсеналом якого є захист демократичної Батьківщини саме шляхом відкритості до бажань та потреб населення, наближення до комунікації з громадянами. Не випадково гаслом новоствореної поліції є фраза «Служити та захищати».

Тут необхідно зазначити, що спілкування з населенням на партнерських засадах є вагомим елементом професійної підготовки поліцейських. Доречним прикладом будуть працівники патрульної служби Національної поліції, які в свою чергу щодня здійснюють комунікацію із достатньою кількістю громадян, виконуючи свої професійні завдання. Зрозуміло, що не всі ситуації комунікації дозволяють патрульним зберігати тактовність та ввічливість, проте важливим у таких випадках є факти поведінки самого правоохоронця – чи проявили працівники поліції уважність до співрозмовника, вислухавши його та делікатно підводячи розмову у потрібне русло, чи усвідомлювали вони стан порушника та можливо його наміри та інше [1].

Реформування системи МВС не обійшло й систему навчання. Наразі навіть «курс молодого бійця» у навчанні курсантів ЗВО керівництва апарату Міністерства внутрішніх справ організований таким чином, щоб абітурієнти швидко сформували уявлення про роботу у поліції та отримали за обмежений період часу необхідний каркас знань, що знадобляться їм і під час успішного навчання у самому ЗВО, і під час фахової практики, а у майбутньому – для роботи.

Важливо, що вища освіта в університетах внутрішніх справах вже також має сформований на сучасний лад характер, оскільки саме освіта, її особливості, структура та склад визначають рівень підготовленості курсантів та слухачів до роботи в НП України. Проте з цього не потрібно виключати фактор потенціалу того, хто навчається. Здавалось би, чи не є свідченням прогалин у практичній підготовці працівників поліції сумні випадки перестрілок чи вогневих контактів із злочинцями, що закінчувались не на користь полісменів? Саме такі випадки свідчать лише про поверхневе, необачливе та надто теоретичне відношення до отримання спеціальних знань з вогневої, фізичної та

тактико-спеціальної підготовки, а у деяких ситуаціях – недостатнє матеріальне забезпечення освітнього процесу, наслідками яких є невчасне реагування поліцейського, його невміння мобілізуватися та ефективно відреагувати на проблему.

Для якісної професійної підготовки потрібно не обезцінювати важливість теорії і практики, а відводити час рівномірно, оскільки це найголовніші дві складових успішного засвоєння юридичної освіти; керівництву спеціалізованих навчальних закладів системи МВС України необхідно слідкувати за якістю освіти працівників науково-педагогічного складу та зберегти висококваліфікованих педагогів [2], а також підтримувати потужну матеріально-технічну підготовку базу (спеціальні тактичні полігони, якісно обладнані тири для стрільб) через призму новітніх технологій.

Отже, підсумовуючи, по-перше – професійна підготовка правоохоронців має велике значення для розвитку та повноцінного існування суспільства. По-друге, наявність положень про організацію служби у нормативно-правовій базі структури МВС є значним позитивом, проте результат успішної підготовки поліцейських напряму залежить від постійного закріплення та успішного оновлення професійних умінь та навичок.

## **СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ**

1. Бабаскін В.В. Проблеми застосування інформаційних технологій, спеціальних технічних засобів у діяльності ОВС, навчальному процесі, взаємодії з іншими службами: матеріали наук.-практ. семінару (м. Львів, 2 грудня 2016р.) м. Львів: ЛЮІ, 2016.

2. Сулейманова Л.А. Управління національною освітою в умовах становлення і розвитку української державності: матеріали Всеукр. науков.-практич. конф. (м. Київ, 28- 30 жовтня 2015 р.) м. Київ, 2015.

[URL:http://library.univer.kharkov.ua/OpacUnicode/index.php?url=/notices/index/IdNotice:472%2088/Source:default](http://library.univer.kharkov.ua/OpacUnicode/index.php?url=/notices/index/IdNotice:472%2088/Source:default)

## ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ У ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Скрипник Анастасія Олександрівна

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «УМО» НАПН України*

На сучасному етапі розвитку освіта зорієнтована на формування творчої особистості, яка має здатність до самовдосконалення та самоосвіти. В даний час актуалізується проблема виведення освіти на рівень розвинутих країн світу, про це свідчить аналіз нормативно-правових документів, що регламентують діяльність у сфері освіти (Закони України «Про освіту», «Про загальну середню освіту»; «Про вищу освіту», галузева Концепція розвитку неперервної педагогічної освіти).

Стає зрозуміло, що оновлена стратегія розвитку та філософія освіти вимагають принципово нових наукових досліджень, обґрунтованих та послідовно впроваджених науково-педагогічних технологій, ефективного та раціонального підходу до організації наукової та інноваційної діяльності в освітньому процесі.

Оскільки сучасному освітньому процесу притамі вербальні методи навчання і виховання, важливою освітньою потребою є впровадження нових форм і методів навчання. Тому широкого значення набувають інтерактивні методи навчання, що допомагають адаптувати навчання до умов реального життя.[2]

Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне вирішення проблем на основі аналізу відповідної навчальної діяльності. Інтерактивні методи сприяють формуванню атмосфери співробітництва, взаємодії. Для успішної реалізації інтерактивного навчання необхідно застосовувати пошукові методи у викладанні: сократівська бесіда, ділова гра, дискусія, мікро-дискусія, творча

лабораторія, мозкова атака, проблемний семінар, акваріум.

М.Солдатенко зазначає, що пізнавальна діяльність – це складний пізнавальний процес, систему внутрішніх і зовнішніх дій, зумовлених єдністю мотивів та ціллю, спрямований на сприйняття і творче засвоєння знань; діяльність, яка здійснюється студентами у процесі навчальної роботи, відповідає вимогам навчальних планів і програм, де студенти під безпосереднім керівництвом викладача (або без нього) набувають знань, умінь і навичок, що приводить їх до нових пізнавальних результатів. Даний вид діяльності є важливою умовою для формування вмінь до самоорганізації та самодисципліни. Основне завдання якої полягає у формуванні установки до систематичного та самостійного опановування знань, вдосконалення навичок та розвитку умінь орієнтуватися в інформаційному просторі.

Саме тому актуальним є впровадження інтерактивних методів навчання в освітній процес. Адже, інтерактивне навчання – це навчання яке відбувається у взаємодії «педагог-студент» та спрямоване на активізацію пізнавальної діяльності студентів, що відбувається у формі діалогу між студентами і викладачем де вони є рівноправними суб'єктами освітнього процесу. Інтерактивні технології навчання відносяться до педагогічних технологій, побудованих на основі гуманізації й демократизації педагогічних відносин, активізації діяльності студентів та ефективності організації та управління процесом навчання.

Вчені О.Пометун і Л.Пироженко запропонували класифікацію інтерактивних технологій навчання, що відповідає певним формам (моделям) навчання, в яких реалізуються інтерактивні технології. Заняття мають захоплювати студентів, пробуджувати у них інтерес та мотивацію, навчати самостійному мисленню та діям. На підставі аналізу педагогічної літератури, дозволив нам виділити наступні педагогічні умови ефективного використання інтерактивних методів підвищення пізнавальної діяльності студентів, а саме: стимулюванні пізнавального інтересу студентів до вивчення предмету;

урізноманітнення інтерактивних методів навчання; забезпечення інтерактивної педагогічної взаємодії між учасниками навчального процесу.[1]

Інтерактивні методи навчання дозволяють підвищити ефективність формування: 1) готовності майбутніх спеціалістів до постійного професійного самовдосконалення; 2) професійно-пізнавального інтересу до діяльності взагалі; 3) умінь студентів розв'язувати практичні завдання; 4) соціокультурної компетентності майбутніх спеціалістів у процесі фахової підготовки.

Не варто забувати, що упровадження інтерактивних методів навчання в освітній процес вимагає від викладача розуміння суті даної моделі навчання, вміння старанно планувати свою роботу, значної кількості часу, особливо на початкових етапах. Слід поступово вводити елементи інтерактивних технологій на окремих заняттях, починаючи з найпростіших.[3]

Отже, у випадку вдалого впровадження інтерактивних методів в освітній процес студенти зможуть комплексно засвоювати навчальний матеріал, буде формуватися критичне мислення, навички самостійного розв'язання практичних завдань, створення горизонтального поля міждисциплінарного діалогу, розуміння цілісності науки, що вивчається й покращуватиметься культура майбутніх спеціалістів. Це сприятиме розвитку здібностей студентів, умінню адаптуватися до нових завдань, розкриттю їх творчого й духовного потенціалу, активізації процесів самопізнання й самотворення, які є обов'язковими умовами успішної практичної діяльності. Ефективність застосування інтерактивних методів навчання пояснюється й можливістю реалізації індивідуального підходу в процесі формування професійної компетентності кожного учасника освітнього процесу.

## **СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ**

1. Інтерактивні методи навчання у вищій школі : монографія / Д. П. Антюшко, В. С. Володавчик, Л. І. Сеногонова та інші. – Харків: Видавництво Іванченка І. С., 2022. – 189 с.

2. Лебедик, Л. В., Стрельников, В. Ю. (2020). Інтерактивні технології навчання майбутніх фахівців у сфері соціальної роботи. *Імідж сучасного педагога* (4(193), 49–53. URL: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2020-4\(193\)-49-53](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2020-4(193)-49-53) (дата звернення: 20.04.2022р.)

3. Мойсеєнко Р.М. Активізація пізнавальної діяльності майбутніх фахівців засобами активних методів навчання в умовах університетської освіти. *Наукові записки. Серія «Педагогічні науки»*. Випуск 159. 2017. С. 97–103.

## ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ФОРМУВАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ УЧНІВ

**Фокіна Єлизавета Віталіївна**

*здобувач освіти рівня “молодший спеціаліст” зі спеціальності 013  
“Початкова освіта”, КЗ КОР “Білоцерківський гуманітарно-педагогічний  
фаховий коледж”, м. Біла Церква*

**Будь-яка новація в освіті пов’язана з безліччю очікувань,  
часто не виправданих, які, будучи нереалізованими,  
змушують педагогів, адміністрацію школи та батьків  
розчаровано зітхати й відмовлятися від нововведення.  
Така доля може спіткати й безбальне навчання,  
якщо сьогодні, на етапі його впровадження,  
ми чітко не визначимо коло розв’язуваних ним проблем.  
А. Е. Симановський [1, 4]**

Сучасна система освіти змінюється і класичне оцінювання віддає перевагу формувальному оцінюванню учнів, адже воно не здійснює негативний вплив на психічний стан дитини та не принижує її гідності.

Розберемо, що таке формувальне оцінювання, в першу чергу, це невід’ємна частина Нової української школи, це ключ до якісної освіти.

*Формувальне оцінювання* - оцінювання, яке покращує навчання, дає впевненості дітям у власні сили, мотивує, дає можливість учням осягати та покращувати вдосконалювати особистий прогрес і планувати наступні кроки, з якими допоможе вчитель. В цей час коли учень формулює тактику успішної

освіти, педагог повинен надавати орієнтири, корисне повчання, контактувати з учнем [1, 88].

Формувальне оцінювання відбувається під час навчального процесу і воно необхідно для того, щоб визначити, чи добре учні досягають успіху в процесі навчання, визначити, як навчання буде структуровано в майбутньому. Тому формувальна оцінка ґрунтується не на тому, скільки помилок, а на якісних показниках. Формувальні оцінювання мають показати учням, наскільки зросли їхні знання та навички, наскільки цікаво пізнавати нове та які знання та навички можуть знадобитися в житті.

Взагалі, традиційне та формувальне оцінювання відрізняється один від одного тим, що традиційне оцінювання це підсумок знань учнів про предмет, кінцевий підсумок та оцінка від педагога. А формувальне, як ми вже зрозуміли, співпраця, оцінювання самостійності, хід навчання, результатів проєктної діяльності.

Зазначимо, що в школі провідною діяльністю дитини стає навчання, тому результати навчання кожного учня мають знати вчителі та традиційне оцінювання є обов'язковою частиною. Але цю форму оцінки необхідно модернізувати, а відношення до оцінки – трансформувати.

Тому, можемо визначити такі *принципи формувального оцінювання*:

- в центрі уваги – учень, основною метою якого є розвиток та покращення навчання учнів;

- спрямованість вчителя, де педагог сам визначає, яку давати оцінку та як критикувати інформацію;

- багатогранний підсумок, де дитина робить самооцінку, що дає йому зануритися глибше в матеріал та краще його засвоїти;

- вплив на навчальний процес в процесі якого можна покращити якість навчання, оцінювання, яке не має певної бальної шкали та може бути анонімним;

- визначення оцінки по ситуації, де педагог самостійно обирає форми та критерії оцінювання;



- комунікація, безперервність, яка забезпечує взаємозв'язок з учнями, самооцінювання, використання ментальних карт, діалогу і т.д.;

- якісне викладання, яке базується на професійному викладанні.

В процесі навчання чи в підготовці фахівців майбутніх вчителів початкових класів, також здійснюється підготовка до формуального оцінювання результатів освіти, в ході опрацювання курсу педагогіка є окремо визначені години, де вивчається теоретичний матеріал щодо оцінювання в НУШ і порівняння класичної системи та практичної частини, що охоплює в себе реалізацію оцінювання на прикладах різних робіт і відповідей студентів.

Формувальне оцінювання надає можливість:

- для вчителя - гарно формувати освітній результат, оцінити під час той чи іншої ситуації, дії учнів та організувати, відповідно до нього, свою практичну роботу; Учень має стояти в центрі освітньої та оцінювальної діяльності.

- для школяра - вчитися на похибках; обміркувати, що має особливу роль, а що не є головним; усвідомити, в яких видах дії і є успіхи; зрозуміти, чого вони не розуміють та не знають; визначити, що в них не виходить робити.

Методи та інструменти формуального оцінювання поділяється на :

1. Графічні (схеми, списки пріоритетів, таблицька, завдання на систематичність, карти знань);

2. Наочні (контрольні списки, питання для обговорення, замітки, спостереження учнів та педагога);

3. Записні, ілюстраційні, відеозапис, світлини (щоденники, питання, форми);

4. Консультації (у формі запитань та відповідей).

Основними цілями формуального оцінювання в початковій школі є:

–перед роботою: поняття необхідності учням, оцінювання нового вивченого матеріалу, виявлення інтересів учня, формування мети.

–у ході роботи: стимулювати до праці та взаємодії, перевірка поняття вивченого матеріалу, мотивація, пізнання мети.

У початковій школі використовуються різноманітні техніки

формування оцінювання. Наприклад: Техніка “Світлофор” - це коли в учнів є ілюстрації трьох кольорів, а саме: зелений колір означає, що учень все розуміє, жовта - неповне розуміння, а червоне - зовсім не розуміє [1, 45].

Також поширена техніка “Сигнали рукою” - це схожа техніка до попередньої, але тут потрібно придумати знаки руками які будуть показувати, чи учень розуміє матеріал чи ні. Після того, як вчитель розповість матеріал, а учень сигналом покаже, як він його зрозумів, вчитель повинен запитати: Що саме тобі не осягнули ? У чому ви відчуваєте вагання? Що ви усвідомили та можете пояснити [2, 91] ?

Ще одна цікава техніка, це “Тижневий звіт”, де діти в кінці тижня відповідають на запитання:

- що я навчився протягом тижня?
- що я не зрозумів? та хотів би дізнатися краще? [2, 92]

Однією з технік для самооцінювання, є техніка “Шкала” - ця техніка здебільшого використовується для творчих завдань, діти на полях креслять шкалу, на ній визначають хрестиком на якому ступені, на його погляд, втілено роботу. Якщо, хрестик самого низу - не осилив, якщо, посередині - впорався, але з'явилися деякі проблеми, а якщо в горі - все вдалося. У процесі перевірки педагогом , він може обвести хрестик, якщо згоден , але якщо ні, то ставить хрестик, де вважає за потрібним.

Насправді, цікавих технік формування оцінювання дуже багато і пріоритетом вчителя є те, що він на власний розсуд може використовувати їх у роботі з метою досягнення високих результатів навчання.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кабан Л. В. Формування оцінювання навчальних досягнень учнів у новій українській школі. *Народна освіта*. 2017. Вип. 1. С. 88-95.
2. Морзе Н. В. Формування оцінювання: від теорії до практики. *Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах*. 2020. № 6. С. 45-57.

# ПРІОРИТЕТНІ ЗАСАДИ ТАКТИКО-СПЕЦІАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ КУРСАНТІВ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ДЛЯ УДОСКОНАЛЕННЯ КОМПЕТЕНТНОГО ФАХІВЦЯ ПОЛІЦІЇ

**Шпак Артем Володимирович,**

*здобувач вищої освіти бакалавра право  
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

Науковий керівник:

**Завістовський Олег Дмитрович,**

*старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки  
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

Складна сьогоденна обстановка, що склалася наразі в Україні, демонструє появу чисельних надзвичайних ситуацій соціального характеру. Введення в дію воєнний стан в Україні, поява терористичних актів, масові заворушення, «контрабандистські» та «бурштинові війни» тощо загрозливо впливають на стан забезпечення національної безпеки України.

У зв'язку з цим на Національну поліцію покладається велика відповідальність. Служба в поліції є державною службою особливого характеру, яка є професійною діяльністю поліцейських з виконання покладених на поліцію повноважень з забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги.

З метою якісного виконання поліцейських функцій постає першочергове питання професійного навчання співробітників Національної поліції. Слід зазначити, що у кожному підрозділі діє регламентована відомчими нормативними документами відповідна система навчання і виховання працівників [1, с. 211].

Основною складовою частиною кожного виду навчання поліцейських є тактико-спеціальна підготовка – комплекс заходів, спрямований на набуття і вдосконалення поліцейським навичок практичного застосування теоретичних знань щодо правильного оцінювання конкретних подій з подальшим прийняттям правомірних рішень та психологічної готовності до дій у ситуаціях різних ступенів ризику.

Саме поняття «тактика» має вікові корені та належить до галузі військових наукових знань. Тактика (грец. *taktika* – мистецтво шикування військ, від *tasso* – шикую війська) – це складова частина військового мистецтва, що охоплює теорію і практику підготовки й ведення бою підрозділами, частинами та з'єднаннями різних видів збройних сил, родів військ (сил) і спеціальних військ [2, с. 628].

Службова діяльність працівників поліції при проведенні спеціальних операцій протікає в умовах підвищеного ризику та відповідно високого психологічного тиску. Саме тому одним з основних, які характеризують боєздатність підрозділів під час проведення операцій, є вміння особового складу справлятися з негативним психоемоційним станом, що виникає в нетипових та екстремальних ситуаціях. При проведенні спеціальних заходів різного рівня небезпеки, психологічний чинник інтенсивно впливає на психіку працівника, викликаючи часом патологічні зміни в його поведінці. М.Г. Логачов зазначив, що успіх бойової операції базується на двох основних компонентах: рівні професійної підготовки й обсязі оперативної інформації [3, с. 8].

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Завістовський О.Д. Питання спеціальної фізичної підготовки працівників спецпідрозділів ОВС, які залучаються до охорони громадського порядку. *Актуальні проблеми протидії правопорушенням і злочинам у сфері громадської безпеки*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 19 жовт. 2012р.). Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2012. С. 211-213.

2. Советская Военная Энциклопедия : в 8-ми т. / пред. гл. комиссии Н.В. Огарков. К : Воениздат, 1978. Т. 6. 690 с.

3. Логачов М.Г. Психологічна підготовка особового складу спеціальних підрозділів ОВС до дій в екстремальних умовах: Автореф. дис. канд. психол. Наук: Х., 2001. 16с.

## **ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ ТА СИЛИ**

**Яйлян Аліна Олегівна,**

*здобувачка вищої освіти бакалавра*

*Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

*Науковий керівник:*

**Завістовський Олег Дмитрович,**

*старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки*

*Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

Зарубіжними країнами нині накопичено значний досвід щодо порядку та умов застосування фізичної сили, спеціальних засобів та вогнепальної зброї під час забезпечення безпеки і охорони громадського порядку. Принципи застосування сили – це стандарти, що дають змогу співробітникам правоохоронних органів і представникам населення визначати допустимий рівень застосування сили до підозрюваних у порушенні правопорядку залежно від конкретних обставин. У багатьох країнах такі стандарти закріплені законодавчо або судовою практикою і є основою посадових інструкцій співробітників правоохоронних органів. Загального стандарту застосування сили немає, концепції та моделі застосування сили в країнах відрізняються. Загальною метою застосування сили правоохоронними органами є чіткий та розумний баланс у будь-якій ситуації. Недостатня сила може привести до найгірших наслідків (травма, смерть тощо). Чимало з чинних моделей

застосування сили засновані на принципі «об'єктивної розумності» та створені на базі Конвенції Організації Об'єднаних Націй (ООН) «Основні принципи застосування сили і вогнепальної зброї посадовими особами з підтримання правопорядку», прийняті Конгресом ООН із попередження злочинності.

Службова діяльність працівників правоохоронних та мілітаризованих сил останнім часом доволі часто пов'язана із застосуванням відповідних спеціальних заходів. Зазвичай їхні дії, вид та інтенсивність залежать від характеру скоюваних правопорушень, наявності реальних факторів ризику, існуючих небезпек, стану оперативної обстановки, а також професійно-психологічної підготовленості й готовності персоналу до дій в екстремальних ситуаціях невизначеної спрямованості.

Ураховуючи сьогоденні реалії, в роботі сучасного поліцейського чітко прослідковується недостатній рівень загальної індивідуальної підготовленості до діяльності в складних умовах. Водночас нове, незвичне й нехарактерне в загальній тактиці дій поліції, відсутність конкретних, суто специфічних знань, умінь та практичних навичок, недооцінка чи переоцінка небезпек у критичних ситуаціях, промахи й помилки дуже часто призводять до тяжких і негативних наслідків.

Крім того, події останніх років, результативність як поліцейських, так і загалом спеціальних, військових чи спільних операцій та заходів щодо припинення будь-яких правопорушень і злочинних проявів безпосередньо залежить від індивідуальної та колективної злагоженості, високих морально-вольових якостей, відмінної тактичної, вогневої, фізичної, домедичної підготовленості та психологічної готовності задіяного особового складу, його умілих, досконалих і впевнених дій у різних перипетіях доволі непростой оперативно-службової діяльності. Проте невблаганна історія майже кожного дня переконливо доводить нам той факт, що сучасному поліцейському давно вже замало суто фахової підготовки, оскільки міжрегіональний і територіальний принцип завдань, які виконуються, демонструє варіативну різницю їх виконання, що ускладнюється істотним впливом поточних

соціальних, поліцейських та воєнізованих процесів і явищ. Також слід відмітити, що обсяги, наявність і застосування останніми роками холодної.

Сутність професійної підготовки поліцейських до участі в спеціальних заходах полягає у підвищенні загальної стійкості, підготовленості й готовності, а також опануванні та вдосконаленні вміння перетворювати фактори незнайомих або небезпечних дій правопорушників у добре вивчені, треновані й відпрацьовані, підпорядковані, контрольовані та керовані ситуації. Саме тому обов'язково потрібно враховувати, що під час організації підготовки та проведення спеціальних заходів основними завданнями загальної професійної підготовки поліцейського особового складу мають бути [2]:

- постійне підвищення рівня особистісної підготовленості та готовності до успішного виконання поставлених завдань;

- підвищення психоемоційної стійкості до різних екстремальних стресових впливів, їх профілактика, сприяння успішній професійній адаптації з урахуванням специфіки та умов службової діяльності;

- забезпечення і збереження психологічного та фізичного здоров'я особового складу, розвиток і зміцнення індивідуальної впевненості, сміливості, рішучості й здатності діяти в складних умовах оперативної обстановки з урахуванням необхідної обережності;

- розвиток управлінських якостей керівного персоналу;

- формування позитивної мотивації до службової діяльності;

- загальне, цільове або вибіркоче злагодження задіяних органів і підрозділів, покращення всебічної взаємодії між працівниками поліції та їх групами, об'єднаними за призначенням і завданнями, тощо.

Якщо більш уважно придивитися до правильно організованого навчально-тренувального процесу поліцейського, то стає цілком очевидною важливість зосередження уваги як на основних засобах навчання, так і на його змістовному наповненні (мета, завдання, мотиви, прагнення, спрямування), що повинно бути сформовано відповідно до особистісної компетенції та наявних професійних



стандартів, які забезпечують успішне й безпечне вирішення завдань поліцейської служби [3].

Максимальне наближення професійного навчання до умов сьогоденної оперативно-службової діяльності — це одна з найважливіших складових успішного формування професійної підготовленості та готовності поліцейського.

### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про Національну гвардію України» від 13.03.2014 р. № 876-VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 17. Ст. 594. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/524-20#n104>.

2. Соболев Є.Ю., Коломойцев С.С. Досвід організації та діяльності поліції провідних країн Європи. *Форум права*. 2010. № 2. С. 461–466.

3. Ульянов О.І. Нормативно-правове регулювання застосування поліцейських заходів примусу та вогнепальної зброї працівниками національної поліції України. Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України. Збірник наукових праць ХНУВС. 2018. С. 36–40.

4. Психолого-педагогічні особливості підготовки поліцейського до застосування заходів фізичного впливу: навч.-метод. посіб./ В.П. Остапович, В.Г. Бабенко, Л.А. Кирієнко, І.І. Пампура; за ред. д-ра юрид. наук, проф. В.О. Криволапчука. Київ: Видавництво Людмила, 2018. 168 с.

## СЕКЦІЯ 2. ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОГО ВИПУСКНИКА ЗВО В ПЕРІОД ВІЙНИ

### ІНКЛЮЗИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ФАХІВЦЯ: ПЕРЕДУМОВИ, СКЛАДОВІ, ЗАВДАННЯ

**Кучерак Ірина Володимирівна,**

*кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри МПО та СГД  
Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО  
«Університет менеджменту освіти» НАПН України*

Враховання індивідуального потенціалу кожного здобувача освіти, зосередження уваги на особливостях психофізичного розвитку відповідно до вікових норм та із врахуванням наявності тих чи інших порушень та унеможливлення ситуації, за якої особистість залишається поза увагою суспільства, – пріоритетні завдання розвитку сучасної системи освіти.

Для реалізації означеного вагоме значення має підготовка фахівців. У цьому ракурсі особливої ваги набуває інклюзивна компетентність як складова професійної майстерності педагогічного працівника.

Теоретичні і практичні аспекти порушеної проблеми послужили предметом вивчення багатьох досліджень науковців. Поміж ними – праці таких учених, як Казачінер, Н. Фіголь, Ю. Бойчук, О. Бородіна, О. Микитюк, О. Савицька, З. Удович, І. Калініченко. Проте, зважаючи на аналіз наукової літератури та практичні аспекти впровадження інклюзії в роботу освітніх закладів, все ще доводиться констатувати потребу у додатковому вивченню даного питання, насамперед, беручи до уваги оновлення нормативно-правового забезпечення. Означене зумовлює актуальність вивчення питання інклюзивної компетентності.

У науковій літературі інклюзивну компетентність розглядають як важливу складову професійної компетентності – інтегрованого показника теоретичної і практичної готовності фахівця до професійної діяльності, що пов'язана із

навчанням і вихованням іншої людини. При цьому важливими елементами такої готовності розглядають сформованість мотиваційної сфери (потребу та мотиви у забезпеченні інклюзивного навчання), наявність практичних знань, умінь і навичок, а також здатність до саморегуляції і рефлексії професійної діяльності.

Якими є основні завдання забезпечення інклюзивної компетентності фахівця? Насамперед, це знання нормативно-правової бази впровадження інклюзії в Україні, готовність до реалізації спільної, злагодженої роботи у складі команди психолого-педагогічного супроводу, оволодіння основами знань про різноманітні порушення психофізичного розвитку (це потрібно для розуміння основних засад роботи, особливостей адаптації та модифікації індивідуальних програм та навчальних планів, принципів побудови оптимальної траєкторії індивідуального розвитку).

Забезпечення інклюзивної компетентності фахівця постає вимогою часу, тим, без чого не є можливим поступ уперед освітньої сфери загалом та інклюзивного навчання зокрема. Адже центром упровадження реформ, які так потрібні, зважаючи на зростання рівня конкуренції на ринку, підвищення вимог до освіченості, постає особистість учителя, від рівня підготовки якого залежить успіх навчання.

Означене дослідження не охоплює усіх аспектів порушеної проблеми. Подальші наукові розвідки вбачаємо у вивчення практичних аспектів підготовки педагогічних працівників до розроблення індивідуальної програми розвитку здобувачів освіти із особливими освітніми потребами.

## **СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ**

1. Бойчук Ю. Д. Інклюзивна компетентність майбутнього вчителя основ здоров'я : монографія / Ю. Д. Бойчук, О. С. Бородіна, О. М. Микитюк ; Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди . Харків : ХНПУ, 2015 117 с.
2. Кучерак І.В. Інклюзивна компетентність учителя як складова педагогічної майстерності// Розвиток педагогічної майстерності майбутнього педагога

в умовах освітніх трансформацій: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (13 травня 2022 р.) / Глухівський НПУ ім. О. Довженка. Глухів, 2022. 317 с., с.156-158

3. Кучерак І.В. Інклюзивна компетентність як основа якості підготовки фахівців транспортної галузі // Інноваційні технології при підготовці фахівців транспортної галузі: електронний зб. матеріалів Всеукраїнської науковопрактичної конференції, м. Біла Церква, 30 вересня 2021 р. / за заг. ред. А.Б. Єрмоленка, І.В. Кучерак. Біла Церква: БІНПО ДЗВО УМО НАПН України, 2021. 108 с, с. 58-61
4. Кучерук О. С. Характеристика мотиваційно-ціннісного компоненту інклюзивної компетентності майбутнього вчителя //Науковий часопис НПУ імені МП Драгоманова. Серія 16: Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики. 2012.№. 18.С. 20-23.

## **ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ НАВИКІВ МАЙБУТНЬОГО ЮРИСТА**

**Задорожня Радмила Володимирівна,**

*здобувачка вищої освіти бакалавра*

*Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

*Науковий керівник:*

**Завістовський Олег Дмитрович,**

*старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки*

*Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

Практика дій працівників правоохоронних органів, зокрема поліції, в надзвичайних ситуаціях показує, що співробітники повинні точно оцінювати обстановку, що раптово змінюється, і в разі необхідності приймати рішення про застосування зброї в умовах нестачі часу. Водночас від правильності прийнятого рішення, швидкості та точності стрільби залежить не тільки

ефективність виконання поставленого завдання, але й особиста безпека громадян.

Це пояснюється тим, що, відповідно до ст. 46 Закону України «Про Національну Поліцію», поліцейський уповноважений у виняткових випадках застосовувати вогнепальну зброю для припинення протиправних дій, якщо інші його дії не дають бажаних результатів. Водночас рівень професійної підготовки працівника визначається як умінням правильно оцінити ступінь необхідності застосування вогнепальної зброї, так і його вмінням ефективно і максимально безпечно для сторонніх осіб застосувати. Основними складовими частинами вогневої підготовки можна вважати теоретичну (вивчення конструкції, технічних характеристик і правил застосування) та практичну (відпрацювання прийомів, вправ і практичні стрільби). Слід зазначити, що з огляду на суворе дотримання правил безпеки при поводженні із вогнепальною зброєю, проведення практичних стрільб можливе тільки в спеціально обладнаних місцях (тири, стрільбища). Це накладає певні обмеження щодо важливого методу навчання постійного відпрацювання прийомів застосування зброї, як під час навчального процесу в навчальних закладах системи МВС, так і протягом постійних тренувань особового складу в процесі несення служби, особливо для відпрацювання дій працівника в екстремальних ситуаціях, таких як переслідування або протидія озброєному правопорушнику [1,с.195].

Дієвим методом може бути впровадження сучасних мультимедійних технологій як у навчальний процес, так і в практику постійних тренувань особового складу підрозділів МВС України. Основу цих технологій складають мультимедійні тири, які можуть бути пристосованими для використання як з пневматичною або аналогічною за характеристиками спортивною або ж табельною вогнепальною зброєю за своїм призначенням слугують для здобуття навичок стрільби із бойової табельної зброї (ПМ, Форт та інші) в обстановці максимально наближеній до бойової, а також із пневматичної та малокаліберної спортивною зброєю для проведення тренінгів на початкових етапах навчального процесу та в приміщеннях, не пристосованих для проведення занять з використанням табельної зброї [2,с.224].

На відміну від відомих мультимедійних систем імітаторів, які використовують лазерний промінь або ж імітацію стрільби на комп'ютері, найбільш ефективним є різновид тирю, головний принцип роботи якого - автоматичний вимір координат влучення кулі з бойової, травматичної, пневматичної зброї в ціль у режимі реального часу. Важливим також є те що під час стрільби використовується справжній металевий елемент. Ціллю при стрільбі є зображення, яке проектується мультимедійним проектором на екран розміром від 1 до 5 метрів у ширину. Вести вогонь можна по будь-якому зображенню - фіксованій мішені, мішені, що рухається з різною швидкістю, а також по кадрах відеофільму. Який моделює реальну бойову обстановку [3,с.355].

Але, варто відмітити, що, на сьогоднішній день, у вищих навчальних закладах зі специфічними умовами навчання в яких готують майбутніх поліцейських, які у подальшому будуть захищати та охороняти свободу та спокій громадян, під час занять з вогневої підготовки вистачає саме мультимедійних систем. Адже, окрім справжньої зброї було б не погано відпрацювати навички стрільби спочатку на якійсь мультимедійній системі, щоб не робити помилок на практиці. Наразі це є великою проблемою, адже це залежить від фінансування.[4,с.30]

Отже, проаналізувавши усе вище написане, можна зробити висновок, що інформаційні технології є невід'ємною частиною навчального процесу майбутніх юристів, яких готують вищі навчальні заклади зі специфічними умовами навчання в системі МВС, але через брак достатньої кількості таких технологій, поліцейських досі готують лише на справжній зброї без використання новітніх технологій. Покращити рівень підготовки майбутніх фахівців до професійної діяльності можна шляхом використання у навчальному процесі мультимедійних засобів, які засоби розглядаємо як сукупність різних засобів комунікації, таких як : графічні зображення, тексти, музика, відео, які сприяють здобуттю професійних знань, вдосконаленню вмінь та навичок.

## **СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ**

1. Чернишенко О.Є. Проблеми готовності майбутніх офіцерів

внутрішніх військ МВС України до вільного володіння іноземною мовою. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. 2010. С. 193-198.

2. Прокопенко І.Ф. Педагогічні технології: Навч.посібник / В.І. Євдокимов. Харків: Колегіум, 2006. 224 с.

3. Костікова І.І. Підготовка майбутнього вчителя іноземної мови засобами інформаційно-комунікаційних технологій. Харків. 2008. 355 с

4. Пінчук О. П. Електронне наукове фахове видання. Використання мультимедійних продуктів у системі загальної середньої освіти. Інформаційні технології і засоби навчання 2007. с. 30-36.

## **ОКРЕМІ АСПЕКТИ КОМУНІКАЦІЇ МІЖ УЧАСНИКАМИ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В СИСТЕМІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ**

**Князєва Марина Олексіївна**

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності  
011Освітні, педагогічні науки Білоцерківського інституту неперервної  
професійної освіти ДЗВО «УМО» НАПН України*

Дистанційне навчання (Distance Learning, Distance Education) — це така форма організації освітнього процесу, основою якої є самостійна робота людини, яка навчається. Це дає змогу навчатися у зручний для людини час та у віддаленому від викладача місці (тому дистанційне). Ця форма навчання дає змогу отримати освіту широкому колу людей, які не можуть відвідувати заняття: йдеться про працюючих, військовиків строкової служби, інвалідів, в'язнів та ін. Значна кількість людей має вікові обмеження, через що цю форму навчання інколи називають освітою дорослих (adult education). Іншими словами, дистанційне навчання передбачає таку організацію освітнього процесу, коли студент навчається самостійно за розробленою викладачем програмою і



віддалений від нього у просторі чи в часі, однак може вести діалог з ним за допомогою засобів телекомунікації [9].

Сутність дистанційного навчання базується на трьох складових: відкритого навчання, комп'ютерного навчання та активного спілкування з викладачем і студентами з використанням сучасних телекомунікацій [7].

Комунікація, або спілкування є невід'ємною частиною й умовою існування дистанційного навчання. Для висвітлення комунікативного аспекту необхідно більш детально зупинитись на аналізі природи комунікації, її видів та форм.

Комунікація в широкому змісті – передача повідомлення або саме повідомлення. Об'єктивна комунікація, в свою чергу, обумовлена будь-якого роду спільністю, тобто спільними інтересами людей, а саме спільним інтересом навчання у взаємодії між викладачем та студентами, при цьому мета педагога – навчити, а мета здобувача – навчитись. Точка зору про те, що комунікація тісно пов'язана з процесом навчання, підтверджується також визначенням комунікації, як специфічної форми взаємодії людей в процесі їх пізнавально-трудової діяльності [2].

Припускають, що комунікативний аспект виражає сутність дистанційного навчання. У підтвердження цього наведемо думку про те, що комунікативність є «що» будь-якої комунікації, тобто її змістом. Комунікація під час дистанційного навчання – це вже не просто процес спілкування, вона трансформується у процес спрямованого спілкування, метою якого служить отримання інформації для досягнення результату. Таким чином, тільки застосування цілеспрямованої комунікації може викликати явище інтенсифікації, тобто призвести до підвищення ефективності дистанційного курсу. Думка про те, що навчальний процес розглядається, як процес цілеспрямованої спільної діяльності викладача та студентів у рамках комунікації, також є раціональною, тому що тільки за умови спрямованої комунікації між здобувачем та викладачем може існувати процес навчання в цілому, й відбуватися процес дистанційного навчання зокрема. Але в межах

цілеспрямованої спільної діяльності викладача та студентів комунікація не може існувати абстрактно, відірвано, чи набувати нескінченну кількість форм [1].

Існує три основні форми комунікації, які застосовуються в ході впровадження дистанційних курсів:

- 1) студент – комп'ютер;
- 2) студент – комп'ютер – викладач;
- 3) студент 1 – комп'ютер – студент2.

Перша форма передбачає виникнення взаємодії студента з навчальним матеріалом, який знаходиться на технічному пристрої. Тобто навчальний матеріал може бути будь-якого формату аудіо чи відео, розміщений на CD чи DVD-програвачі, за допомогою якого студент отримує необхідну для навчання інформацію, проте найчастіше застосовують комп'ютерне програмне забезпечення, виходячи з більшої економічності та зручності останнього.

Друга форма передбачає взаємодію студента та викладача за допомогою комп'ютера, тобто комп'ютер є зв'язуючою ланкою, комунікативним каналом. Ця комунікативна форма є найбільш ефективною, так як існує постійний зворотній зв'язок між студентом та викладачем.

Третя форма відтворює взаємодію здобувачів між собою у межах навчальної групи. Така взаємодія допомагає здобувачам освіти відпрацювати та закріпити пройдений матеріал, розвинути комунікативну компетенцію [3].

Процес ефективності комунікації відбувається в контексті загального процесу навчання, тому на нього діють всі ті чинники, що впливають і на підвищення рівня ефективності загального процесу навчання, а саме підвищення мотивації студента, здійснення принципу наочності, співвідношення виду комунікативної технології до цілі поставленого завдання, осмислення потреби вступу до комунікації, підготовленість навчальних та методичних матеріалів до процесу дистанційної навчальної взаємодії, висока якість передачі комунікативних технологій. Комунікація вже

не є абстрактною одиницею, так як вона інтенсифікує процес навчання, підвищує його ефективність, та є однією з головних частин дистанційного навчання, без якої процес навчання не тільки не міг би проводитись, але й існувати [6].

Поряд з багатьма перевагами дистанційного навчання, ми визначили ліміт комп'ютерної дистанційної освіти, яка, перш за все, вимагає відповідного рівня технічного і програмного забезпечення, що є не в усіх учасників освітнього процесу. Дистанційне навчання, навіть під час інтенсивної організації, часто триває довше, ніж очна форма навчання. Недивлячись, що ціна дистанційних курсів та програм є меншою від стаціонарних, але це свідчить про їх дещо нижчу результативність, ефективність. Це пов'язано з відсутністю у студента елементарної самодисципліни і самомотивації, що, відповідно, не сприятиме якісному самостійному вивченню навчального матеріалу. Психологи акцентують увагу на здатності студента самостійно працювати з інформацією, тому що самостійна робота в системі дистанційної освіти є головним компонентом навчальної діяльності [4].

Загалом проблеми дистанційного навчання, пов'язані із комунікаційним аспектом, є достатньо затратними і потребують великих капіталовкладень. Наодинці жоден заклад освіти не зможе їх розв'язати, тому необхідна кооперація більшості закладів вищої освіти в межах цільної загальнодержавної програми. Але незважаючи на витрати, будь-яка держава зробить собі неоціненну послугу, вклавши кошти у освіту, покращення її якості, тим самим забезпечуючи своє майбутнє швидким науково-технічним прогресом та висококваліфікованими фахівцями[8].

## **СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ**

1. Власенко Н. О. Дистанційне навчання : Україна і світ. Естетика і етика педагогічної дії. 2019. Випуск 20. С. 29–37.
2. Вовдюк Л. В. Дистанційне навчання. Безпека життєдіяльності. 2018. № 3. С. 16–17.

3. Гавриленко К. М. Вимоги до професійного дистанційного навчання. Зб. наук. праць. Педагогічні науки. 2019. № 89. С. 56–60.
4. Дистанційне навчання як сучасна освітня технологія: матеріали міжвузівського вебінару (м. Вінниця, 31 березня 2017р.)/відп. ред. Л.Б.Ліщинська. Вінниця: ВТЕІ КНТЕУ, 2017. 102 с.
5. Іванюк І. В. Формування понятійно-термінологічного апарату з питань розвитку дистанційної освіти. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/14343034.pdf> (дата звернення: 20.04.2022).
6. Кравцова Л. В. Аналіз ефективності системи дистанційного навчання в процесі перевірки компетенцій. Інформаційні технології в освіті, 2017. № 3. С.74–85.
7. Морозов В. В. Модель інформаційної взаємодії в проектах створення дистанційного навчання на основі віртуальної реальності. Управління розвитком складних систем, 2019. Випуск 37. С. 144–152.
8. Опанасюк Ю. Дистанційне навчання як наслідок еволюції традиційної системи освіти. Вища освіта України, 2016. № 1. С. 49–53.
9. Прибилова В. М. Проблеми та переваги дистанційного навчання у вищих навчальних закладах України. URL: <file:///C:/Users/Admin/Downloads/Проблеми та переваги дистанційного навчання.pdf> (дата звернення: 20.04.2022).

## **РОЛЬ МІЖПРЕДМЕТНИХ ЗВ'ЯЗКІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ВИЩОЇ ШКОЛИ**

**Петрушак Оксана Михайлівна,**

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності  
011 Освітні, педагогічні науки Білоцерківського інституту неперервної  
професійної освіти ДЗВО «УМО» НАПН України*

В умовах соціально-економічних реформ в Україні перегляду потребують вимоги, що сьогодні ставляться до системи роботи закладів вищої освіти

взагалі та професійної підготовки фахівців високої кваліфікації зокрема. Теперішня освіта повинна давати людині фундаментальні природничі та гуманітарні знання, озброювати її правильним світоглядом, здатністю сприймати суспільство як складну систему, що розвивається за відповідними законами, здатністю глибоко розбиратися у сутності процесів, що відбуваються в суспільстві, і робити науково обґрунтовані висновки.

Це, в свою чергу, вимагає постійного оновлення змісту програм навчальних предметів, в основу яких покладена інтеграція освіти з наукою та виробництвом. Саме при розробленні програм враховуються основні перспективні напрямки розвитку відповідної науки; новітні досягнення науки, техніки і технологій; забезпечуються необхідні міжпредметні зв'язки і мотивація навчання, формується інтерес до спеціальності, розуміння суспільної значущості своєї роботи, почуття відповідальності та ініціативи [1].

Освітній процес сучасної вищої школи повинен забезпечити надання інтегрованих знань, які б охоплювали різні галузі та відображали б цілісну наукову картину світу та сприяли формуванню наукового світогляду майбутнього фахівця. Саме тому актуальною є тенденція до застосування міжпредметної інтеграції для підготовки випускника вищої школи до постійно зростаючих вимог ринку праці. За цих умов проблема реалізації міжпредметних зв'язків займає одне з центральних місць у сучасній дидактиці і привертає до себе увагу широкого кола учених.

Аналіз науково-педагогічної літератури показав, що основні положення теорії міжпредметних зв'язків у цілісному процесі навчання були об'єктом дослідження О. Савченко, О. Локшиної, у яких формування професійної компетентності фахівця на основі використання міжпредметних зв'язків у навчальному процесі озглядається як важливе завдання сучасної освіти [2].

На думку С. Заскалети та О. Щербакової, цікавою є інтеграція наукової грамотності з використанням навичок інформаційної грамотності у контексті міжпредметних зв'язків. Міжпредметний підхід та проблемне навчання висвітлюють усвідомлення того, що для повного розуміння означеної теми

необхідні знання з різних дисциплін. Синтез знань із різних дисциплін, елементів міждисциплінарного викладання – це діяльність, якою більшість науковців-педагогів країн Європейського освітнього простору і США займається сьогодні [2].

Встановлення зв'язків між дисциплінами є найважливішою дидактичною умовою формування системних знань, адже у процесі їх вивчення створюються міжсистемні асоціації, джерелом яких можуть слугувати навіть окремі поняття. Включення до змісту лекцій, семінарів та інших форм академічних занять матеріалу, що розкриває зв'язки між дисциплінами, стає нагальною необхідністю. Але слід включати не окремі факти для ілюстрації тих чи інших положень, а відомості в їх взаємозв'язку. Ефективно встановлюватимуться ті зв'язки між явищами, фактами, поняттями, теоріями, які є загальними для цих дисциплін. На сучасному етапі розвитку вищої педагогічної освіти реалізація міждисциплінарних зв'язків є однією з найважливіших проблем. Комплексно розв'язати цю проблему можливо за умови осучаснення і модернізації системи навчання, оновлення освітніх стандартів і навчальних планів, створення планів міждисциплінарного навчання і відповідного варіативного змісту [3].

Міжпредметні зв'язки в освітньому процесі вищої школи являють собою відображення в змісті навчальних дисциплін тих взаємозв'язків, які об'єктивно діють в природі та суспільстві, пізнаються сучасними науками, тому їх потрібно розглядати як еквівалент міжнаукових зв'язків. Вони мають також і організаційний аспект: реалізація їх у навчальному процесі дає можливість економніше у часі визначати структуру навчального плану, програм, підручників, раціоналізувати освітній процес у цілому. Міжпредметні зв'язки входять як необхідний компонент в принцип системності навчання, виступають дидактичною умовою, яка сприяє науковості та доступності навчання, підсиленню пізнавальної діяльності, якості знань, формуванню відповідних компетентностей висококваліфікованого фахівця.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Головенкін В.П. Педагогіка вищої школи : підручник. 2-ге вид., переробл. і доповн. К. : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. 290 с. Режим доступу: [https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/29032/3/Higher\\_School\\_Pedagogy\\_2019.pdf](https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/29032/3/Higher_School_Pedagogy_2019.pdf)
2. Заскалета С., Щербакова О. Застосування принципів міжпредметних зв'язків у вищій школі: зарубіжний досвід». *Освітологічний дискурс*, 2020, No 2(29). Режим доступу: <https://od.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/692/595>
3. Васьківська Г. Дидактичні аспекти реалізації міждисциплінарних зв'язків у процесі фахової підготовки студентів вищих педагогічних навчальних закладів. *Освітологічний дискурс*, 2017, No 3-4 (18-19). Режим доступу: <https://od.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/471/379>

## ОСОБЛИВІ ТЕХНОЛОГІЇ У ФІЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ СТУДЕНТІВ ЗВО В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

**Попович Анастасія Олексіївна,**

*здобувачка вищої освіти бакалавра*

*Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

*Науковий керівник:*

**Завістовський Олег Дмитрович,**

*старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки*

*Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

У системі фізичного виховання студентів за останні роки відбулися дуже значні зміни. З точки зору збереження здоров'я, ефективність традиційних уроків фізичної культури невисока. Сучасні технології студентів у фізичному вихованні забезпечують покращення всіх компонентів здоров'я - психічного,



фізичного й соціального, які забезпечені системою сучасних форм фізкультурно-оздоровчої роботи [1 ст.15-18].

Сучасна пара фізичної культури за формою організації може мати такі складові: фронтальне навчання, колове тренування, рухливі ігри, робота в малих групах, групова навчальна діяльність, робота в парах, метод аутогенного тренування. Але, дуже важливо, щоб викладач на парі вдало володів методикою навчання і виховання, творчому застосуванні новітніх досягнень педагогіки та передового педагогічного досвіду, раціональному керівництві пізнавально-практичної діяльності студентів, їхнім інтелектуальним розвитком. [2 ст.15]

За результатами різних соціологічних досліджень, найбільшою популярністю серед студентів є вправи, які спрямовані на оздоровчу-рекреаційність. Студенти віддають перевагу аеробіці - 19%, фітнесу - 19%, шейпінгу-20%; плаванню - 28%, аквафітнесу - 17%; йоги - 22%, східним единоборствам - 15%; баскетболу - 13%, волейболу - 10%; туризму і орієнтуванню - 22%. Майже однакове процентне співвідношення може говорити про різні спрямованості і інтереси студентів. Тому впровадження нових технологій у сфері фізичного виховання розширить сферу фізичної активності, збільшивши тим самим кількість людей, які будуть займатися різноманітними активностями.

Пріоритет оздоровчої та рекреаційної діяльності обумовлений особливим ефектом та унікальною можливістю суттєвого підвищення загального рівня ефективності, переходу від однієї активної до іншої. Цьому сприяють різноманітні форми проведення занять, що припускають зміни характеру й змісту фізичних вправ у залежності від мотивів, інтересів і потреб студентів у фізкультурній активності.

Нові технології викладання наприкінці ХХ століття стали потужним засобом навчання. Ідея впровадження цих технологій в освіту передбачає досягнення мети якісної освіти, тобто конкурентоспроможної освіти, здатної забезпечити кожній людині умови для самостійного досягнення мети, творчого самоствердження в різних соціальних сферах.

Отже, заняття спортом та фізкультурою можуть бути дуже різноманітними, головне - їх послідовність, систематичність та вірна організація. Завдяки гарній підготовці та правильній організації навчання стане не лише великою радістю, позитивним емоційним настроєм, а й відкриє багато нового та цікавого.

### **СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ**

1. Бондин В.И. Здоровьесберегающие технологии в системе высшего педагогического образования. *Теория и практика физической культуры и спорта*. – 2004. - №10. – С. 15 – 18.
2. Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту України. К., 2004.

### **ПРОБЛЕМИ Й ПЕРЕВАГИ ОРГАНІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ**

**Шевченко Олена Миколаївна,**

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри українознавства та  
гуманітарної підготовки Полтавського  
державного медичного університету*

**Твум Кастро,**

*здобувач освіти 3 курсу міжнародного факультету  
Полтавського державного медичного університету*

Підготовка на міжнародному ринку праці висококваліфікованих і конкурентоспроможних спеціалістів – основне завдання закладів вищої освіти України, зокрема й Полтавського державного медичного університету. Майбутні спеціалісти мають володіти високим рівнем теоретичної й практичної підготовки, що забезпечить можливість гідно виконувати свої професійні обов'язки не лише в нашій державі, а й за кордоном. Стає очевидним, що ХХІ

сторіччя – це сторіччя знань, і визначати майбутнє нашої країни буде саме рівень розвитку вищої освіти. На жаль, ситуація, пов'язана з пандемією коронавірусної хвороби та війною, суттєво вплинула на освітній процес у навчальних закладах України.

Кабінет Міністрів України ухвалив рішення щодо запровадження дистанційної форми навчання. Не залишився осторонь цього й Полтавський державний медичний університет. Організація освітнього процесу стала повністю залежати від сучасних інноваційних технологій та Інтернету. Специфікою вищого медичного навчального закладу є виключно очна форма навчання. Дистанційне вивчення медичних дисциплін потребує пошуку найбільш оптимальних моделей взаємодії між викладачем і студентом, що дало б можливість майбутнім лікарям отримати якісну теоретичну підготовку та, за можливості, опанувати необхідні практичні навички [1]. Для забезпечення дистанційної форми навчання використовуються платформи Zoom, Google Classroom, Moodle, Google Disc, влаштовуються групові чати, дзвінки-конференції в месенджерах типу Viber, Telegram, Skype, WhatsApp, електронна пошта і навіть звичайний мобільний зв'язок [4; 5]. Викладачі університету оцінили дієве використання різних платформ для проведення дистанційних занять.

**Мета дослідження** – розглянути особливості, труднощі й перспективи дистанційної форми навчання іноземних здобувачів медичного вишу в період війни.

**Матеріали і методи.** Нами було проведено серед іноземних здобувачів медичного вишу дистанційне спільне обговорення проблем, що виникають під час дистанційного навчання, а також спільний пошук рішень щодо вирішення цих проблем. В обговоренні брали участь 5 викладачів і 40 респондентів спеціальностей «Стоматологія» та «Медицина». Війна перевернула звичний спосіб життя з ніг на голову, навчила усіх без винятку жити по-новому. Дивно те, що багато навчальних закладів не тільки змогли встояти, але й адаптуватися до нової реальності. Ми скажемо, що в екстремальних умовах спрацював не лише інстинкт самозбереження, хоч і він мав важливе значення у подоланні

нових викликів. Важливим стало «колективне свідоме» та оперативність прийняття рішень.

**Виклад основного матеріалу.** У ході спільного обговорення проблем, що виникають під час дистанційного навчання, відразу помітно, що іноземні здобувачі відчувають стрес у зв'язку з тим, що відсутня можливість особистого спілкування з викладачами, принциповою зміною процесу навчання, на який вони розраховували під час вступу. Якість та кількість освітніх ресурсів, необхідних для вивчення дисциплін, виявляється або недостатньою, якщо конкретний викладач не займався цим напрямком роботи раніше, або надмірним, якщо здобувачам запропоновано використовувати всі матеріали, розташовані у відкритому доступі на визнаних освітніх платформах, за відповідним напрямом підготовки, але без відповідної навігації [3, 22]. Крім того, місцезнаходження здобувачів і викладачів під час військових дій на даний момент дуже часто не має достатньої потужності для організації он-лайн навчання. У ході обговорення було зазначено, що помітне зростання психологічного навантаження на здобувачів та викладачів у зв'язку з «переведенням» навчальних реалій в он-лайн режим.

З отриманого викладачами досвіду можна виділити такі переваги дистанційної форми навчання: гнучкість; актуальність; зручність; модульність; економічна ефективність; можливість одночасного використання великого обсягу навчальної інформації будь-якою кількістю студентів; інтерактивність; відсутність географічних кордонів для здобуття освіти [6].

Незважаючи на досить об'ємний перелік позитивних якостей дистанційної освіти під час війни в Україні, у ній можна виділити кілька недоліків. Студенти відчувають такі складнощі: загальний стрес, пов'язаний з військовими діями; фінансові труднощі: неможливість заплатити за навчання, відсутність підробітку; соціальну ізоляцію; відсутність можливості комунікації з однокурсниками; відсутність надійного Інтернет з'єднання; відсутність обладнання, необхідного для он-лайн навчання; підтримка режиму дня.

**Висновок.** Отже, найгострішою проблемою в реалізації дистанційного навчання маємо визнати неможливість здобувачами опанування практичних навичок і задовільна технічна база. Здобувачі освіти зараз знаходяться у різних країнах світу і дуже часто відсутній/поганий Інтернет зв'язок, а також різниця у часі. Було зазначено, щодо необхідності продовження розробки ефективних методів он-лайн навчання для забезпечення якості в освіті; розроблення тренінгів для здобувачів та викладачів з використання цифрових інструментів навчання.

### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні* (затверджено Постановою МОН України 20 грудня 2000 р.) [Електронний ресурс]. Режим доступу: zakon.rada.gov.ua

2. Мусієнко О.Л. Дистанційне навчання у вищій школі: моделі і технології / О.Л. Мусієнко, О.В. Зелінська. *Наука в інформаційному просторі: матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф.*; 29-30 верес. 2011 р. Т. 2. С. 66-72.

3. Лещенко Т.О. Experience of application of interactive methods in classes on Ukrainian as a foreign language / Т.О. Лещенко, О.М.Шевченко. *European scientific discussions. Proceedings of the 10th International scientific and practical conference.* 2021. Pp. 21-27.

4. Лещенко Т.О. Шляхи удосконалення мовної підготовки іноземних студентів / Т.О. Лещенко, В.Г. Юфименко, О.М. Шевченко. *Актуальні питання суспільно-гуманітарних наук та історії медицини* : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф., м. Чернівці, 11-12 жовтня 2018 р. Чернівці, 2018. С. 111-113.

5. Шевченко О.М. Інноваційні методи та сучасні інформаційні технології у навчанні української мови іноземних студентів / О.М. Шевченко. *Сучасна медична освіта: методологія, теорія, практика* : матеріали Всеукр. навч.-наук. конф. з міжнар. участю, м. Полтава, 19 березня 2020 р. Полтава, 2020. С. 256-258.

6. Шевченко О.М. Педагогічні умови підготовки іноземних студентів-медиків у процесі вивчення української мови / Шевченко О.М. *Естетика і етика педагогічної дії.* Київ, 2019. С. 178-187.

### **СЕКЦІЯ 3. СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ СУЧАСНОГО КОМПЕТЕНТНОГО ФАХІВЦЯ: ВИХОВНИЙ АСПЕКТ**

#### **ГУМАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ ЯК СТИМУЛ ДО САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ**

**Харагірло Віра Єгорівна,**

*старша викладачка кафедри педагогіки, психології та менеджменту*

*БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН України*

Сучасний етап розвитку України характеризується як період трансформаційних процесів, зумовлений пошуком власного шляху розвитку та зміни цінностей. Україна як незалежна держава здійснює самостійний пошук шляхів формування нових соціально-економічних, політичних і духовних орієнтирів, свої ідеї, мрії та сподівання значною мірою пов'язує з молоддю. Здійснення виховного процесу у закладах вищої освіти на гуманістичних засадах є надзвичайно актуальним і своєчасним. Молодь є активною силою політичних змін і, залежно від того, які цінності вона вносить у ці зміни, яку культуру впроваджує, багато в чому залежить майбутнє суспільства та його трансформація.

Морально-духовне становлення майбутніх фахівців, їх підготовка до активної, сповненої особистісної сутності життєдіяльності є важливими складовими розвитку Української держави. Від сьогодення сучасна освіта вимагає докорінного переосмислення всієї виховної системи, оновлення змісту, форм і методів духовного становлення особистості на засадах гуманізації життєдіяльності, створення оптимальних умов для самовдосконалення та самореалізації. Сучасне суспільство потребує реформування української національної системи виховання, в основу якої буде покладено провідні принципи гуманізму та демократизації. У Законі України «Про освіту», Національній доктрині розвитку освіти, Національній стратегії розвитку освіти в Україні саме ці принципи є пріоритетними [2; 3; 6].

Аналіз наукових джерел засвідчив, що дослідженням окресленої проблеми займалися відомі вчені, психологи, педагоги. Так, загальнотеоретичні засади гуманізації виховного процесу викладено у працях Я. А. Коменського, А.С. Макаренка, В. О. Сухомлинського; психологічні аспекти гуманістичного виховання розкрито у наукових роботах І. Д. Беха, М. Й. Боришевського, О.В. Киричука, Г. С. Костюка, Е.О.Помиткіна. Концептуальні засади виховання гуманістичних цінностей майбутніх фахівців та взагалі підростаючого покоління сформовано Н.В. Ганнусенко, К.І Чорною. Дослідження сучасного стану розробки проблеми щодо організації виховного процесу в умовах гуманізації суспільства дозволило констатувати, що вона потребує ґрунтовного наукового дослідження.

Аналіз нормативно-правової бази, наукових досліджень з окресленої проблеми засвідчив, що пріоритетні напрями оновлення виховного процесу на гуманістичних засадах викладено в Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. Програми виховання здобувачів освіти є важливими та дієвими для реалізації державної політики у сфері освіти, що визначає стратегію виховання майбутніх фахівців в умовах становлення та розвитку громадянського суспільства. Для визначення особливостей організації виховного процесу в сучасному закладі вищої освіти за необхідне є звернутися до аналізу змісту Програми.

Так, у Програмі розкрито особливості сучасної соціокультурної ситуації виховання здобувачів освіти в Україні, визначено передумови для оновлення змісту та технологій виховання, формування гуманістичних цінностей та зразків громадянської позиції, виконання професійно-технічною освітою своєї виховної, культурологічної місії (стабілізація суспільного життя та соціально-економічного положення громадян, модернізація освіти, гуманізація освітнього процесу, посилення його виховного потенціалу).

Зазначено, що існують також сприятливі передумови для розвитку виховання як пріоритетної сфери соціального життя країни, для підвищення її статусу та потенціалу, досягнення якісно нових результатів у духовно-



моральному, громадянському, трудовому, художньо-естетичному, екологічному вихованні. Водночас визначено, що соціальний фон виховання продовжує залишатися недостатньо сприятливим. Це зумовлено як негативними тенденціями розвитку цивілізації загалом, так і станом українського соціуму (поглиблення кризи в державі, сім'ї, інтенсивна інформатизація суспільства, глобальні екологічні проблеми, міжнаціональні конфлікти, загострення протиріч на релігійному ґрунті, хвиля сепаратизму, тероризму тощо).

Цілком очевидно, що мета і завдання виховання визначаються потребою сучасного суспільно-економічного розвитку нашої країни. З огляду на зазначене, метою виховання є «становлення громадянина України, патріота своєї країни, готового самовіддано розбудовувати її як суверенну, незалежну, демократичну, правову і соціальну державу, здатного виявляти національну гідність, орієнтуватися у своїх обов'язках і правах, цивілізовано відстоювати їх, сприяти громадянському миру і злагоді в суспільстві, поводитися компетентно, бути конкурентоспроможним, успішно реалізуватися в соціумі як громадянин, сім'янин, професіонал, носій культури» [7, с.10]. Очікуваним результатом є ідеал виховання, що полягає у формуванні всебічно та гармонійно розвиненої, національно свідомої, високоосвіченої, життєво компетентної, творчої особистості, здатної до саморозвитку і самовдосконалення.

Пріоритетною умовою повноцінного становлення особистості є сприятливе навчально-виховне та розвиваюче особистість середовище. Загальновідомо, що виховання, навчання і розвиток духовного потенціалу є взаємопов'язаними компонентами єдиного педагогічного процесу. Єдність цих процесів зумовлена їх спрямованістю на формування соціальної зрілості, реалізацію творчих здібностей особистості. Доцільно організоване за змістом і формою середовище містить у собі потужний виховний потенціал, «уводить особистість у світ світоглядних ідей, формує соціальні настанови та ціннісні орієнтації, розвиває гуманістичну спрямованість особистості, її духовні та матеріальні потреби: знайомить із зразками моральної поведінки, з формами

спільної діяльності та спілкування особистості з колективом» [7]. Освітній процес має організовуватися таким чином, щоб питома вага навчальної інформації гармонійно поєднувалася з інформацією, що пов'язана з особистісним ставленням, процесом удосконалення моральної свідомості й поведінки конкурентоспроможної на світовому ринку праці молоді. Таким чином, стає очевидним, що особистісно орієнтований і гуманістично спрямований освітній процес сприяє реалізації поставлених завдань – формуванню цілісної картини світу, збагаченню морального досвіду здобувача освіти, уявлень про зв'язок навколишнього світу і внутрішнього життя особистості. Діяльність суб'єктів освітнього процесу спрямована на забезпечення сприятливих умов для всебічного та гармонійного розвитку особистості, її соціально-педагогічної підтримки, зміцнення фізичного й психологічного здоров'я, реалізацію творчого потенціалу, формування ціннісного ставлення до світу та самої себе.

Сучасний зміст виховання в Україні складає «науково обґрунтовану систему загальнокультурних і національних цінностей та відповідну сукупність соціально значущих якостей особистості, що характеризують її ставлення до суспільства і держави, інших людей, самої себе, праці, природи, мистецтва» [7]. Система цінностей і якостей особистості розвивається і виявляється шляхом власного ставлення. Цей процес передбачає поєднання інтересів особистості – вільного саморозвитку і збереження своєї індивідуальності; інтересів суспільства – саморозвиток особистості має здійснюватися на моральній основі; інтересів держави та нації – здобувачі освіти мають зростати національно свідомими громадянами, патріотами, здатними забезпечити країні гідне місце в цивілізованому світі.

Технологія виховного процесу у закладах вищої освіти є послідовним розгортанням педагогічної діяльності та спілкування, спрямованих на досягнення конкретної мети у педагогічній системі та її підструктурах. Педагогічний процес формує особистість у міру того, як спрямовується її власна діяльність, а не підміняє її. Педагог (викладач) створює умови, за яких

моральна цінність зачіпає майбутнього фахівця «за живе», продукує рефлексивний процес, надає цінності високої значущості, особистісного змісту. Складовими виховних технологій є форми організації (індивідуальні, групові, колективні), методи як способи впливу на молодь, яка навчається у професійно-технічних навчальних закладах (педагогічна вимога, переконання, приклад, привчання, прогнозування, громадська думка, самопізнання, самоаналіз, саморегуляція), прийоми та засоби виховання.

Виховні технології ґрунтуються не на механізмах зовнішнього підкріплення (заохочення та покарання), а на рефлексивно-вольових механізмах, співпереживанні та позитивному емоційному оцінюванні, які апелюють, насамперед, до самосвідомості та творчого ставлення здобувачів освіти до суспільних норм і цінностей.

Гуманізація освітнього простору заснована на потребах особистості, бажаннях майбутнього спеціаліста, розкритті внутрішніх сил та потужностей, що призводить до ключового моменту – самореалізації особистості, з її власною індивідуальністю та розкриттю неповторності у творчих пошуках та мисленні.

Важливим у виховному процесі є і створення особливої атмосфери. Необхідно згадати атмосферу радості, творчості, добра, що створювали в своїй педагогічній діяльності В. Сухомлинський, Ш. Амонашвілі, яку здобувачі освіти не можуть самі побудувати, в цьому їм потрібна допомога наставника (викладача). Під час гуманізації навчально-виховного процесу відбувається побудова стосунків на засадах співдружності «...сприятливе середовище дозволяє кожній людині йти по шляху самопізнання, самоповаги і самостійного навчання...» [8].

Відповідальність за впровадження схеми «суб'єкт – суб'єктна взаємодія» лежить і на тому, хто навчає – це викладач і батьки. Від них залежить розвиток та стабільність діалогу, і таким чином, це дає поштовх до забезпечення здобувачам освіти активності, а викладачеві - зворотний зв'язок, який допомагає стежити за ходом засвоєння знань і своєчасно вносити корективи,

вибудувати зону найближчого розвитку. Так, дуже важливим є те, що це служить інструментарієм до діагностування професійних здібностей майбутніх спеціалістів.

Підсумовуючи основні ознаки гуманізації освіти, зауважимо, що для реалізації цієї політики на практиці головним завданням є спрямування освітньої стратегії на суб'єкт – суб'єктну взаємодію і, таким чином, забезпечення здобувачеві освіти активності, відповідальності за результати навчання. Процес життєтворчості досягає кульмінації під час вирішального вибору в основних сферах самореалізації особистості.

Узагальнивши основні ознаки й аспекти гуманізації освітнього простору, а також спектр методів і форм, усвідомлюємо, що гуманістичні педагоги виховують навички до справжньої опіки, відкрити і ефективну комунікацію, а також щирість, емпатію, теплоту. Але важливо у подальшому дослідити методики педагогічної діагностики, які запроваджувались і використовуються в освітньому просторі, побудованому на засадах гуманізму.

### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бех І.Д. Особистісно орієнтоване виховання. К.: ІЗМН, 1998. 204 с.
2. Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття). *Освіта*. 1993. №44–46. 62 с.
3. Закон України «Про освіту»: За станом на 8 груд. 2006 р. *Верховна Рада України*. офіц. вид. К.: Парлам. вид-во, 2006. 40 с.
4. Мартиненко С.М. Особливості підготовки майбутніх учителів до виховної діяльності. *Нова педагогічна думка*. – 2005. – № 4. – С. 61 – 63.
5. Матвієнко О.В. Виховання школярів: теорія і технологія. К. : ВД «Стилос», 2006. 543 с.
6. Національна доктрина розвитку освіти : затверджена Указом Президента України від 17 квітня 2002 р. № 347/2002. *Освіта України*. 2002. 23 квітня (№ 33). С. 4– 6.

7. Національна програма виховання дітей та учнівської молоді в Україні. *Світ виховання*. 2004. № 4 (5). С. 6 – 31.

8. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року : СХВАЛЕНО Указом Президента України від 25 червня 2013 р. №344/2013. Електронний ресурс. – <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show>

## **ГУМАННІ МЕТОДИ ВИКОРИСТАННЯ ТВАРИН В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ**

**Вакула Богдан Володимирович,**

*магістрант факультету ветеринарної медицини  
Білоцерківського національного аграрного університету*

*Науковий керівник:*

**Козій Василь Іванович,**

*доктор ветеринарних наук, професор*

Тварин в навчальних закладах застосовують з різними цілями. Зокрема, вони можуть бути об'єктами для демонстрації рефлексів, вивчення їх поведінки. Також тварин можуть застосовувати і для наочної демонстрації роботи деяких органів - дисекції та вівісекції.

На час мого навчання в БНАУ живих тварин для вівісекції вже не використовували. Дана негуманна практика доволі довго існувала в навчальних закладах, і була призупинена тільки зараз, розуміючи її очевидну неприпустимість в умовах сучасних реалій. Однак, навіть зараз практика вівісекції тварин ще зустрічається в навчальних закладах – коледжах, інститутах, університетах.

Щорічно у світі з метою проведення наукових досліджень, різноманітних тестувань, а також у освітніх процесах використовують близько десяти мільйонів хребетних тварин. При цьому, студенти стають свідками негуманного поводження з тваринами, переймають таку практику і реалізують

її надалі. Через негуманне ставлення до тварин може страждати не тільки сама тварина, а й ті, хто з нею жорстоко поводяться.

На думку деяких науковців, участь студентів у дисекції та вівісекції може розвивати психологічну десенсибілізацію студентів, робить їх практично безсердечними по відношенню до тварин і до людей ( Russell 1972; Kelly 1986; Morton 1987; Langley 1989; Gilmore 1991). За Гейму (Heim, 1981) десенсибілізовані особистості апатичні до страждань тварин, або вважають, що страждання виправдані важливістю освітньої діяльності або наукової роботи. Десенсибілізація – явище, що прямо пропорційне величині завданих страждань тваринам і надалі ці страждання стають все більш звичним видовищем і практикою для студентів, а також викладачів.

На мою думку, залучення тварин в навчальному процесі має бути обмежено тими способами, що не приносять страждань тварині. Коли без участі тварин не обійтись, повинні бути враховані всі права тварин та можливості полегшення їх страждань.

Англійські вчені Бертч та Рассел виступили з програмою гуманізації медико-біологічно-природничих експериментів, запропонувавши принцип трьох «R», що став загальноприйнятим стандартом, а саме: Refinement - гуманне поводження з тваринами під час підготовки і проведення експерименту; Reduction - максимальне скорочення кількості тварин, використання яких є необхідним для проведення експерименту; Replacement- заміна високоорганізованих тварин низькоорганізованими або застосування альтернативних методів.

Основні етичні принципи у сфері біоетики викладені в «Європейській конвенції про захист хребетних тварин, які використовуються для експериментальних та інших наукових цілей», що була ратифікована 20 вересня 1985 р. у Страсбурзі.

Конвенцією Ради Європи щодо захисту тварин було проголошено п'ять свобод, яких не можна позбавляти піддослідних тварин: тварини не повинні страждати від спраги, голоду та недоїдання; тварини не повинні відчувати

дискомфорт; звільнення тварин від болю, ран, хвороб; звільнення тварин від страху та стресів; забезпечення тварин нормальними умовами утримання та догляду.

Загальні міжнародні етичні правила та вимоги щодо використання хребетних тварин в експериментах полягають в наступному: експерименти на тваринах припустимі тільки у тих випадках, якщо вони спрямовані на одержання нових наукових знань, є вкрай необхідними для якісного навчання та підготовки фахівців; неприпустимо використовувати тварин в експерименті, якщо ці цілі можуть бути досягнуті іншим шляхом; варто уникати дублювання вже проведених досліджень на тваринах, якщо це не диктується необхідністю експериментальної перевірки результатів; вибір тварин, їх кількість, методика проведення досліджень мають бути детально обґрунтовані до початку експериментів; тварини для експериментів повинні надходити із сертифікованого розплідника; використання бродячих тварин неприпустимо; під час проведення дослідів на тваринах варто виявляти гуманність; необхідно прагнути до максимального скорочення кількості тварин і використовувати там, де це можливо, альтернативні методи, що не потребують участі тварин; експерименти на тваринах повинен проводити кваліфікований дослідник, який знайомий з правилами біоетики і дотримується їх в своїй роботі; використання тварин у навчальному процесі здійснюється виключно під наглядом спеціаліста-викладача; лабораторії, наукові і навчальні заклади, організації, в яких проводяться досліді на тваринах, підлягають атестації уповноваженими на це органами.

В Україні для запобігання жорстокому поводженню з експериментальними тваринами існує чітка законодавча база. Так, згідно з Законом України «Про захист тварин від жорстокого поводження» [1] процедури на експериментальних тваринах, за яких можлива небезпека травмування тварин або заподіяння їм гострих чи тривалих больових подразнень, проводяться в умовах знеболювання; забороняється застосування девокалізації тварин (позбавлення хірургічним шляхом можливості тварини



видавати звуки) та травмуючих методів під час відбирання у них біологічного матеріалу; тваринам, що використовувалися в наукових експериментах, тестуванні, навчальному процесі має надаватися кваліфікований догляд; нежиттєздатна експериментальна тварина умертвляється методами евтаназії до настання у неї страждань; методом евтаназії для експериментальних тварин є передозування анестетиків.

Таким чином, я вважаю за необхідне скорочення кількості використання тварин в навчальних закладах, дотримання їх основних прав та свобод, Там, де це можливо, тварин необхідно замінювати альтернативними джерелами отримання тієї ж інформації, а саме, використовувати відеоматеріали, фотоматеріали, малюнки та макети, аби не завдавати тваринам шкоди та страждань.

Права тварин законодавчо захищені, однак необхідно слідкувати за дотриманням цих прав на місцях в навчальних закладах, не допускати жорстокого поводження з тваринами.

## **СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ**

1. Закон України «Про захист тварин від жорстокого поводження» Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2006, № 27.

## **ЕМОЦІЙНЕ ВИСНАЖЕННЯ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ**

**Бровченко Наталія Борисівна**

*здобувачка освіти гр. ПС – 21- 11 – зМ*

*Спеціальність 053 Психологія*

*БІНПО УМО АПНУ*

Під час сильного стресу, а тим більше в умовах жорстокої війни, яка прийшла в Україну, ми всі знаходимося в зоні високого рівня стресу. Стрес – це постійний супутник людського життя. І якщо ми очікуємо відсутності проблем та стресових ситуацій на цій землі, то ми помилились планетою. З однієї сторони

стресові ситуації є чимось неприємним і незручним для нас, а з іншої – вони нас оголюють, тренують, ламають, випробовують, роблять нас сильними та підвищують нашу стресостійкість. Та головне питання не в наявності стресу як такого, а того, як я з ним живу і реауюю.

Вже давно відомо, що є три основні реакції на стресові ситуації: «замри», «біжи», «бийся». Ці реакції залежать від цілого комплексу компонентів: темпераменту, характеру, психічного, емоційного стану людини, стресостійкості, віку, статі і т.д. Ці три типи реакції є цілком нормальні і мають право на існування. Але постійне накопичення негативних емоцій, невміння їх правильно висловлювати та фільтрувати інформацію є одним із чинників емоційного виснаження.

Ще хотілось зосередити увагу на фізичній та емоційній втоменості. Емоційна втома відбувається як наслідок постійної емоційної роздачі.

Якщо уявити людину як заповнену водою склянку, то хочемо ми того чи ні, вода буде поступово випаровуватись. Цей процес відбудеться незалежно від бажання «склянки», тому, якщо періодично не підливати воду в склянку ззовні, то настане час, коли вона остаточно спорожніє. Ось тому ми постійно потребуємо емоційної підзарядки, переформатування, оновлення, щоб «не згоріти». Кожна людина може визначити свої «зарядні пристрої», свої джерела емоційних запасів, щоб не зламатись, не просісти і залишитись на емоційному плаву. Потрібно вивчати себе, відчувати перші дзвіночки, які свідчать, що резерви емоційної «свічки» починають танути.

В практичній психології є багато способів та методів як запобігти емоційному вигоранню. Вміння екологічно виплескувати негативні емоції такі як гнів, ненависть, відчай допоможуть знизити градус. Знайти джерело позитивного впливу на себе та дати собі відпочити від великої кількості негативної інформації стане профілактикою та попередить емоційне вигорання під час військового стану. При необхідності, коли людина відчуває свою неспроможність справитися самостійно, вона може звернутися до спеціаліста та

отримати кваліфіковану допомогу. Тому можна зробити висновки, що збалансоване психічне та емоційне здоров'я, залежить від пізнання себе, своїх емоційних потреб та вміння піклуватися про себе в емоційній сфері - це зробить життя людини якісним, яскравим та повноцінним.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дудяк В. Емоційне вигорання [Текст] К.: Главник, 2007. 126 с. ISBN 966-8774-30-2
2. Карамушка Л.М. Технології роботи організаційних психологів [Текст]: навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. та слухачів ін-тів післядиплом. освіти К.: Фірма «ІНКОС», 2005. 366 с. ISBN 966- 8347-16-1
3. Помиткіна Л., Ковалькова Т. Проблема емоційного вигорання студентів [Текст] *Соціальна психологія*. – 2008. - №6. – С. 97.
4. Проблеми загальної та педагогічної психології [Текст]: збірник наукових праць інституту психології ім. Г.С.Костюка НАПНУ / ред. С.Д. Максименко. К.: Гнозис, 2010. Т.12. Ч.6. 507 с.

## ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІТИЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

**Корнієнко Олеся Елемирівна**

*Студентка I курсу спеціальність 053 психологія*

*Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «УМО» НАПН України*

Політика відіграє у житті суспільства надважливу роль. Постійна боротьба за владу, за домінування у певних сферах – усе це є чинниками, які спонукають брати участь у політичних процесах велику кількість людей. Політичні питання у нашому суспільстві є найгострішими та найобговорюванішими. Адже сьогодні майже ніхто не залишається осторонь

справ держави, особливо тих, які стосуються економічних та суспільно-політичних питань.

Політика – рухливий процес. Вона неможлива без дій, спілкування, стосунків між суб'єктами політичних процесів.

Конкретні політичні явища та процеси у суспільстві, як і політика загалом, у значній мірі залежать від природи та психіки людей. А тому саме через вивчення психологічного стану людей, дослідження психологічних механізмів та закономірностей, які спонукають їх до участі у політичній діяльності, слід досліджувати безпосередньо і політику. Психологічні складові політичної поведінки людей є предметом політичної психології, яка як галузь психології вивчає психологічні компоненти політичного життя суспільства (ціннісні орієнтації, настрої, думки тощо), що формуються і проявляються на рівні політичної свідомості різних суспільних груп, класів та конкретних індивідів і реалізуються в їх безпосередніх політичних діях.

Позитивний результат у політичній діяльності досягається в першу чергу завдяки психологічним якостям політика та його вмінням, а також в цілому підготовленості його до такої діяльності. Важливим є питання про моральність політичних дій, вчинків конкретного політика, їх об'єднань.

Надзвичайно важливим є знання та вміння застосовувати політиком політичних технологій. Технології, що застосовуються в контексті політичного процесу і з основною метою застосування їх як засобу в боротьбі за владу, використання, розподіл влади, є політичними технологіями. Центральною проблемою використання політичних технологій є влада. Відтак з метою досягнення поставлених політичних цілей основним засобом управління в політичній діяльності використовуються механізми психологічного впливу.

Політичні технології – завжди рух до змін, перенаправлення потоків уваги і інтересів, а відтак, застосування психологічних методів і прийомів.

Застосовуючи політичні технології, політик, або суб'єкт впливу, маючи конкретні цілі, впливає на сукупність індивідів, об'єкт впливу, з метою досягти поставлену перед собою мету. Політичні технології застосовуються з

обов'язковим врахуванням поточної ситуації, в якій політик або політичне об'єднання реалізує власні цілі, системи цінностей і норм, а також особистісних схильностей і емоцій. Застосовуючи механізми психологічного впливу, досягається необхідний вплив на масові настрої, емоційний стан суспільства.

Саме на специфічному сприйнятті індивідами навколишньої дійсності, на реакціях щодо такої дійсності вибудовуються та реалізуються ті чи інші політичні технології. Вони безпосередньо пов'язані з тими ролями, які людина виконує.

Політичні технології з розвитком суспільства і технологій постійно зазнають трансформацій і розвитку. Цифровізація дозволяє швидко масштабуватись і поширюватись психологічним технологіям, завдяки чому політики розширюють свій вплив і мають змогу послідовно та цілеспрямовано діяти для досягнення свого політичного результату.

В умовах розвитку технологічних можливостей з'явилося більше можливостей для комунікації, а тому важливим аспектом застосування політичних технологій для досягнення своїх політичних цілей на сьогодні є створення ефекту прямого діалогу політиків з електоратом, через який політичний діяч планує реалізувати свої ідеї та досягти мети.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вайєр А.М., Іванова А.В. Політичні технології як чинник демократизації громадянського суспільства. *Актуальні проблеми політики*. 2020. Вип. 65. С. 33–40.
2. Дегтярьова І., Котляр В., Кульга О., Мельник Т. та ін., Сучасні політичні технології: досвід та перспективи реалізації в Україні. Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції. Київ: ДКС центр, 2021. 176 с.
3. Шевчук О.В., Індиферентність політичних технологій: структурний та функціональний виміри. *Актуальні проблеми політики*. 2020. Вип. 66. С. 11-16.

## ПРИНЦИПИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ

**Лютова Юлія Володимирівна**

*студентка 1 курсу, групи ПС-21-11-зМ*

*спеціальність 053 Психологія*

*БІНПО УМО АПНУ*

Сучасний стан розвитку вищої освіти характеризується підвищеним інтересом до впровадження новітніх дидактичних технологій в навчальний процес. Новий підхід до професійної підготовки майбутніх психологів спрямований на подолання невідповідності знань студентів запитам особистості, суспільним потребам і світовим стандартам. Основним критерієм роботи вищого навчального закладу є рівень підготовленості випускників за спеціальністю психологія, раціональне поєднання їхніх теоретичних знань з умінням застосовувати їх на практиці, що означає потребу внести пошук ефективних форм і методів навчання, вдосконалення програм, навчальних планів, розроблення нових навчальних методик.

Активна пізнавальна позиція студента у процесі оволодіння знаннями – необхідна умова, яка разом з адекватними методами, прийомами, формами навчання забезпечує належний рівень їх засвоєння. Гуманізація освітньої діяльності актуалізує інтерес і спрямовує увагу на внутрішній світ людини. Знання законів і закономірностей психічної діяльності людини підносить її на найвищий рівень усвідомлення нерозривної єдності природи, суспільства й особистості.

Розмаїття та велика кількість досліджень з проблем підготовки майбутніх психологів надто повільно трансформуються у високу якість їх професійної діяльності, що в сукупності надає змогу задекларувати розробку теоретичних засад та методичного інструментарію та принципів підготовки до професійної діяльності майбутніх психологів як прогресивну й актуальну ідею.

Отже, 1. Сучасний стан розвитку вищої освіти характеризується підвищеним інтересом до впровадження новітніх дидактичних технологій в

навчальний процес. Новий підхід до професійної підготовки майбутніх психологів спрямований на подолання невідповідності знань студентів запитам особистості, суспільним потребам і світовим стандартам.

2. Принципи психологічної освіти забезпечують практичне використання законів і закономірностей, тому їх часто образно називають мостом, що поєднує теоретичні психолого-педагогічні поняття з педагогічною практикою.

Систему педагогічних принципів і закономірностей можна представити у вигляді рівневої структури: загальні педагогічні принципи, дидактичні та методичні педагогічні принципи, додаткові принципи психологічної освіти.

3. Аналіз зарубіжного та українського досвіду вищої освіти, теоретико-методичних досліджень у галузі підготовки фахівців з психології та суміжних професій надав змогу з'ясувати спільні для всіх країн характеристики, зокрема: домінанту компетентнісної педагогічної парадигми, наскрізне використання інформаційно-комунікаційних технологій, активне застосування змішаних форм навчання та зіставні терміни підготовки майбутн їх психологів.

4. Ефективна підготовка майбутніх психологів до професійної діяльності потребує визначення сукупності принципів, які є основними вимогами та вихідними засадами побудови цього процесу.

Таким чином користуючись авторськими здобутками в аспекті управління освітнім процесом підготовки майбутніх магістрів психології, визначено принципи їх підготовки до професійної діяльності в умовах неформальної освіти. Результатом застосування цих принципів має стати створення інноваційно-освітнього середовища підготовки майбутніх магістрів психології до професійної діяльності в умовах неформальної освіти, яке особливим, науково організованим мікросоціумом з власною високоінтелектуальною атмосферою та ціннісними орієнтаціями

## **СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ**

1. Зязюн І.А. Педагогічна майстерність. К.: Вища шк., 2016. 422 с.



2. Тарасова Т.Б. Методика навчання психології у вищій школі : навчальний посібник. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2019. 361 с.

3. Гуляс І.А. Методика викладання психології : навч. посіб. Чернів. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. Київ : Вид-во Людмила, 2018. 403 с.

## СЕКЦІЯ 4. ПРОЄКТУВАННЯ І РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ ТА ОСОБИСТІСНОЇ УСПІШНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

### ПРИРОДА ФЕНОМЕНУ ФРУСТРАЦІЇ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ

**Торба Наталія Григорівна**

*кандидатка психологічних наук, доцентка,*

*доцентка кафедри ППта М, Білоцерківський інститут*

*неперервної професійної освіти ДЗВО «УМО» НАПН України*

Життя людини насичене неоднозначними впливами, помноженими на неймовірно швидкий інформаційний потік. Сучасні діти дуже диференційовані з точки зору їх соціального та культурного розвитку. Однією з проблем (соціального та психологічного характеру) для сьогоденної дитини, яка характеризує пристосування її до умов життя, виступає фрустрація, як стан незадоволеної потреби. Фрустрація є досить поширеним явищем сучасного суспільства. Особливо цей стан є небезпечним для підростаючої особистості. В силу ряду фізіологічних та психологічних причин підліток знаходиться на шляху свого становлення; більшість особливостей та якостей ще не сформовані тому ще не має навичок реагування та вирішення життєвих проблем.

У роботах багатьох дослідників, підлітковий вік розглядається як досить пізне надбання історії людства, подовження дитинства за рахунок подовження фази навчання – шкільного та професійного. Як зазначає І. Кон, у ХХ ст. поступово стався розкол поколінь, який характеризує наш час, з довгим періодом отрочтва, що покриває практично час між 10 і 20 роками [7]. Визначення психологічного змісту підліткового віку досі залишається дискусійною проблемою вітчизняної психології, оскільки відсутня єдина думка відносно меж та задач цього періоду, його провідної діяльності, центральних новоутворень, стабільності або кризовості цього періоду. Навіть хронологічні межі підліткового періоду на сьогодні не мають чіткого позначення.

Підлітковий вік досліджується і характеризується (С. Березін, К. Лисецький) в аспекті двох періодів соціалізації людини: по-перше, як межа дитинства; по-друге, як межа дорослішання з радикальними змінами соціальних ролей.

Базуючись на термінах соматичного, психологічного та соціального дозрівання експерти Всесвітньої організації здоров'я (англ. World Health Organization, WHO) домовилися вважати підлітками осіб у віці 10 – 20 років. У визначенні, наведеному в Американському психіатричному глоссарії, підлітковий вік – це «хронологічний період, який починається у віці 12 років з фізичних і емоційних процесів, що призводять до статевої та психічної зрілості, і закінчується у час, коли індивідуум досягає самостійності та соціальної продуктивності (зазвичай у віці 20 років)» [12].

Отже, підлітковий і юнацький вік у сучасній міжнародній традиції розглядається в єдності і часто позначається одним терміном – підлітковий вік [12].

З метою більш точного визначення специфіки підліткового періоду онтогенезу прийнято (Sherrod, Haggerty, Feathermann) поділяти його на дві складові: ранній підлітковий вік (зазвичай від 11 до 14 років); середній (або старший) підлітковий вік (від 15 до 19 років). Даний підхід сприяє більш точному визначенню етапів життя підлітків. Отже, загальна позиція може бути представлена так: у західних періодизаціях період 12 – 20 років називають підлітковим та поділяють на дві стадії – ранній підлітковий (до 14 – 15 років) і старший підлітковий (до 19 – 20 років), що відповідає у вітчизняній традиції виділенню підліткового та юнацького віку.

Отже, в процесі діагностики фрустраційних станів та реакцій підлітків необхідно враховувати, що не існує одного певного моменту в часі, коли людина перестає бути дитиною або стає дорослою, зрілою людиною. Межі переходу від дитинства до юності і від юності до зрілості умовні. Невизначеність вікових груп пояснюється наступними об'єктивними факторами: чисельністю критеріїв, на основі яких можна визначити вік людини

(хронологічний вік, фізіологічний вік, психологічний вік, соціальний вік); нерівномірність розвитку процесів, закладених в основу вищевказаних критеріїв.

Зазначені вище особливості підліткового віку за несприятливих умов свого розвитку можуть стати основними причинами виникнення в підлітків різних фрустрованих станів, що доведено низкою класичних і сучасних дослідників, які вказують на наявний зв'язок фрустрації з деструктивними змінами в процесах психічного та особистісного розвитку підростаючої особистості. Таким фрустрованим індивідам, як правило, будуть притаманні деструктивні «фрустраційні емоції» (розчарування, образа, гнів, сум, нудьга, горе) і «фрустраційна поведінка» (безцільні й неупорядковані дії, апатія, агресія та деструкція, стереотипія, регресія й агресивна поведінка). На фрустраційний стан як один із детермінантів формування у підлітків соціально дезадаптованої поведінки вказувала Н. Максимова, звертаючи увагу при цьому на наявність у підлітків різного роду акцентуацій і зазначаючи що у фрустраційних ситуаціях акцентуації характеру особистості проявляються виразніше, більшість із них перешкоджає доланню стану фрустрації [8]. Як наголошує А. Шамне, у період підліткового віку виникає амбівалентність за такими показниками: між домінуючим прагненням підлітка до самоактуалізації та його ж прагненнями відповідати нормативним критеріям соціальних експектацій; між мотивацією збереження своєї самототожності й залежністю від наявних соціальних вимог; між мотивацією самоствердження та досягненнн й потребою в єдності (спільності) з іншими людьми [13].

Отже, як засвідчують результати сучасних наукових досліджень, значна кількість дітей у підлітковому віці перебуває в нестабільному психоемоційному стані, що за несприятливих умов може зумовити прояви невмотивованої агресії та ворожості стосовно навколишніх. Також більшість сучасних підлітків має низький рівень розвитку емоційно-оціночного, когнітивного та поведінкового компонентів «Я-образу». Тому такі особливості характеру підлітка в поєднанні з фрустраційними станами можуть стати як однією з причин порушення

психосоціальної адаптації підростаючої особистості, так й однією з детермінант різнопланових асоціальних проявів.

Одним зі значущих факторів, що безпосередньо впливає на формування поведінки підростаючої особистості, є феномен фрустрації як специфічної реакції на бар'єри, які блокують діяльність людини, що є фактами порушення координації соціальних зв'язків особистості, моральних утрат, зміни соціального статусу й перепоною до виконання суспільних ролей. Підліткова фрустрація, як правило, виникає в критичних для підлітка ситуаціях, але її динаміка значною мірою визначається структурою підростаючої особистості.

### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Божок О. О. Емпіричне дослідження соціальних та психологічних детермінант виникнення фрустрації у період дорослішання. Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Філософія. Психологія. Педагогіка: зб. наук.праць.Київ: Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут». 2010.№ 1 (28). С. 74 – 76.

2. Вовк М. В. Психологічні детермінанти переживань фрустраційних ситуацій у юнацькому віці. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова*. Серія Психологічні науки: зб. наук.праць. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. № 26 (50).Ч. 1. С. 202 – 207.

3. Вовк М. В. Специфіка психологічних наслідків переживань фрустраційних ситуацій у сучасного студентства. *Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент*: зб. наук. праць. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. Вип. 6. С. 197 – 207.

4. Возняк А. Фрустраційні страни старшокласників як психолого-педагогічна проблема. *Науковий вісник Чернівецького університету*. 2005. Вип. 244. Педагогіка та психологія. С. 16 – 19.

5. Кокун О. М. Опитувальник професійного самоздійснення. *Практична психологія та соціальна робота*. 2014. № 7. С. 35 – 39.

6. Кокун, О. М., Агаєв, Н. А., Пішко, І. О., Лозінська, Н. С. (2015). *Основи психологічної допомоги військовослужбовцям в умовах бойових дій: метод. посіб.* Київ: НДЦ ГП ЗСУ, 170 с.
7. Кон И. С. *Ребенок и общество. Историко-этнографическая перспектива.* К: Наука, 1988. 270 с.
8. Корольчук М.С., Осьодло В.І. *Психодіагностика: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / за заг. ред. М.С. Корольчука.* К.: Ельга, Ніка-Центр, 2004. 400 с.
9. Прахова С. А. Лонгітюдне дослідження феномену фрустрації учнів різних вікових груп. *Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника.* 2015. № 1. С. 194 – 202.
10. Прахова С. А. Порівняльний аналіз етапів становлення теорії фрустрації: історична ретроспектива. *Вісник Одеського національного університету.* Серія: Психологія, 2015.20, Вип. 3 (1).С. 82 – 91.
11. Прахова С. А. Психологічна природа, зміст та структура феномену фрустрації. *Актуальні проблеми психології: зб. наук. пр. Ін-ту психології імені Г.С. Костюка НАПН України / за ред. С.Д. Максименка.* 2015. Т. 11. С. 207 – 216.
12. Павелків В. Р. Психологічні засоби корекції міжособистісних стосунків у підлітків з агресивною поведінкою : автореф. дис. канд. психол. наук: 19.00.07 / В. Р. Павелків ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка АПН України.– Київ, 2006. 20 с.
13. Чернобровкин В. Н., Чернобровкина В. А. *Диагностика фрустрационных реакций педагогов.* Киев: НПЦ Перспектива, 2000. 73с.
14. Шамне А. В. Психоісторичний аналіз культурно – психологічної феноменології сучасного типу отроцтва. *Актуальні проблеми психології : зб.наук. праць Інституту психології ім. Г.С.Костюка АПН України. Психологія навчання, генетична, медична психологія / за ред. С. Д. Максименка.* Київ, 2012.Т.10. Вип. 23. С. 728 – 738.

15. Шамне А.В. Теорія та практика психосоціального розвитку у підлітково-юнацькому віці: монографія. Київ : ТОВ ВНП «Інтерсервіс», 2015. 488 с.

## **ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦІВ З ПСИХОЛОГІЇ ПРИ ВИВЧЕННІ ДИСЦИПЛІНИ «ПСИХОЛОГІЯ ТРЕНІНГОВОЇ РОБОТИ»**

**Лукіяничук Алла Миколаївна**

*кандидатка психологічних наук, доцентка,  
доцентка кафедри ППта М, Білоцерківський інститут  
неперервної професійної освіти ДЗВО «УМО» НАПН України*

Сучасна професійна освіта спрямована не лише на забезпечення знаннями, формування умінь, але й на розвиток здібностей до самовизначення, підготовки майбутніх фахівців до самостійних дій, готовності до прийняття відповідальності за себе і свої вчинки. Від спрямованості та ефективності вищої освіти сьогодні багато у чому залежать перспективи розвитку людства. У вітчизняній і зарубіжній психології докладались всі старання пояснити закономірності становлення професійних якостей особистості майбутнього психолога, тобто розкрити особливості, сутність і процес розвитку в особистості професійної ідентичності як здатності до сприйняття і привласнення загальноновизнаних суспільством педагогічних якостей особистості та психологічних технологій педагогічної діяльності.

Навчання у сучасному закладі вищої освіти передбачає розвиток професійної компетентності як єдиного комплексу знань, навичок, умінь, психологічних особливостей (якостей), професійних позицій, акмеологічних інваріантів. У такому комплексі знання, навички та уміння є рольовими характеристиками професійної психологічної компетентності. Інші компоненти: психологічні особливості (якості), професійні позиції,



акмеологічні інваріанти постають у якості її суб'єктних характеристик, що вказують на ставлення психолога як фахівця до діяльності і на його суто індивідуальний професійний почерк. Досягнення різних рівнів професійної компетентності визначається цілим рядом детермінантів, серед яких можуть бути індивідуальні обмеження, які є протипоказаннями для виконання професійних функцій (наприклад неемпатійність, різкість, агресивність, жорстокість, егоїзм тощо).

Навчання у БІНПО ДЗВО УМО передбачає формування у здобувачів освіти індивідуальної траєкторії професійного розвитку, яка реалізується у освітньо-професійній програмі "Психологія" (напрямок 05 Соціальні та поведінкові науки, спеціальність 053 Психологія"). Можливість вибіркового компоненту чітко спрямовує на розвиток професійної компетентності у відповідності з індивідуальними професійними потребами та інтересами фахівців з психології.

Навчальні дисципліни основного компоненту надають можливість засвоїти професійні базові професійні знання та основою для формування навичок та умінь. Професійні знання формуються як об'єктивно необхідні відомості про всі сторони праці психолога і складаються із затребуваних практикою загальних і спеціальних компонентів які необхідні для успішної діяльності. Професійні знання психолога у тренінговій роботі, охоплюють відомості про об'єкти роботи і дослідження, психологічні технології, реалізацію функціональних обов'язків, дані про всі детермінанти, що визначають успішність у досягненні бажаних результатів як тренера так і учасників групи. Вони є основою для формування психологічної культури та безпосередньо досягнення психологом бажаних результатів професійної діяльності.

Дії та технології які застосовує психолог у своїй роботі, особливо тренінговій є вихідними елементами цілісної технології його соціально-психологічної роботи.

У тренінговій роботі особливої уваги заслуговує питання мотивація застосування тієї чи іншої методики у тренінговій роботі. Самі ж

психометричні методики можуть застосовуватися для діагностики мотивації професійної діяльності (в тому числі – педагогічної). В основу методики покладена концепція про внутрішню і зовнішню мотивації. Про внутрішній тип мотивації можна говорити, якщо діяльність значима для особистості сама по собі. Якщо ж в основі мотивації професійної діяльності лежить прагнення до задоволення інших потреб, то неможливо передбачити. І тоді питання постає питання формування професійних навичок що відображають надбану здатність психолога виконувати професійні дії, прийоми, конкретні посадові функції безпосередньо в процесі трудової діяльності.

Професійна компетентність психолога, вибір психологічного напряму, школи (когнітивізм, позитивізм, гештальт-психологія, психоаналіз тощо) прямо залежить від психологічних особливостей (якості), які засвідчують сформованість всіх компонентів психіки професіонала — психічних процесів, властивостей, станів, утворень, які дозволяють йому виконувати обрану діяльність. Їх специфічний характер визначається як природними особливостями психолога, так і характером праці, специфікою об'єкта, місцем роботи.

Все вище вказане створює підґрунтя для визначення чіткої та виваженої професійної позиції психолога як це цілісного психічного утворення, що включає конкретні установки і орієнтації, систему особистих відносин і оцінок внутрішнього і навколишнього досвіду, реальності і перспектив, а також власні домагання, що реалізуються (або не реалізуються, частково реалізовані) у обраній сфері практичної діяльності. Ця позиція виражає спосіб самовизначення психолога, прийняття і реалізації ним власної професійно-діяльнісної концепції. Вона включає загальносоціальний, професійний і акмеолого-психологічний аспекти, що проявляються через зовнішню психічну активність — діяльність.

Під час здобуття вищої освіти важливим є в першу чергу створити теоретичну основу для формування умінь та навичокю однією із затребуваних на ринку праці є саме тренінгова діяльність, тому до основних компонентів

освітньо-професійної програми "Психологія" включено навчальну дисципліну "Психологія тренінгової роботи (авторський тренінг)". Саме ця дисципліна передбачає формування у здобувачів вищої освіти навички ефективного психологічного аналізу проблем розвитку особистості, підготовки і проведення тренінгів як елементу ефективної професійної діяльності психолога; розкриття технології підготовки, організації і проведення тренінгів у їх єдності і взаємозалежності; визначення основних складових елементів технології тренінгу командної роботи, а також оптимізація комунікативних можливостей особистості майбутнього психолога, необхідних для організації продуктивної взаємодії з іншими людьми в практичній діяльності і міжособистісних взаєминах.

Вивчення дисципліни дозволяє кожному здобувачеві освіти не лише розглянути тренінгову технологія, але й взяти участь у практичних заняттях, які проходять у формі інтерактивних занять.

Інтерактивність розуміють як принцип побудови і функціонування педагогічного, психологічного, комп'ютерного спілкування в режимі діалогу. Реалізуючи технологічні принципи навчання, інтерактивна педагогічна технологія передбачає і інтерактивність комп'ютерних засобів навчання, і інтерактивність організації педагогічного процесу, коли базовим концептуальним положенням визначено навчання на основі інтерактивного спілкування. Така форма навчання дозволяє здійснити ідентифікацію та чітко окреслити образ професійного «Я» у професійній діяльності.

Інтерактивні технології навчання О. Пометун, Л.Пироженко. поділили на чотири групи: парне навчання (робота студента з викладачем чи однолітком один на один), фронтальне навчання, навчання у грі, навчання у дискусії.

Кооперативна (групова) навчальна діяльність - це форма (модель) організації навчання студентів у малих групах об'єднаних спільною навчальною метою. За такої організації навчання викладач керує роботою кожного студента опосередковано, через завдання, якими він спрямовує діяльність групи. Кооперативне навчання відкриває для студентів можливості співпраці зі своїми

ровесниками, дає змогу реалізувати природне прагнення кожної людини до спілкування, сприяє досягненню особистостями вищих результатів засвоєння знань і формування вмінь. Така модель легко й ефективно поєднується із традиційними формами та методами навчання і може застосовуватися на різних етапах навчання [2, с. 22].

До фронтальних технологій інтерактивного навчання відносять такі, що передбачають одночасну спільну роботу всього колективу. До технологій навчання у грі відносяться імітації, рольові ігри, драматизація.

Учасники навчального процесу, за ігровою моделлю, перебувають в інших умовах, ніж у традиційному навчанні. Учасникам надають максимальну свободу інтелектуальної діяльності, що обмежується лише конкретними правилами гри. Студенти самі обирають свою роль у грі; висуваючи припущення про ймовірний розвиток подій, створюють проблемну ситуацію, шукають шляхи її розв'язання, покладаючи на себе відповідальність за обране рішення. Викладач в ігровій моделі виступає як: інструктор (ознайомлення з правилами гри, консультації під час її проведення), суддя-рефері (коригування і поради стосовно розподілу ролей), тренер (підказки студентам з метою прискорення проведення гри), головуючий, ведучий (організатор обговорення).

Для розвитку професійної компетентності важливою умовою є можливість ще під час навчання випробувати майбутню роль психолога-практика, а ігрова модель навчання дозволяє це здійснити.

Технології навчання у дискусії є важливим засобом пізнавальної діяльності студентів у процесі навчання, так як дискусія – широке публічне обговорення спірного питання. Досвід використання дискусії у навчанні дає змогу сформулювати деякі головні організаційно-педагогічні підвалини, які є спільними для будь-яких різновидів дискусії: проведення дискусії необхідно починати з висування конкретного дискусійного питання (тобто такого, що не має однозначної відповіді і передбачає різні варіанти розв'язання, зокрема протилежні); не слід висувати питання на кшталт: хто правий, а хто помиляється в тому чи іншому питанні; у центрі уваги має бути ймовірний

перебіг дискусії (Що було б можливим за того чи того збігу обставин? Що могло статися, якби..? Чи були інші можливості, способи, дії?); усі вислови учасників тренінгу мають стосуватися обговорюваної теми; тренер має виправляти помилки і неточності, яких припускаються учасники, та спонукати їх робити те саме; усі твердження учасників мають супроводжуватись аргументацією, обґрунтуванням, для чого тренер ставить питання на зразок: "Які факти свідчать на користь твоєї думки?", "Як ти міркував, щоб дійти такого висновку?"; дискусія може вирішуватись як консенсусом (прийняттям узгодженого рішення), так і збереженням існуючих розбіжностей між її учасниками [2, с. 48].

У сучасній вищій освіті інтерактивні технології відіграють важливу роль. Їх перевагою є те, що ті, хто навчається засвоюють всі рівні пізнання (знання, розуміння застосування, оцінка), збільшується в групах кількість здобувачів освіти, які свідомо засвоюють навчальний матеріал. Здобувачі освіти займають активну позицію в засвоєнні знань, зростає їх інтерес в одержанні знань, бажання створити реальний образ професійного «Я». Значно підвищується особистісна роль викладача – він виступає як лідер, організатор. Але треба зазначити, що проектування і проведення заняття за інтерактивними технологіями вимагають, перш за все, компетентності в даних технологіях викладача, його вміння переглянути і перебудувати свою роботу. Головною ознакою цих методів є об'єднання майбутніх психологів у творчі групи для спільної роботи в змодельованих професійних ситуаціях як домінуючої умови розвитку професійної ідентичності.

Основною функцією методів організації смислотворчості є створення суб'єктами освітнього процесу нового способу взаємодії, що ґрунтується на відображенні здобувачами освіти свого індивідуального розуміння змісту професійних явищ, які вивчаються, обміні цими смислами та збагаченні свого індивідуального уявлення про фахову роботу. Все це стимулює створення максимально точного образу «Я - професійне» у розумінні професійних компетентностей.

### Список використаних джерел:

1. Мельничук, І. М. Теорія і практика професійної підготовки майбутніх соціальних працівників засобами інтерактивних технологій : монографія /І. М. Мельничук. – Тернопіль : Економічна думка, 2010. – 326 с.
2. Пометун О.І., Пироженко Л.В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. – К.: А.С.К., 2004. – 192 с.
3. Семиченко В.А. Заслуженюк В.С..Психологічна структура педагогічної діяльності К. : Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка, 2000 .- Ч. 1. - К. : 2000. - 217 с.

## ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ ДИТИНИ ДО НАВЧАННЯ В ШКОЛІ

**Анісімова Ірина Анатоліївна**

*студентка 1 курсу групи ПС – 21-11-зМ спеціальності 053 Психологія*

*Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти,*

*практичний психолог дошкільного*

*навчального закладу (ясел – садка) комбінованого типу № 7*

*«Орлятко» м. Біла Церква*

Підготовка дітей до навчання у школі є однією з проблем, інтерес до якої з боку дослідників різних країн не вичерпується. Постійне вдосконалення системи шкільної освіти, нові дані про потенційні можливості розвитку дитини в дошкільні роки, поглиблення розуміння самоцінності дошкільного дитинства і його значущості для всього подальшого розвитку особистості, соціально-культурні процеси, що відбуваються в сучасному суспільстві, - все це робить саме безпосередній вплив на усвідомлення сутності феномену «готовність до школи» та підходи до його подальшого вивчення.

Звичайно, важливо, щоб дитина пішла в школу фізично підготовленою, проте це далеко не єдина умова. Одним з найнеобхідніших моментів є психологічна готовність. Її зміст містить в собі відповідну систему вимог, які будуть висунуті дитині під час навчального процесу, і найголовніше, щоб вона була до цього готова.

Майбутній школяр стикається не тільки з новими умовами навчання та розвитку, він вступає в інститут нових соціальних відносин, тобто крім нових інтелектуальних завдань йому треба вирішувати завдання взаємодії з однолітками і дорослими. Для того щоб дитина могла витримати навантаження нового шкільного режиму, необхідно в точності представляти рівень її розвитку та відповідність цього рівня для навчання в школі.

Необхідний і достатній рівень актуального розвитку має бути таким, щоб програма навчання потрапляла в "зону найближчого розвитку" дитини. Зона найближчого розвитку визначається тим, чого дитина може досягти в співпраці з дорослим, тоді як без допомоги дорослого вона цього виконати поки ще не може.

Саме поняття «психологічна готовність до навчання» має на увазі невідповідність паспортного і біологічного віку дитини, отже при визначенні готовності дитини до школи потрібно орієнтуватися не на рік її народження, а на рівень розвитку, що дозволить витримати вимоги системи навчання, навантаження, нового режиму дня.

Найголовнішим наслідком психічного розвитку дитини дошкільного віку є формування психологічної готовності до шкільного навчання. По суті, її становлення свідчить про завершення періоду дошкільного дитинства.

Психологічна готовність до школи - поняття комплексне. Воно включає в себе інтелектуальну, мотиваційну, емоційно-вольову, соціальну готовність. Саме дані кожного з цих спрямувань, показують рівень готовності або неготовності дитини до навчання в школі.

Розуміння того, що відбувається з дитиною та де їй потрібна допомога, дає можливість для корекції та вдалої адаптації до нового статусу школяра.



Діагностичне дослідження готовності дітей до школи було проведено на базі дошкільного навчального закладу (ясел – садка) комбінованого типу № 7 «Орлятко» м. Біла Церква, було задіяно три старші групи дошкільників.

В результаті діагностичного дослідження та за його показниками, психолог сформував конкретні, адресні рекомендації для вихователів та батьків вихованців, щодо покращення їх розвитку, а також розроблена корекційної - розвивальна програма для роботи з дітьми які потребують допомоги в розвитку психічних процесів та соціальних, комунікативних навичок.

Отже, психологічна готовність до шкільного навчання – це багатогранна характеристика дитини, за допомогою якої можна отримати уявлення про рівень загального розвитку майбутнього школяра, про ті психологічні якості, які матимуть вирішальне значення для успішності на початковому етапі навчання.

## **СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ**

1. Литвин І. «Функціональна готовність дитини до школи», Гирель О. «Життєвий успіх дитини та її психологічна готовність до навчання в школі» Практичний психолог: дитячий садок № 04 /2019, (Електронний щомісячний спеціалізований журнал).

2. Стаценко Н. «Психологічна готовність дитини до систематичного навчання в школі: організаційні аспекти» О. Ригель, «Готовність дитини до школи:співпраця з батьками». Практичний психолог: дитячий садок № 01 /2014. Щомісячний спеціалізований журнал.

3. Готовність дитини до навчання/ Упоряд. Максименко С.Д., Максименко К.С., Главник О.П. Київ: Мікрос – СВС, 2023. 94с.

## ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ПИСЬМІ

**Батенко Карина Сергіївна,**  
*студентка 4 курсу 42 ПО(а) групи  
спеціальності 013 Початкова освіта  
Комунального закладу Київської обласної ради  
«Білоцерківський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж»*

Процеси глобалізації та міжкультурної інтеграції зумовили модернізацію змісту іншомовної освіти в Україні. Сьогодні англійська мова виступає засобом пізнання світу, залучення до цінностей, створених іншими народами. Невід'ємною складовою вивчення іноземної мови є опанування письмом як видом мовленнєвої діяльності.

Проблема формування англomовної компетентності учнів в письмі знаходить відображення в роботах О. В. Котенко, Т.В. Бабенко, К. Т. Карпюк, О. Я. Савченко, Р. Б. Шиян, Т.В.Ємельянова та інших науковців.

Необхідність навчання письму як виду мовленнєвої діяльності англійської мови із використанням ефективніших методів, прийомів та засобів навчання в межах комунікативно-орієнтованого навчання англійської мови, з одного боку, та потреба у проведенні спеціальних досліджень з даного питання, з іншого, зумовили актуальність обраної теми.

Англomовна компетентність – це комплексна якість особистості, набута у процесі вивчення англійської мови, яка складається з лінгвістичних, комунікативних і соціокультурних знань, професійних умінь і особистих ставлень, базується на досвіді та проявляється у загальній здатності й готовності до успішної діяльності в англomовному середовищі [2, с.23].

Під час викладання англійської мови як міжнародної важливо контекстуалізувати викладання мови та включити в клас реальні ситуації. Це неможливо без розгляду різних навичок двадцять першого століття, які необхідні для життя в нашому сучасному світі [5, с. 29].

Навички 21-го століття «7Cs Skills» можна концептуалізувати в інший спосіб, тобто розбивши навички на чотири категорії: способи мислення, способи роботи, інструменти для роботи та життя в світі. Саме ці навчки чотирьох категорій потрібно розвивати в здобувачів освіти на уроках англійської мови [5, с.49].

Отже, основна мета навчання англійської мови – це формування англомовної комунікативної компетентності, яка забезпечується лінгвістичним, мовленнєвим і соціокультурним досвідом. Обов'язковим є формування семи найголовніших навчочок 21-го століття [3, с. 27].

Традиційно учні пишуть, щоб відпрацювати граматику та словниковий запас. Очевидно, що багато учнів засвоюють словниковий запас і структури за допомогою письма. Для деяких, особливо тих, хто є інтровертами, письмо навіть є найефективнішим способом навчання. Основна увага в цих видах письмової діяльності приділяється мовній структурі [1, с. 93].

Писемне мовлення відрізняється від інших видів мовленнєвої діяльності ступенем розповсюдження його в побуті. Використання писемної мови вужче в порівнянні з усним мовленням, але не менш важливе. За допомогою письма можна об'єднати всі навички, будучи останнім фактором в ланцюжку, починаючи з аудіювання/читання та з говорінням.

Розвиток системи освіти вимагає від педагогічної науки й практики вивчення і впровадження нових методів навчання. Інновації в педагогіці пов'язані із загальними процесами у суспільстві, глобальними проблемами, інтеграцією знань і форм соціального буття. Нині створюється нова педагогіка, характерною ознакою якої є інноваційність - здатність до оновлення, відкритість новому. Відомо, що інноваційний процес – це комплексна діяльність по створенню, освоєнню, використанню та розповсюдженню нововведень.

Для того, щоб викликати інтерес в здобувачів освіти до вивчення англійської мови, необхідно шукати нові, цікаві і результативні форми і методи навчання. Під час навчання потрібно використовувати такі методи, які

викликають бажання до творчої, плідної роботи, роблять учасників освітнього процесу активними, розкутими [6, с.63].

Якісна мовна підготовка неможлива без використання сучасних освітніх технологій. Сучасні технології у викладанні іноземних мов – це професійно-орієнтоване навчання іноземної мови, проєктна робота в навчанні, застосування інформаційних та телекомунікаційних технологій, робота з навчальними комп'ютерними програмами, дистанційні технології в навчанні іноземних мов, створення презентацій в програмному середовищі Microsoft Power Point, використання ресурсів всесвітньої мережі Internet.

Відомо, що одним з основних методичних інновацій є інтерактивні методи навчання. Інтерактивне навчання – це навчання основане на діалогічному мовленні, в ході якого здійснюється взаємодія вчителя і учня, при цьому вони виступають рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання і не відчувається домінування одного учасника навчального процесу над іншим, однієї думки над іншою. В таких умовах учні швидше привчаються бути демократичними, сміливо спілкуватися з іншими людьми, критично мислити, приймати обґрунтовані самостійні рішення [2, с.12].

Дуже вдало використовувати на уроках англійської мови ігрові форми навчання. Діти із задоволенням приймають участь, бо гра – це світ в якому живе дитина. Граючись, вона не помічає, як засвоює новий матеріал. За допомогою ігор школярі навчаються, причому кожен учень має змогу вчитися у своєму стилі. Гра стимулює процес пізнання і навчання дітей, а також привчає їх до сумлінної праці [1, с.98].

Ігри також ефективно використовувати і під час навчання письма. Наприклад, використовувати гру на порядок букв у слові та гру «Яка літера зникла?». Також дуже популярна та цікава гра «Flashcard Chunks». Вчитель обирає по 10 слів на 3 теми ( наприклад слова до теми їжа, речі, погода). Учень повинен скласти слова за темою та скласти речення, використовуючи деякі з цих слів.

На сучасному етапі розвитку педагогічної галузі набуває популярності метод проєктів – це педагогічна технологія, яка містить сукупність дослідницьких, пошукових, проблемних методів, творчих за своєю суттю. Проєкти бувають: дослідницькі, творчі, ігрові, інформаційні.

Ще одним ефективним методом у процесі навчання письма є креативне письмо. Креативне письмо – це письмо нетрадиційних жанрів, особливий вид твору, що припускає нестандартність мислення автора, свободу творчості, можливість реалізації нестандартних ідей, думок, відчуттів. Основною метою креативного письма є самовираження автора.

Доцільно створювати вільні тексти в таких жанрах, як прислів'я, синкан, даймонд, хайку, 5 відчуттів, біо-поема, літературна стилізація (пародія на відомі твори), твір-замальовка, твір-асоціація, твір-сновидіння, похвальне слово, твір-реклама, твір-щоденник, автобіографічні записи, есе та інші.

Під час роботи доцільно використовувати вправу «5 відчуттів». Вона складається із п'яти характеристик – відповідних почуттів у послідовності: бачу; чую; відчуваю запах; відчуваю смак; відчуваю у душі. Перше слово рядка – назва вірша [1, с.90].

Позитивним результатом використання технології креативного письма є те, що учні змінюють страх перед письмовою роботою на велике бажання її створювати. Коли є чітка, послідовна схема викладу своїх думок на папері та мотивація на успіх, то негативне відношення до письма поступово зводиться нанівець.

Надзвичайно ефективним методом у формуванні англомовної компетентності в письмі є «Creative journal», так званий творчий журнал, щоденник письма. Важливо, щоб всередині журналу листки були не в клітинку і не в лінію, а просто білі, чисті листи. Починаючи нову тему, можна приділяти роботі з щоденником письма 5-8 хвилин. В цьому журналі можна робити все, що забажається: малювати, писати, креслити, головне щоб виконане завдання відповідало темі уроку.

Таким чином, результати дослідження показали, що інноваційні підходи до навчання письма найкраще формують англомовну комунікативну компетентність. Під час навчання потрібно використовувати такі методи, які викликають бажання до творчої, плідної роботи, роблять учасників освітнього процесу активними, розкутими. Практичне значення дослідження полягає у доборі ефективних методів навчання письма як виду мовленнєвої діяльності. Ігрова діяльність, журнал письма, «Creative journal», проектні технології навчання сприяють формуванню англомовної комунікативної компетентності здобувачів освіти у письмі та мотивують їх до удосконалення рівня володіння англійською мовою.

#### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабенко Т.В. Методика навчання англійської мови в початковій школі: Навчальний посібник. К.: Арістей, 2005. С. 90-103.
2. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. Вид. 2-е, випр. і перероб. / Кол. авторів під керівн. С.Ю.Ніколаєвої. К.:Ленвіт, 2002. С. 7-13.
3. Карпюк К.Т. Нова українська школа: методика навчання англійської мови у 3-4 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу. Тернопіль: “Видавництво Астон”, 2020. 144 с.: іл.
4. Н. Ларіна, С. Бельська, О. Рябушенко. Навчаємо стратегій письма. Англійська мова / упоряд. Т. Михайленко. К. : Редакції газет гуманітарного циклу, 2013. 104 с. («Бібліотека шкільного світу»)
5. Панкратенкова О. М.. Інноваційні технології та інтерактивні методи навчання на уроках англійської мови. *Англійська мова та література* : Науково-методичний журнал. 2020. N 4/6. С. 64-66.
6. Сидоренко А. Вчимося писати англійською. Київ : «Вид. дім «Перше вересня», 2017. 96 с. (Бібліотека «Шкільного світу»).

## ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ЗМІСТ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА ПСИХОЛОГІЇ

**Білецька Вікторія Вікторівна,**

*студентка I курсу групи ПС-21-11-зМ спеціальність 053 Психологія  
Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти, головний  
спеціаліст відділу освіти, культури, молоді та спорту Маловільшанської  
сільської ради*

Сучасна освіта багатовекторна, трактується не тільки як процес, результат та система, а й як цінність (цінність особистісна, державна та громадська). Так, суспільство зацікавлене у прогресивному розвитку освіти як своєї підсистеми. Змінюється суспільство – змінюється освіта. Демократичні перетворення на суспільстві призвели до розпаду жорстко контрольованої раніше системи освіти. Нововведення у техніці та управлінні увійшли до педагогічної теорії та практики; інновації були просто необхідні, це саме той інструмент, за допомогою якого відбувається оновлення, а отже, і розвиток.

На перше місце виходять особистісно-орієнтовані цінності, що впливають на зміст освіти, її варіативність, диференціацію та індивідуалізацію.

Ця тема стане цікавою психологам у спектрі координації індивідуальної професійної траєкторії розвитку фахівця та перспективного плану підвищення кваліфікації практикуючого психолога.

Врахування нових вимог до вищої освіти в умовах реформування суспільства, критичний аналіз якості роботи викладача психології закладів вищої освіти обумовлюють необхідність нового підходу до організації, структури, змісту, форм і методів удосконалення педагогічної майстерності викладачів. Багатоаспектність стажування (науковий, навчальний, культурний аспекти), зокрема за кордоном, могли б робити дану форму підвищення кваліфікації ефективною та дієвою у плані розвитку професійної складової діяльності викладача вищої школи у контексті інтернаціоналізації, однією з



цілей якої є підвищення якості освіти і досліджень за рахунок участі студентів і викладачів у міжнародному процесі обміну знаннями та практикою роботи.

Проблеми психолого-педагогічного спілкування становлять основу професійної діяльності викладача, якщо розуміти спілкування як процес персоналізації викладача, як «трансляцію» його індивідуальності тим, хто навчається, то, мабуть, не слід зводити спілкування тільки до обміну навчальною інформацією, воно є інтерактивним процесом спільної діяльності педагога та студентів і виступає як найважливіший інструмент вирішення освітніх завдань.

Закон України «Про освіту», виходячи з потреби особистості самореалізації, ставить за мету створення умов для її різнобічного розвитку, розкриття здібностей, вибору індивідуального стилю діяльності. Реалізація цієї мети передбачає, що інноваційні процеси стануть невід'ємною частиною педагогічної науки: змінюються цілі та зміст освіти, розробляються методи та технології навчання, але хоч би які нововведення не впроваджував конкретний викладач психології, дослідно-експериментальна робота дозволяє знайти своє місце серед тієї кількості нагальних проблем, що існують у професійній діяльності фахівця. Викладачу психології необхідно враховувати, що формування власного індивідуального стилю спілкування і взаємостосунків із студентами пов'язано з розвитком творчої індивідуальності самого викладача з його науковою продуктивністю.

Підготовка спеціаліста вищої кваліфікації, що здійснюється через навчання у магістратурі та аспірантурі, передбачає вивчення магістрантами та аспірантами курсу «Психологія та педагогіка вищої школи», це пов'язано з тим, що магістрант чи аспірант як потенційні викладачі повинні добре знати закони розвитку та функціонування психіки індивіда та колективу, прояв цих законів у різних вікових групах. Крім того, викладацька діяльність неможлива без знань індивідуально-психологічних особливостей особистості та умінь на цій підставі здійснювати індивідуальний підхід до кожного студента.

Сучасна вища школа ставить високі вимоги до психологічного клімату кафедри, факультету, закладу вищої освіти в цілому, який реалізовується в повсякденному психологічно-педагогічному спілкуванні.

Однією з особливостей психолого-педагогічної діяльності взагалі є те, що обидві сторони – і той, хто вчить, і той, хто вчиться, – є активними учасниками процесу обміну інформацією, так би мовити, партнерами.

Професійні якості викладача психології, психолога як особи є основним показником рівня педагогічної майстерності. Фахівцям, насамперед, необхідно володіти знаннями та вміннями для здійснення професійної діяльності. Його професійні якості повинні відповідати вимогам та стандартам, загальноприйнятим у його галузі знань. Особистісні якості викладача доповнюють та становлять загальну картину індивідуальності та професіоналізму викладача психології чи психолога.

В ідеальному випадку психологічною діяльністю повинні займатися люди, які мають до неї покликання. Водночас, багато фахівців схиляються до висновку, що відсутність яскраво виражених здібностей може бути компенсована розвитком інших важливих професійних якостей — працелюбності, високого рівня вихованості, культури, етики, вираженої емпатії, чесного та серйозного ставлення до своїх обов'язків та постійної роботи над собою. Здібності, вроджені задатки, схильності є важливою передумовою успішного оволодіння професією психолога, але не вирішальними у професійному становленні особистості.

## **СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ**

1. Психолого-педагогічні засади діяльності педагога сучасної професійної школи: навчально-методичний посібник/ ав.: Дегтярьова Г. С., Козяр М. М., Руденко Л. А., Шиделко А. В.; за ред. Руденко Л. А. К.: Педагогічна думка, 2013. 144 с.

2. Погоріла С. Г., Тимчук І. М. Педагогіка та психологія вищої школи: методичні вказівки для студентів галузі знань 10 «Природничі науки»

спеціальності: 101 «Екологія та охорона навколишнього середовища» (ОКР магістр) за кредитно-трансферною системою організації навчального процесу. – Біла Церква, 2018. 31с.

3. [https://www.psyh.kiev.ua/Психологічні\\_особливості\\_діяльності\\_викладача](https://www.psyh.kiev.ua/Психологічні_особливості_діяльності_викладача) (реферат\_Шумейкіна\_А.В.)

## **ПРОЕКТУВАННЯ І РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ ТА ОСОБИСТІСНОЇ УСПІШНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ**

**Гайдамачук Валерія Сергіївна,**

*Студентка 43 ПО(ф) групспеціальності 013 Початкова освіта  
(організатор спортивних секцій і клубів) КЗ КОР «Білоцерківський  
гуманітарно-педагогічний фаховий коледж»*

Успішна розбудова сучасної освіти в початковій школі передбачає ряд складових, а саме: партнерство між учнем, учителем і батьками; умотивованого, творчого учителя; орієнтацію на потреби учня в освітньому процесі; наскрізний процес виховання, що формує цінності; нову структуру школи, яка дає змогу добре засвоїти новий зміст і набути компетентності для життя; сучасне освітнє середовище, – що забезпечить необхідні умови, засоби і технології для плідної взаємодії учнів, освітян та батьків не лише в приміщенні навчального закладу, а й поза його межами [3, с. 424; 4, с. 250].

Також ефективність освітнього процесу залежить від здійснення здоров'язбережувального та здоров'яформувального впливу на школярів. Тому виникає потреба у підготовці кваліфікованих фахівців фізичної культури нового покоління, які будуть здатні реалізовувати вищезазначені компоненти.

Теоретична підготовка сучасних учителів фізичного виховання здійснюється протягом усього періоду навчання студентів освітньо-професійного рівня фаховий молодший бакалавр, зокрема під час лекцій з

дисциплін «Фізичне виховання» та «Теорія і методика фізичного виховання». У ході лекційних занять студенти ознайомлюються із законодавчими та нормативними документами про фізкультуру та спорт, такими як: Закон України «Про вищу освіту», Закон України «Про фізичну культуру і спорт», «Державний стандарт базової і повної освіти», із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ. – № 776 (776-2010-п); «Державний стандарт вищої освіти», постанови та накази про розвиток фізичної культури та фізичного виховання в школах і ЗВО України [1, с. 24; 6, с. 2-16; 8; 9].

Підготовка майбутніх учителів початкової школи вимагає, передусім, розглянути основні поняття у сучасній інтерпретації, оскільки правильне розуміння їх змісту є важливим, що стосується проблеми підготовки учителів до роботи з учнями в контексті сучасної освіти початкової школи.

Без мотивації не буде результату, а він має бути – адже сьогодні переконає у тому, що інформаційні технології не замінить вчителя. Вчитель має вміти мотивувати учня до розвитку, до знання предмета, до пізнання світу. Коли любиш свою роботу, коли ти відповідальний і відкритий для світу, це лише тоді можна зробити.

Проте, безумовно, роль вчителя змінюється. Якщо раніше він був єдиним джерелом інформації, то зараз має організувати навчальний процес так, щоб діти самі пізнавали світ. Він, як і раніше, залишається лідером освітнього процесу, але стає невидимим організатором. Учитель має зробити все так, щоб учні самі дійшли висновків – саме тоді вони запам'ятовують суть.

Ми завжди обстоюємо ідею горизонтальних зв'язків. Наші спільні проекти, які можуть самі створювати і впроваджувати сучасні вчителі початкових класів, і, таким чином, мають змогу формувати методикау навчання. Зміни можливі тоді, коли вони впроваджуються та ініціюються молодими вчителями.

Сучасний вчитель має сам бути учнем. Адже розвиток – це найбільший дар для кожного. І тільки коли ми інвестуємо в кращу версію себе, зможемо приносити користь іншим. Оскільки педагогічна професія – це служіння

суспільству і країні, то сучасний вчитель має постійно змінюватися і розвиватися.

У найпотужніших країн є розуміння, що від освіти безпосередньо залежить розвиток їхніх держав. Наслідки освітньої діяльності неможливо відчути вже сьогодні, вони розкриваються лише з життєвою реалізацією наступних поколінь. Саме тому вчителі мають величезну відповідальність перед суспільством. Бо вони готують дітей для тих професій, які сьогодні можуть навіть не існувати.

Головний тренд у сучасній освіті – це зміна людей, які починають працювати вчителями. І зміна ролей, які вони виконують в освіті. Зараз освіта – це не просто фабрика, як у минулому столітті. Сучасні методи виключають фронтальне навчання та ретранслявання знань. Сьогодні передусім важливо володіти так званими soft skills – вмінням працювати в команді, вирішувати проблеми і знаходити творчі рішення.

Завдання вчителя початкових класів тепер – не просто передавати знання, а бути фасилітатором, модератором, помічником, щоб навчити дітей самостійно здобувати інформацію.

Насамперед молодий учитель може володіти найрізноманітнішими навичками, та має бути особистістю. Він повинен вміти сконсолідувати дітей навколо себе. Має чудово знати свій предмет, позитивно ставитися до дітей і мати внутрішній стрижень. Тому що може опинитися в такій ситуації, як гладіатор на арені з левами і тиграми: на нього інколи можуть дуже тиснути колеги і чиновники.

Індикатором такої переконаності має бути саме успішність його учнів та їхня впевненість у собі та власних знаннях. Тому, в першу чергу, він має бути переконаний, що все робить правильно.

Технічні засоби, звичайно, змінюють багато моментів у навчанні, але найголовніше залишається. Сучасна освіта завжди дуже важлива в будь-якому суспільстві, і роль учителя початкових класів в ній ключова. Так було дві тисячі років тому, і так буде й за дві тисячі років. Учитель продовжує бути з учнем

один-на-один. Саме він його готує до майбутньої цивілізації. І тому робота вчителя закарбовується у віках і продовжує бути актуальною.

Вчитель має бути дуже глибоким, бо він працює зі своїм світом, адже саме його він ретранслює учням. Також – живим, емоційним, мати контакт зі своєю внутрішньою дитиною. Бо якщо сучасний вчитель надто серйозний – діти його не сприйматимуть. Та водночас він має бути авторитетним. Ми плутаємо авторитетність та авторитарність. Знаємо вчителів авторитарних, а нам потрібні авторитетні вчителі, які б могли спокійно та переконливо, але за допомогою своєї внутрішньої організації, вести за собою.

Сучасна освіта орієнтується на дитину і на те, щоб кристалізувати компетенції та створювати умови для розвитку особисті. Імпонує, що зараз багато уваги приділяють також безпеці у школі. Освітні програми почали створювати з урахуванням фізіології мозку дитини, тому що є вікові особливості розвитку в кожному класі.

Потрібно реагувати на зміни у світі. Однак щоб змінитися, слід робити це швидко, мати високий рівень адаптивності та стресостійкості. На сьогодні серед психологів стало модним вживати поняття «резилентність» – це життєстійкість. Вона полягає в здатності індивідуума відновитися після кризи. Це дуже важлива навичка, адже зараз ми весь час перебуваємо в кризі і нам постійно доводиться відновлюватися. Якщо цього не опануємо, то не зможемо сконструювати в дітей молодшого шкільного віку здорову модель поведінки.

Найголовніше, що має вміти сучасний вчитель – бути гнучким. Світ дуже мінливий і освіта не встигає за ним. Проте саме вчитель фізичної культури має застосовувати інновації та вміти доносити інформацію до дітей. Для якісної співпраці потрібно вибудувати лінію зв'язку «інновації-вчитель-діти».

Сучасна освіта стає занадто простою. Це дуже негативно – усе надто спрощується. Потрібно полегшити донесення інформації, але не саму інформацію. У нас, на жаль, навпаки.

Ще донедавна було популярним говорити про STEM-освіту, що мусила охоплювати науку, технології, інженерію та математику. Проте насправді

нагальним є розуміння, що освіта – це не тільки робота, а й частина життя. У цьому полягає STEAM-освіта – до сукупності науково-технічних знань має додаватися також і творчість молодих спеціалістів [7, с. 218-225.]. Сучасні вчителі початкових класів мусять заохочувати креативність у дітей, говорити з ними про глобальне громадянство. І що попри всі досягнення цивілізації, у світі все ще багато проявів ксенофобії.

Наразі в концепції сучасної освіти потрібно з розумінням сприймати процес асиміляції та одночасно вміти зберігати ідентичність. Позитивно, коли пояснюєш вихованцям важливість самоідентичності, а не права на озброєння. Оскільки в сучасному суспільстві, яким би воно не було розвиненим, залишаються старі образи. І тому мілітаризація – дуже небезпечне явище.

Соціальні медіа формують у молодій генерації розуміння один одного попри будь-які кордони. Це приносить надію на успішне майбутнє. Тому сучасність дає дуже багато можливостей. Завдяки новим технологіям можна з легкістю співпрацювати з усім світом та залучати людей, які раніше не контактували між собою.

## **СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ**

1. Державний стандарт базової і повної освіти, із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ. №776 (776-2010-п ). 27.08. 2010. 24 с.
2. Державний стандарт вищої освіти / Вікіпедія : [https://uk.wikipedia.org/wiki/Державний\\_стандарт\\_вищої\\_освіти](https://uk.wikipedia.org/wiki/Державний_стандарт_вищої_освіти)
3. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія : навч. посіб. для вищ. навч. закл. Київ : Центр учбової літератури, 2021. 424 с.
4. Єфіменко П. Б. Педагогічні умови забезпечення різнорівневої професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури : дис. канд. пед. наук : 13.00.04. Харків, 2002. 250 с.
5. Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України, № 22-24, 2011. 198 с.
6. Національна доктрина розвитку освіти: затв. Указом Президента



України від 27 квітня 2002 р., № 347 // Освіта. 2002. 1 травня (№ 26). С. 2-16.

7. Павелків Р. В. Психодіагностичний інструментарій в умовах дошкільного закладу : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2021. 225 с. Бібліогр.: с. 218-225.

8. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. Дата оновлення : 28.09.2017. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 15.11.2017).

9. Про фізичну культуру і спорт : Закон України від від 24.12.1993 № 3808-XII. Дата оновлення: 25.07.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text>

10. Цибульська В. В., Безверхня Г. В. Організація та методика спортивно-масової роботи : навч. посіб. Умань : ВПЦ «Візаві», 2014. 220 с.

11. Шиян Б. М. Теорія і методика фізичного виховання школярів. Ч. 2. Тернопіль: Навчальна книга. Богдан, 2002. 248 с.

12. Шевців З. М. Професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи до роботи в інклюзивному середовищі загально-освітнього навчального закладу : монографія. Київ : Центр учбової літератури, 2021. 383 с.

## **ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ**

**Головатий Олексій Васильович,**

*магістр другого рівня вищої освіти кафедри професійної освіти*

*Університету Григорія Сковороди у Переяславі*

Модернізація системи освіти України вимагає визначення нових стратегічних і тактичних орієнтирів у галузі підготовки здобувачів професійної освіти. Провідним напрямом підготовки здобувачів професійної освіти до педагогічної діяльності є спрямованість освітнього процесу на розкриття потенційних можливостей майбутнього фахівця.

Процес розбудови української держави вимагає докорінної зміни багатьох ланок суспільного життя, серед яких важливе місце належить системі освіти. Закладена в стратегії й тактиці модернізації суспільного життя нації орієнтація сучасної професійної освіти на виховання висококваліфікованих фахівців різних сфер діяльності передбачає не тільки ретельну фахову підготовку студента шляхом надання певного обсягу знань, а й його становлення та розвиток як високоосвіченої особистості із професійним мисленням, сформованою мотивацією до самонавчання й самоактуалізації, а також із широким світоглядом та індивідуальним усвідомленням значення загальнолюдських норм і ціннісно-сислової сфери [ 3, 147].

З урахуванням чинних документів (Закон “Про освіту”, “Про вищу освіту”, Національної доктрини розвитку освіти України, Закон України «Про професійно-технічну освіту», «Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки») вектор розвитку України спрямований на освіту розвинених країн, а проблему професійної самореалізації науковці розглядають у контексті реформаторських тенденцій суспільного прогресу.

Відповідно до висновків науковців (К. Абульханової-Славської, Л. Анциферової, О. Бондаренка, Є. Головахи, І. Іонової, Л. Когана, Г. Костюка, О. Кроника, П. Лушина, Г. Мілчевської, В. Муляра, В. Роменця, С. Уварової та ін.), самореалізація особистості уособлює якісно вищий рівень роботи над собою, характеризується змінами самоусвідомлення соціального статусу та способів взаємодії з навколишнім світом.

Значно зростає роль самоактивності майбутніх здобувачів професійної освіти на шляху досягнення високого рівня професійної майстерності, що актуалізує питання професійної самореалізації як пролонгованої мети сучасної професійної підготовки. Це зумовлює потребу розглядати професійну самореалізацію особистості у вимірах міждисциплінарного підходу з орієнтацією на неминучість трансформації важливих для людини цінностей, мотивів, професійних позицій і ролей [4, 392].

Українське суспільство ставить перед закладами вищої освіти важливе завдання: готувати майбутнього фахівця знаючим, думаючим, вміючим самостійно здобувати та застосовувати на практиці нові знання та практичні навички. Це завдання може бути успішно реалізоване при умові підготовки вищою школою компетентних спеціалістів здатних науково мислити та орієнтуватися у своїй практичній діяльності, приймати правильні рішення в тій чи іншій виробничій ситуації.

Переддипломна практика студентів факультету фінансово-економічної і професійної освіти є невід'ємною складовою частиною процесу підготовки випускників у закладах вищої освіти та передбачає безперервність та послідовність її проведення при одержанні потрібного достатнього обсягу практичних знань і умінь відповідно до професійних освітніх та кваліфікаційних рівнів. Практика проводиться в умовах, максимально наближених до реальної професійної діяльності і стає початковою ланкою практичного засвоєння професії. Основними цілями переддипломної практики є:

- залучити до безпосередньої професійної діяльності, сприяти формуванню правильних уявлень про майбутню професію;
- поглибити й збагатити спеціальні, технічні та психолого-педагогічні знання, удосконалити їхнє застосування на практиці;
- розвинути педагогічне мислення і творчий дослідницький підхід до педагогічної діяльності;
- сформувати уміння проектувати власну педагогічну діяльність і реалізувати її в реальних умовах бази практики;
- здійснювати самооцінку власної діяльності;
- безпосередньо ознайомлювати студентів-практикантів із формами та методами викладання дисциплін, що використовуються на фінансово-гуманітарному факультеті, а також їхньому практичному оволодінню;

- виховувати у студентів-практикантів творчий підхід до навчально-методичної роботи, наукової праці, формувати потреби у самовихованні, підвищенні своєї кваліфікації;

- застосувати знання і уміння, отриманих у процесі вивчення фахових дисциплін;

- здобувати студентами професійні якості майбутнього викладача – вміння готувати лекційний матеріал із використанням інноваційних засобів;

- формувати вміння критично оцінювати лекції та семінарські заняття своїх колег та робити на їх основі висновки щодо організації власної викладацької роботи.

*Основні завдання переддипломної практики:*

- поглиблення і розширення теоретичних знань зі спеціальних і психолого-педагогічних дисциплін, набутих студентами, застосування їх у вирішенні конкретних педагогічних завдань під час проходження практики;

- формування у студентів-магістрів психолого-педагогічних і методичних умінь викладання відповідних навчальних дисциплін у системі вищої школи;

- вироблення вмінь організації основних форм навчання у вищій школі, застосування сучасних технологій і методик навчання;

- формування вмінь професійного і педагогічного спілкування зі студентською аудиторією;

- виховання в магістрів досвіду викладацької роботи, морально-етичних якостей викладача вищої школи, індивідуального творчого стилю педагогічної діяльності, потреби в самоосвіті.

А. Лісніченко та К. Поселецька під поняттям “професійна самореалізація” розуміють соціалізований шлях гармонійного розвитку особистості, поєднаний із здобуттям професійно-практичного та духовного досвіду в процесі набуття кваліфікації майбутнім фахівцем у період первинного професійного становлення (навчання у вищій школі) та вдосконалення фахового

зростання в процесі виконання професійних ролей і обов'язків, що є невід'ємним атрибутом розкриття й здійснення особистісного й професійного потенціалу [2; 4].

У сучасній науці вчені виділяють стадії, етапи і рівні, які проходить фахівець у своєму професійному становленні в процесі фахової підготовки. Ю.Приходько виділяє три основні стадії професійного становлення особистості: “підготовча (довузівська) стадія, пов'язана з вибором професії; початкова (вузівська) стадія, під час якої формуються основи професійно важливих умінь і властивостей особистості професіонала; основна (післявузівська) стадія. Це період розвитку всіх сутнісних сил особистості з метою її повної самореалізації в професійній діяльності. Саме на цьому етапі відбувається становлення особистості професіонала” [5]. Виокремлені стадії, безперечно, стосуються професійної підготовки здобувачів професійної освіти їхнього професійного становлення як фахівців, починаючи з довузівської та закінчуючи післявузівською підготовками.

Переддипломна практика є важливою частиною навчально-виховного процесу, в ході якого відбувається безпосереднє поєднання та реалізація теоретичних знань, що отримують студенти на заняттях, з практичною діяльністю студентів-магістрантів в якості педагогів. Це дозволяє, з одного боку, закріпити й поглибити знання теорії, а з іншого – набути вміння й навички, необхідні для майбутньої самостійної роботи.

Метою педагогічної у ЗВО практики є оволодіння студентами сучасними методами, формами навчально-виховної роботи у закладах вищої освіти, формування в них професійних умінь і навичок для прийняття самостійних рішень під час конкретної роботи в реальних ринкових і виробничих умовах, виховання інтересу до професії, потреби систематично поновлювати свої знання і творчо їх застосовувати в практичній діяльності, вивчення та використання передового й новаторського педагогічного досвіду.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бездудна О. М. Педагогічні умови професійної самореалізації студентів ЗВО / URL: [nbuv.gov.ua.portal/Soc-Gum/pspo](http://nbuv.gov.ua.portal/Soc-Gum/pspo).
2. Лісниченко А. П. Підготовка майбутнього вчителя до творчої самореалізації у професійній діяльності: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 “Теорія та методика професійної освіти”.; ВДПУ ім. М. Коцюбинського. Вінниця, 2011. 22 с.
3. Лісниченко А. П. Підготовка майбутнього вчителя до творчої самореалізації у професійній діяльності: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 “Теорія та методика професійної освіти”; ВДПУ ім. М. Коцюбинського. Вінниця, 2011. 276 с.
4. Поселецька К. А. Професійна самореалізація студентської молоді як педагогічна проблема. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. пр. Випуск 35. Київ-Вінниця : ТОВ фірма “Планер”, 2013. С. 392 – 396.
5. Приходько Ю. О. Психологічні механізми професійного самовизначення студента: теоретичний аналіз проблеми. Вісник психології і соціальної педагогіки URL: зб. наук. праць. Випуск 4. Київ, 2010. URL : <http://www.psyh.kiev.ua>

## АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ КОМПЕТЕНТНИХ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

**Клюкіна Тетяна Антонівна,**

*здобувачка вищої освіти бакалавра право  
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

*Науковий керівник:*

**Завістовський Олег Дмитрович,**

*старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки  
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

Психологічна підготовка поліцейських – це комплекс заходів, спрямованих на формування та розвиток професійно важливих психологічних, моральних та ділових якостей і є невід’ємною частиною діяльності працівників правоохоронних органів [1, с. 1].

Психологічна підготовка має на меті дуже важливі функції, а саме: створення стійкої мотивації до діяльності правоохоронних органів; розвиток професійно важливих психологічних якостей; формування знань та навичок працівників при виконанні службових обов’язків у напружених та складних ситуаціях; формування вмінь реально оцінювати власні можливості; уміння передбачати ситуацію наперед та вміти вчасно врегулювати конфліктні ситуації [2, с. 1].

Процес формування (самовиховання) психологічної готовності поліцейських до служби є складним і багат шаровим. Його складність зумовлена трансформацією особистості громадянина, який прийшов працювати в правоохоронні органи. Складність окресленого процесу впливає з необхідності підвищення психічної стійкості працівників багато професійно значущих особистісних характеристик, рис характеру та системи знань, умінь та навичок відповідно до вимог професійної діяльності.



Вчені в своїх дослідженнях підкреслюють, що психологічна готовність поліцейського до роботи зі злочинцями складається з 4 чинників: мотиваційного, емоційно-вольового, когнітивного та регулятивного [3, с. 122].

На заняттях з професійно-психологічної підготовки поліцейських може використовуватися: психодіагностика (спостереження, тестування та бесіди); тренінги, які спрямовані на розвиток професійної пам'яті, уваги та спостережливості; психофізичні тренінги з подоланням перешкод; морально-психологічні смуги перешкод; тренінги самопереконання та налаштування настрою [2, с. 64].

У такому навчально-виховному процесі отримують інформацію про можливі варіанти розвитку стресових ситуацій, їх види та відповідні варіанти реагування. Формування бажання виконувати складні завдання полягає в моделюванні умов майбутньої діяльності, обговоренні оптимальних дій та їх послідовності.

Корисність стажування, тренінгів для психологічного підготовки обґрунтована існуванням відомої закономірності: особа, яка неодноразово перебувала у складних ситуаціях і впоралася з ними, має великі шанси гідно подолати труднощі в подальшому [4, с. 65].

Отже, практика показує, що чим точніша і повніша ідея подальшого розвитку ситуації, тим більше підходящих методів і засобів доступно для відповіді, яку людина обирає в потрібний момент.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Професійно – психологічна підготовка працівників слідчих підрозділів. URL: [http://megalib.com.ua/content/9721\\_Ponyattya\\_profesiino\\_psihologichnoi\\_pidgotovki.html](http://megalib.com.ua/content/9721_Ponyattya_profesiino_psihologichnoi_pidgotovki.html)
2. Психологічна підготовка поліцейських до дій в екстремальних умовах. URL: <http://bahmut-police.dn.ua/news/view/4613>

3. Ievdokimova, O. O. (2018). Spetsyfika formuvannia psykholohichnoi stiiikosti u politseiskykh u protsesi profesiinoi pidhotovky [The specificity of the formation of psychological stability in police officers in the process of Правовий часопис Донбасу № 3 (68) 2019 173 training]. Pidhotovka politseiskykh v umovakh reformuvannia systemy MVS Ukrainy : zbirnyk naukovykh prats. Kharkiv : KhNUVS. S. 63–66 [in Ukrainian]

4. Toporkova, I. V. (2018). Psykholohichna hotovnist politseiskykh u roboti zi zlochyntsiamy [Psychological readiness of police officers to deal with criminals]. Pidhotovka politseiskykh v umovakh reformuvannia systemy. MVS Ukrainy : zbirnyk naukovykh prats. Kharkiv : KhNUVS. S. 120–123 [in Ukrainian].

## **ЗМІСТ І СТРУКТУРА ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГА**

**Коломієць Аміна Олексіївна**

*Студентка групи ПС-21-11-Зм Спеціальність «Психологія»*

*БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН України*

Психологія - є основною базою для будь-якого педагога незважаючи на предмет його викладання, тому що кожен педагог вже є психологом. Вміння розпізнавати зміни поведінки та спілкування у дітей, правильно та обережно зуміти знайти переломний період, який привів до того чи іншого стану. Змістом та метою психолога-педагога є надання підтримки та допомоги у вирішенні особистих питань, акцентування уваги на сильних сторонах учнів.

Вірний вибір засобу впливу, правильна постановка цілей і задач, самоаналіз їх дослідження. Правильність виконання базується на виховній, навчальній, організаторській, пропагандистській, консультативній діяльності та управліннях.

Основою педагогічної діяльності є мета та аналіз вихідної педагогічної ситуації, що базується на вміннях:

- уміння бачити проблему та правильно оцінити ситуацію;

- вміння виявити «чому» та «як» це сталося або треба зробити;
- послідовний процес досягнення позитивної мети.

У загальному виді педагогічна діяльність – це особливий, багатогранний та багатоплановий вид діяльності пов’язаний з навчанням і вихованням.

Педагогічна психологія реалізує теоретико-пізнавальну, прогностичну та прикладну функції. Вона тісно пов’язана з педагогікою, фізіологією, філософією, лінгвістикою. Також тісно пов’язана з психологією особистості, соціальною, віковою та диференціальною психологією.

Основа психолого-педагогічної підготовки викладача сприяє формуванню та розвитку системи психолого-педагогічних компетентностей, які сприяють ефективній педагогічній діяльності та удосконаленню психолого-педагогічної культури викладача.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. <https://ru.osvita.ua/vnz/reports/psychology/29223/>
2. <https://pedpsy.duan.edu.ua/images/PDF/2019/1/6.pdf>

## ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПУБЛІЧНОГО ВИСТУПУ

**Мицько Володимир Мирославович,**

*кандидат психологічних наук, доцент кафедри професійної освіти та інноваційних технологій ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,*

**Кучерак Михайло Петрович,**

*студент кафедри професійної освіти та інноваційних технологій ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», м.*

*Івано-Франківськ*

Перманентне зростання рівня конкуренції на сучасному ринку праці та у зв’язку із цим збільшення вимог до компетентності фахівців в усіх галузях

суспільства привертає особливу увагу до формування комунікативних умінь і навичок і, зокрема, здатності підготувати та презентувати публічний виступ. Ключовою метою такого різновиду усного спілкування є вплив на аудиторію. Однак досягнення означеного неможливо без розуміння стратегій та цілей впливу, без використання психологічних особливостей публічного виступу. Означене зумовлює актуальність порушеної тематики.

Зростання уваги до психології публічного виступу зумовлено ще й поширенням останніми десятиліттями професій, в яких передумовою успіху є вміння спілкуватися та вибудовувати ефективну комунікацію із аудиторією.

Проаналізувавши наукову літературу[1-5] із теми дослідження, зауважимо декілька важливих вимог, що висуваються до публічного виступу. Це, зокрема, інформаційна насиченість, що забезпечена глибоким розумінням теми, точність мовлення, що виражається у відсутності зайвих та двозначних висловлювань, логічність викладу матеріалу, що передбачає побудову понять, суджень та умовиводів за законами формальної логіки, враховуючи предмет пізнання, об'єкт міркувань та точне визначення дефініцій[4].

Від чого залежить успіх або провал публічного виступу? Насамперед, від цілої низки факторів, що поєднують попередню ретельну підготовку, аналіз очікувань та психологічних особливостей аудиторії, грамотний підхід до побудови виступу (зосередження на ключовій проблемі та її актуальності, контраргументах та аргументах, висновках та узагальненнях). Не менш вагомим є дотримання єдиної композиції виступу, володіння мовними засобами виразності, переконання.

Зважаючи на те, що публічний виступ завжди передбачує складну і багатофункціональну роботу, вкрай необхідно добре продумати тему, чітко визначитися із тим, якою є мета доповіді (тут важливо знайти відповідь на питання: що саме нам потрібно досягнути після виступу, як саме ми прагнемо вплинути на аудиторію).

Поміж низки важливих завдань – підбір матеріалів та інструментів (зокрема, для цифрового представлення інформації у зручному і доступному форматі).

Переконати аудиторію, представлену різними людьми, що різняться своїми життєвими позиціями та переконаннями, значно складніше, ніж переконати одного співрозмовника. Однак, добре володіючи психологічним інструментами впливу, таке завдання при ретельній підготовці і врахуванні низки факторів стає можливим для виконання.

### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бобко Л. Психологічні аспекти публічного виступу. *Молодий вчений*. 2019. №. 12 (76). С. 255-260.
2. Гамова Г. І. Публічний виступ як реалізація ораторської майстерності. *Лінгвістичні дослідження*. 2019. №. 50. С. 156-165.
3. Ораторське мистецтво : навч.-метод. посіб. / авт.-уклад. : І. М. Плотницька, О. П. Левченко, З. Ф. Кудрявцева та ін.; за ред. І. М. Плотницької, О. П. Левченко. 2-ге вид., стер. К. : НАДУ, 2011. 128 с.
4. Основи ораторської майстерності: навчальний посібник / Серета Н. В., Квасник О. В. Харків : НТУ «ХП», 2019. 304 с.
5. Пащук Р. І., Васильєва Г. Й., Максименко О. В. ПУБЛІЧНИЙ ВИСТУП ЯК ВАЖЛИВИЙ ЗАСІБ КОМУНІКАЦІЇ ПЕРЕКОНАННЯ //The 3rd International scientific and practical conference “International scientific innovations in human life”(September 22-24, 2021) Cognum Publishing House, Manchester, United Kingdom. 2021. 481 p. 2021. С. 375.

# СТРАТЕГІЯ ПОПЕРЕДЖЕННЯ КОНФЛІКТУ ТА ЇЇ МОВЛЕННЄВІ ТАКТИКИ В КОНТЕКСТІ ПІДГОТОВКИ СУЧАСНОГО КОМПЕТЕНТНОГО ФАХІВЦЯ

**Чех Юлія Сергіївна,**

*студентка Полтавського державного медичного  
університету, м. Полтава*

Проблема конфлікту як феномена вивчається різними галузями науки: соціологією, психологією, педагогікою, юридичною конфліктологією, педагогічною конфліктологією, лінгвістикою тощо. Різняться лише аспекти дослідження питання, передбачені для вивчення кожною із зауважених наук. Дослідження конфліктів багатоаспектне. Паралельно з детальним вивченням практичних методів аналізу, попередженням та подоланням конфліктів ґрунтовно розробляються загальнотеоретичні проблеми опису конфлікту (О. Барбаш, Н. Горбачова, Н. Грішина, А. Ішмуратов, Л. Коберник, Г. Ложкін, Г. Лукашова, А. Петровський, Н. Пов'якель та інші). Попри пильну увагу до розглядуваної проблеми низка питань, зокрема умотивоване послуговування мовленнєвими тактиками комунікативної стратегії попередження конфлікту в межах професійного спілкування, значення цього для підготовки сучасного конкурентоспроможного спеціаліста, потребують детальнішого розгляду й аналізу. У цьому вбачаємо актуальність пропонованої розвідки. Мета праці – розглянути й проаналізувати базові стратегії попередження конфлікту та її мовленнєві тактики в контексті підготовки сучасного компетентного фахівця.

Лексема «*конфлікт*» походить від латинського дієслова, що у перекладі означає «*протистояти*», «*протиборствувати*». На сьогодні функціонує багато дефініцій поняття. У психології під конфліктом розуміють «зіткнення протилежно спрямованих цілей, інтересів, позицій, думок чи поглядів опонентів чи суб'єктів взаємодії» [2, с. 45]. Тлумачний словник української мови трактує конфлікт як «зіткнення протилежних інтересів, думок, поглядів;

серйозні розбіжності; гостру суперечку». Американський соціолог Л. Козер визначає конфлікт як «ідеологічне явище, що відбиває прагнення та почуття індивідів і соціальних груп у боротьбі за об'єктивну мету: владу, зміну статусу, перерозподіл прибутків, переоцінку цінностей тощо» [1, с. 116].

У свідомості комунікантів (носіїв певної мови) мовний конфлікт постає як типова структура – фрейм, що передбачає наявність визначених компонентів (слотів): учасники конфліктної ситуації, протиріччя, причини протиріч, часова та просторова тривалість. Щодо суперечностей у ході комунікації, вони можуть зумовлюватися розбіжностями у поглядах, інтересах, точках зору, ціннісних орієнтирах, інтенціях, оцінках, уявленнях тощо. Конфліктна ситуація – динамічне комунікативне явище. Систематизація різноманітних факторів дає змогу описати її широко контекстно: можливість окреслення сценарію проходження конфлікту, який відображає розвиток в межах стереотипної ситуації, дозволяє виділити та проаналізувати стадії проходження конфлікту (зародження, визрівання, пік, спад, вирішення).

Фахівець будь-якої галузі має орієнтуватися в правилах ведення офіційних бесід, можливе зіткнення інтересів, поглядів чи переконань його учасників. При цьому потрібно зважати на те, що фактор безпосереднього вербального контакту комунікантів може зумовити низку девіацій, що продукують провал інтеракції. Приховане чи навіть явне напруження під час спілкування колег – наслідок незнання законів комунікації. Професійна мовленнєва етика вимагає від співрозмовників урахування динамічності структурування можливої конфліктної ситуації. Це забезпечує можливість вчасної реакції учасників інтеракції, прогнозування та моделювання власної поведінки.

Варто брати до уваги й комунікативну толерантність. У дослідженні М. Асламової фіксуємо визначення: «На нашу думку, комунікативна толерантність – це характеристика ставлення особистості до людей, що показує ступінь стійкості до неприємних або недопустимих, на її думку, психічних станів, індивідуальних особливостей, внутрішніх якостей і вчинків



комунікативних партнерів» [1, с. 177]. Ми поділяємо думку про те, що «Формування комунікативної толерантності є складним процесом, який триває протягом усього життя людини, є складовою частиною безперервного розвитку особистості» [1, с. 113].

Конфлікт під час професійного спілкування виникає під тиском багатьох причин, але, передовсім, через протиріччя комунікативних інтенцій чи ролей адресата й адресанта. Часто сам спосіб мовного оформлення та фактор наявності / відсутності комунікативного тиску адресата – важливий компонент у процесі формування тактики-відповіді реципієнта. Закономірно зауважуємо, що самі учасники інтеракції сприяють створенню і подальшому загостренню конфліктів, а отже, можуть самотійно їх уникати. Тому, вважаємо за доцільне послуговуватися лексичною сполукою *«попередження конфлікту»* замість *«подолання»*, що є більш прийнятним для спілкування в межах професійного спілкування.

Тактики учасників комунікації можуть бути як синхронними (дії усіх комунікативних партнерів спрямовані до досягнення спільного бажаного перлокутивного ефекту), так розрізненими, такими, що відображають протилежні позиції і ставлення комунікантів до інтенцій спілкування. Прямим наслідком цього є кооперативне чи конфліктне розгортання мовної комунікації. Для реалізації кооперативних стратегій використовують тактики кооперації: *пропозицію, згоду, ствердження, поступу, компліменту, схвалення тощо*. Стратегії конфронтації безпосередньо межують з конфронтаційними тактиками: *погрози, залякування, звинувачення, знуцання, провокації*. На межі зауважених тактик функціонують *«двоякі»*, тобто такі, які можуть тлумачитися і конфронтаційними і кооперативними в залежності від того, в рамках якої стратегії використовуються (*тактика брехні, іронії, лестощів, зауваження, прохання, зміни теми тощо*).

Учасники професійного спілкування перевагу мають надавати перевагу стратегії кооперації, спрямованій на подолання конфліктної ситуації. При

цьому таке застосування тактик зауваженої стратегії трактуємо як крайнощі, зважаючи на характер та контекст ситуації спілкування. Етикетність професійних узаємин вимагає попередження конфліктів засобами тактик *зміни теми, компліменту, пропозиції, згоди, жарту* тощо.

Провідною у ситуації попередження чи уникання конфлікту є *тактика зміни теми* спілкування. Відповідно до збігів / розбіжностей інтересів (інтенцій) комунікантів, а також особливостей конкретної дискурсивної форми розвиток теми дискурсу є корегентним (локальні теми послідовно та плавно змінюють одна одну) та некорегентно (нова тема вводиться різко, без урахування зв'язків з попереднім ходом дискурсу). У ході професійного обговорення певних тем, дискутування зміна теми обумовлена вагомими психологічними причинами, часто трактується як результат загострення, зіткнення поглядів комунікантів, нагнітання суперечностей та протиріч між ними.

*Тактику компліменту* трактуємо, як «двоюку» або «подвійну»: її функціональне наповнення детермінується комунікативною стратегією. Єдина інтенція зауваженої тактики у межах стратегії попередження конфлікту – зміна зосередженості учасників інтеракції на певному об'єкті (об'єктах) шляхом схвального відгуку чи характеристики.

Іноді в момент комунікативного напруження влучний жарт чи репліка жартівливого характеру сприятимуть частковому або повному переключенню уваги співрозмовників. Застосування *тактики жарту* відбувається без урахування конвенційних вимог до заявленого спілкування. При цьому заперечення доцільності, етикетної виправданості чи тактовності жарту не допускається.

*Тактика зауваження-коментаря* у межах стратегії попередження комунікативного конфлікту не відрізняється від аналогічної, застосованої у межах тактики заповнення паузи. Суть *тактики зауваження-коментаря* лишається незмінною, незалежно від комунікативної стратегії. Єдина змінна

величина – комунікативна інтенція мовця. У випадку попередження конфлікту адресат намагається зняти комунікативну напругу, змінити тему спілкування чи припинити його в цілому.

Іноді найбільш вдалим виходом із конфліктної ситуації або вчасним її попередженням є пряма реалізація *тактики згоди*. Остання полягає у ініціюванні позитивної реакції комунікативного партнера шляхом вербального вираження готовності до співпраці, повної або часткової підтримки думок (дій) співрозмовника, створення додаткових умов взаєморозуміння та психологічного комфорту. При цьому успіх розвитку інтеракції не обумовлюється статусними чи іншими особистісними характеристиками комунікантів. Відображення зауважених аспектів маємо виключно на мовному рівні.

Наведені мовні тактики сприяють гармонізації та попередженню конфліктного спілкування у ході професійної комунікації. Важливо зауважити, що застосовані учасниками інтеракції, перераховані тактики продукують досягнення бажаного ефекту: у відповідь на зміну теми, комплімент чи жарт маємо не агресивну мовну діяльність комунікативного партнера, а його «підтримку». Щодо втілення на мовному рівні, зазначаємо цілковитий збіг у використанні мовних ресурсів (стереотипних реплік і формул) конкретної тактики незалежно від комунікативної стратегії.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Асламова М. Комунікативна толерантність у спілкуванні майбутнього лікаря / М. Асламова, М. Жовнір // Актуальні питання гуманітарних наук : міжвузівський зб. наук. праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Дрогобич, 2018. – Вип. 19, Т. 2. С. 111–114.

2. Асламова М.В., Жовнір М.М. Формування комунікативної толерантності іноземних студентів медичного вишу. *Modern philological reserch: a combination of innovative and traditional approaches* : Conference

Proceedings, Tbilisi, Georgia, April 27-28, 2018. Georgia : Baltija Publishing, 2018.  
P. 176–179.

3. Скотт Д. Г. Конфликты: пути их преодоления. Київ, 1991. 170 с.

4. Яременко В. Новий тлумачний словник української мови: у 3-х т. К.:  
Аконіт, 2001. 926 с.

## СЕКЦІЯ 5. ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ПІДГОТОВКИ КОМПЕТЕНТНОГО ФАХІВЦІВ В УМОВАХ СУСПІЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

### ОСОБИСТІСНЕ ЗРОСТАННЯ ЯК РОЗВИТОК КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ

**Максимов Микола Володимирович,**

*доктор психологічних наук, доцент,  
професор кафедри педагогіки, психології та менеджменту  
Білоцерківського інституту неперервної професійної  
освіти ДЗВО «УМО» НАПН України*

Духовний потенціал нації визначається загальною особою із високим ступенем особистісної зрілості. Отже, сприяння самовдосконаленню, тобто особистісному зростанню своїх громадян є завданням цивілізованого суспільства. Кожна людина, в ході свого становлення як особистості, прагне самоактуалізації.

Самоактуалізація особистості, необхідною складовою якої є самореалізація своїх здібностей та можливостей, тісно пов'язана з творчим ставленням людини до свого життя. Як зазначає В. А. Роменець [2], вище вираження своєї індивідуалізації людина знаходить у творчій діяльності.

Загальнолюдське, гуманізм, людяність найповніше розкриваються тільки у формі неповторної індивідуальності та її творчих можливостей. Справжня неповторна індивідуальність є інструментом проникнення людства у природу речей. Ця індивідуалізована суб'єктивність розкриває загальні закони буття, об'єктивні закони світу. Їх можна бачити лише з оригінальної точки зору.

Важливим для розуміння єдності мистецтва і процесу життєтворчості людини є положення В. А. Роменця про адаптивну поведінку і вчинок, як ознаку творчого підходу до життя.

Для пояснення творчого процесу виявляється недостатнім механізм сенсорної корекції, хоча в адаптивній поведінці він посідає важливе місце.

Передбачення результату дії, попереднє акцентування її становить лише передумову творчості; для творчості потрібна ідея далекого плану. В результаті цього регуляція поведінки підноситься на такий ступінь, коли створені образи-плани вже не обслуговують прямо тілесної дії, а відбувається регуляція ідеальна, яка має інші масштаби. Організм у своїй поведінці керується принципами – програмою майбутньої поведінки. Виникнення такого, по суті, аксіологічного принципу і є творчістю [3].

Отже, творчий акт являє собою різкий стрибок уперед, внаслідок чого виявляється далекою орієнтація у знаннях, моралі, естетичному і т.д.

Існують певні межі, в яких адаптація має раціональний смисл, але за цими межами вона неспроможна протистояти руйнуванню організму: адже він не може безмежно змінюватися. Саме цей критичний момент примушує організм долати загрозливі впливи середовища і робити його сприятливим для життя. Тут міститься вихідний пункт для розкриття смислу творчості. Щоб здійснити це завдання, треба врахувати основні визначення творчості в її логіко-генетичній послідовності.

Чим яскравіше індивідуалізований предмет або явище, тим глибшою і ширшою виявляється їх співвіднесеність з оточенням. Творча думка людини – вища форма індивідуалізації – прагне абсолютної співвіднесеності зі світом як основної мети пізнання. Вища, ідеальна форма співвіднесеності виражається у світогляді людини, а вища практична форма – в її вчинках.

Багатство духовного життя індивіда полягає в багатстві його дійсних стосунків зі світом. Егоїстичні ж, аморальні вчинки призводять до руйнування цих взаємин і суспільство, зрештою, ізолює зловмисних суб'єктів. Отже, мистецтво життєтворчості формується за умов успішного протікання процесу соціалізації людини, що забезпечує її особистісне зростання. Необхідною складовою такого процесу є вплив мистецтва на становлення особистості.

Вплив мистецтва на людину вперше висвітлив Аристотель у вченні про катарсис – очищення душі під час сприймання трагедії. Учення про катарсис і досі лежать в основі психології художнього сприйняття, творчості і, в широкому

соціально-психологічному розумінні, трактується як подолання самотності і відчуженості, досягнення людської солідарності, якісний стрибок у процесі соціалізації, формування гуманістичного світосприймання, залучення до високих духовних цінностей людства, які несуть твори великих творців [1].

Нові практики стають найчастіше результатом певного тиску і способом досягнення необхідних результатів для збереження статусу закладу вищої освіти та для відповідності критеріям ефективності під час проходження моніторингу. Але, заклади вищої освіти вибирають ефективні рішення, а не просто нестандартні.

Інноваційні процеси, які проходять у закладах вищої освіти, зокрема, пов'язані з розвитком кадрового потенціалу системи вищої освіти не приводять до значного освітнього прогресу в викладацькій діяльності, а, швидше, компенсують відставання в системі освіти. Незважаючи на те, що низці компонентів системи вищої освіти даються позитивні оцінки, серйозні зміни в них малопомітні. Говорити про певні закономірності у виборі різних елементів кадрової політики, а також щодо кадрового потенціалу як стратегії або культури поки складно. Кадрова політика поки що розглядається швидше як інструмент і спосіб дій.

На основі осмислення практик можна виділити основні тенденції розвитку кадрового потенціалу закладів вищої освіти. Вони охоплюють усі ключові елементи стратегії роботи з персоналом: забезпечення ресурсами, його розвиток та перспективи.

## **СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ**

1. Естетика: Навчальний посібник/ Авт. М. П. Колесніков, О. В. Колеснікова та ін.; Ред. В.О. Лозовий; М-во освіти і науки України. К.: Юрінком Інтер, 2003. 204 с.
2. Роменець В. А. Психологія творчості: навч. посіб. К. : Вища шк. Головне вид-во, 1971. 248 с.



3. Роменець В. А. Фантазія, пізнання, творчість. К. : Наук. думка, 1965. 152 с.

## **ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ**

**Акімова Наталія Валентинівна**

*Студентка I-го курсу магістратури*

*за спеціальністю 053 Психологія*

*Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти*

Згідно з Положенням "Про організування навчального процесу у вищих навчальних закладах", самостійна робота студента є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних занять [2, с.38].

Актуальною залишається проблема підвищення результативності самостійної роботи студентів у нових умовах функціонування вищої школи, оскільки, з одного боку, змінюються пріоритети щодо цілей вищої школи (формування творчої, активної, самостійної, відповідальної, зацікавленої в якісному навчанні особистості тощо), а з іншого, організація СРС будується переважно із врахуванням зовнішніх факторів, а саме - дидактичних умов навчання (методів, форм, дидактичного забезпечення). Тим часом нерідко поза увагою залишаються внутрішні, психологічні чинники, серед яких провідне місце посідають індивідуально-типологічні особливості суб'єктів навчальної діяльності (як тих, хто вчить, так і тих, хто вчиться). Існує необхідність розробки системи заходів для формування навичок та вмінь самостійної роботи, а також розвитку особливостей мотиваційної та метакогнітивної сфер здобувачів освіти, які сприяли би підвищенню ефективності їх самостійної роботи.

Жодні знання, не підкріплені самостійною діяльністю, не можуть стати справжнім надбанням людини.

Структура та зміст програми психологічного супроводу ефективної організації самостійної роботи здобувачів освіти визначається її метою, сутність якої полягає у розвитку особливостей мотиваційної, емоційно-вольової та когнітивної сфер особистості здобувачів освіти, які б сприяли формуванню навичок та вмінь ефективної самостійної роботи [1, с.176].

Вибір таких засобів в якості методів розвитку особливостей мотиваційної, емоційно-вольової та когнітивної сфер особистості студентів, які б сприяли формуванню навичок та вмінь ефективної самостійної роботи, є доцільним завдяки тому, що даний вид психологічної взаємодії прискорює процес опанування певними соціально-психологічними знаннями, вміннями та навичками ефективної взаємодії у навчальній діяльності, сприяє формуванню та оптимізації мотиваційних, емоційно-вольових, когнітивних комунікативних можливостей особистості, необхідних для організації продуктивної самостійної роботи. В результаті здобувачі освіти набувають вміння організовувати самостійну роботу у власній навчальній діяльності.

Сучасні форми навчальної діяльності здобувачів освіти набули значного розвитку та направлені на підвищення рівня освіти України. Кафедрами університетів розроблені різні методи впровадження цих інновацій. Вони різняться як по формі, так і по змісту. Методичні вказівки до практичних занять і самостійної роботи укладено згідно з вимогами Європейської кредитно-трансферної системи освіти відповідно до навчальної програми, затвердженої МОН України. У методичних вказівках наведені актуальність кожної теми практичних занять і самостійної роботи, їх навчальні цілі на рівні теоретичних знань, практичних навичок і вмінь, перелік базових знань, умінь і навичок з теми отриманих здобувачами освіти в процесі попереднього навчання, зміст теми з тезовим висвітленням найважливіших програмних питань, переліки основної та додаткової літератури, обов'язкові для самостійного опрацювання [3, с.48-52].

Подальшого розгляду потребує збільшення мотивації здобувачів освіти до виконання різних видів робіт, з цією метою слід звернути увагу на те, що подальші перспективи полягають у визначенні змістовних характеристик емоційної саморегуляції самостійної роботи та включення їх до розвивальної програми психологічного супроводу організації самостійної роботи здобувачів освіти.

Практичне значення самостійної роботи може бути використане в різних методиках, освітніх технологіях, в комп'ютерних технологіях, це дає можливість систематизації навчального матеріалу, оволодіння та поглиблення знань, для формування практичних та професійних умінь.

### **СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ**

1. Моргунова Н.С., Хомуленко Т.Б. Психологічні передумови організації самостійної роботи студентів: монографія. Х.: Міськ. друк., 2012. 176 с.
2. Про освіту, «Про вищу освіту [Текст]: закон України. Нормативно-правові документи. К.: Міленіум вид-во, 2001. 11 – 38 с.
3. Буряк, В. Керування самостійною роботою студентів [Текст]. *Вища школа*. 2001. № 4-5. С. 48-52.

### **ВІДЧУТТЯ ПРОВИНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ**

**Безпечна Ірина Василівна**

*Студентка групи ПС-21-11-ЗМ*

*Спеціальність Психологія*

*БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН України*

Серед почуттів, які значуще впливають на життя особистості, її розвиток та психічне здоров'я, особливе місце займає почуття провини.

Ця проблема була предметом вивчення багатьох галузей психологічної науки. Проблему виникнення провини вивчав З. Фрейд, Е. Фромм, Е. Еріксон,

А. Маслоу, І. Ялом та багато інших вчених. Їй присвячені окремі теологічні вчення. Проте, в їхніх працях відсутній аналіз виникнення відчуття провини під час воєнних дій в 21 столітті в демократичному, цивілізованому, інформаційному суспільстві.

Дослідження почуття провини пов'язане і з моральною кризою в суспільстві під час війни, з нестабільністю суспільної ситуації. За таких умов ускладнюється процес самореалізації, що може викликати в особистості почуття провини, яке позначається на особливостях ставлення до самої себе й інших людей. Надмірно виражене почуття провини може призвести до невротичних розладів особистості, а неспроможність його пережити - до соціальної дезадаптації [ 1,12 ].

Первинних або автентичних почуттів у людини всього чотири: гнів (злість), сум (печаль, біль), страх і радість [ 2]. Почуття провини серед них немає. Отже, провинна – це рекетне, або похідне почуття, часто нав'язане людині ще з дитинства у процесі виховання батьками, родичами, садочком, школою, суспільними нормами і культурними особливостями.

Автентичні почуття – реальні, а рекетні – ті, що людина демонструє, щоб бути «хорошою», заслужити любов або прихильність. Рекетне почуття вини нерозривно пов'язане із рекетним почуттям сорому. Навіть дорослі люди часто не можуть їх розрізнити. Почуття вини – внутрішній стан, ніби-то діалог із собою, тоді як відчуття сорому завжди пов'язане із присутністю та оцінкою інших людей.

Отже, рекетні почуття, до яких належить почуття провини - це паттерни поведінки, що працюють на рівні підсвідомості.

Вина – це тягар, який може включати в себе досаду, сором, злість, пригніченість.

Сьогодні, в умовах війни в Україні дуже багато запитів, в яких клієнти самостійно ставлять собі діагноз «синдром провини вцілілого».

Почуття провини вцілілого – це форма стресового розладу після пережитої травми, трагедії. Діагностується тоді, коли реальні причини для страху дорівнюють нулю [3] .

Люди, які залишаються в країні в будь-якому регіоні відчують страх - за себе, життя своїх рідних, тих, що в тилу і тих, хто безпосередньо воює - страх більший, або менший - але реальний. Поки є страх, про провину вцілілого говорити зарано.

Але як пояснити те, що люди відчують вину - тому, що поїхали, чи залишились, що можуть поїсти, помитись і навіть хочуть радіти життю, попри війну.

Причини, як правило, йдуть корінням у дитинство, коли дорослі давали дітям готові правила, як діяти, щоб відповідати нормам, заслужити любов, бути "хорошими". У випадку невідповідності, дитину присоромлювали, формуючи у неї почуття вини. Або прямо говорили, що дитина винна, в тому, що мама втомилась, або тато сердитий.

Під час війни багато батьків несвідомо, через свою нездатність справитись із ситуацією, створюють для своїх дітей ще більше причин для виникнення почуття вини. Наприклад, дівчинка відчуває злість, тому що їй не купили ляльку, але хороші дівчатка, розуміють, що в країні війна, тому соромно хотіти ляльку, коли іншим діткам немає чого їсти, а злитись для дівчинки - взагалі неприйнятно. Присоромлена дівчинка відчуває себе винною невідомо в чому і при цьому сформує паттерн поведінки, який понесе в доросле життя: хотіти чогось гарного для себе – соромно, злитись – соромно, показувати свої справжні почуття – соромно. Кожен раз, коли вона буде відчувати, хотіти, злитись – вона буде відчувати себе винною. Прикладами рекетних почуттів є психосоматичні хвороби, коли дитина бачить, що люблять і приділяють увагу лише тим, хто хворіє або страждає. Кожен раз, коли людина буде відчувати брак любові, вона буде хворіти. Але на підсвідомому рівні, вона буде почуватися винною, оскільки заволоділа тим, що їй не належить.

Проблема цих заготовок в тому, що дитина не учиться усвідомлювати і проявляти свої реальні почуття, не може захищати свої потреби і кордони. Головне - відповідність нормам, інакше - сором, провина, покарання.

Кожен раз, здійснюючи вибір на свою користь, а не той, що від неї очікують або не той, який людина повинна була зробити відповідно до суспільних норм або її внутрішнього кодексу - людина підсвідомо починає почуватися винною (повинна – винна). При цьому реальні почуття блокуються і внутрішні опори руйнуються.

Війна – це страх, невідомість, безпомічність, втрата контролю над своїм життям, коли всі зовнішні опори похитнулись або зруйновані. Тому на перше місце виступають внутрішні паттерни поведінки, вони нам знайомі і дають несправжнє відчуття стабільності. Почуття провини є одним із них.

Щоб справитись із почуттям провини потрібно усвідомити реальне почуття, яке ховається за відчуттям вини і взяти на себе відповідальність за власні дії, зробити усвідомлений вибір, розуміючи наслідки.

Наприклад, ви виїхали з дому - усвідомте, чому ви прийняли це рішення- можливо, ви боїтесь за своїх дітей, тобто головна емоція - страх. Ви мама, ви маєте на це право, ви зобов'язані подбати про безпеку дітей. Ви нікому не винні, що зробили саме такий вибір.

Отже, усвідомленість реальних почуттів і відповідальність за прийняття рішень – це єдиний дієвий спосіб звільнення від надмірного токсичного почуття провини.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Фройд З. Вступ до психоаналізу. Нові висновки. пер. Таращук П. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2021. 552 с.
2. Савінова О. Звідки береться почуття провини. *Київський пиріг* URL: <https://pyrogiv.kiev.ua/zvidki-beretsya-pochuttya-provini/>

3. Герженій О. Почуття провини під час війни. *Gazeta.ua* URL: [https://gazeta.ua/articles/life/\\_vsi-emociyi-yaki-mi-prozhivayemo-zaraz-normalni-psihologinya-pro-sindrom-provini-vcililogo-ta-realnu-dopomogu-blizhnim/1074397](https://gazeta.ua/articles/life/_vsi-emociyi-yaki-mi-prozhivayemo-zaraz-normalni-psihologinya-pro-sindrom-provini-vcililogo-ta-realnu-dopomogu-blizhnim/1074397)

## **ПСИХОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ДИТИНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ**

**Камінська Наталія Вікторівна,**

*студентка I курсу, групи ПС-21-11-ЗМ*

*спеціальність 053 Психології*

*БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН України*

Психологічна безпека дитини тісно пов'язана з її здоров'ям. Найважливішу роль у збереженні психологічної безпеки особистості та формуванні психічного здоров'я дитини належить її батькам. Саме спосіб життя, цінності, установки родини впливають на ступінь гармонізації внутрішнього світу дитини.

Сьогодні вносить свої корективи у всі сфери нашого життя. В умовах воєнного стану батькам необхідно забезпечити не лише власну психологічну безпеку, а і психологічну безпеку дитини. Всупереч тому, що звідусіль людині загрожує інформаційна і фізична небезпека потрібно для дитини створювати безпечне середовище, що визначається як стан, вільний від проявів насилля у взаєминах, сприятливий для задоволення основних соціальних та індивідуальних потреб, перебування у середовищі значущих осіб, забезпечення відчуття захищеності та комфорту.

Українські науковці вивчали інформаційну безпеку, психологічні та психофізіологічні аспекти життєдіяльності людини та особистої безпеки В.М. Богуш (2005), І.П. Пістун (2000, 2003), Ю.В. Кіт (2000), М.К. Хобзей (2003), Г.В. Сілін (2003), П.С. Перепелиця (2001), Г.Г. Почепцов (2000, 2008), В.В. Рибалка (2001), Н.Семенів (2005), О.К. Юдін (2005) та інші. Залишилося невивченим питання психологічної безпеки дитини під час війни.



Предметом вивчення є дитина у системі стійких соціально зумовлених психологічних характеристик, які формуються і виявляються в суспільних зв'язках і відносинах, визначають її дії, регулюють і обумовлюють внутрішні стани та психічні процеси у стані війни.

Психологічна безпека характеризується через поняття збереження психічного здоров'я дитини і відсутності психологічної загрози. Причому психологічна безпека розглядається як стан, коли відбувається її оптимальний психічний та фізичний розвиток і усуваються внутрішні і зовнішні загрози психічному здоров'ю [1].

Безпека кожної дитини залежить від внутрішніх та зовнішніх чинників. Безпечне середовище, вільне від насилля – це зовнішній фактор. Нажаль, фаза активних військових дій не створює повноцінних передумов як для фізичної, так і для психологічної безпеки дітей. Так, в Україні через повномаштабну війну, розпочату росією, станом на 21.04.22 загинули 208 дітей і 376 отримали поранення і ці дані не остаточні [2].

Станом на 30.03.22 за даними Міжнародної організації з міграції внутрішньо переміщеними особами стали 2,5 млн дітей. За кордон виїхали більше, ніж 1,8 млн дітей. Тобто більше половини дитячого населення України покинули рідну домівку [3].

Усі діти, які вимушено мігрували, залишили своє звичне середовище і отримали психологічну травму. Діти, які знаходяться в Україні, постійно чують звуки сирен, змушені ховатися в бомбосховища, а деякі там взагалі живуть. Діти в окупованих регіонах позбавленні можливості у забезпеченні базових потреб - їжа, вода, сон. Тобто, українські діти сьогодні позбавлені безпечного зовнішнього середовища за всіма можливими критеріями – медичними, санітарними, гігієнічними, фізичними, психологічними.

Друга складова психологічної безпеки – внутрішні чинники – пов'язана зі станом, почуттями, переживаннями дитини. Всі діти – і дошкільнята, і молодші школярі, і підлітки - перебувають сьогодні в стані підвищеної тривожності, страху, невизначеності. Це поле формують їхні розгублені і стривожені батьки

та інші дорослі. Багато дітей стали жертвами або свідками знущань, гвалтувань, руйнувань.

Окремо можна виділити вплив інформаційного поля. Нажаль, не всі дорослі усвідомлюють стан своїх дітей. Діти особливо підлітки можуть здаватися врівноваженими навіть байдужими. Проте часто вони таким чином приховують переживання, щоб не засмучувати батьків. Наслідки такої ситуації можуть бути критичними.

Отже, батьки, наставники, інші дорослі повинні усвідомлювати цю проблему, говорити з дітьми, зберігати стійкість, урівноваженість, за потреби знайти спеціаліста, щоб забезпечити для своїх дітей спокійний психологічний мікроклімат і дозволити їм зберегтись у соціальному середовищі з психотравмуючим впливом війни.

### **СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ**

1. Психологічна безпека освітнього середовища: навчально-методичний посібник В. В. Байдик, Н. О. Столбун. Харків 2019. 100 с.

2. У чийх руках українське майбутнє? Ситуація з дитячою еміграцією в Україні | Українська правда \_Життя [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://life.pravda.com.ua/columns/2022/04/5/248073/>

3. ОГП: кількість загиблих через війну дітей зростає до 208 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-viynadity/31813884.html>

## СТИМУЛЮВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ТА ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ НА ПРИКЛАДІ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ «МОЗКОВОЇ АТАКИ»

**Кійко Наталія Олександрівна**

*студентка I курсу, групи ПС-21-11-зМ  
спеціальність 053 психологія  
Білоцерківського інституту неперервної  
професійної освіти ДЗВО «УМО» НАПН України*

Метод "мозкової атаки" для психологів полягає у застосуванні цього методу для активізації творчої думки, та максимального зниження критичності до своїх можливостей.

Цей метод можна використати для стимулювання та підвищення впевненості в собі , допомогти в пошуку рішень складних проблем при застосуванні спеціальних правил обговорення.

Правильно організований мозковий штурм включає в себе такі етапи : чітке формулювання завдання або вивчення проблеми , генерацію ідей , аналіз і оцінку ідей. Під час генерації ідей необхідне дотримання наступних принципів:

- Принцип суворої заборони всякої критики .
- Принцип заборони обґрунтування висунутих ідей .
- Принцип мотивації різноманітних ідей .

На другому етапі мозкового штурму (етапі аналізу) також діє ряд принципів що відображають призначення і суть цього етапу.

-Принцип повноти аналізу ідей та їх узагальнення , жодна висловлена ідея не повинна бути виключена з практичного аналізу .

- Принцип критеріальної чіткості оцінці та аналізу ідей .
- Принцип додаткової розробки ідей та їх конкретизації .
- Принцип позитивізму при аналізі ідей .
- Принцип конструктивізму .[1]

Також важливу роль грає доцільність використання методу, яка визначається оригінальністю дослідницької проблеми та оцінкою її складності,

наявністю фахово підготовлених осіб здатних ефективно комунікувати у процесах мозкової атаки, яких можна визначити за одопомогою тестування.

Досягнення успіху мозкової атаки залежить від постановки і формулювання мети дослідження, а також його предмета проблеми .

При професійній підготовці сучасного психолога існують нові електронні засоби комунікації які дозволяють здійснювати процедуру мозкового штурму ще більш ефективно. Для практичного застосування розробленні безоплатні інтернет програми для колективних сеансів мозкового штурму( Bubl.us, LucidChart, Moodstream тощо)в яких кожен з учасників може висловити свою ідею анонімно.

При використанні таких ресурсів кожен має можливість зробити свій інтелектуальний внесок, але при цьому ніхто не домінує в ході даного процесу. До останніх, зокрема, відноситься так зване «блокування продуктивності»: оскільки учасники групи представляють ідеї по черзі, то люди в очікуванні своєї черги можуть передумати або злякатися[2] публічно висловлювати свою ідею, чи просто її забувають.Також у соціально-психологічній підготовці сучасного компетентного фахівця є популярність групових дискусій, яка полягає у тому, що студенти зазвичай радіють своєму перебуванні в групі і вважають за краще такі дискурси - роботі поодинці. Як наслідок це сприяє підвищенню рівня задоволеності, учбової мотивації студентів-психологів, хоча і займає більше часу.

До головних переваг цього методу можна віднести, те що студенти відриваються від рутинного уявлення, починають мислити на основі творчого пориву, а не стереотипами, навчаються правильно викладати свою позицію та підкорятися заданим правилам.

Дуже важливим є те, що вони не бояться критики в процесі розробки найбільшої кількості шляхів вирішення проблеми, тому в основі методу мозкової атаки лежить припущення, що зниження критичності людини до своїх можливостей оптимізує умови для творчості[3], що є головною метою.

До недоліків «мозкової атаки» які варто відзначити можна віднести велику кількість ідей, які генеруються в процесі обговорення, що істотно ускладнює процес відбору та аналізу потрібних.

Але частіше за все тимчасові витрати часу на пошук виправдані, що дозволяє вибрати найбільш підходящий варіант з безлічі ідей.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. 'Мозковий штурм'' та його різновиди//

[https://pidru4niki.com/1056041260666/marketing/mozkoviy\\_shturm\\_yogo\\_riznovidi](https://pidru4niki.com/1056041260666/marketing/mozkoviy_shturm_yogo_riznovidi)

2. Сучасні Тренінгові Технології Для Розвитку Особистості: Еко-Тренінг [збірник тез доповідей VI Всеукраїнської науково-практичної конференції]. Відп. ред. В.Л. Зливков, Н.А. Харченко, С.О. Лукомська. Умань-Київ: Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини; Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України. 2021. 91 с.

3. Мозкова атака// [http://ni.biz.ua/17/17\\_2/17\\_2868\\_mozgovaya-ataka.html](http://ni.biz.ua/17/17_2/17_2868_mozgovaya-ataka.html)

## ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ МЕНЕДЖЕРІВ

**Клименко Тетяна Іванівна,**

*директорка Люджанського закладу загальної середньої освіти I-II ступенів – закладу дошкільної освіти Тростянецької міської ради,*

*вчитель вищої категорії, старший вчитель .*

*С. Люджа Охтирського р-ну Сумської обл.*

*Здобувачка освіти БІНПО гр. М-11-21зМ спеціальності 073 Менеджмент (адміністративний менеджмент)*

Наш бурхливий час, коли економіка набирає обертів, вимагає енергійних і багатогранних професій. До таких належить одна з найбільш високооплачуваних та складних спеціальностей – менеджмент. В статті йде

мова про те, хто ж такий менеджер, і чи кожна людина може працювати за цією спеціальністю.

Соціально-економічні перетворення, які постійно відбуваються у суспільстві, становлять все новіші вимоги до особистості сучасного фахівця. Все більшого значення для нього набуває здатність бути суб'єктом свого професійного розвитку та самостійно знаходити вирішення соціально та професійно значущих проблем в умовах мінливої дійсності.

Сучасні дослідники майже в один голос відзначають, що наростаючі темпи розвитку нових технологій, інформаційний «вибух» та швидке «застарення» інформації, різке ускладнення, автоматизація та комп'ютеризація виробничих процесів, висока вірогідність виникнення нестандартних ситуацій у виробничій та соціальній сферах висувають все нові вимоги до фахівців. Адже вони, окрім професійних знань, вмінь та навичок, нині мають знати ще й спеціальні здібності, вміння та особистісні властивості, що забезпечують гнучкість та динамізм професійної поведінки, креативність у професійній діяльності, самостійність у пошуку та засвоєнні нової інформації і нового професійного досвіду. Особливо підкреслюється необхідність набуття здатності та прийняття адекватних рішень в нестандартних ситуаціях в умовах дефіциту часу та наявності навичок оптимальної взаємодії з іншими учасниками виробничого процесу у спільній професійній діяльності у колективі [5].

У науковій літературі можна зустріти різні визначення поняття «менеджер». Менеджер (manager) – людина, яка прийнята на роботу ,на керівну посаду, котра володіє різнобічними знаннями й вміннями, які необхідні для керівництва людьми й управління організаціями в умовах невизначеності й постійного змінення умов, в котрих ця організація функціонує . В інших роботах менеджер розглядається як член головного управління, який відповідає за загальне керівництво організацією, визначає оперативну політику стратегії взаємодії організації та її оточення.

Управлінські функції поділяються на чотири основні категорії:

- 1) діяльнісно-адміністративні: цілепокладання, прогнозування, планування, організація, мотивування, прийняття рішення, комунікація, контроль, корекція;
- 2) кадрові: управління персоналом, дисциплінарна, виховна, арбітражна, психотерапевтична;
- 3) виробничо-технологічні: оперативного управління, матеріально-технічного забезпечення, інноваційна, маркетингова;
- 4) похідні (синтетичні): інтеграційна, стратегічна, представницька, експертно-консультативна, стабілізаційна[4].

Сучасній освіті потрібен керівник нової генерації: лідер, менеджер, експерт. Процес професійного становлення менеджера освітнього закладу є надзвичайно складним, але поступово набуває значення вирішального фактора впливу на якість освіти в цілому. Стиль керівництва, дії керівника освітнього закладу, управлінська культура визначають ефективність його професійної діяльності та, як наслідок – якість освітніх послуг.

Варто зазначити, що рівень професійної компетентності керівника значною мірою впливає на підвищення конкурентоспроможності та привабливості освітніх послуг. Специфіка управління школою, на відміну від інших підприємств і установ, зумовлює визначення пріоритетного завдання: формування особистісних і професійних якостей менеджерів освітнього закладу, розширення можливостей цього процесу за рахунок підсилення його цілісності, педагогічного аналізу функцій та особливостей їхнього професійного становлення.

Основними видами менеджерської діяльності є такі: робота з іншими людьми в організаціях для досягнення організаційних цілей і економічного успіху; вивчення попиту та пропозицій на ринку; планування діяльності організації; комунікація (встановлення і розвиток взаємодії між персоналом, іншими установами й організаціями); пошук і використання необхідних засобів і ресурсів для найкращого досягнення основних цілей організації; розробка бізнес-плану і контроль над його реалізацією; керівництво (доведення



інструкцій і повноважень), організація і оцінка роботи підлеглих; контроль за виконанням наданих підлеглим завдань; участь у процесі прийому, відбору і допомога у професійно-кваліфікаційному зростанні працівників; проведення переговорів, бесід з клієнтами; проведення [5].

Менеджер постійно вирішує завдання розвитку здатності до інтеграції як власного досвіду, знань, умінь та навичок, так і досвіду, знань, умінь, навичок підлеглих, що є важливою умовою досягнення цілей, які стоять перед колективом.

До загальних здібностей менеджера відносять: спостережливість, ясність розуму, уявлення, увагу та рухові вміння. Спеціальні здібності менеджера, перш за все, пов'язані зі стресовими ситуаціями і потребують значних знань щодо їх подолання, відповідних якостей, а також розвиненого гнучкого мислення, спроможності швидко вирішувати проблемні ситуації, які постійно виникають у процесі його діяльності, проявляти при цьому оригінальність, нестандартність тощо.

Реалізація функціональних обов'язків менеджера освітнього закладу передбачає застосування спеціальних прийомів та способів керівництва, які у процесі здійснення професійної діяльності стають неповторним та індивідуальним стилем кожного керівника. У свою чергу, саме стиль керівництва, дії керівника, його культура спілкування визначають ефективність професійної діяльності менеджера, та, як наслідок – якість освітніх послуг.

Вважається, що готовність до управлінської діяльності передбачає формування в особистості стійких, свідомо вироблених уявлень про себе, моральних принципів і переконань, розуміння обов'язку, відповідальності, уміння аналізувати власний життєвий досвід, спостерігати за явищами та давати їм оцінку, здатність до самоконтролю та самоуправління, що значною мірою визначаються психологічними особливостями та рівнем розвитку професійної самосвідомості[3]. Становлення керівника як фахівця управлінської діяльності залежить від його професійних домагань – прагнення

досягти певного рівня професійної діяльності, знаючи свої попередні результати [2].

Якостями, що перешкоджають ефективній професійній діяльності менеджера є: страх невдачі, невпевненість у собі, невміння керувати собою, неорганізованість, недисциплінованість, безініціативність, нездатність приймати рішення, відсталість (невміння, небажання змінюватися, змінювати поведінку під впливом оточуючого середовища), схильність перекладати відповідальність на інших.

Діяльність менеджера наповнена безліччю економічних, організаційних, соціально-психологічних стресів. Вони створюють передумови для виникнення синдрому професійного вигорання. Потенційним потужним «антизгоральним» ресурсом є самоповага та позитивне ставлення до світу, вплив яких можна розглядати як важливий на всіх етапах вигорання чи адаптації [1].

Спеціальна підготовка керівного складу освіти є сьогодні проблемою надзвичайно актуальною. Керівники освітніх закладів, працівники органів управління освітою здебільшого не мають відповідної професійної підготовки до управління, хоча вони є висококваліфікованими фахівцями з різних учительських спеціальностей. У закладах освіти практично немає менеджерів. Є формальні управлінські одиниці в особі директора, його заступників, педагогів. Але проблема зміни командно-адміністративного менталітету в освіті на менеджерський уже є актуальною. Для діючого керівника школи та педагога така трансформація може здійснюватися в умовах післядипломної освіти.

Сьогодні дуже важливо, щоб підготовка високопрофесійних керівних кадрів відповідала інтеграційному критерію, в основі якого знаходяться: педагогічна та менеджерська майстерність, комунікативна компетентність та нові технології. Саме ці критерії є орієнтиром у підготовці майбутнього керівника освітнього закладу, оскільки освіті потрібен керівник нової генерації: лідер, менеджер, експерт.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Галецька І.І., Мельник М.М. Особливості емоційного вигорання менеджерів з різним рівнем само актуалізації. *Актуальні проблеми психології. Т. V: Психофізіологія. Психологія праці. Експериментальна психологія.* К.: ІВЦ Держкомстату України, 2017. Вип. 6. С. 89-95.
2. Довгих Л. Кар'єрні домагання як суб'єктивний механізм професійної самореалізації. *Соціальна психологія.* 2015. №2. С. 67-71.
3. Жозефіна А., Корнєв М.М. Психологічні фактори готовності керівника до управлінської діяльності. *Вісник Харківського університету.* 2009. №460. С. 146-149.
4. Кокун О.М. Оптимізація адаптаційних можливостей людини: психофізіологічний аспект забезпечення діяльності : монографія. К.: Міленіум. 2014. 265с.
5. Кокун О.М. Психологія професійного становлення сучасного фахівця: Монографія. К. : ДП «Інформ.-аналіт.агенство», 2012. с.73.

## РЕФЛЕКСІЯ ЯК ПСИХОЛОГІЧНИЙ МЕХАНІЗМ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

**Кривобок Анна Сергіївна,**

*Студентка групи ПС-21-11-Зм, Спеціальність «Психологія»*

*БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН України*

Кожен з нас хоче мати вміння направляти увагу всередину своєї істоти, свого «Я», усвідомлювати свої думки, стани, настрої та відчуття. За допомогою цієї здібності ми можемо бачити себе зі сторони. Крім цього, дана здатність має важливе практичне значення, адже вона служить засобом повноцінного та ефективного самоаналізу, дозволяючи оцінювати власні думки, дії та вчинки, аналізувати їх та змінювати. Називається ця здатність рефлексією.

Визначення рефлексії говорить, що вона є якістю, властивою тільки людині, і є однією з її відмінностей від будь-якого іншого живого організму. За багатовікову історію феноменом рефлексії (також її називають саморефлексією) цікавилися представники психології, філософії та навіть педагогіки. Всі вони приписували рефлексії величезну роль у функціонуванні особистості людини, а також шукали різні шляхи її самостійного розвитку в собі.

Термін "рефлексія" походить від латинського слова "reflectio", що означає "роздум" або "звернення назад". Насправді це поняття має багато трактувань, причому кожна з них унікальна у своєму роді.

Коли ми говоримо, що людина рефлексує, ми маємо на увазі, що вона фокусується на власному "Я" і осмислює (або переосмислює) його. Здатність до рефлексії дозволяє виходити за межі «Я-простору», вдаватися до активних роздумів, займатися самоаналізом, робити з цього висновки і використовувати їх надалі. Вона дає можливість порівнювати себе і свою особистість з оточуючими, критично оцінювати себе, адекватно сприймати і бачити себе так, як бачать інші люди

Тлумачення рефлексії у психології представляє великий інтерес, тому що саме тут розкривається його практичне значення. Психологічна наука розглядає цей феномен як особливу форму самоаналізу, внаслідок чого вона займає важливе місце в науці про людську здатність звертатися до підсвідомості, аналізувати думки, дії та цілі.

Починаючи з самого дитинства людина намагається розуміти себе та інших. На кожному етапі особистісного розвитку у людини більш глибоко розвиваються самосвідомість та механізми сприймання оточуючого світу. Зв'язок між поведінкою і рефлексією простежується в межах такого поняття, як «життєва ситуація» [1]. Ситуація (зовнішні стосовно людини умови й обставини) істотно впливає на поведінку й розвиток особистості. Успішність розв'язання певних ситуацій великою мірою залежить від адекватності аналізу

зовнішніх обставин, внутрішніх ресурсів психіки і, головним чином, – від індивідуальних особливостей процесу осмислення, тобто, від рефлексії.

Завдяки рефлексії у людини виникає інтерес до свого внутрішнього світу, з'являється нова потреба – зрозуміти риси свого характеру, власні можливості, знайти в собі відмінності від інших людей, спробувати проаналізувати свої переживання. Інакше кажучи, з'являється рефлексія, яку розуміють як механізм самосвідомості, як особливий дослідницький акт, завдяки якому особистість не просто досліджує свій внутрішній світ, але ще й вивчає себе як дослідника.

Вченими доведено, що функціонування системи саморегуляції поведінки особистості забезпечуються певними психологічними механізмами, провідним серед яких є рефлексія. Розглянемо особливості саморегуляції як усвідомленого управління своєю поведінкою, що дозволить з'ясувати роль рефлексії в цьому процесі. Цілком очевидним є той факт, що досягнення стану оптимальних взаємовідносин між структурними елементами саморегуляції поведінки відбувається завдяки рефлексії. Рефлексія не тільки відображає свої об'єкти, а й здатна впливати на них, конструктивно змінювати їх властивості. Це стає можливим завдяки інтеграції в індивіді функцій суб'єкта поведінки та об'єкта управління, що і забезпечує рефлексія [2].

Все сказане вище вказує нам на важливість рефлексії в розвитку особистості, а також ще раз говорить про те, що її потрібно і важливо в собі розвивати. Живучи в божевільному ритмі сучасності, людина не має достатньої кількості часу, щоб зупинитися, обміркувати свої дії та пізнати власний внутрішній світ.

У той самий час здатність проводити якісний самоаналіз, дивитися критично на свої помилки і змінювати свої дії на основі отриманих висновків дуже важлива, адже допомагає повноцінно розвиватися та ставати самодостатньою особистістю. Розвиваючи її в собі, ми можемо дійти усвідомлення своєї унікальності, навчитися розуміти свою відмінність від будь-якої іншої людини, формувати власні думки, визначати цілі і навіть знаходити своє призначення у житті.

Якщо розглянути питання значення рефлексії у розвитку особистості детально, можна зробити кілька багатомовних висновків. Завдяки рефлексивній діяльності людина може:

- контролювати та аналізувати власне мислення;
- оцінювати свої думки, дивлячись на них збоку, та аналізувати їх правильність, обґрунтованість та логічність;
- очищати свою свідомість від непотрібних і марних думок та роздумів;
- перетворювати приховані можливості на активні та ефективні;
- глибше пізнавати себе;
- оцінювати свої поведінкові шаблони та коригувати свої дії;
- визначати чіткішу життєву позицію;
- позбавлятися сумнівів, коливань і нерішучості [3].

Отже, володіючи здатністю до рефлексії, людина багаторазово зростає у розумінні себе та своєї особистості, опановує більш потужний самоконтроль і йде шляхом корисних у житті змін. А от якщо в людини ця здатність погано розвинена, вона буде гірше знати себе, а також продовжуватиме повторювати помилкові дії.

### **СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ**

1. Основи практичної психології / В. Панок, Т. Титаренко, Н. Чепелева та ін.; С. Головка, Ред. Київ, Україна: Либідь, 2006, 534 с.

2. Боришевський М. Й. Психологічні механізми розвитку особистості *Педагогіка і психологія*. –1996. –№ 3. –С. 26–33.

3. Рефлексія: що це в психології.

Режим доступу: <https://pyrogiv.kiev.ua/refleksiya-shho-ce-v-psixologi%D1%97/>

## ПІДГОТОВКА ДО ПРОВЕДЕННЯ ПРЕЗЕНТАЦІЙ В РОБОТІ ПСИХОЛОГІВ

**Машковська Ірина Олександрівна,**

*студентка ПС-21-12-ЗМ,*

*БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН України,*

*лікар-викладач КЗ КОР «БЦ медичний фаховий коледж»*

Часто в практичній діяльності психологів виникає потреба у представленні чого-небудь нового: проведенні лекцій, представленні наукової доповіді, розповіді про виконану роботу, представленні ідеї, проекту, продукції, тощо. Захід, на якому відбувається таке представлення, отримав назву презентація (англ. presentation – представлення). Для покращення сприйняття повідомлень доповідачі здавна використовували ілюстративний матеріал, який також заведено називати презентація.

Раніше, за відсутності технічних засобів, під час проведення презентацій широко використовували виготовлені вручну або типографським способом схеми, карти, таблиці, графіки, діаграми тощо. Зараз цей вид наочності досить часто використовується на уроках.

Технічний прогрес зумовив появу нових засобів для проведення презентацій – діaproекторів і графопроекторів (кодоскопів). З широким розповсюдженням персональних комп'ютерів почали створюватися спеціальні електронні документи, які містили матеріали навчального або інформаційного характеру і були підготовлені для перегляду на екрані комп'ютера. Ці документи стали називати комп'ютерними презентаціями, а програми для створення таких документів – системами опрацювання презентацій.

Для демонстрації комп'ютерних презентацій використовують різноманітні засоби – персональні комп'ютери, демонстраційні монітори великих розмірів, мультимедійні проектори та електронні (мультимедійні) дошки, сенсорні екрани тощо.



Слід зазначити, що в доступній психологу сучасній літературі, на жаль, не має чітко розроблених критеріїв створення презентацій. Іноді поширюється помилкове уявлення про дидактичні особливості цього виду діяльності. Неправильні уявлення про інформативні можливості презентацій тиражуються, і часто за великою кількістю мультимедійних ефектів психологи не бачать численних змістовних помилок таких презентацій і не можуть правильно та адекватно спланувати свою роботу зі створення і використання презентацій в навчальній діяльності.

З власного практичного досвіду автор вважає за необхідність при підготовці презентації не тільки всебічно володіти матеріалом та створити красиву дизайнерську мультимедійну презентацію, але обов'язково приділити увагу на рівень підготовки слухачів, на технічні умови свого виступу та спосіб збереження своєї презентації та можливостей її подальшого виступу. Спираючись на вищезазначене, автор розширив перелік обов'язкових, загальноприйнятних етапів створення презентацій та пропонує наступну класифікацію етапів підготовки психологів до проведення презентації:

1. початковий етап – визначення призначення презентації, вивчення раніше створених аналогічних проектів, збір матеріалу, розробка загальних підходів до дизайну та змісту презентації;

2. визначення рівня підготовки слухача - визначається рівень обізнаності аудиторії в цьому питанні, проводиться вибір відповідного способу подачі інформації;

3. визначення місця проведення презентації та наявних технічних можливостей;

4. етап створення дизайну презентації – виконання робіт зі створення дизайну;

5. етап застосування - тестування презентації, виправлення помилок, проведення презентації, виправлення помилок;

6. підсумковий етап – визначення способу збереження презентації для її подальшого використання.

В своїй подальшій практичній роботі я ставлю за мету розробити чіткі рекомендації у вигляді чек-листів, згідно з якими психолог зможе дотримуватися норм ергономіки, колористики, композиції, риторики, ораторського мистецтва, раціонально використовувати наявні технічні можливості, враховувати психологічний стан і аудиторії, і свій. Створення чітких практичних рекомендацій забезпечить доповідачу можливість донести до слухача необхідну інформацію та отримати задоволення під час підготовки презентацій та під час своєї доповіді або виступу.

### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нелюбов В. О., Куруца О. С. Презентація навчальних матеріалів. Етапи підготовки презентацій: електронний ресурс. Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2020. *Систем. вимоги: Windows 7, 8, 10. MS PowerPoint 16, 19, 365.* URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/26923>. (Дата звернення: 20.04. 2022)
2. Підготовка до великої презентації: залучайте зацікавлені сторони якомога раніше: електронний ресурс. URL: <https://uk.art-yakin.com/preparing-for-a-big-presentation-involve-stakeholders-as-early-as-possible>. (Дата звернення: 20.04. 2022)
3. Лугова Т.О. Підготовка презентації до захисту дипломної роботи: електронний ресурс. Котельва, ПТУ №54, 2012. URL: <https://vseosvita.ua/library/pidgotovka-prezentacii-do-zahistu-diplomnoi-roboti-17783.html>. (Дата звернення: 20.04. 2022)

## ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ В ДИСТАНЦІЙНИХ УМОВАХ НАВЧАННЯ

**Січкарь Дар'я Миколаївна,**

*здобувач освіти рівня «молодший спеціаліст»*

*зі спеціальності 013 «Початкова освіта»,*

*КЗ КОР «Білоцерківський гуманітарно-педагогічний*

*фаховий коледж», м. Біла Церква, Україна*

Найважливішим питаннями процесу вітчизняних ВНЗ є створення системи дистанційної освіти студентів, як ефективного джерела виконання самостійної роботи, підвищення кваліфікації та самоосвіти, регулярного їх звертання до баз даних та електронних джерел.

Що ж вкладається в саме поняття дистанційна освіта?

Це форма навчання з використанням комп'ютерних технологій, які забезпечують інтерактивну взаємодію викладачів та здобувачів вищої освіти на різних етапах навчання і самостійну роботу з матеріалами інформаційної мережі. [3]

. Широке впровадження телекомунікаційних систем, пандемія та війна, що примусили відійти від традиційних методів навчання, потребувала більш ефективного пошуку дистанційних форм навчання.

Після початку повномасштабного вторгнення російських військ в Україну 24 лютого 2022 року Міністерство освіти і науки України (МОН) зарекомендувало зупинити освітній процес у закладах освіти всіх рівнів і відправити здобувачів освіти на двотижневі канікули. За весь цей час частина території України опинилася під тимчасовою окупацією. З 14 березня 2022 року освітній процес в областях, де безпекова ситуація це дозволила, почав відновлюватися. Рішення про те, де й у якому форматі проводити заняття, приймали обласні адміністрації та заклади освіти. Згодом дійшли до висновку - продовжити дистанційну форму навчання. [5]

. Дистанційне навчання є однією з нових реальностей сучасної освіти. Тому виникає різка потреба у вивченні психологічного комфорту всіх членів даного навчання. У зв'язку з прийняттям нових стандартів освіти з'явилося нове, сучасне дистанційне освітнє середовище.

Про актуальність даної проблеми дослідження психологічних та педагогічних особливостей переконливо указує підвищення значного статусу і ролі дистанційної форми навчання при введенні кредитно-модульної технології навчання (за стандартами ECTS), відповідно до яких співвідношення обсягів аудиторної та самостійної роботи студентів у кредиті має становити традиційне 3:2 (60% часу відводиться на аудиторні заняття, 40% - на самостійну роботу здобувачів освіти), а встановлене Болонською системою 1:2. [2, с.308]. Посилення ролі дистанційного навчання під час самостійної роботи студентів означає сутнісно нову організацію освітнього процесу у ВНЗ. Це потрібно виконувати таким чином, щоб формувати і розвивати творчі здібності майбутнього фахівця, уможливити його здатність до високопрофесійної самодіяльності, тому дистанційна форма навчання беззаперечно важлива в сучасних умовах і має свої особливості.

Однією із сьогочасних вимог до системи освіти є увага до індивідуальності студента. Дистанційна умова освіти дозволяє студентам в нових соціальних та економічних умовах бути широко освіченою людиною, здатним хитко перебудовувати зміст своєї діяльності у зв'язку зі зміною вимог сучасного ринку. Здобувачі освіти, що працюють в системі дистанційного навчання, в основному займаються професійним саморозвитком у зручний для них час. Отже, дистанційну форму навчання можна розглядати як простір самореалізації особистості.

Навчання дистанційного характеру сумлінно відрізняється від традиційних форм навчання. При розгляді дистанційного навчання як діяльності, вираженої комп'ютерними технологіями, потрібно відзначити, що вона характеризується рядом психологічних особливостей в порівнянні з традиційними формами навчання.

Використання комп'ютерних засобів в дистанційній освіті студентів, дозволяє покращувати його пізнавальні процеси. Введення дистанційної освіти змінює рольові позиції «викладач – студент». При традиційній формі навчання викладач виступає як тлумач знань. З розширенням освітнього простору функцію тлумачення знань приймає на себе студент, а викладач виступає координатором цих знань. Він консулює студентів, спрямовує їх, тобто бере на себе функції супроводу професійного напрямку студента.

Популярність дистанційної освіти підвищується, тому що у нього базліч переваг:

- По-перше – це масовість. Кількість людей навчаються за одним і тим же програмами в одному університеті, визначається тільки характеристиками комунікаційного оснащення. До речі, саме масовість і загальнодоступність послужили мотивацією для виникнення дистанційної форми навчання.

- Друга перевага дистанційної освіти - "Швидкість". Відсутність часових обмежень допоможе виконати завдання скоріше і якісніше.

- Третя перевага дистанційної освіти - це низька сума отримання знань. У середньому отримання диплома західного університету обійдеться Вам приблизно в десять разів дешевше. Але ще досить мало навчальних закладів пропонує перейти на дистанційну освіту.

У сукупності психологічних особливостей дистанційної освіти можна виділити кілька груп, що вимагають особливого розгляду:

- Перше, це визначення вікового діапазону студентів, здатних до дистанційної роботи та опис психологічних характеристик здобувачів освіти.

- До другої групи можна віднести процес будування спілкування в системі «викладач – студент» і «студент – викладач» в дистанційних умовах.

- У третю групу віднесемо особливості протікання когнітивних процесів у дистанційному навчанні і взаємних впливів на пізнавальну діяльність студентів.

У дослідженні Денехера, Каскеллі і Прунелла, було виявлено, що контакт з викладачем студентам необхідний не тільки для пояснення незрозумілих навчальних тем, але і для підтримки мотивації до навчання.

Тому, не тільки недостатнє спілкування з викладачем впливає на виникнення бажання кинути дистанційне навчання, суттєвим є обмежене спілкування з однокурсниками.

Отже, за результатами дослідження можна зробити наступні висновки:

Ситуація дистанційного навчання в набагато більшій мірі розчаровує освітні потреби особистості, ніж система традиційного навчання в університеті. Основною причиною невдоволеності особистості системою дистанційної освіти є брак спілкування з викладачем.

Особа, яка навчається на дистанційному навчанні, відчуває труднощі у встановленні контакту в контексті освітньої системи; значно гірше оцінює викладачів за особистісними і професійними якостями; мало піклується про свою майбутню професію, типу «не бачить» себе в ній.

Дистанційна форма найбільш дійова для системи підвищення кваліфікації вчителів, професорсько-викладацького складу, в системі підготовки управлінських кадрів, але аж ніяк при підготовці нових фахівців і одержанні ними диплома про вищу освіту.

## **СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ**

1. Ананьев Б. Г. Избранные психологические труды. В 2 т. Т. 1 / Ананьев Б. Г.; под ред. А. А. Бодалева, Б. Ф. Ломова. К. : Педагогіка, 1980. 250 с.
2. Вища освіта України і Болонський процес: навчальний посібник / За ред. В. Г. Кременя. Тернопіль : Навчальна книга - Богдан, 2004. С. 171.
3. Чекаловська Г.З. Особливості дистанційного навчання студентів ЗВО. Проблеми та перспективи реалізації та впровадження міждисциплінарних наукових досягнень: матеріали Міжнар. наук-практ. конф. (м. Київ, 12 червня 2020 р.), 2019. С. 19-22.

4. Ніколаєв І.В. Проблеми та перспективи впровадження технологій дистанційної освіти у навчальний процес. Бізнес Інформ. 2015. № 5. С. 46–51.

5. Освіта і війна в Україні (24 лютого — 1 квітня 2022) URL: <https://cedos.org.ua/researches/osvita-i-vijna-v-ukrayini-24-lyutogo-1-kvitnya-2022/>

## **ПІЗНАВАЙ СЕБЕ ГРАЮЧИ**

**Шерстяк Ірина Олексіївна,**

*Студентка гр. ПС 21 – 11 – зМ, Спеціальність 053 Психологія*

*БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН України*

Феномен гри протягом усієї історії людства притягував до себе значну кількість уваги видатних мислителів, філософів, соціологів, психологів, педагогів. І це зрозуміло, адже гра – найдавніший і найдоступніший інструмент навчання і виховання, гра здатна впливати на свідомість і підсвідомість людини, тим самим формуючи певні моделі поведінки у дитини, корегувати поведінку підлітка, молоді і навіть дорослого.

З початком навчання у школі різко змінюється і соціальне середовище дитини, що, безумовно, впливає на її психологічний стан. Гра як звична діяльність у цьому віці допомагає їй подолати скутість, сором'язливість, страх, або інші психологічні бар'єри. Тому, саме застосування гри в освітньому процесі дає змогу сприяти адаптації дитини до нових умов і соціалізації молодшого школяра в цілому.

Для того, щоб учні початкових класів усвідомили важливі ідеї, покладені в їх основу, треба дібрати такі методи і форми навчання, щоб матеріал подавався на доступному для них рівні. Саме до таких методів ми можемо віднести ігрову терапію. Ігри побудовані таким чином, що вони здатні активно впливати на свідомість і підсвідомість особистості.

Як відомо саме підсвідомість має набагато більший вплив на наше життя, адже в ній зберігається інформація, яку ми можемо навіть не пам'ятати. Вона



може бути витіснена, подавлена або просто забута. Але все, що було в нашому житті, все, про що ми колись думали, відчували, бачили - це впливає на те як ми живемо зараз, на наш світогляд.

Важливу роль гри в розвитку психічних процесів школяра початкової школи відіграє розкриття його потенціалу, пізнання себе справжнього, можливість бути чесним самим з собою і проявляти ті емоції, які він відчуває.

Ігрова терапія - один з найефективніших методів реабілітації, яка заснована на використанні гри як елемента спілкування, програвання певних ролей наповнюючи їх тими почуттями, емоціями і переживаннями які є актуальними в даний момент для дитини. Елементи гри починають діяти на свідомість та підсвідомість, тим самим даючи команду тілу відпустити, прожити та сприйняти ту чи іншу ситуацію, на яку був запит попередньо.

Отож, можемо підвести підсумки щодо доцільності та актуальності використання ігрових технологій, як одного з найефективніших ресурсів в психологічному супроводі особистості. Ігрова діяльність, на відміну від інших форм роботи з учнями початкової школи, створює всі необхідні передумови для ефективної організації не тільки навчального процесу, а й передусім сприяти комфортному перебуванню дитини в соціальному середовищі.

Подальшого розгляду в профілактичній роботі із застосуванням ігрових технологій можливе залучення методик тілесно - орієнтованої практики, яка сприятиме глибшому зануренню в свій внутрішній світ і дасть змогу ще більш ефективніше і швидше пропрацювати ті психологічні бар'єри, з якими зустрілася дитина на шляху свого особистісного розвитку.

І на останок хочеться додати, що особистісне щастя, на мою думку, цілком залежить від розуміння і свідомого сприймання себе тією особистістю, якою кожен із нас є, незалежно від обставин і того середовища в якому ми знаходимося.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Петрановська Л. "Таємна опора. Емоційний зв'язок у житті дитини " Харків: Vivat, 2021 р. 224 с.
2. Ройз С. " Практическое ребенковедение " Київ : Ніка - Центр, 2015 р. 264 с.
3. Тимчій Г. Режим доступу: <https://vseosvita.ua/library/igrovi-tehnologii-v-rosatkovij-skoli-93794.html>

## СЕКЦІЯ 6. РОЗВИТОК КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ

### КОГНІТИВНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ЯК ТЕХНОЛОГІЯ РОЗВИТКУ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

**Грозний Ігор Сергійович**

*доктор економічних наук, професор,*

*професор кафедри ПП та М,*

*БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН України*

Сучасна освіта стоїть перед закономірною дилемою, наявність якої обумовлено його системними властивостями. З одного боку, розвиток науки вимагає збільшення обсягу підлягає засвоєнню інформації, що визначає домінування в сучасній школі репродуктивної навчальної діяльності. З іншого боку, динамічність розвитку науки і громадських структур ставить перед освітою інші завдання. Суспільству потрібні люди, які вміють мислити творчо і приймати нестандартні рішення в критично зазначений термін. При цьому очевидним є неможливість формування такої особистості без інноваційного підходу заснованого на базі когнітивних технологій.

В останні роки пізнавальні технології перебувають у фокусі уваги багатьох наук в зв'язку з продуктивністю когнітивної методології, що дозволяє виявити і пояснити приховані процеси, що протікають в свідомості людини. Особливий інтерес привертають принципи і механізми, що керують феноменом людського пізнання. Пізнання охоплює такі ментальні процеси, як сприйняття, мислення, пам'ять, оцінка, планування і організація розумового процесу.

Роботи Іванюк Н. та Королук Н. стосуються передусім когнітивних технологій у педагогіці (Іванюк, Королук, 2011). Актуальність дослідження когнітивних технологій в освіті постає у розкритті зростання методологічного статусу когнітивістики (Нестерова, 2015).

Водночас когнітивні технології здебільшого подаються як основні інструменти практичної реалізації когнітивістики в освітніх практиках, що актуалізує значення формування когнітивної дослідницької культури. Формування когнітивного підходу до освіти в цьому контексті постає як методологічна основа розвитку та застосування когнітивістики в освіті. Розкриття науки як когнітивної системи, що вимагає розвитку когнітивної активності людини (Рубанець, 2015), доводиться в постнекласичних практиках до розгляду когнітивного креативу. Формування когнітивної парадигми в освіті пов'язується з гносеологічним підходом і розвитком синергетичної парадигми освіти (Цикин, 2008). Розвиток синергетичного підходу до освіти пов'язується із розкриттям її нелінійності та виявляє значення розкриття комунікативного аспекту в розгляді освіти як нелінійного соціокультурного мережевого середовища (Кочубей, 2013).

У своїх дослідженнях більшу увагу вчені приділили сутності когнітивних технологій в освітньому процесі, однак, оскільки цей процес потребує постійного інноваційного оновлення, наукові дослідження щодо впровадження штучного інтелекту (ШІ) як локомотива когнітивних технологій викликають постійний інтерес.

Сьогодні ШІ набуває все більше когнітивних здібностей, які ми звикли приписувати тільки людині, таких як загальна здатність до навчання і високорівнева інтелектуальна діяльність.

Тест Тьюринга має такі важливі особливості.

1. Дає об'єктивне поняття про інтелект, тобто реакції свідомо розумної істоти на певний набір питань. Таким чином, вводиться стандарт для визначення інтелекту, який запобігає неминучі дебати про "істинності" його природи.

2. Перешкоджає закладу нас в глухий кут збивають з пантелику і поки без відповіді питаннями, такими як: чи повинен комп'ютер використовувати якісь конкретні внутрішні процеси, або ж повинна машина по-справжньому усвідомлювати свої дії.

3. Виключає упередженість на користь живих істот, змушуючи опитувального сфокусуватися виключно на утриманні відповідей на питання.

Завдяки цим перевагам, тест Тьюринга являє собою гарну основу для багатьох схем, які використовуються на практиці для випробування сучасних інтелектуальних програм.

Перетворююча сила штучного інтелекту (ШІ) в освіті охоплює економічну і соціальну сфери життя.

Доповнений інтелект - це альтернативна концептуалізація штучного інтелекту, яка фокусується на допоміжній ролі ШІ, підкреслюючи той факт, що когнітивні технології покликані покращувати людський інтелект, а не замінювати його.

Що таке когнітивний інтелект? Чим він відрізняється від штучного інтелекту? Когнітивний інтелект, а також частина Штучного інтелекту, є областю, яка в основному охоплює технології та інструменти, які дозволяють нашим додаткам, веб-сайтам та ботам бачити, чути, говорити та розуміти потреби користувача за допомогою природної мови.

Когнітивні служби, здебільшого, мають на меті імітувати раціональні людські процеси. Ці служби аналізують великі обсяги даних, що генеруються підключеними системами. Вони пропонують інструменти з діагностичними, передбачувальними можливостями, які здатні спостерігати, вивчати та пропонувати інсайт, пропозиції та навіть автоматичні дії. Вони сильно зорієнтовані на контекстну та людську взаємодію. Таким чином, для експертів завдання штучного інтелекту полягає у адаптації технології до того, щоб люди могли взаємодіяти природним і щоденним способом.

Пізнання охоплює багато аспектів інтелектуальних функцій та процесів, таких як увага, формування знань, пам'яті та робочої пам'яті, судження та оцінка, міркування та «обчислення», вирішення проблем та прийняття рішень, розуміння та виробництво мови. Когнітивні процеси використовують наявні знання та породжують нові знання.

Когнітивні системи повинні бути досить гнучкими, щоб розуміти зміни в інформації. Крім того, системи повинні мати можливість перетравлювати динамічні дані в режимі реального часу та вносити корективи в міру зміни даних та середовища.

Штучний інтелект має потенціал для прискорення процесу досягнення глобальних цілей в галузі освіти за допомогою зниження бар'єрів для доступу до навчання, автоматизації процесів управління та оптимізації методів для поліпшення результатів навчання.

Можна визначити роль штучного інтелектуу освітньому процесі за чотирьома ключовими напрямками:

1. Забезпечення загальнодоступного і рівноправного використання ШІ в освіті, в тому числі усунення нерівності, пов'язаного з соціально-економічним статусом, гендерної та етнічною приналежністю, географічним положенням; виявлення успішних проектів або випробуваних ефективних методів використання ШІ для подолання труднощів доступу уразливих груп населення до якісної освіти;

2. Використання ШІ для поліпшення освіти і навчання - вдосконалення систем управління освітою, посилення ШІ систем управління навчанням і інших ІІ в освітніх програмах, а також створення нових форм персонального навчання, які можуть надавати підтримку вчителям і вирішувати проблеми в галузі освіти;

3. Сприяння розвитку навичок для роботи і життя в епоху штучного інтелекту - підтримка розробки місцевих, регіональних та міжнародних стратегій і політики, з урахуванням готовності політиків та інших лідерів в сфері освіти і зацікавлених сторін; вивчення можливостей мобільних технологій на базі ШІ сприяти розвитку навичок і інновацій;

4. Забезпечення прозорого і контрольованого використання освітніх даних має на увазі аналіз можливостей зниження ризиків, пов'язаних з використанням ШІ в галузі освіти; виявлення і просування надійних даних для

розробки політики, яка гарантує підзвітність, а також створення зрозумілих і прозорих алгоритмів в сфері освіти для всіх зацікавлених сторін.

Таким чином, навчання розумової діяльності стає можливим при продуманому поєднанні класичних методів освіти та сучасними технологіями заснованими на використанні штучного інтелекту з мінливим ступенем домінації одного методу над іншим в залежності від етапу процесу навчання і засвоєння компетенції. У зв'язку з цим на перший план виходять когнітивні освітні технології, застосування яких допоможе визначити місце пізнання в системі педагогічних засобів.

### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мелков Ю. А. (2014). Человекомерность постнеклассической науки : монография. К.: Изд. ПАРАПАН, 254.
2. Нестерова М. (2015). Когнитивистика: истоки, вызовы, перспективы: монография. Сумы: Университетская книга, 334..
3. Рубанець О. М. (2015). Когнітивний креатив у вимірах когнітивних практик. *Вісник Національного технічного університету України Київський політехнічний інститут. Філософія. Психологія. Педагогіка*: зб. наук. праць. 2(44), 89–96. [https://www.syl.ru/article/288687/new\\_kognitivnyie-tehnologii-v-obrazovanii](https://www.syl.ru/article/288687/new_kognitivnyie-tehnologii-v-obrazovanii)
4. Цикин В. А. (2008). Когнитивные горизонты синергетической парадигмы. Наука и образование: современные трансформации. К.: ПАРАПАН, 37–59.
5. Іванюк Н. (2012). Методологічні аспекти поняття когніції в сучасній когнітології. *Освіта регіону. Політологія. Психологія. Комунікації*, № 2. Режим доступу: <http://www.social-science.com.ua>.
6. Корольок Н.О. (2011). Когнітивні технології для підтримки прийняття управлінських рішень у військовому підрозділі. Системи управління, навігації та зв'язку. Вип. 4(20). Режим доступу: [http://www.nbu.gov.ua/PORTAL/natural/Sunz/2011\\_4/korol.pdf](http://www.nbu.gov.ua/PORTAL/natural/Sunz/2011_4/korol.pdf)



## РОЛЬ І МІСЦЕ ПРОФОРІЄНТАЦІНОЇ РОБОТИ В УМОВАХ СУЧАСНОГО РИНКУ ПРАЦІ

**Баркар Вікторія Іванівна**

*в.о.директора ДНЗ «Білицький професійний ліцей»*

*м.Білицьке, Донецької області*

Одним із доленосних етапів у житті кожної людини, його професійній кар'єрі, є питання пошуку та вибору професії. Сьогодні на ринку праці склалася парадоксальна ситуація – безробіття і дефіцит кадрів.

Головною метою профорієнтаційної роботи є сприяння специфічними для неї методами посиленню конкурентоспроможності працівника на ринку праці і досягнення продуктивної зайнятості населення.

Для ефективного забезпечення організації профорієнтаційної роботи використовуються матеріально-технічні, фінансово-економічні, нормативно-правові, організаційно-управлінські, кадрові, інформаційні ресурси з метою акумулювання системи профорієнтації.

У Добропільській ОТГ Білицький професійний ліцей єдиний заклад, що надає додаткову професійну освіту разом з повною середньою освітою. В умовах наближення демографічного спаду до своєї критичної точки профорієнтація є пріоритетним напрямком роботи нашого закладу освіти.

ДНЗ «Білицький професійний ліцей» – це державний професійний заклад освіти другого атестаційного рівня, який забезпечує реалізацію права громадян на здобуття професійно-технічної та повної загальної середньої освіти і розташований у районному центрі Донецької області місті Білицьке. В ліцеї профорієнтаційна робота проводиться впродовж року, згідно наказу директора та плану, затвердженого педагогічною радою. Щорічно в плані роботи нашого ліцею формується розділ «Професійно-орієнтаційна робота».

Відповідно до наказу директора закладу освіти на початку навчального року:

- створено комісію з профорієнтаційної роботи;
- затверджено режим роботи приймальної комісії;
- затверджено правила прийому, професії та обсяг прийому абітурієнтів;
- призначено відповідальних за складання питань з тестування та співбесід на професійну придатність для абітурієнтів на базі повної та неповної загальної середньої освіти;
- затверджено план профорієнтаційної роботи з учнями шкіл міста та районів.

В ліцеї створена ефективна система яка включає різні дієві сучасні форми і методи профорієнтаційної роботи. Однією з дієвих форм профорієнтації є організація агітаційно-роз'яснювальної роботи в загальноосвітніх закладах освіти міста і району.

Перед тим, як закріпити педагогів за школами, аналізуємо кількісний склад учнів 9-11 класів по кожній школі. Маємо банк даних учнівської молоді, який щорічно оновлюється.

Згідно до графіку закріплення педагогічних працівників за загальноосвітніми школами міста та району, кожен педагог координує закріплену за ним школу, де співпрацює з учнівським та вчительським колективами, зустрічається з батьками.

Після проведення зустрічей педагогічні працівники проводять аналіз своєї роботи з учнями (анкетування) та дізнаються про їх наміри на майбутнє.

Значну роль в профорієнтаційній роботі займає рекламно-інформаційна діяльність.

Активно використовуємо засоби масової інформації – розміщуємо оголошення в місцевій газеті «Добропілля на долонях» та «Новий шлях», у громадському транспорті, в місцях масового перебування населення (ринок, зупинки автотранспорту, розклеювання листівок). Використовуємо соціальні мережі, зокрема Facebook, Twitter, Instagram, Telegram та інші, де користувачі мають змогу отримувати відео- та текстову інформацію, коментувати її.

Дієвою формою профорієнтаційної роботи є участь наших учнів в обласних, міських, районних заходах.

Беремо участь у районних святкових заходах та ярмарках, які проходять на центральній площі нашого міста, де збирається багато мешканців нашого та прилеглих районів. Для цих заходів ми готуємо великі виставки учнівських виробів, відео-презентації ліцею, проводимо майстер класи, аукціон з продажу учнівських виробів з професії «Кухар; кондитер».

Раз на рік у квітні місяці на базі нашого ліцею проводиться День відкритих дверей, куди запрошуються випускники міста і селищ району, їх батьки, викладачі і директори шкіл.

Важливе місце у профорієнтаційній роботі належить офіційному сайту ЗП(ПТ)О. На сторінках сайту можна відстежити останні новини про заходи, які відбулися в нашому закладі освіти, ознайомитися з його історією, з матеріальною базою, переліком освітніх послуг та навчально-виробничою діяльністю. з правилами прийому, зі списком документів, необхідних для зарахування абітурієнта, терміном навчання, соціальними пільгами, перспективою проходження виробничої практики та працевлаштування, про початок іспитів та інше.

Намагаємось також використати таку форму роботи, як участь у батьківських зборах шкіл міста та районів. Презентуємо заклад освіти батькам, розповідаємо про переваги робітничих професій та закладу освіти, знайомимо з матеріальною базою ліцею.

Практикуємо проведення зустрічей учнів з представниками підприємств та організацій міста та району, нашими кращими випускниками, які досягли високих успіхів у професійній діяльності. Також проводяться зустрічі учнів нашого ліцею, учнів шкіл і представників підприємств на базі ліцею. Фахівці ліцею ознайомлюють учнівську молодь із сучасними вимогами роботодавців до претендентів на роботу, мотивують до використання випускниками сучасних джерел пошуку роботи, Інтернет-ресурсів служби зайнятості: Електронної черги, платформи профорієнтації, освітнього порталу, що сприяє

удосконаленню навичок пошуку роботи та розміщенню власних пропозицій випускників як шукачів роботи.

Використовуємо ряд інших заходів: тижні професій, ярмарок професій. Завдяки інформаційно-комунікаційним технологіям педагоги разом зі здобувачами освіти беруть активну участь у обласних веб-оглядах профорієнтаційного спрямування «Калейдоскоп професій» та «Ярмарок професій», де презентують професії в онлайн форматі для мережі Інтернет.

Залучаємо фахівців підприємств до участі у профорієнтаційних заходах.

Як показують результати співбесід з абітурієнтами – кожна з форм роботи які ми використовуємо дає певні результати. Саме тому, найбільш ефективною виявляється профорієнтаційна робота яку проводять наші майстри виробничого навчання, викладачі і учні. Понад 50 відсотків опитаних абітурієнтів відповіли, що знають про ліцей від друга чи сусіда, який у нас навчається, або навчались батьки та родичі.

Щорічно в червні починає роботу приймальна комісія, першочерговим завданням якої є максимальна увага до особи кожного абітурієнта. Бесіда із вступником, його батьками, індивідуальне і групове консультування по виборі професії з урахуванням особистих характеристик, допомога в отриманні повної інформації щодо вступу з боку членів комісії і викладачів - обов'язкові вимоги, які повинні виконуватися колективом неухильно. Організація роботи приймальної комісії знаходиться під постійним контролем адміністрації.

Члени комісії одержують вказівку щодо комплектації особистої справи кожного абітурієнта в суворій послідовності.

Вся інформація про абітурієнта вводиться в комп'ютерну базу даних.

На основі результатів профорієнтаційної роботи здійснюється аналіз ефективності діяльності педагогічного колективу щодо професійного самовизначення учнівської молоді, залучення громадян до первинної професійної підготовки, професійного навчання, перепідготовки, підвищення кваліфікації на базі закладу освіти, розробляються відповідні корекційні заходи, приймаються управлінські рішення.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Близнюк Л.Н. Профорієнтаційна робота у школі. *Завуч*. 2012. № 15. С. 50- 54.
2. Варнавських Н.М. Проблеми професійного самовизначення молоді на сучасному етапі ринкових перетворень. *Педагогіка і психологія*. 2002. № 4. С.15-18.
3. Головаха Е.Р. Життєва перспектива і професійне самовизначення молоді. Київ : Наукова думка. 2008. 144 с.
4. Жемера Н.В., Тименко М.П. Людина і світ професій : [програми для старших класів загальноосвітніх навчально-виховних закладів України] / Н.В.Жемера, М.П.Тименко. К. : ІСДО, 2003. 28 с.
5. Закатнов Д.О., Мельник О.В., Федоришин Б.О. Зміст профорієнтаційної роботи зі старшокласниками / Д.О.Закатнов, О.В.Мельник, Б.О.Федоришин К.: ППВ АПН України, 2003. 80 с.
6. Кавецький В.Є. Особливості професійного самовизначення старшокласників сільських загальноосвітніх шкіл. *Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету*. Серія: Педагогіка. 1999. № 5. С.116-119.

## ПРАКТИКА ПЛАНУВАННЯ РОЗВИТКУ КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ

**Гудз Ірина Василівна,**

*магістрант факультету педагогіки та психології*

*кафедри педагогіки та менеджменту освіти*

*Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка*

Реформування національної системи освіти в сучасних умовах вимагає осмислення досягнутого рівня і зосередження зусиль і ресурсів на вирішенні нагальних проблем, що уповільнюють розвиток, не дозволяють забезпечити нову якість освіти. Це вимагає постійного вдосконалення системи освіти

педагогічних і, насамперед, підвищення професіоналізму науково-педагогічних працівників відповідно до умов соціально орієнтованої освіти.

Високий рівень кадрового потенціалу системи освіти зможе суттєво вплинути на подальший розвиток країни шляхом підготовки висококваліфікованих фахівців для ринку праці. За таких умов в Україні актуальним стає створення системи показників оцінки рівня і якості кадрового потенціалу закладів освіти, зокрема, ВНЗ, що дозволить здійснювати гнучке управління якістю освіти, її професорсько-викладацьким складом як на загальнодержавному, так і регіональному рівні [1].

Метою дослідження є встановлення рівня кадрового потенціалу системи освіти в Україні, обґрунтування основних шляхів його підвищення з метою досконалішої підготовки фахівців для управління навчальними закладами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвиток кадрової політики закладів вищої освіти досить часто є предметом дослідження багатьох вітчизняних і закордонних учених, зокрема, таких як: О.С. Ключко [1], Ф.Л. Перепада [2], В.В. Прядко, М.І. Пірен [3] тощо.

Кадровий потенціал системи освіти суттєво впливає на соціально-економічний розвиток суспільства. Виступаючи осередком інтелектуальних ресурсів, потенціал науково-педагогічних кадрів забезпечує конкурентоздатність державного освітнього сектору і визначає місце держави на світовому ринку освітніх послуг.

Кадрова політика навчального закладу має містити дії і заходи з орієнтацією на забезпечення потрібної кількості кваліфікованих, високопрофесійних і вмотивованих наукових, науковопедагогічних і педагогічних працівників, потенціал яких відповідає сучасним вимогам і є характерними для певного навчального закладу [5].

Основною метою реалізації унікальної кадрової політики навчального закладу має бути забезпечення високопрофесійним персоналом відповідно до штатного розпису з урахуванням особливостей функціонування. Процес формування кадрової політики в навчальному закладі повинен передбачати

узгодження аспектів діяльності [1, 3, 4]: визначення пріоритетів розвитку і розроблення загальних принципів кадрової політики навчального закладу.

В цілому, у процесі управління закладами вищої освіти активно впроваджуються інструменти, які базуються на результатах роботи з адаптації кращих практик і технологій управління персоналом. Університету недостатньо шаблонної кадрової роботи, необхідно переходити до інноваційного управління персоналом.

Структура кадрової політики кожного закладу вищої освіти досить складна, часто непросто віднести її до якогось конкретного типу, а також однозначно визначити її спрямованість і цілі. Набагато важливіше бачити, наскільки вона відповідає завданням закладу вищої освіти, а також відповідає етапу його розвитку і ступеню адаптації до змін, проголошеної місії. Переважні типи кадрової політики, які використовуються в сучасних умовах, – це превентивна або активна кадрова політика як раціонального, так й авантюристичного підвидів. Формується множинність поглядів на напрями кадрової політики за достатньої єдності поглядів на її завдання. Поле практик досить однорідне, за винятком університетів, котрі входять до особливих груп [4].

Аналіз практик кадрової політики може бути систематизовано на основі виділених стратегій кадрової роботи. Таким чином, можна виділити такі основні напрями реалізації кадрової політики різних закладів вищої освіти.

1. Удосконалення форм професійного розвитку.
2. Застосування сучасних програм просування по службі.
3. Залучення й утримання молодих фахівців.
4. Установлення об'єктивних та всебічних критеріїв ефективності праці.
5. Впровадження сучасних технологій оцінки професорсько-викладацького складу і якості кадрової політики закладу вищої освіти.
6. Формування цілісної системи заохочень і стимулів.
7. Розвиток затребуваності нових компетенцій професорсько-викладацького складу.



8. Створення нової технології оцінки професорсько викладацького складу.

9. Вдосконалення рейтингових систем через виділення укрупнених груп показників.

10. Розвиток команд.

11. Розвиток систем заробітної плати у зв'язку з показниками результативності.

12. Визнання та винагорода професорсько-викладацького складу з високими результатами науково-педагогічної діяльності [1; 3].

У цілому, більшість дослідників підкреслює необхідність нової кадрової політики для закладів вищої освіти. Ілюстрацією цього стають процеси внесення змін у діяльність зі стратегічного управління професорсько-викладацьким складом.

Результатом проведеного дослідження стали такі висновки:

Виділено ключові напрями реалізації кадрової політики різних закладів вищої освіти: вдосконалення форм професійного розвитку; застосування сучасних програм просування по службі; залучення й утримання молодих фахівців.

Виокремлено основні тенденції розвитку кадрової політики закладів вищої освіти, а саме – зосередженість на певних функціях: переосмислення змісту кадрової політики внаслідок зміни поглядів на професію викладача, цінності життя і праці; розуміння необхідності грамотного менеджменту в рамках кадрової роботи; формування нових мотивів праці професорсько-викладацького складу; поєднання в кадровій політиці академічних і підприємницьких цінностей, формування елементів нової професійної культури [3].

Визначено у чому полягають обмежені можливості в забезпеченні закладів вищої освіти необхідними трудовими ресурсами відповідно до стратегії.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖНРЕЛ

1. Крючко О.С. Кадрова політика як складова ефективного розвитку підприємств торгівлі. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. Серія: Економічні науки. 2016. № 4(3). С. 218–220.
2. Куценко В. І. Соціальна сфера: реальність і контури майбутнього (питання теорії і практики): [Монографія] / В.І. Куценко. Ніжин: ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2018. 818 с.
3. Моніторинг стандартів освіти / За ред. Альберта Тайджимана і Т. Невіллі Послтвейта. Львів: Літопис, 2017. 328 с.
4. Перепадя Ф.Л. Кадрова політика як елемент системи корпоративного управління промислових підприємств. *Економіка. Управління. Інновації*. 2019. № 1. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui\\_2013\\_1\\_48](http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2013_1_48).
5. Прядко В.В., Пірен М.І. Ефективна кадрова політика – найважливіша державотворча цінність для реалізації реформ в Україні. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2017. № 3. С. 78–84.

## ОРГАНІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

**Ляшок Ангеліна Олегівна,**

*магістрант I курсу групи М-21-11-Зм, спеціальність 073 Менеджмент*

*Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти*

*ДЗВО «Університет менеджмент освіти» НАПН України*

Сучасні організації функціонують за умов швидко мінливого зовнішнього середовища та найгострішої конкуренції. За таких умов підприємству недостатньо бути стабільним, стійкості необхідний безперервний розвиток, що є провідним фактором у конкурентній боротьбі на ринку.

Стан персоналу підприємства, рівень його кваліфікації та професіоналізму, здатність найманих працівників оптимально вирішувати виробничі завдання, що стоять перед ними, і приносити користь підприємству безпосередньо залежать від тих теоретичних підходів та практичних методів роботи з людьми, які використовують у своїй повсякденній діяльності. Іншими словами, вони пов'язані з реалізованою підприємством кадрової стратегії.

Кадрова стратегія є частиною загальної економічної стратегії промислових підприємств та наслідком перспективного планування їх господарської діяльності. Незважаючи на убогість інвестиційних коштів та

численні формальні та неформальні обмеження для здійснення виробництва, підприємства, як правило, планують свою роботу не тільки на найближче майбутнє, але й на віддалену перспективу. Важливу роль у цих планах грає кадрова стратегія, хоча значення кадрів як фактора оновлення виробництва та місце кадрової стратегії у спільній економічній стратегії підприємств.

Кадрова стратегія та бізнес-стратегія компанії тісно пов'язані другом. Практика успішних організацій показує, що планування роботи з персоналом дозволяє досягти поставленої мети з мінімальними витратами матеріальних та людських ресурсів.

Вся система роботи з кадрами в організації визначається специфікою

самого підприємства:

- його розмірами;
- типом та характером виробництва;
- галуззю економіки, у якій вона функціонує;
- інформаційним;
- забезпеченням виконуваних функцій тощо.

Кадрова стратегія підприємств повинна включати два основні елементи:

1. Стратегічні наміри. У сучасному висококонкурентному середовищі на підприємстві необхідно нарощувати кадровий потенціал, щоб реалізувати його бізнес-стратегію. Тому менеджер з персоналу повинен брати участь у розробці та реалізації стратегії підприємства, а також у оцінці досягнутих результатів.

2. Стратегічні напрями. Цей елемент стратегії розкриває шляхи досягнення стратегічних цілей підприємства.

Частка продажів та позиції на ринках, організаційна структура, технології основної та допоміжної діяльності, стиль менеджменту, домінуючі організаційні культури, маркетингова політика, професійні та персональні характеристики кадрового потенціалу багато в чому визначають стратегічні напрями.

В даний час всі підприємства та компанії знаходяться в умовах жорсткої конкуренції та швидко мінливої ринкової ситуації, тому вони повинні концентрувати свою увагу не лише на сфері виробництва, а й виробляти оптимальну кадрову стратегію, оскільки саме персонал є ключовим фактором, що визначає успіх діяльності будь-якого підприємства.

Генеральною метою реалізації кадрової стратегії підприємства є забезпечення якості його персоналу на рівні, що дозволяє найбільше ефективно реалізувати стратегічні цілі та завдання підприємства на кожному

етапі його діяльності (під забезпеченням якості персоналу розуміється найбільше досягнення відповідності його якісних та кількісних характеристик поточних та перспективних потреб підприємства).

Для формування в Україні ринкових відносин характерно підвищення

ролі кадрової стратегії на підприємствах та в організаціях усіх форм власності. Зростання ролі стратегії управління персоналом пояснюється корінними змінами соціальних та економічних умов, суть яких полягає у переході від командно-адміністративних методів управління персоналом для використання економічних, соціальних та морально-психологічних стимулів

На сьогоднішній день у роботі з кадрами настав новий період, характеризується зростанням уваги особистості працівника, до пошуків нових стимулів, що висуває проблему створення системи управління персоналом, що базується в основному на економічних стимулах та соціальних гарантіях, орієнтованих на зближення інтересів працівника інтересами підприємства. Таким чином, кадрова стратегія підприємства є не що інше.

Генеральна лінія у роботі з персоналом, яка передбачає розробку складу та послідовності прийнятих рішень для досягнення системою управління персоналом поставленої мети, це задум підприємства свого майбутнього у сфері управління персоналом.

Кадрова стратегія створює умови для прийняття рішень, що задовольняють і підприємство, і персонал організації. З її допомогою визначається, наскільки загальна реалізована стратегія підприємства, що необхідно змінити у роботі з персоналом.

### **СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ**

1. Р. А. Бундюк, "Визначення бізнес-процесів управління персоналом крюїнгового підприємства", *Праці Одеського політехнічного університету* № 1(31), с. 275 - 277, 2018.
2. М. В. Давиденко, "Бізнес-планування як інструмент формування ефективної стратегії управління персоналом". *Економіка. Управління. Культура.* №14, с. 118-122, 2017.

## МАРКЕТИНГ ЯК СПЕЦИФІЧНА ФУНКЦІЯ УПРАВЛІННЯ

**Чеканюк Катерина Олегівна,**

*магістрант I курсу групи М-21-11-3м, спеціальність 073 Менеджмент*

*Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО*

*«Університет менеджмент освіти» НАПН України*

Ринкова економіка, до розвитку якої прагне зараз Україна, зумовлює необхідність розвитку ринкових форм та методів господарювання економічних суб'єктів. Основою ж сучасного ринкового господарства є маркетинговий підхід до організації діяльності як на мікрорівні – на рівні підприємств та організацій, так і на макрорівні – рівні всієї національної економіки[1].

Актуальність дослідження з організації маркетингу у нових умовах економічної реформи визначається насамперед переорієнтацією промислових підприємств, що триває, на задоволення насамперед потреб споживачів продукції. Назріла необхідність у принципово новій організації виробництва та управлінні ним, яка повинна сприяти успішному вирішенню, здавалося б, взаємовиключних завдань: підвищувати гнучкість виробництва, швидко змінювати асортимент продукції відповідно до запитів споживача та одночасно оперативно впроваджувати нову техніку та технологію.

Під маркетингом (marketing) розуміється така система внутрішньофірмового управління, яка спрямовано вивчення і облік попиту й вимог ринку на більш обґрунтованій орієнтації виробничої діяльності підприємств випуск конкурентоспроможних видів продукції заздалегідь встановлених обсягах і відповідають певним техніко-економічним характеристикам. У цьому розраховується, що реалізація наміченої асортиментної структури може забезпечити фірмі отримання найвищих прибутків чи міцне становище над ринком[2].

Суть і змістом маркетингової діяльності відбивають об'єктивні умови розвитку ринку, який певною мірою втрачає хаотичність і підпадає під регулюючий вплив заздалегідь встановлюваних господарських зв'язків, де

особлива роль відводиться споживачеві. Споживач висуває свої вимоги до продукту, його техніко-економічних характеристик, кількості, термінів постачання (насамперед машин та обладнання) і цим створює передумови для розподілу ринку між виробниками. Зростає значення конкуренції, боротьби за споживача. Це змушує виробників ретельно та глибоко вивчати конкретних потенційних споживачів та запити ринку, що висуває високі вимоги до якості та конкурентоспроможності продукції [2].

Такою є сучасна концепція маркетингу, яку ми відрізняємо від існуючої раніше, коли під маркетинговою діяльністю розумілася діяльність, спрямовану всебічне вивчення ринкового попиту вже вироблену продукцію та організацію її збуту. Іншими словами, виробник випускав вироби на невідомий ринок за принципом, що б не виробляти, аби тільки отримувати прибуток. Проблема реалізації (збуту) висувалась на перший план і звідси - попит, потреби індивідуального споживача стали займати центральне місце в аналізі.

Сучасний маркетинг наголошує на орієнтацію виробничої діяльності, визначення структурної політики фірми з урахуванням конкретного ринкового попиту. Важлива особливість маркетингу як певної системи внутрішньофірмового управління полягає в тому, що вона заснована на прийнятті рішень на базі багатоваріантних економічних розрахунків та орієнтована на створення організаційних, економічних та юридичних умов для ефективного функціонування та розвитку підприємств[3].

Філософія маркетингу гранично проста: виробник повинен випускати таку продукцію, якою заздалегідь забезпечений збут, та отримання фірмою (підприємством) наміченого рівня рентабельності та маси прибутку.

Здійснення маркетингової діяльності постає як об'єктивна необхідність орієнтації науково-технічної, виробничої та збутової діяльності фірми (підприємства) на облік ринкового попиту, потреб та вимог споживачів[4].

Тут відбивається і постійно посилюється тенденція до планомірної організації виробництва з метою підвищення ефективності функціонування фірми загалом та її господарських підрозділів[5].



Основним принципом маркетингу є обґрунтований вільний вибір певних цілей та стратегій функціонування та розвитку підприємства (фірми) в цілому, спрямованих на знаходження найбільш ефективного поєднання виробництва новітньої продукції з продукцією, що вже випускається або модернізується, а також призначеної для зняття з виробництва.

Важливим принципом маркетингу є комплексний підхід до ув'язування цілей з ресурсами та можливостями підприємства, вироблення шляхів досягнень цілей, що стає реальним тільки в результаті розробки програм маркетингу по продукту та господарської організації в цілому.

Характерним для маркетингу принципом є досягнення оптимального поєднання в управлінні фірмою централізованих та децентралізованих начал, постійний пошук нових форм та інструментів для підвищення ефективності виробництва, творчої ініціативи працівників, спрямованої на створення необхідних умов для широкого впровадження нововведень, підвищення якості продукції, скорочення витрат виробництва[6].

Наукова новизна даного дослідження полягає в тому, що в ньому:

– запропоновано основні принципи маркетингу ;

• удосконалено:

– методикку здійснення маркетингової діяльності;

• набуло подальшого розвитку:

– трактування поняття " сучасна концепція маркетингу " – це ася діяльність, спрямована на всебічне вивчення ринкового попиту вже вироблену продукцію та організацію її збуту.

Таким чином, підсумовуючи сказане, можна з достатньою підставою підходити до маркетингу як до управлінської діяльності.

Суть цієї діяльності у тому, що вона спрямовано орієнтацію виробництва створення таких видів продукції, які відбивають вимоги певних ринків. Ринковий попит вивчається і кладеться в основу діяльності фірми з розрахунком, що створений товар буде реалізований за допомогою операцій обміну та зможе забезпечити задоволення потреб (виробничих та особистих).

Звідси і вимоги до науково-дослідних робіт, конструкторських та проектних розробок, прийняття інвестиційних рішень та рішень у галузі матеріально-технічного постачання (виробничої кооперації).

### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мусієнко Д. О. Сутність маркетингової діяльності на підприємствах *Молодий учений*, 2018. №2. с. 83 - 85.
2. Турченко М.О., Швець М.Д. Маркетинг : підручник Київ : Знання, 2017. 38 - 40 с.
3. Маркетингові комунікації – Одеса: Одеський державний економічний Університет, 2016. 30 с.
4. Годін А.М. Маркетинг: підручник для бакалаврів / А.М. Годін. 11 вид., перероб. и доп. К.: Издательско-торговая корпорация «Дашков и Ко», 2017. с. 29 - 35.
5. Шиліпук О.Я, Артеменко Л.П. Сучасні маркетингові інструменти підприємств в умовах Євроінтеграції .*Тенденції розвитку економіки у 2018 році: аналітичний та теоретико-методологічний аспекти*: збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції. Київ, 1 грудня 2018 року. С. 236.
6. Пріб К. А., Патика Н.І. Діагностика в системі управління [текст] : навч. посіб. К. А. Пріб,.. К. : «Центр учбової літератури», 2016. 50 с.

## СЕКЦІЯ 7. РОЗВИТОК КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДИХ ФАХІВЦІВ ЩОДО ПРИЙНЯТТЯ ЕФЕКТИВНИХ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

### АУДИТ І ОЦІНЮВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

**Рудич Оксана Олександрівна,**

*кандидатка економічних наук, доцентка,  
доцентка кафедри педагогіки, психології та менеджменту  
Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти  
ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України*

Ефективність прийняття і реалізації управлінських рішень забезпечують функціонування і розвиток підприємства, посилюючи його конкурентні переваги на ринку. Дана обставина зумовлює необхідність проведення аудиту ефективності управлінської діяльності.

Перш ніж перейти до напрямів здійснення аудиту управлінської діяльності, необхідно визначитися з понятійним апаратом. Річ у тому, що багато авторів по-різному трактують дане поняття. Це зумовлено в основному тим фактом, що у нормативно-законодавчих документах не прописано чіткого визначення аудиту управлінської діяльності, сфери його застосування, методологію проведення. З цим і пов'язані розбіжності у його трактуванні. [1]

За визначенням Дж. Робертсона та Т. Лоуерса, управлінський аудит – це вивчення ділових операцій з метою розробки рекомендацій щодо більш економічного та ефективного використання ресурсів, результативності у досягненні цілей бізнесу та відповідності до політики компанії. За допомогою управлінського аудиту керівництво фірми забезпечує контроль за виконанням рішень, спрямованих на збільшення ефективності та результативності бізнесу. [2].

Інші економісти віддають перевагу термінові «управлінський аудит» або «аудит господарської діяльності». Український вчений В. Рудницький обґрунтовує перевагу використання дефініції «управлінський аудит»,

спираючись на такі причини: аудиторський контроль є невід'ємною функцією управління; користувачами інформації є тільки працівники управління конкретного підприємства; функцією управлінського аудиту є не тільки поточний контроль за господарськими операціями, а й прогнозування, аналіз інших функцій управління господарською діяльністю [3].

На зміну такому розумінню управлінського аудиту прийшло нове поняття внутрішнього контролю. Дійсно, таке тлумачення відповідає сучасності, коли кожен управлінець розуміє значимість і необхідність внутрішнього аудиту на підприємстві для правильності та ефективності прийняття і реалізації управлінських рішень.

З урахуванням цього запропоновано під аудитом управлінської діяльності розуміти процес вивчення та оцінки господарських явищ і фактів з метою надання рекомендацій управлінській ланці суб'єкта господарювання з питань ефективності діяльності підприємства, досягнення кінцевого результату і програмних цілей, а також контролю відповідності якості (професіоналізму) управлінського персоналу та ефективності перерозподілу і виконання ними своїх повноважень [1].

Аудит ефективності управлінської діяльності є складовою фінансового контролю економічних та соціальних результатів. Результати визначаються шляхом проведення перевірок виконання бюджету на об'єктах контрольного заходу метою аудиту ефективності є визначення економічності (економія коштів виходячи з досягнутих результатів) продуктивності (співвідношення витрат та результатів тобто скільки було витрачено на одиницю результату) та результативності (кінцевий соціально-економічний ефект).

Аудит управлінської діяльності повинен включати такі напрямки, як аудит ефективності системи управління, що базується на висвітленні ефективності функціонування існуючої на досліджуваному підприємстві організаційної структури; та аудит ефективності (результативності) діяльності підприємства. Враховано, що ефективність управління прямо пропорційно впливає на підвищення ефективності діяльності підприємства, а отже охоплює

діяльність суб'єкта господарювання в цілому. Саме тому доцільно вважати близьким по сутності аудит управлінської діяльності і аудит господарської діяльності підприємства. У самій же методології виділяються такі напрямлення: управлінський аудит, а також аудит ефективності та аудит програми.

Зокрема, аудит ефективності – це незалежна, конфіденційна, платна форма фінансового контролю, яка спрямована на оцінювання результативності самої системи управління суб'єкта господарювання та практичної його діяльності незалежними спеціалістами на договірних засадах [4].

Аудит ефективності є безперервним процесом моніторингу та звітності про виконання програми, а саме, ходу її виконання з метою досягнення намічених цілей. Оцінка ефективності ґрунтується на контролі за виконанням цілі або вимог програми. Це може слугувати попереджувальним сигналом для керівництва і засобом покращання підзвітності для громадськості [5, с. 9].

Аудит програми – це індивідуальне систематичне дослідження її ефективності з вивченням ширшого спектру інформації про умови реалізації програми порівняно з інформацією, яка дає змогу здійснювати поточний контроль. Більш глибока оцінка програми дозволяє визначити її ефективність, а також з'ясувати, що можна зробити для покращання її результатів. Оцінка програми – це лише один з напрямків аудиту господарської діяльності [5, с. 10].

Аудит ефективності системи управління складається з декількох пунктів. Розглядаючи аудит повноважень та аудит винагород, слід зазначити, що у деяких розвинених країнах, наприклад, в Японії створюються відповідні Ради, до складу яких входять по декілька спеціалістів, які здійснюють моніторинг за розподілом повноважень і преміювання.

Актуальність аудиту повноважень пояснюється тим, що недоліком багатьох систем управління є зосередження права прийняття більшості рішень у руках першого керівника або на найвищих рівнях управління. Даний вид управління має ряд недоліків, зокрема: керівник не має можливості зосередитися на вирішенні перспективних, стратегічних питань, що визначають діяльність підприємства, оскільки він постійно завантажений розв'язанням

поточних, здебільшого другорядних, проблем; знижується відповідальність керівників підрозділів, безпосередніх виконавців; знижується оперативність управління, оскільки всі або більшість прийнятих рішень повинні бути санкціоновані керівником та ін [6].

Сукупність методів, що дають змогу керівникові перекласти виконання частини своїх функцій на інших працівників, називають делегуванням повноважень, яке полягає у тому, що керівник надає право безпосередньо підлеглим йому особам самостійно здійснювати певні дії або приймати відповідні рішення. Отже, делегування повноважень передбачає делегування обов'язків і прав, тобто частину своїх функцій і прав керівник передає підлеглим. При цьому сама відповідальність не делегується і залишається за керівником. Виходячи з цього, одним з основних завдань керівника є вибір підлеглих, які в змозі виконувати делеговані їм повноваження [7].

Так як делегування сприяє формуванню кращої структури управління, то аудит повноважень є невід'ємною складовою оцінки ефективності системи управління.

Аудитору слід з'ясувати, чи правочинне делегування повноважень, адже можна передати лише деякі обов'язки і права, які не є винятковим правом керівника (наприклад, видання наказів, підпис звітних документів та ін.). Чинним законодавством і нормативними актами визначено перелік обов'язків, які не можна делегувати.

Під час делегування потрібно дотримуватись відповідності виконуваних обов'язків, тобто обсягу наданих уповноваженій особі прав. Якщо обсяг делегованих обов'язків перевищує права працівника, то виникає реальна загроза невиконання їх; коли прав більше, ніж обов'язків, то з'являється загроза безвідповідальності і безконтрольності.

Наступною складовою аудиту ефективності системи управління є аудит винагород. У комплексі проблем, безпосередньо пов'язаних з формуванням якісно нових мотиваційних настанов працюючих, найважливіша роль належить удосконаленню систем заробітної плати, більшість з яких передбачає

преміювання (винагород) персоналу за досягнення певних кількісних і якісних результатів діяльності.

Критерієм ефективності системи преміювання є зацікавленість працівників у досягненні якомога більших індивідуальних і колективних результатів праці, у повному використанні свого творчого потенціалу.

Обов'язковими складниками будь-якої преміальної системи мають бути: показники та умови преміювання; розміри премій; джерела виплати премій; категорії персоналу, які підлягають преміюванню; періодичність преміювання; порядок виплати премій.

Аудитор повинен перевірити забезпечення впливу на поведінку персоналу системи преміювання (винагород). У системі винагород, що має обов'язково охоплювати як показники, так і умови преміювання, принципово важливо розподілити «навантаження» між ними. Аудитор повинен перевірити, що величина винагороди залежить від показників преміювання, тобто від їхнього рівня та динаміки. При цьому важливо виокремлювати основні і додаткові умови й показники преміювання.

Стосовно аудиту професійного рівня управлінців, то це питання, на нашу думку, достатньо висвітлено в економічній літературі, зокрема виділено такі основні напрямлення: оцінка організаційної культури управлінців, якості їхнього професійного спілкування, а також оцінювання порядку прийняття і реалізації управлінських рішень.

Розглядаючи аудит ефективності діяльності підприємства з боку зростання конкуренції на ринку продукції, виділено такий напрямок перевірки, як аудит вхідних бар'єрів. Вхідні бар'єри (бар'єри входу, входження) – це чинники, що перешкоджають проникненню у галузь (ринку) нових конкурентів. Спорудження бар'єрів є одним із форм боротьби за набуття і збереження конкурентних переваг. Зміст даних бар'єрів у тому, щоб зробити витрати, пов'язані з проникненням на ринок галузі, настільки високими, що під загрозу буде поставлено сама окупність інвестованих капіталів. Вхідні бар'єри фактично існують у тому, щоб чи підвищити вступний внесок, чи збільшити



ризик для новачків. Зі стратегічної точки зору дуже важливо зуміти ідентифікувати відповідні вхідні бар'єри. Наприклад, для гірничо-збагачувальних підприємств вхідними бар'єрами можуть бути: обсяги виробництва концентрату, вміст заліза у залізорудній сировині та ін. Аудитору слід перевірити, чи насправді стратегічні цілі підприємства, які направлені на вихід на світовий ринок продукції, відповідають можливостям підприємства, розраховуючи при цьому відповідні показники.

За результатами проведеного дослідження можна зробити висновок, що аудиту управлінської діяльності в Україні проходить складний шлях розвитку, який можливий лише за умови вирішення питань щодо розробки відповідних нормативно-законодавчих документів, які б регламентували його проведення на вітчизняних підприємствах, а також визначення його загальних концептуальних засад, організації та методичного забезпечення з урахуванням ринкових умов господарювання.

### **СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ**

1. Адамовська В.С. Аудит ефективності управлінської діяльності. *Ефективна економіка*. № 4, 2014. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2904>.
2. Jack C. Robertson. Auditing. McGraw-Hill Education. Europe. 864 p.
3. Рудницький В.С, Дубіль О.В. Деякі аспекти регулювання аудиторської діяльності в Україні та контролю якості аудиторських послуг. *ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»*. 2020. С. 379-382.
4. Зелікман В.Д., Бондарчук І.М., Єр'оміна О.Л., Кравченко Т.В. Аудит: навч. посібник. Частина І. Теоретичні засади аудиторської діяльності та її регулювання. Дніпро: НМетАУ, 2019. 107 с.
5. Артюх О.В. Концептуальні напрямки аудиту управлінської діяльності. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2012. Вип. 3 (46), ч. 2. С. 7-13.
6. Хаблюк О.А. Будник Л.А. Суть аудиту ефективності та зарубіжний досвід його становлення. *Галицький економічний вісник*. 2013. № 4(43). С. 151-158.

7. Любенко А., Кійко Ю. Аудит ефективності як складова системи контролю за державними активами. *Аграрна економіка*. 2017. Т. 10, № 3-4. С. 43-49.

## АКТУАЛЬНІ ЗАГРОЗИ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ КРАЇНИ ТА ПРОТИДІЯ ЇМ

**Фархшатова Ольга Василівна,**

*кандидатка економічних наук, доцентка,*

*доцентка кафедри педагогіки, психології та менеджменту*

*Білоцерківського інституту неперервної*

*професійної освіти, м. Біла Церква*

В останні роки динамічні зміни геополітичної та геоекономічної ситуації поставили нові задачі щодо забезпечення національної безпеки та сталого розвитку. Одним із основних елементів структури національної безпеки України є її економічна безпека, яка гарантує незалежність держави, умови стабільності та ефективне функціонування суспільства. У зв'язку з цим відстеження тенденцій в економічній сфері, виявлення основних ризиків і загроз економічній безпеці, визначення заходів щодо зменшення їх негативного впливу є актуальними як з наукової, так і практичної точки зору. У зв'язку з швидко мінливими умовами функціонування та розвитку суспільства, національної економіки та всієї світової економічної системи вагомість впливу внутрішніх і зовнішніх загроз на показники та чинники економічної безпеки країни постійно змінюється. За великим рахунком, загрози економічній безпеці нації обумовлюються внутрішніми загрозами, але в деяких ситуаціях руйнівний вплив зовнішніх загроз може суттєво перебільшувати рівень внутрішніх загроз, а загальний вплив як внутрішніх, так і зовнішніх загроз частіше за все збільшує загальну загрозу та напруженість. Для будь-якої країни забезпечення економічної безпеки є першочерговим завданням. Суспільство завжди потребує

існувати в абсолютній безпеці. Але виокремлення економічної безпеки в одну окрему характеристику відбулося не так давно.

У науковій літературі поширено різні погляди на категорію «економічна безпека». Важливо зробити акцент, на тому, що сутність економічного визначення поняття «економічна безпека» заключається у формуванні та укріпленні захисного потенціалу економічної системи від зовнішніх і внутрішніх загроз, укріпленню її здатності до розвитку.

У даному науковому дослідженні сформуване твердження, що найбільш впливові загрози національній економічній безпеці в умовах широкої глобалізації виступають саме довгострокові наслідки, які здатні понизити національну економічну безпеку, зробити її більш вразливою до зовнішніх потрясінь, суттєво понизити її позиції на світовій арені.

Довоєнна ситуація в Україні переповнена гострими протиріччями історичного, соціального, економічного та політичного формату. Україна в цій ситуації опинилася у важкому положенні, що пояснюється географічним положенням, забезпеченням природними ресурсами, різноманітними культурними та науковими досягненнями. Саме тому для нашої країни вкрай важливим є формування та зміцнення національної безпеки, без наявності якої неможливо було б розвиватися будь-якій країні. В той же час: а ні суб'єкт національної безпеки, а ні правові бази їх діяльності не підготували їх до агресії з боку РФ.

Здійснювати збалансовану національну політику підтримки та оборони національної безпеки країни на основі стратегічних планів та доктрин, що прийняті у різних галузях: як політичній, так і економічній, соціальній, екологічній, науково-технічній, інформаційній та військовій сферах. Найбільш важливими та фундаментальними у галузі національної безпеки України є Стратегія національної безпеки України та Закон про національну безпеку України.

Загрози національній безпеці України – показники, тенденції та фактори, які унеможливають чи можуть запобігати або ускладнити формування та

укріплення національних інтересів, а також збереження національних цінностей України [1].

Розв'язана агресія з боку РФ підняла поточні загрози національній безпеці України, такі як:

- підняття викликів трансатлантичному та європейському формуванням підживлює існуючі конфлікти та формує нові, що дає можливість РФ певні переваги, яка продовжує збройну агресію проти України;

- відновлення свого впливу в Україні, продовження гібридної війни, систематичне використання політичних, економічних, інформаційних, психологічних, кібер- та військових методів;

- суттєві порушення прав і свобод людини і громадянина України російською окупаційною владою та Збройними силами РФ на тимчасово захоплених та окупованих територіях, її діяльність загрожує в цілому Україні та іншим європейським країнам;

- іноземні держави, переважно спецпідрозділи РФ нагітають обстановку та активізують атаку українських міст, ведучи розвідувальну та підривну діяльність, піднявши сепаратистські настрої, проводячи до керування організовані злочинні угруповання та корупціонерів, плануючи зміцнити інфраструктуру впливу;

- нищівна пропаганда всередині України та за її межами;

- однією з першопричинних загроз для незалежності нашої країни, її суверенітету та демократії залишається низька ефективність державних інституцій, що уповільнювало формування та впровадження ефективної політики;

- непослідовні та неефективні реформи та корупційні прояви уповільнювали вихід української економіки з стану депресії, унеможлилювали її стале та динамічне зростання, сформували її уразливість до загроз та спричинили розвиток кримінального середовища [2].

Однією з головних причин таких загроз є за великим рахунком непослідовність та неорганізованість політики керівництва протягом усього

періоду незалежності України. Звичайно ж, вирішальними показниками, що формують стан національної безпеки України, є внутрішньополітична ситуація, зовнішня політика та ефективність державної політики у сфері безпеки [3, с. 18].

Система національної безпеки – це система, яка сформована державними та недержавними органами, що застосовує теорії та методи, нагляд, інформацію та аналіз, організацію та управління, розвідку, контррозвідку, операції та розслідування, кадри, науку та технології та інші заходи для забезпечення розвитку національних інтересів України, добробут народу та ефективне функціонування самої системи національної безпеки.

Система національної безпеки України сформована і розвивається у відповідності до Конституції України та інших нормативно-правових актів, що регулюють суспільні відносини у сфері управління національною безпекою [4, с. 14]. Спираючись на аналіз внутрішніх і зовнішніх політичних показників, загроз та міжнародної ситуації важливо терміново організувати ефективну систему захисту національних інтересів для якнайшвидшої реакції на сучасні виклики та загрози.

Отже в цей час для України найбільш доцільно реорганізувати систему національної безпеки у напрямках зовнішньої політики, національної безпеки, військової безпеки та безпеки українських кордонів.

До найбільш важливих напрямів слід віднести:

- сформувати ефективні гарантії з метою зменшення зовнішніх загроз для національних інтересів та умов, за яких вони виникають, що надає можливість Україні сформувати свій геополітичний статус, який зможе відповідати її рівноправному суб'єктному положенню в системі міжнародних відносин;

- формування стабільної та ефективної діяльності Збройних Сил України, як найбільш важливого фактору загальної стабільності країни та головного показника зміцнення її суверенітету та укріплення національної безпеки;

- посилити діюче законодавство та організаційно-правові напрями боротьби з терористичними злочинами, організованою злочинністю, корупцією та політичним екстремізмом [5].

Отже, досліджуючи ситуацію, стає ясным, що до головних чинників, які мають вплив на стан національної безпеки в Україні, можна віднести:

- ефективність та послідовність державної політики в сфері безпеки, внутрішньополітична ситуація та хитка зовнішня політика. Існує першочергова необхідність в чітких законодавчих положеннях щодо понять «система національної безпеки» та «система національної безпеки», а також принципів реорганізації та діяльності системи національної безпеки України. Нагляд за функціонуванням системи національної безпеки України може здійснюватися лише базуючись на наукові положення та встановлені правові норми.

Більшість сучасних дослідників вважають, що під економічною безпекою країни треба розуміти формування потрібного рівня національної безпеки власними фінансовими та іншими ресурсами, організацію сприятливих умов для економічного зростання, покращення конкурентоспроможності національних товарів та послуг, захщеність життєво важливих інтересів суспільства, а також галузей державних, внутрішніх і зовнішніх загроз.

Як видно з ситуації: з найбільш небезпечних загроз національними інтересам України в економічній сфері є такі: падіння ВВП; падіння інвестиційної активності; зниження досліджень у критично-важливих напрямках; ослаблення принципів державного регулювання у сфері економіки; висока залежність від коливань на зовнішніх ринках тощо.

## **СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ**

1. Закон України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 року No 2469–VIII [Електронний ресурс] Офіційний веб-портал Верховної Ради України. — Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>

2. Указ Президента України Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної

безпеки України» [Електронний ресурс] Офіційний веб-портал Верховної Ради України. — Режим доступу :<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020>

3. Їжа М.М., Овчаренко Ю.О. Державна політика щодо стратегій забезпечення національної безпеки України. *Теоретичні та прикладні питання державотворення*. 2011. Вип. 8. С. 10–24. Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/tppd2011\\_8](http://nbuv.gov.ua/UJRN/tppd2011_8)

4. Шевченко М.М. Функції та завдання системи забезпечення національної безпеки України в сучасних умовах. *Науково-інформаційний вісник Академії національної безпеки*. 2014. № 3–4. С. 14–24. Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nivanb\\_2014\\_3-4\\_4](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nivanb_2014_3-4_4)

5. Горбуліни В.П., Качинський А.В. Визначення цілей формування державної політики національної безпеки України. *Стратегічна панорама* 2006. № 13. С. 13–26.

## ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМИ ПРОЦЕСАМИ В ОРГАНІЗАЦІЇ

**Андрійчук Алла Олексіївна,**

*магістрант I курсу групи М-21-11-Зм, спеціальність 073 Менеджмент*

*Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти*

*ДЗВО «Університет менеджмент освіти» НАПН України*

Діяльність будь-якого підприємства прямо пов'язана із правильним управлінням персоналом. Події, що відбуваються у світі в ХХІ ст. багато в чому визначили нові напрямки в діяльності суб'єктів господарської взаємодії, що не могло не вплинути на зміну підходів до діяльності менеджерів, у тому числі управління персоналом.

Ми живемо в час постійних змін, час коли світ змінюється та розвивається, разом з ним з'являється величезний обсяг інформації, проте вона має коротку актуальність, тому що оновлюється. У таких інформаційних умовах людина має



навчитись пристосовуватися до відповідного ритму, швидко обробляти, аналізувати, критично оцінювати сьогодення. Вимоги сучасності диктують свої правила, наповнюють реальність інноваціями, які надають широкі можливості у використанні світових ресурсів.

Людина живе в умовах постійних змін і вимоги до неї як особистості набувають нових якостей. Опираючись на Державний стандарт базової середньої освіти, який описує ключові компетентності та наскрізні вміння сучасної особистості, можна прослідкувати інноваційність як важливу складову майбутнього суспільства.

Якість освіти постійно є пріоритетною для будь-якої держави. Наше суспільство набуло інформаційного-цифрового характеру та потребує компетентних фахівців, які легко можуть оволодіти інформаційно-комунікаційними технологіями, застосовувати їх у своєї практичній діяльності, гнучкі до змін та впровадження інновацій, здатних до пошуку.

Освітня інноваційна діяльність може здійснюватися на Всеукраїнському, регіональному рівнях або у окремому освітньому закладі. Рівень впроваджуваної інновації визначається відповідно до її змісту та масштабності змін, які вона приносить у систему освіти внаслідок її впровадження.

Впровадження інноваційних технологій у навчальне середовище є одним з основних способів розвитку навчального закладу та набуття інноваційної компетентності, без якої освітній простір не буде таким високоефективним та конкурентоспроможним.

Сучасний інноваційний менеджмент є важливим складником і результатом людської праці, що спрямований на підвищення ефективності і якості професійної діяльності, раціональне використання економічних і соціальних ресурсів. Інноваційний менеджмент є дієвим інструментом у руках кваліфікованого керівника, який стимулює неперервний розвиток колективу, його педагогічного складу в цілому та кожного педагога зокрема. Коли навчальний заклад обирає інноваційні шляхи вдосконалення, зростає роль менеджера. Позиція керівника його особисті лідерські якості, стиль управління,

вміння аналізувати результати власної діяльності безпосередньо впливають на стан освітнього закладу його успішність та конкурентоспроможність.

Інноваційний менеджмент – це нова галузь науки про управління людськими і матеріальними ресурсами в закладах і установах освіти, яка упроваджується на засадах інвестицій та інновацій, завдяки чому, якісно покращуються основні показники їх діяльності.

Спираючись на визначення «інновація», згідно із Законом України «Про інноваційну діяльність», «інновації у сфері освіти або освітні інновації», можна трактувати, як новостворені (застосовані) і вдосконалені конкурентоспроможні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного та іншого характеру, які істотно підвищують якість, ефективність та результативність управлінського процесу. При цьому, основними елементами «освітньої інновації» є її носій (творча особистість), що має певну інноваційну ідею та проводить інноваційний експеримент.

Інноваційний менеджмент освітнього закладу— це складний механізм руху управлінської системи, яка створює для інноваційного процесу та інноваційної діяльності найкращі реалії й можливості при яких освітній заклад буде розвиватися, покращувати якість свого функціонування та результативності. В той час, як педагогічна інноватика визначається, як кінцевий результат процесу створення, реалізації та застосування у педагогічній та управлінській діяльності нових або модифікованих ідей щодо підходів, принципів, структури, змісту, технологій та форм організації навчальної діяльності.

Педагогічна інновація є актуальною проблемою інноваційного менеджменту у загальноосвітніх закладах і вимагає нових підходів та напрямів до її управління та впровадження. Сфера інноваційного менеджменту включає у своє поняття не тільки освітню управлінську діяльність з системою правил та принципів роботи закладу, а й професійні якості керівника його вміння приймати управлінське рішення, якісно проводити контрольню-аналітичну

функцію та забезпечувати організаційно-педагогічні умови задля успішного впровадження інновацій. Налагоджену роботу управління інноваціями у загальноосвітніх закладах регулюють функції менеджера, а саме аналітично-прогностична, планування, контролювання, регулювання та результативності. Функція результативності базується на визначенні впливу результатів інновацій після її впровадження на довгострокових спостереженнях.

На сучасному етапі реформування освіти важливу роль відіграє впровадження інноваційних процесів. Навчання з використанням інноваційних технологій якісно перевищує класичну освіту. Адже відбуваються інтеграційні процеси, які не можна було об'єднувати в межах класичної системи освіти: навчання, працевлаштування, кар'єрне зростання, безперервна освіта.

Враховуючи все вище сказане, можна зауважити, що дослідження проблем успішного управління інноваційними процесами у закладах освіти дають змогу виявити чинники впливу та умови успішного впровадження інновацій у навчальний процес. Насамперед – це створення умов для впровадження такої діяльності, розвиток інноваційної компетентності педагогів та технічне забезпечення освітнього середовища. Безумовно, питання управління інноваціями будуть досліджувати та вирішувати науковці та практики, тому що світ перебуває у процесі активного розвитку та змін, які призводять до вдосконалення якості життя людства.

### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабич Д. В., Проскуріна Т.В., Маковій Д.Д. Удосконалення організаційної структури управління як важливий механізм управління сучасним підприємством. *Економіка та управління підприємствами*. 2018. Вип. 24. С. 91-94.
2. Мармаза О. І. Інноваційний менеджмент: навч. посіб. Харків: Планетапринт, 2016. 197 с.
3. Наджафов З. Деякі аспекти державної інноваційної політики у промислово розвинутих країнах *Економіст*. Чернівці. 2016. № 6. С. 45–49.

4. Петруня. Ю, Говоруха В, Літовченко Б, Мормуль М, Осадча Н, Ткачова О, Петруня В. Прийняття управлінських рішень. Київ: Центр навчальної літератури, 2019. 2016 с.

## **АНАЛІЗ ВІТЧИЗНЯНИХ ТА ЗАРУБІЖНИХ МОДЕЛЕЙ ЙМОВІРНОСТІ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВА**

**Білецька Вікторія Вікторівна,**

*студентка магістратури*

*спеціальність 073 Менеджмент (Адміністративний менеджмент)*

*Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти*

*ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України,*

*головний спеціаліст відділу освіти, культури, молоді та спорту*

*Маловільшанської сільської ради*

Будь-яке підприємство у процесі своєї господарської діяльності зіштовхується з рядом ризиків, які виникають внаслідок негативного впливу на нього зовнішніх і внутрішніх факторів. У силу стрімкого поширення пандемії, спричиненої вірусом гострої респіраторної хвороби COVID-19, у 2020-2021 роках бізнес зіткнувся з безпрецедентним темпом зростання кількості банкрутств. Руйнування інфраструктури, зупинка виробництв та реалізація продукції і послуг через активні бойові дії або окупацію, брак сировини та переведення економіки до воєнної моделі – усе це негативні фактори, які є в українській економіці тут і зараз. Тим не менш, самодіагностика фінансової стабільності, тим паче в нинішніх умовах, є надважливою.

За умов посилення економічної та геополітичної кризи питання визначення ймовірності банкрутства підприємства стоїть особливо гостро, оскільки кількість більшість компаній уже мають загрозу неплатоспроможності, інші ж намагаються мінімізувати ризики. Вживання бізнесу у сьогодення – це про гнучкість і постійну зміну форматів. У зв'язку з

цим актуальним є вивчення підходів і методів фінансової діагностики ймовірності банкрутства.

Фактично будь-яку методику прогнозування банкрутства, оцінки кредитоспроможності позичальника, аналізу інвестиційної привабливості підприємства можна вважати такою, що присвячена проблематиці діагностики фінансового стану. Банкрутство окремого суб'єкта господарювання має негативні наслідки, оскільки значно гальмує розвиток національної економіки. Запобігти цьому процесу можна за умови комплексного оцінювання його загрози з використанням відповідних моделей.

Проблема оцінювання ймовірності банкрутства підприємств завжди були об'єктом дослідження науковців та практиків. Багато зарубіжних та українських учених у наукових працях аналізували методичні підходи та розроблені моделі діагностики фінансового стану підприємств. Але, незважаючи на значну кількість наукових праць із вибраної теми, завдання побудови оцінювання ймовірності банкрутства підприємства залишається актуальним.

Нині є багато розроблених зарубіжних моделей банкрутства, що використовуються на практиці, але вони не дають гарантій на правдивий результат. Майже всі моделі не враховують загальних характеристик діяльності підприємства залежно від галузі, а також не відповідають умовам української економіки. Тому більш доцільно для діагностики ймовірності банкрутства використати загальноприйняті зарубіжні моделі Альтмана, Ліса, Таффтера, Спрінгейта паралельно з моделями українських учених А. Матвійчука й О. Терещенка [1].

П'ятифакторна модель Е. Альтмана (1968 рік) досить проста у використанні й розрахунках, її можна застосовувати під час проведення зовнішнього аналізу на основі бухгалтерського балансу. Водночас практичне використання є доволі трудомістким, а також за нею складно визначити реальний стан ліквідності підприємства. Здебільшого для українських підприємств ця модель вказує на дуже низьку ймовірність банкрутства [2].

Модель Р. Ліса (1972 рік) є простою для розрахунку, завдяки доступності даних можна своєчасно оцінити підприємство. Головна увага приділяється рентабельності та прибутковості підприємства.

Модель Р. Таффлера (1977 рік) має високу точність прогнозу ймовірності банкрутства підприємства, що пов'язано зі значною кількістю проаналізованих компаній. Модель застосовується тільки для акціонерних товариств, акціями яких активно торгують на фондовому ринку. Використання лише двох фінансових показників (валовий прибуток і поточні зобов'язання) суттєво позначається на об'єктивності оцінювання [3].

Модель Г. Спрінггейта (1978 рік) має високу точність виявлення неплатоспроможності – близько 92%. Вона розроблена для підприємств США і Канади. Разом зі збільшенням прогнозного періоду точність виявлення загрози банкрутства зменшується. Після дослідження зазначених вище моделей банкрутства варто зазначити, що їх можна використовувати під час проведення зовнішнього діагностичного аналізу. Головним недоліком усіх зарубіжних моделей є те, що вагові коефіцієнти не адаптовані до сучасних умов трансформації української економіки і не враховують вітчизняної специфіки ведення бізнесу, а саме: системи бухгалтерського обліку, податкового законодавства, впливу інфляції на формування фінансових показників, галузевої приналежності підприємства тощо [4].

З огляду на відносну складність використання зарубіжних моделей для оцінювання фінансового стану вітчизняних підприємств та неоднозначність результатів, українськими економістами розроблено власні моделі.

Модель О. Терещенка (2004 рік) є зручною в застосуванні, враховує галузеві особливості підприємства. Вона враховує сучасну міжнародну практику та охоплює незначну кількість показників. За рахунок використання різноманітних модифікацій базової моделі до підприємств різних видів діяльності вирішує проблему критичних значень показників, але негативним у цій моделі є відсутність поглибленої класифікації індикаторів стійкості фінансового стану підприємства й великий інтервал невизначеності.

Науковець А.В. Матвійчук (2005 рік) запропонував власну «модель оцінки аксіологічної (суб'єктивної) ймовірності банкрутства» українських підприємств у вигляді дискримінантної функції, яка відповідає умовам трансформації економіки України [5].

Перевагами моделей українських економістів є те, що вони розроблені за вітчизняними статистичними даними та враховують багато показників фінансової звітності підприємств.

Звичайно ж, що кожна розглянута і згадана модель оцінки ймовірності банкрутства підприємства має свої переваги та недоліки, тому проаналізувавши розглянуті моделі можна зробити певні висновки. Застосування в Україні зарубіжних багатофакторних методик оцінювання потенційного банкрутства ускладняється необхідністю їх адаптації до вітчизняних реалій ведення бізнесу шляхом конкретизації критичних значень відповідних показників за галузями, що вимагає опрацювання значного пласту накопичених статистичних даних.

Отже, без проведення копінтих наукових досліджень у цьому напрямі не обійтись. До того ж використання подібних методик на рівні конкретного підприємства вимагатиме залучення висококваліфікованих фінансових аналітиків, оплата послуг яких негативно позначиться на вартості процесу діагностики схильності до банкрутства. З метою забезпечення більшої об'єктивності результатів аналізу на основі застосування зарубіжних моделей і методик прогнозування загрози критичної неплатоспроможності на національних підприємствах необхідно:

- 1) поєднувати у процесі аналізу кількісні та якісні критерії, що сигналізують про потенційну загрозу банкрутства;
- 2) враховувати особливості розвитку економічних циклів у певній галузі при визначенні індикаторів кризових явищ на підприємстві;
- 3) узагальнювати світовий досвід у розробленні методичного інструментарію діагностики потенційного банкрутства і максимально адаптувати його до умов діяльності та інформаційного забезпечення вітчизняних підприємств;



4) застосовувати комплексний інтегральний підхід до оцінювання фінансового стану суб'єктів господарювання, що зазнали фінансових ускладнень у діяльності.

Таким чином, сучасний стан економіки вимагає створення загального алгоритму прогнозування банкрутства підприємства з урахуванням як вітчизняного, так і закордонного досвіду. Для того, щоб прогноз був більш обґрунтованим, необхідно комплексно використовувати одночасно кілька методів прогнозування ймовірності банкрутства підприємства, що дозволить значно підвищити ступінь вірогідності отриманих результатів.

Здійснюючи вибір на користь тієї чи іншої моделі, необхідно враховувати доступний математичний інструментарій, природу, повноту та якість вихідних даних, горизонт прогнозування та цілі, що переслідуються при моделюванні. Загалом бізнесу, який постійно тримає руку на пульсі і регулярно відслідковує зміни у фінансовому стані компанії, немає чого боятися. Сучасний менеджмент має широкий арсенал антикризових інструментів, які дозволяють діагностувати ознаки та ймовірність кризових явищ на підприємстві, розробити та запровадити дієві програми подолання кризи, забезпечити стійке зростання.

### **СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ**

1. Ватченко О.Б. Шаранов Р.С. Використання моделей оцінки ймовірності банкрутства на підприємствах України. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління: електронне наукове фахове видання*. Випуск 6 (17). 2018. С. 132-138.

2. Маркус О.В., Груй В.О. Оцінка ймовірності банкрутства виробничих підприємств за зарубіжними та вітчизняними моделями. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління: електронне наукове фахове видання*. 2018. № 3 (14). С. 382-385.

3. Мурована Т., Пасхал В. Діагностика ймовірності кризового стану та її ефективність для підтримання фінансової стійкості суб'єктів підприємництва. *Економічний аналіз*. Тернопіль. 2019. Том 29. № 4. С. 121-131.

4. Харченко Ю.А. Автоматизація системи оцінювання ймовірності банкрутства підприємства. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2019. Вип. 5 (1). С. 140-145.

5. Янковець Т.М., Чернюк Ю.В. Порівняння сучасних моделей діагностики ймовірності банкрутства підприємства: закордонний та вітчизняний досвід. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 20. С. 58-62.

## **ОСОБЛИВОСТІ ТА ФОРМИ ПЛАНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ П(ПТ)О**

**Висоцька Наталія Василівна,**

*магістрант I курсу гр. М-21-11-ЗМ (АМ), спеціальності 073 Менеджмент  
Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти  
ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України*

Серед найбільш важливих функцій управління закладами освіти особливе місце посідає планування. Воно забезпечує не лише цілеспрямовану і взаємоузгоджену діяльність усіх підрозділів, а й дозволяє максимально ефективно використовувати усі наявні ресурси, комплексно та швидко вирішувати усі різноманітні завдання управлінської діяльності.

Низка дослідників вказують на низький рівень планування в закладах освіти, зокрема «недостатнє розуміння частиною керівників закладів мети, принципів, методів і форм стратегічного планування розвитку закладу та його відмінностей від річного планування; недостатня діагностування та аналізу стану діяльності закладу; брак ініціативи й наполегливості керівників закладів у пошуку оптимальних для даного закладу освітніх інновацій та шляхів їх впровадження; невиконання норм, передбачених Статутом, щодо залучення до участі у плануванні діяльності закладу органів громадського самоврядування й таких учасників навчально-виховного процесу, як учні та батьки» [1].

Актуальність теми полягає в тому, що в умовах реформування системи освіти в Україні, зокрема її професійно-технічної ланки, актуалізується проблема керівництва профтехами, особливо після переведення фінансування закладів на місцеві бюджети.

Що складніша система, то складніше планування. Суперечливим є те, що система П(ПТ)О формувалася у радянські часи і значною мірою продовжує функціонувати за старою парадигмою навчально-виховного процесу, а тому є замкненою системою, надмірно розгалуженою і переобтяженою, орієнтованою на економіку індустріальної країни, якої вже не існує. Окрім того, значною мірою профтехи виконують соціальну функцію, яку їм делегувала держава.

Наразі постає нагальна потреба змінити підходи до підготовки кваліфікованих робітників, зокрема через запровадження дуального навчання. Сучасні підходи також передбачають: створення інноваційної структури управління закладами П(ПТ)О; розробку управлінської моделі з урахуванням специфіки профтехів; застосування інноваційних процесів у навчально-виховній та навчально-виробничій діяльності здобувачів освіти; постійне й цілеспрямоване підвищення науково-методичного, загально-педагогічного та професійного рівня викладачів, майстрів виробничого навчання, вихователів; упровадження демократичних засад у процес управління.

В усіх видах планування закладу освіти враховують зовнішню і внутрішню складову. До зовнішньої належать вказівки державних інституцій, органів управління освітою. Внутрішня інформація містить необхідні відомості про попередню діяльність ліцею, досягнення, недоліки і труднощі в роботі педагогічного колективу.

На сьогодні керівництво закладів П(ПТ)О здійснюють одразу 3 органи управління освітою: департамент освіти і гуманітарної політики міськради, управління освіти і науки облдержадміністрації та обласний навчально-методичний центр ПТО. Заклади взаємодіють із багатьма соціальними інститутами (соціальні партнери, на підприємствах яких здобувачі освіти

проходять виробниче навчання на виробництві та виробничу практику, працедавці, батьки, соціальні служби тощо).

Сам освітній процес у ЗП(ПТ)О містить природничо-математичну, гуманітарну, фізичну, загально-професійну, професійно-теоретичну, професійно-практичну підготовку, заняття в гуртках та спортивних секціях, а також виховну роботу із здобувачами освіти. Тому узгоджене, конкретне планування закладу є важливою умовою успішної діяльності.

Аналіз особливостей планування у закладі П(ПТ)О на прикладі Державного навчального закладу «Черкаський професійний ліцей» показав, що У залежності від характеру й спрямованості вирішуваних задач розрізняють три види планування: стратегічне, річне й оперативне (поточне). За формою планування у закладі буває текстовим, графічним, змішаним (текстовим і графічним). Але завжди йому властива календарність (розподіленість загальноліцейних заходів на роки, семестри, місяці, тижні).

Наприклад, перспективний план атестації та план підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладу ПТО складається на 5 років, оскільки згідно Типового положення про атестацію педагогічних працівників визначено, що чергова атестація здійснюється один раз на п'ять років, а Порядком підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників передбачено, що педагогічні працівники закладів ПТО підвищують свою кваліфікацію визначено не рідше 1 разу на 5 років.

Структура річного плану закладів П(ПТ)О чітко регламентована Положенням про організацію навчально-виробничого процесу у професійно-технічних навчальних закладах та має визначені розділи.

Особливістю річних планів Черкаського професійного ліцею є те, що вони укладаються не на календарний рік, а на навчальний. Річний план має вступ та 12 розділів.

«Вступ» – дається стислий аналіз результатів і проблем навчально-виробничої, навчально-виховної, навчально-методичної, фінансово-господарської, виробничо-комерційної діяльності та виконання обсягів

державного замовлення на підготовку робітничих кадрів (прийом, випуск) та підсумків їх працевлаштування.

«Організаційні заходи» – плануються основні заходи щодо організаційного забезпечення діяльності ЗП(ПТ)О, зокрема вивчення контингенту учнів, слухачів нового набору, укладання угод з фізичними та юридичними особами на підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації робітничих кадрів, організації роботи приймальної комісії, підготовки та здачі в архів навчально-планувальної документації за минулий рік тощо.

«Теоретична підготовка» – плануються заходи щодо вдосконалення організації та методики викладання теоретичних навчальних предметів, пошуків найбільш ефективних і оптимальних методів навчання, розробки дидактичних матеріалів для комплексного методичного забезпечення занять (уроків).

«Професійно-практична підготовка» – плануються заходи щодо забезпечення і вдосконалення організації виробничого навчання та виробничої практики, розробки відповідних планів, дидактичних матеріалів для комплексного методичного забезпечення занять (уроків), підбір навчально-виробничих робіт тощо.

«Виховна робота» – плануються заходи, спрямовані на поєднання навчання з національно-патріотичним вихованням, впровадженням принципів загальнолюдської моралі і духовності, розвитком творчих здібностей, талантів та забезпеченням соціального захисту здобувачів освіти.

«Фізично-оздоровча підготовка» – плануються заходи, спрямовані на забезпечення та розвиток фізичного здоров'я, комплексного підходу до формування гармонійних якостей особистості, вдосконалення фізичної та психологічної підготовки учнів до активного життя і професійної діяльності.

«Виробнича діяльність» – плануються заходи щодо здійснення контролю за станом навчальної, навчально-виробничої, навчально-виховної роботи, визначення рівня знань, умінь та навичок учнів, слухачів відповідно до вимог робочих навчальних планів та робочих навчальних програм.

«Методична робота» – плануються заходи з аналітичної, організаційної, пошукової, дослідницької, науково-практичної, інформаційної діяльності з метою удосконалення професійної компетентності педагогічних працівників, підвищення ефективності навчально-виробничого процесу, оновлення змісту професійно-технічної освіти, а також розробка навчально-планувальної документації, планування роботи педагогічної ради, методичних комісій, методичного кабінету ПТНЗ тощо.

«Кадрова робота» – плануються заходи щодо підвищення кваліфікаційного рівня педагогічних працівників у системі післядипломної освіти, стажування на виробництві і у навчальних закладах та контролю за періодичністю навчання та атестаційні заходи.

«Охорона праці та безпека життєдіяльності» – плануються заходи щодо забезпечення безпечних і нешкідливих умов праці й навчання, промислової санітарії і протипожежного захисту та контроль за дотриманням вимог охорони праці під час професійно-практичної підготовки учнів, слухачів на підприємстві чи в сфері послуг.

«Зміцнення навчально-матеріальної бази» – плануються заходи щодо оснащення навчальних майстерень, кабінетів, лабораторій, полігонів, автодромів, трактородромів, спортивних і побутових приміщень обладнанням та устаткуванням, забезпечення сировиною і паливно-мастильними та іншими матеріалами, інструментами та дидактичними засобами навчання.

«Профорієнтаційна робота» – плануються заходи щодо професійної орієнтації населення на підготовку та отримання робітничої професії у ліцеї, проведення консультацій з питань організації професійного відбору, допрофесійної підготовки та прийому громадян на навчання.

«Фінансово-господарська діяльність» – плануються заходи, спрямовані на забезпечення необхідних умов функціонування і розвитку закладу освіти.

Відповідно до структури річного плану документ обов'язково містить: строки виконання; інформацію про відповідальних за реалізацію кожного

завдання; форму узагальнення за результатами виконання (наказ, графік, розклад, аналітична записка, навчальний план тощо); відмітки про виконання.

Відповідно до Медичних рекомендацій з питань формування внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладах професійної професійно-технічної освіти) варіантом структури річного плану можуть бути напрями внутрішньої системи забезпечення якості освітньої діяльності та якості освіти. У такому випадку в річному плані будуть враховані усі аспекти освітньої діяльності, представлені в етапах самооцінювання.

Наприклад, структура річного плану може мати такі блоки:

- освітнє середовище закладу освіти;
- система оцінювання здобувачів освіти;
- педагогічна діяльність працівників закладу освіти;
- управлінські процеси закладу освіти.

Основними навчально-методичними документами з планування навчально-виробничого процесу ЗП(ПТ)О відповідно до Положення про організацію навчально-виробничого процесу є:

- робочі навчальні плани за професіями для певного ступеня професійно-технічної освіти;
- робочі навчальні програми з навчальних предметів та професійно-практичної підготовки, що передбачені робочими навчальними планами;
- поурочно-тематичні плани з навчальних предметів;
- перелік навчально-виробничих робіт з професії на семестр чи курс навчання;
- плани навчально-виробничої діяльності на півріччя;

Поточне планування визначає програму діяльності окремих підрозділів і виконавців на певні терміни упродовж навчального року. Воно передбачає складання:

- розкладу уроків, гуртків, спортивних секцій;



- календарних та поурочних планів викладачів, майстрів виробничого навчання;

- планів виховної роботи класних керівників, вихователів гуртожитку,

- планів роботи методичних комісій, засідань педагогічної ради та інших колективних як колективних, так й індивідуальних форм методичної роботи;

- плану роботи методичного кабінету;

- плану роботи ліцейної бібліотеки;

- плани роботи з охорони праці й безпеки життєдіяльності;

- план роботи учнівського самоврядування тощо.

Чітке, конкретне планування діяльності у закладі П(ПТ)О забезпечує цілеспрямованість у роботі всіх підрозділів, створює умови для організованої роботи педагогічного та учнівського колективів, раціонального використання часу й інших можливостей та резервів.

Здійснивши теоретичний аналіз сучасних підходів до планової роботи у Державному навчальному закладі «Черкаський професійний ліцей», можна зробити висновок про застосування основних принципів планування та раціональний добір видів і форм планів.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Жосан О. Е. Планування роботи школи: нормативно-правова база – не головне. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://don.kyivcity.gov.ua/news/686.html>

2. [Капченко Л. М.](#) Моделювання роботи у професійно-технічних навчальних закладах державної служби зайнятості. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page\\_id=749](https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=749)

7. Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання: Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://ivet.edu.ua/images/Journals\\_IPTO/Arhive/2-.pdf](https://ivet.edu.ua/images/Journals_IPTO/Arhive/2-.pdf)

## ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ АНТИКРИЗОВОЇ ПОЛІТИКИ

**Каравасва Аліна Олександрівна,**

*магістрант I курсу групи М-21-11-зМ, спеціальність 073 Менеджмент*

*Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО*

*«Університет менеджмент освіти» НАПН України*

Сьогодні в Україні, звертаючи увагу на гостру військову ситуацію, зважаючи на нестабільну економіку та ситуацію у зовнішньому середовищі, існує проблема виникнення як непередбачуваних кризових явищ, так і поглиблення вже існуючих. Все більшої актуальності набуває застосування антикризового менеджменту у роботі підприємств, адже надзвичайно важливим є питання недопущення стану збитковості, забезпечення довгострокової роботи підприємств та необхідність розробки конкретних антикризових програм.

В сучасних умовах інституційних перетворень економіки України особливо гострим є питання необхідності формування ефективної системи антикризового управління підприємством. Саме процес виникнення криз на підприємстві та пов'язані з цим труднощі зумовлюють розробку ефективної системи антикризового управління підприємством.

Будь-яке підприємство є складовою загальної економічної системи, на яку впливає значна кількість чинників прямого та опосередкованого характеру. Зважаючи на складне економічне, фінансове та політичне становище, більшість підприємств стикаються із фінансовою кризою.

У цілому кризовим для підприємства можна вважати не лише такий стан, за якого у нього відсутній прибуток, а й той, за якого зменшується платоспроможність, а також втрачаються або ж взагалі відсутні стратегічні перспективи розвитку. Усе це зумовлює впровадження на підприємствах особливого виду управління – антикризового.

Управління в кризовій ситуації можна визначити як процес діяльності суб'єктів господарювання під тиском обставин таким чином, що створює умови здійснення планування, аналізу, організації, контролю взаємозалежних

операцій в процесі прийняття швидких і раціональних рішень з невідкладних проблем, які виникають перед підприємством.

Сьогодні існують досить різні підходи до визначення сутності антикризового управління підприємством яке являється функцією менеджменту, що забезпечує зменшення або ліквідацію наслідків фінансової кризи на підприємстві, уникнення кризових ситуацій, та забезпечення належного рівня платоспроможності.

Сучасне антикризове управління направлене не лише на попередження розвитку криз та кризових ситуацій, а і на адаптацію системи управління до змін в зовнішньому середовищі підприємства, що сприятиме сталому розвитку. В наслідок цього виникає потреба формування на підприємстві системи антикризового управління, яка повинна забезпечувати постійний моніторинг кризових явищ, здійснювати планування, організацію та реалізацію антикризових заходів з метою збереження початкових позитивних характеристик підприємства, а також відновлення його ефективного функціонування.

До головних елементів системи антикризового управління підприємством доцільно віднести: предмет, мету, принципи, функції, нормативно-правове та методичне забезпечення, а також процес його здійснення.

Сьогодні доцільно проводити антикризове управління за певними напрямками, такими як: визначення якісних і кількісних критеріїв оцінки проведеної роботи, обґрунтоване прогнозування ресурсного забезпечення; виділення пріоритетних підходів у господарській діяльності, що сприятимуть підвищенню ділової активності, а також можливості внесення коректив у дії, впроваджені на підприємстві.

Мобілізувати власні ресурси на основі прийомів і методів антикризового управління підприємству дозволяють внутрішні механізми фінансової стабілізації. В умовах кризової ситуації, в першу чергу це усунення неплатоспроможності.

Промислові підприємства безпосередньо можуть вплинути на зовнішні чинники кризи на відміну від наявних внутрішніх. Тому необхідно приділяти велику увагу саме їх ідентифікації та усуненню. Також важливим є інтегрування антикризового управління в загальну систему управління підприємством. Важливим на першому етапі є виявлення ознак кризового стану, діагностика фінансового стану, встановлення причинно-наслідкових зв'язків кризи та їх впливу на фінансову діяльність підприємства.

На другому етапі визначення обсягів кризи та прогнозування можливих напрямів її розвитку надає можливість, визначити масштаби впливу кризи на фінансовий стан підприємства на основі порівняння фактичних значень фінансових показників із плановими та нормативними. На даному етапі також важливим є ідентифікація факторів, а також, визначення напрямків впливу кризи на фінансовий стан підприємства що безпосередньо впливають на обсяги кризового стану, та тих, що опосередковано можуть вплинути на діяльність підприємства. Оцінювання першої групи чинників надасть змогу визначити проблемні місця в діяльності підприємства, а другої – завчасно підготуватись до можливих ризикових ситуацій та відповідним чином здійснити коригування діяльності.

Повне оцінювання обсягів, причинно-наслідкових зв'язків кризи створює можливість сформулювати цілі та задачі антикризового управління промисловим підприємством. Важливим є виокремлення усієї низки ризиків, що впливають на господарську діяльність підприємства.

В умовах затяжної економічної кризи в країні одним із основних завдань управління підприємством має бути створення ефективної системи антикризового менеджменту. Антикризове управління є функцією менеджменту, яка забезпечує: уникнення кризових ситуацій; зменшення або ліквідацію наслідків фінансової кризи на підприємстві; забезпечення належного рівня платоспроможності. Від ефективності проведення антикризових заходів на підприємствах буде залежати їх майбутнє існування чи згорання діяльності.

Антикризове управління має розглядатись як головний елемент всієї системи менеджменту, як невід’ємна складова стратегічного управління, завдяки якому формується каркас управлінських рішень, орієнтованих на попередження кризових явищ і розробку заходів з максимального нівелювання їхніх негативних наслідків. Будь-які антикризові заходи доцільно розробляти і здійснювати на підприємствах не тільки в разі настання кризової ситуації, але й для запобігання її виникненню в умовах нормальної діяльності. Отже, впровадження та функціонування ефективної системи антикризового управління на підприємстві є важливим кроком до досягнення цілей організації та виходу її на якісно новий рівень.

### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адамська О. Антикризове управління в контексті реагування на регіональні виклики: теоретико-методологічний аспект. Ефективність державного управління. 2018. Вип. 2 (55). Ч. 1. С. 30-38.
2. Алейнікова О.В. Політика децентралізації влади в Україні: проблеми та ризики. *Економічні, соціальні та інформаційні аспекти європейських інтеграційних процесів*: Матеріали II Міжнародного науково-практичного семінару, 18-20 березня 2019 р. Київ: Навчально-науковий інститут менеджменту та психології ДВНЗ «Університет менеджменту освіти», 2019. С. 7–16. – електрон. опт. диск. URL: <http://umo.edu.ua/materiali-konferencij-nimp>
3. Ватченко О.Б., Шаранов Р.С. Генезис поняття «криза» у розвитку соціально-економічних систем. *Бізнес-навігатор*. Випуск 6.1. 2019. № 1
4. Давиденко В.В. Використання превентивного антикризового управління в діяльності підприємств. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. 2016. №13. URL: <http://ev.fmm.kpi.ua/article/viewFile/80333/75975>

## МЕНЕДЖМЕНТ НА РІЗНИХ СТАДІЯХ ЖИТТЄВОГО ЦИКЛУ ПІДПРИЄМСТВА

**Климович Олена Ігорівна,**

*студентка заочної форми навчання*

*Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти  
за спеціальністю «Адміністративний менеджмент»*

Проблеми та можливості, перед якими постає людина, роблять її життя більш повним та різноманітним. І це правдиво не лише для людини та інших живих організмів, але й для організацій. Кожна система, дихає вона чи ні, має життєвий цикл. Живі організми — дерева, тварини, люди — народжуються, ростуть, старіють і вмирають. Те ж саме відбувається з організаціями. Організація, як і будь-яка система іншого походження та призначення, незалежно від форми власності, галузі та масштабів діяльності, підпорядковується циклічним законам життєдіяльності.

Організації зароджуються, розвиваються, добиваються успіхів, слабшають і, зрештою, припиняють своє існування. Деякі з них існують нескінченно довго, жодна не живе без змін. Нові організації формуються щодня. У той же час щодня сотні організацій ліквідуються назавжди. Ті, що вміють адаптуватися процвітають, негнучкі - зникають. Якісь організації розвиваються швидше інших і роблять свою справу краще, ніж інші. Керівник повинен знати, на якому етапі розвитку знаходиться організація, і оцінювати, наскільки прийнятий стиль керівництва відповідає цьому етапу.

Саме тому розповсюджене поняття про життєвий цикл організацій як про передбачувані їх зміни з визначеною послідовністю станів протягом часу. Застосовуючи поняття життєвого циклу, можна побачити: існують виразні етапи, через які проходять організації, і переходи від одного етапу до іншого є передбачуваними, а не випадковими.

На кожній новій стадії розвитку будь яка організація постає перед унікальним набором проблем. Успіх або поразка організації залежить від того, наскільки добре чи погано лідери адресують ці питання, проводять необхідні зміни для здорового переходу з однієї стадії до наступної.

Вести організацію крізь життєвий цикл ані легко, ані очевидно. Методи, успішні на одній стадії, можуть призвести до поразки на наступній. Кожна стадія має свої ризики та камені спотикання, що заважають подальшому розвитку організації або продовженню успіху.

Життєвий цикл має наступний вигляд: зародження і становлення, зростання, коли фірма активно заповнює вибраний нею сегмент ринку, зрілість, коли фірма намагається зберегти наявну частку ринку під своїм контролем і старість, коли фірма швидко втрачає свою частку ринку і витісняється конкурентами. Надалі організація або ліквідується, або вливається у більшу, або розбивається на більш дрібні організації, які залежно від ситуації можуть опинитися на стадії зростання або зрілості (рідше - інших стадіях). Скільки організацій, стільки й різних типів життєвого циклу. Модель життєвих циклів є одним з відомих інструментів, що використовуються для опису процесу розвитку будь-якої економічної системи. На основі моделі життєвих циклів можна проаналізувати окремі фактори, що впливають на організаційну ефективність. Різноманітність видів життєвих циклів дозволяє аналізувати зміни, що відбуваються на різних рівнях управління промисловим підприємством.

Головний висновок, який ми можемо зробити: підприємство - це реально існуюче, але минуле і «смертне» утворення, яке функціонує не просто в часі, але в певних тимчасових рамках. Ці тимчасові рамки можуть «стискатися» і «розтягуватися» залежно від конкретного часового інтервалу (періоду), в якому існує певна фірма (від днів і місяців до десятків і навіть сотень років).

Кожна організація долає кілька стадій розвитку. Завдання менеджерів полягає в тому, щоб знати ці стадії. В іншому випадку, без опори на



правильний діагноз, якщо прийде час вводити зміни, може бути прийнято неправильне рішення.

Таким чином, у життєвому циклі організації чітко виділяються п'ять етапів:

1. Підприємницький етап - період становлення організації, усвідомлення своїх цілей, творчого підйому (цілі двозначні, високий творчий підйом).

2. Етап колегіальності - період швидкого росту організації, усвідомлення своєї місії і формування стратегії розвитку (неформальні комунікації та структура, високі зобов'язання)

3. Етап формалізації діяльності - період стабілізації росту (розвитку) (формалізація ролей, стабілізація структури, акцент на ефективність).

4. Етап реструктуризації - період уповільнення зростання та структурних змін, диференціація товарів (ринків), передбачення нових потреб (прагнення до комплексності, децентралізація, диверсифікованості ринків)

5. Етап спаду - період, що характеризується різким падінням збуту і зниженням прибутку, організація шукає нові можливості та шляхи утримання ринків (висока плінність кадрів, наростання конфліктів, централізація).

Отже, застосування системи контролю і планування діяльності організації на базі системи життєвого циклу організації дозволяє менеджерам організації одержати повне й об'єктивне уявлення про те, які дії необхідні для посилення позицій організації на ринку, які пронеси всередині організації мають негативний характер, а які – позитивний, що загрожує організації в короткостроковій і довгостроковій перспективі.

## **СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ**

1. Ареф'єва О.В., Кондратюк О.І. Стратегічне забезпечення життєвого циклу підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2018. №3. С. 43-49.

2. Степаненко Н.О. Внутрішньофірмове планування діяльності промислових підприємств: Автореф. дис. канд. екон. наук: 08.06.02 / Харківський державний економічний університет. Х., 2016. 21 с.

3. Цветков В.В. Державне управління: основні фактори ефективності (політико-правовий аспект). Х.: Право, 2017. 164 с.

## **УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ СИСТЕМОЮ ЗАКЛАДУ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ**

**Лук'янчикова Дар'я Олександрівна**

*магістрант I курсу групи М-21-11-зМ, спеціальність 073 Менеджмент*

*Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО*

*«Університет менеджмент освіти» НАПН України*

В умовах ринкових відносин в Україні особливого значення набуває практичне застосування сучасних форм управління фінансово-економічними системами, які дозволяють підвищити соціально-економічну ефективність кожного підприємства. Через сучасний кризовий стан економіки взагалі, необхідна розробка нових практичних підходів в менеджменті. Для ефективного управління необхідно використовувати підходи, які всебічно розглядають проблемні питання на підприємстві, з врахуванням внутрішніх та зовнішніх чинників впливу.

Основу управління складають процеси розвитку, визначення їх змісту, які мають бути скоординовані управлінською діяльністю людей. Це означає, що розвиток та організація фінансово-економічної системи підприємства є об'єктом управління, яке розглядається як процес певної діяльності, вид інформаційної взаємодії або як систему принципів і методів впливу на керовану систему. Розглядаючи управління як систему принципів та методів, Герчікова І. Н. та Комарова К. В. вважають, що управління являє собою

«систему ідей, принципів, уявлень, які визначають мету функціонування підприємства, механізм взаємодії суб'єкта та об'єкта управління, характер відносин між окремими ланками його внутрішньої структури, а також необхідний ступінь урахування впливу зовнішнього середовища та розвиток підприємства» [1, с.10, 7, с.276].

Досліджуючи управління фінансово-економічною системою організації, слід зазначити, у чому полягають особливості її управління (менеджменту). У підручнику Л. Н. Павлової це поняття визначається як «система, функціонування якої спрямовано на досягнення загальних цілей управління підприємством» [2, с.16]. У «Словнику-довіднику фінансового менеджера» І. О. Бланка поняття фінансового менеджменту визначається як «...система управління формуванням, розподілом та використанням фінансових ресурсів господарюючого суб'єкта та ефективним обігом його грошових коштів» [3, с.362]. Таке визначення більш детально розкриває предмет управління фінансово-економічною системою підприємства.

Управління фінансово-економічною системою організації – це сукупність принципів, методів, інструментів прийняття та реалізації управлінських рішень з формування, розподілу і використання фінансових ресурсів, регулювання господарської діяльності організації, фінансових потоків, пошуку джерел фінансування з метою забезпечення дотримання інтересів вищого менеджменту та забезпечення виконання цілей організації. Оскільки управління фінансово-економічною системою організації тотожне з поняттям «економіка підприємства», ділове управління, та пов'язане з іншими функціональними напрямками управління і будується на основах фінансового управління, воно прямо чи опосередковано буде впливати на рівень фінансово-економічного стану та відповідно на прийняття управлінських рішень.

Управління фінансово-економічною системою ЗП(ПТ)О – процес трудомісткий, багатокомпонентний та багатогранний, має певні ризики і загрози. Це велика відповідальність, яку можна покласти на освіченого, грамотного, сучасного та впевненого в своїх діях менеджера з практичними

навичками та досвідом.

Заклади професійної (професійно-технічної) освіти здійснюють фінансово-економічну діяльність відповідно до ЗУ «Про освіту» та інших нормативно-правових актів: Конституція України; Податковий кодекс України; Бюджетний кодекс України; щорічні закони про державний бюджет; інші закони, які регулюють фінансову політику держави; нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України, спрямовані на реалізацію фінансової політики; нормативно-правові акти центральних органів виконавчої влади, що стосуються фінансової діяльності; акти органів місцевих рад та місцевих державних адміністрацій.

Управління фінансово-економічною системою закладу професійної освіти ґрунтується на засаді системи планування бюджету на підставі бюджетної програми – систематизованого переліку заходів, спрямованих на досягнення загальної мети, впровадження програм та розподілу ресурсів, виконання яких пропонує та здійснює розпорядник бюджетних коштів відповідно до покладених функцій. Вона містить основні етапи:

1) стратегічне планування – визначення та прогнозування довгої і середньострокових цілей, для досягнення яких необхідно спрямувати увагу Уряду, та розробка стратегічних заходів для реалізації цих цілей.

2) формування програм – розробка, аналіз і відбір програм, які необхідно реалізувати для досягнення цілей, визначених на етапі стратегічного планування в програмних і прогнозних документах.

3) складання бюджету – визначення та аналіз ресурсів, необхідних для реалізації програми, досягнення поставлених цілей, оцінювання очікуваних результатів. Обсяг видатків на відповідну бюджетну програму визначається, виходячи з результату роботи головного розпорядника у минулих та поточних роках, оцінки плану його діяльності на коротко та середньостроковий період щодо відповідності програмним прогнозним документам Уряду, очікуваних результатів реалізації програми на плановий та наступні роки, та граничного обсягу видатків головного розпорядника, доведеного Міністерством фінансів України.

До повноважень керівника із здійснення управління фінансово-економічною системою училища входять розподільна, виробнича, стимулююча, регулююча, плануюча, організаційна, забезпечуюча, контрольна функції.

Основні проблеми, які виникають в управлінні фінансово-економічною системою закладу, що впливають на результати діяльності закладу є: недостатнє наповнення спецфонду, зниження контингенту учнів та їх працевлаштування після випуску.

Для усунення проблем керівнику закладу пропонується провести заходи з:

1. розширити джерела наповнення спецфонду за рахунок збільшення переліку освітніх послуг;

2. укласти договори з крупними замовниками робітничих кадрів щодо працевлаштування здобувачів освіти на виробничу практику з наданням можливості виконання певних робіт (послуг) та нарахуванням відповідної заробітної плати;

3. залучити випускників ЗЗСО регіону та області для збільшення контингенту здобувачів освіти;

4. застосувати маркетингові заходи для поширення серед населення та підприємств інформації про виготовлення продукції та надання послуг для них;

5. участь у проектах громадських організацій та отримання відповідних грантів на розвиток закладу;

6. активувізувати роботу з благодійними фондами з метою взаємовигідної співпраці.

Такі управлінські рішення вплинуть на створення нових форм діяльності училища, економічно виправданим буде нарощування виробничого потенціалу закладу, яке характеризується приростом кількості кваліфікованих робітників, супроводжується їх якісною підготовкою та укріплює позитивний імідж сучасного закладу професійної освіти.

## **СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ**

1.Павлова Л.Н. Фінансовий менеджмент. Изд. 2-е. К.: Юнити-Дана, 2017 р.

269 с.

2. Хвесик М. А. Антикризове управління економічною безпекою в умовах викликів фінансово-економічної глобалізації (державний і регіональний виміри): монографія НАН України, Рада по вивч. продукт. сил України. Донецьк: Юго-Восток, 2019. 324 с.

3. Чернявський А. Д. Антикризове управління підприємством: навч. посіб. Київ: МАУП, 2018. 256 с.

## **ОРГАНІЗАЦІЯ ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ ЗАКЛАДУ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ**

**Лук'янчикова Єлизавета Олександрівна**

*магістрант I курсу групи М-21-11-зМ, спеціальність 073 Менеджмент  
Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО  
«Університет менеджмент освіти» НАПН України*

Організація фінансового планування закладу професійно-технічної освіти являє собою процес створення фінансових відносин і обґрунтованого формування та розподілу фінансових ресурсів на певний часовий період. П(ПТ)О є суб'єктом фінансового планування, уповноваженим на його здійснення; об'єктами планування є фінансові ресурси та фінансові відносини закладу професійної освіти.

Метою організації фінансового планування в закладі профосвіти є забезпечення формування умов реалізації фінансової політики та досягнення стратегічних цілей. Завданнями організації планування є:

- визначення обсягу фінансових ресурсів з урахуванням доступу до кожного їх джерела на певний період часу;
- визначення напрямів витрачання фінансових ресурсів на певний період часу з урахуванням мети і завдань стратегічного менеджменту закладу;
- створення умов результативності освітньої діяльності, ефективності

реалізації окремих заходів, програм, проєктів, грантів;

- забезпечення можливості фінансового укріплення закладу.

Ці завдання вирішуються в процесі здійснення поточного планування (на рік, квартал).

Слід зауважити, що організація фінансового планування в П(ПТ)О завжди ведеться з урахуванням статутної діяльності та специфіки закладу, обмеження в кількості фінансів і включає в себе кілька рівнів.

Фінансове планування є важливою складовою процесу управління фінансами закладу профосвіти. Та обставина, що державний некомерційний заклад за чинним законодавством не має на меті діяльності одержання прибутку і розподіл її між учасниками, засновниками або членами, не означає, що в ЗП(ПТ)О не повинні планувати формування і розподіл своїх фінансових ресурсів.

Головним стратегічним документом фінансового планування закладу є План розвитку закладу на 5 років. До складу цього документу входять як текстові блоки, в яких прописані цілі та завдання на 5 років, так і цифрові показники, які були заплановані на основі річних Кошторисів.

До недоліків організації фінансового планування закладу варто віднести:

- недостатнє використання статистичних методів;
- планування тільки на основі абсолютних показників;
- відсутність аналізу причин недосягнення планових значень;
- відсутність чітко встановлених планових документів цільових показників діяльності;
- занадто укрупнене планування обсягів доходів і витрат;
- прогалини в організації контролю за виконанням планів.

В цілому, підводячи підсумки щодо організації фінансового планування закладу можна відмітити, що воно ґрунтується на сукупності норм і нормативів. Для забезпечення економії всіх видів ресурсів норми і нормативи є комплексними і зіставними, обґрунтованими законодавчо. Принципами планування в закладі є принцип єдності, безперервності, точності, участі,



обґрунтування, та ефективності, регламентації. Планування містить визначення цілей і конкретизацію завдань діяльності та розвитку закладу в плановому періоді, для досягнення та отримання бажаних кінцевих результатів.

Для вдосконалення фінансового менеджменту в закладі необхідно розробити безпосередньо систему фінансового контролінгу, як функції, що підвищує організацію фінансового планування. Основними цілями та завданнями такої системи якої мають бути наступні етапи:

- визначення об'єктів фінансового контролінгу,
- визначення його способів і засобів,
- формування системи ключових показників,
- побудова системи моніторингу.

Організація фінансового планування в закладі професійної освіти – це з запорука ефективного й результативного використання бюджетних коштів, скорочення другорядних видатків, сприяє економії та раціональному цільовому використанню фінансових ресурсів у плановому періоді.

До процесів організації фінансового планування в закладі включено:

- організація поточного фінансового планування – процес визначення майбутніх надходжень закладу, напрямів витрат грошових коштів та обґрунтування заходів щодо забезпечення платоспроможності, дохідності та фінансової стійкості.

- бюджетування – процес планування діяльності підприємства, його структурних підрозділів методом розробки системи взаємопов'язаних бюджетів та встановлення всіх видів фінансових витрат, джерел їх покриття і очікуваних результатів.

Оперативне фінансове планування в закладі професійно-технічної освіти можна розглядати як процес синхронізації у часі грошових надходжень та витрат, визначення послідовності здійснення всіх розрахунків та розробки заходів щодо запобігання відхилень від графіку надходжень і платежів.

Фінансове планування в училищі здійснюється згідно принципів повноти, обґрунтованості, гнучкості, реальності та економічності.

До основних методів в організації фінансового планування в закладі можна віднести балансовий метод, нормативний метод; крім зазначених використовується метод обчислення багатоваріантних розрахунків (розрахунково-аналітичний).

Фінансовим планом закладу є Кошторис, який відображає обсяги надходжень і спрямування коштів у планованому році з метою забезпечення потреб діяльності та розвитку закладу, виконання його зобов'язань, в тому числі й щодо сплати податків та обов'язкових платежів.

В закладі створена єдина організаційна система створення фінансових планів, які розробляють відповідальні особи – плановий баланс, баланс доходів і витрат, план грошових надходжень, платіжний календар.

В училищі контроль за організацією фінансового планування здійснює керівник спільно з головним бухгалтером, а основну увагу зосереджено на своєчасному використанні грошових надходжень.

За рахунок застосування наступних заходів, а саме:

- використання прикладної програми Excell;
- використання детального платіжного календаря;
- детальний аналіз за операційними блоками.

Так, впровадження запропонованих заходів поглибить та структурує ділянки контролю, надасть можливість раціонально розподіляти і використовувати ресурси, оптимізувати витрати, підвищити якість та оперативність прийняття управлінських рішень. Найголовніше, буде підвищено якість системи фінансового планування в закладі, що і є основною метою його організації.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Тешева, Л.В., Хохлов, М.П. & Петрова, І.М. (2018) Роль фінансового планування у сучасних умовах господарювання. *Глобальні та національні проблеми економіки*, (23), 314-320.

2. Щербань, О.Д. (2017) Види та методи фінансового планування на підприємстві. Young, (6).

3. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. / [Васьківська К. В., Сич О. А.] . – Львів : «ГАЛИЧ-ПРЕС», 2017. – 236 с.

## **ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМ КОНТРОЛЮ ТА МОНІТОРИНГУ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕРСОНАЛУ ОРГАНІЗАЦІЇ**

**Медвідь Олена Леонідівна,**

*магістрант I курсу групи М-21-11-зМ спеціальність 073 Менеджмент*

*Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти*

*ДЗВО «Університет менеджмент освіти» НАПН України*

В сучасних умовах, коли зміни в житті суспільства і освітніх установ відбуваються значно швидше, особлива роль приділяється управлінському майстерності, яке є найбільш важливою ланкою в загальній системі управління освітньою установою. Це обумовлено зростаючою роллю особистості працівника, знанням його мотиваційних установок, умінням їх формувати і направляти відповідно до завдань, що стоять перед освітніми установами.

Від професійних умінь керівника, його здібностей оперативно приймати рішення, здібностей націлювати колектив на безперервний розвиток, творчий ріст, залежить успішність розвитку закладу та його соціальний статус.

Соціально-економічна криза української освіти відбивається в першу чергу на кадрах цих установ. Масовий відтік молодих і перспективних фахівців в інші сфери, загальне старіння персоналу вимагають актуалізації основних ресурсів управління освітніми організаціями.

Управління - цілеспрямована діяльність людини, за допомогою якої він упорядковує і підпорядковує своїм інтересам елементи зовнішнього середовища - суспільства, живої і неживої природи, техніки. Вона включає в

себе розробку концепції і стратегії кадрової політики, принципів і методів управління персоналом.

Персонал - це основний (штатний) склад працівників організації.

Управління має об'єкт і суб'єкт.

Елементи, на які спрямована ця діяльність - об'єкт управління (персонал).

Управлінська праця відноситься до категорії розумової праці, його складність обумовлюється кількома обставинами:

- масштабами, кількістю і структурою розв'язуваних проблем.

- ступенем новизни прийнятих рішень.

- ступенем оперативності, самостійності, відповідальності, ризикованості рішень, які необхідно приймати.

Процес управління здійснюється відповідно до певних правил. Наприклад: науковість у поєднанні з елементами мистецтва. Крім глибоких знань від керівника вимагається досвід, володіння мистецтвом міжособистісного спілкування, вміння знаходити вихід з безвихідних ситуацій.

Кадрова політика - це цілеспрямована діяльність по створенню трудового колективу, який найкращим чином сприяв би поєднанню цілей організації та її працівників.

Головним об'єктом кадрової політики підприємства є - персонал (кадри). Кадри - це головний і вирішальний фактор організації. Від кваліфікації працівників, їх професійної підготовки, ділових якостей значною мірою залежить ефективність роботи організації.

Мета кадрової політики - створити згуртовану, відповідальну, високорозвинену і високопродуктивну робочу силу.

Кадрова політика повинна створювати не тільки сприятливі умови праці, а й забезпечувати можливість просування по службі і необхідну ступінь впевненості в завтрашньому дні.

Тому, основним завданням кадрової політики є забезпечення у повсякденній кадровій роботі, врахування інтересів всіх категорій працівників і соціальних груп трудового колективу.

Кадрова стратегія об'єднує різні форми кадрової роботи, стиль її проведення. Під системою управління ми розуміємо сукупність скоординованих, взаємопов'язаних між собою заходів, спрямованих на досягнення значимої мети організації.

Система управління персоналом включає ряд стадій: формування, використання, стабілізацію управління .

Відхилення чисельності персоналу в меншу або більшу сторону впливає на рівень трудового потенціалу. Це означає, що як дефіцит, так і надлишок персоналу однаково негативно впливають на трудовий потенціал.

Так, нестача персоналу призводить до надмірного навантаження на працівників, а зміст зайвої чисельності веде до недовикористання їх індивідуального потенціалу.

На основі проведеного в роботі дослідження були вирішені такі завдання:

- Вивчено зміст і значення управління персоналом, визначено мету і завдання ДНЗ, виділені функції технології, розглянута система управління персоналом та кадрова політика організації;

- Розглянуто поняття та види конфлікту, а також проаналізовано методи управління конфліктами.

- Проаналізовано теоретичні аспекти адаптації, оцінені етапи, методи та програми адаптації, розглянуто особливості управління системою адаптації в освітньому закладі.

- Розглянуто основні завдання та теорії мотивації персоналу до праці, а також вивчено причини пасивності працівника.

- Вивчено елементи атестації персоналу в освітній установі.

Таким чином, мета роботи через реалізацію поставлених завдань виконана.

Роль управління не в тому, щоб стояти на вершині піраміди і контролювати людей, а в тому, щоб надихати їх, надавати їм нові сили. Такий повинен бути девіз ефективного управління в сучасному суспільстві.

Однак, ці методи занадто однобічні і приблизні для того, щоб зроблені з їх допомогою оцінки застосовувалися для цілей розвитку персоналу і т.п.

Атестаційні процедури передбачають індивідуальне обговорення підсумків оцінки з підлеглим, який засвідчує це підписом, а також може зафіксувати незгоду з висновками начальника й особливі обставини, що вплинули на результати праці.

Рішення атестаційної комісії оформляється протоколом, який підписується головою, заступником голови та членами атестаційної комісії, які брали участь у голосуванні.

### **СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ**

1. Аллін О.Н., Сальникова Н.І. Кадри для ефективного бізнесу. Підбір та мотивація персоналу. .: Генеза, 2018. 248с.
2. Блінов А.О., Василевська О.В. Мистецтво управління персоналом: Навчальний посібник для економічних коледжів та вузів. .: Гела, 2019. 411 с.
4. Гришко Н.І. Управління персоналом: Навчально-практичний посібник.н .: БГЕУ, 2019.-93с.
- 5.Дорошенко Л.С. Управління трудовими ресурсами. К .: МАУП, 2017.
6. Іванова С. Мистецтво підбору персоналу: Як оцінити людину за годину. 3-е изд. .: Альпіна Бізнес Бук, 2018. 160с.
- 7.Кінан К. Ефективне управління / К. Кінан; (Пер. з англ. А.А. Хлопецького). .: Ексмо, 2017. 80с. (Менеджмент на долоні).
9. Маренков Н.Л., Косаренко М.М. Управління персоналом організації: Навчальний посібник для вищих навчальних закладів. .: Академічний Проект; Трікста, 2017. 464с. («Gaudeamus»).
10. Малу П.А., Меліхов Ю.Є. Управління персоналом. ., 2015.
12. Настільна книга завідуючої / авт. - Сост.Н.Ю. Честнова. Вид. 5-е К.: Фенікс, 2016. 672с.

# ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ВНУТРІШНІМИ ТА ЗОВНІШНІМИ ПРОЦЕСАМИ В ОРГАНІЗАЦІЇ

**Перехожук Наталія Михайлівна**

*магістрант I курсу групи М-21-11-зМ, 073 Менеджмент (УНЗ)*

*Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти*

*ДЗВО «УМО» НАПН України*

В сучасних суспільно-економічних умовах управління зовнішніми та внутрішніми процесами займає важливе місце в діяльності підприємства. В сьогоденних умовах для посилення діяльності підприємства на конкурентному ринку необхідно впроваджувати сучасні технології в системі управління зовнішніми та внутрішніми процесами, які забезпечують ефективну діяльність підприємства.

У процесах менеджменту відбувається відокремлення системи і, отже, виникає умовний поділ її на зовнішнє та внутрішнє середовище. Але якщо це так, то менеджмент можна розглядати у двох видах управління внутрішніми процесами та управління зовнішніми процесами. Можна це назвати інтраменеджментом (управління внутрішніми процесами на підприємстві) та інфраменеджментом (управління зовнішніми процесами).

Метою даної наукової роботи є дослідження та виявлення основних складових в системі управління зовнішніми та внутрішніми процесами на підприємстві ТОВ «Епіцентр» та формування оцінки на основі аналізу діючої системи. Виходячи з поставленої мети в даній роботі, до виконання впливають наступні завдання: розглянути особливості управління внутрішніми процесами на підприємстві; визначити характеристику основних елементів управління зовнішніми процесами в діяльності підприємства; висвітлити організаційно-економічну характеристику підприємства ТОВ «Епіцентр»; охарактеризувати зовнішнє та внутрішнє середовища підприємства ТОВ «Епіцентр»; проаналізувати діючу систему управління внутрішніми та зовнішніми процесами на підприємстві ТОВ «Епіцентр»; описати зарубіжний досвід



вдосконалення системи управління внутрішніми та зовнішніми процесами на підприємстві ТОВ «Епіцентр»; розробити рекомендації вдосконалення системи управління внутрішніми та зовнішніми процесами на підприємстві ТОВ «Епіцентр».

В основу методології даного наукового дослідження покладено методи аналізу і синтезу за допомогою якого нами було проведено ознайомлення з теоретичною частиною та висвітлення основних понять про об'єкт.

Метод статистики нами був використаний в другому розділі, для проведення статистичного аналізу фінансових показників діяльності підприємства ТОВ «Епіцентр» та виявлення основних елементів управління зовнішніми та внутрішніми процесами на підприємстві ТОВ «Епіцентр».

Організаційний зріз включає: комунікаційні процеси; організаційні структури; норми, правила, процедури; розподіл прав та відповідальності; ієрархію підпорядкування. У виробничий зріз входять: виготовлення продукту, постачання та ведення складського господарства; обслуговування технологічного парку; здійснення досліджень та розробок. Маркетинговий зріз внутрішнього середовища організації охоплює ті процеси, які пов'язані з реалізацією продукції.

Це стратегія продукту; стратегія ціноутворення; стратегія просування товару над ринком; вибір ринків збуту та систем розподілу. Фінансовий зріз включає у собі процеси, пов'язані із забезпеченням ефективного використання та руху коштів у організації. Зокрема, це підтримка ліквідності та забезпечення прибутковості, створення інвестиційних можливостей тощо. Внутрішнє середовище як би повністю пронизується організаційною культурою, яка так само, як перераховані вище зрізи, повинна піддаватися найсерйознішому вивченню в процесі аналізу внутрішнього середовища організації (підприємства).

Виділені зрізи внутрішнього середовища підприємства дозволяють зробити висновок про те, що сучасні економічні системи в цілому є симбіозом трьох підсистем – виробничо-технологічної, управлінської та трансакційної:

Виробничо-технологічна підсистема визначається безліччю переділів, що здійснюють перетворення ресурсів на продукт чи послугу.

Менеджерський тип управління спирається те що, що фірма є коаліцію груп за інтересами акціонери, наймані працівники, постачальники, споживачі і навіть широка публіка, що у сферу діяльності фірми. Відмінною особливістю менеджменту як носія управлінських функцій є координація або навіть гармонізація інтересів та можливостей груп, що становлять фірму. Обростаючи санкціонованими правовими формами реалізації підприємницьких функцій, механізмами, що виникають у тих внутріфірменних і міжфірменних відносин, фірми стають, власне, джерелами інституційного розвитку.

Реалізованість прийнятих управлінських рішень залежить від цього, якою мірою у яких враховані чинники, що впливають реакції учасників, зачіпаних цими рішеннями. Ці фактори пов'язані зі сприйняттям учасниками своїх прав та здатності досягати задовільних для себе результатів у різних аспектах діяльності підприємства.

Тому менеджеру завжди доводиться виконувати також адміністративні функції – він повинен керувати роботою наявних виробничих потужностей. А адміністратор повинен координувати рух та використання ресурсів, враховуючи при цьому що віддача від задіяних ресурсів залежить від виконавців робіт. Сучасне управління передбачає встановлення правильного балансу між обома типами управління.

Трансакційна конфігурація. Інституційна економіка досліджує структурні та нормативні фактори, які визначають законні та допустимі форми індивідуальних та групових дій, а також суспільно прийнятні межі прямування приватним та груповим інтересам. Вона зайнята виявленням інституційної оболонки, у межах якої може бути досягнуто задовільного примирення конфлікту інтересів груп та індивідів усередині підприємства, без чого неможливі жодні економічні процеси та дії.

Якщо спробувати визначити найпростіший, не розкладається далі рівень колективного впливу, тобто. його одиницю, це буде трансакція (Commons,

1986). Самостійне ділове підприємство економічно існує у всіх своїх транзакціях, які пов'язують його з усіма контрагентами та утворюють простір його економічного існування.

Тому перед підприємством завжди стоїть проблема збереження транзакційної конфігурації, яка забезпечувала б підтримку вигідних для нього транзакцій (діючих та очікуваних), які становлять його бізнес у певних кількісних та якісних вимірах. Збереження сприятливої транзакційної конфігурації або її перегляд під впливом внутрішніх та зовнішніх змін вимагають від управління постійної готовності вживати своєчасних заходів на користь підтримки підприємством відповідності своєму призначенню.

Таким чином, при управлінні внутрішніми процесами потрібно мати на увазі, що функціонування підприємства та його потенціал адаптації до середовища залежать від стану його трьох підсистем: інституційної оболонки, управління та виробничо-технологічної підсистеми. Під станом кожної підсистеми розуміються характеристики виконання профільних для неї процесів, а також характеристики непрофільних, що відображають вибір іншими підсистемами інструментів виконання ними своїх завдань та використовуваних для цього засобів. Ці інструменти та засоби повинні бути узгоджені з характеристиками профільних процесів підсистеми, що розглядається.

Висновки. Отже, на основі проведеного нами дослідження в даній курсовій роботі, попередньо проаналізувавши весь вище викладений матеріал, ми можемо зробити наступні висновки:

1. У процесах менеджменту відбувається відокремлення системи і, отже, виникає умовний поділ її на зовнішнє та внутрішнє середовище. Але якщо це так, то менеджмент можна розглядати у двох видах управління внутрішніми процесами та управління зовнішніми процесами. Можна це назвати інтраменеджментом (управління внутрішніми процесами на підприємстві) та інфраменеджментом (управління зовнішніми процесами).

Менеджерський тип управління спирається те що, що фірма є коаліцію груп за інтересами акціонери, наймані працівники, постачальники, споживачі і навіть широка публіка, що у сферу діяльності фірми. Відмінною особливістю менеджменту як носія управлінських функцій є координація або навіть гармонізація інтересів та можливостей груп, що становлять фірму. Обростаючи санкціонованими правовими формами реалізації підприємницьких функцій, механізмами, що виникають у тих внутріфирменних і межфирменних відносин, фірми стають, власне, джерелами інституційного розвитку

Нами було визначено, що інфраменеджмент має як позитивні характеристики – створення іміджу організації, просування товару над ринком, протидія конкуруючим організаціям, і негативні – підкуп чиновників, економічний шпигунство, підключення до чужої комп'ютерної мережі

2. Гіпермаркет «Епіцентр» розміщений у місті Хмельницький за адресою вул. Зарічанська 11/4. Досить вигідне місцезнаходження за транспортними шляхами, поруч розташований ТЦ «Оазис». Різновид товару задовольнить потреби споживачів різного вікового і соціального стану на усі товари є відповідні документи, як і засвідчують якість товару.

Отже, підприємство наростило валюту балансу, що свідчить про розширення його фінансових та майнових можливостей (рис. 2.4). Фінансування діяльності ТОВ «Епіцентр» здійснюється за рахунок власних та позикових коштів. Власний капітал підприємства збільшився на кінець 2019 року 13,6 %, а на кінець 2020 року ще додатково на (+7,8%). При цьому позиковий капітал зменшився на кінець 2019 року на 186533 тис. грн, або 67,2 %, а на кінець 2020 року – ще додатково на 186533 тис. грн, або на 2,8 %.

Управління зовнішніми та внутрішніми процесами на підприємстві ТОВ «Епіцентр» займає важливе місце в діяльності підприємства в цілому, до даної системи входять основні елементи функціонування підприємства та його управління, до процесів внутрішніх на підприємстві слід віднести управління логістичною діяльністю, економічною безпекою, управління персоналом, що стосується управління зовнішніми процесами, то до них слід віднести

управління конкурентоспроможності підприємства, діяльності на ринку продажів, ціноутворення та просування товарів.

3. Провівши детальний аналіз управління зовнішніми та внутрішніми процесами на підприємстві ТОВ «Епіцентр», нами було визначено основні елементи даного процесу управління економічною безпекою підприємства, логістичною діяльністю, конкурентоспроможністю, ціноутворенням, тобто основними елементами зовнішнього та внутрішнього функціонування підприємства. Тому на основі проведеного нами аналізу в другому розділі, нами запропоновано та розроблено практичні рекомендації для вдосконалення управління зовнішніми та внутрішніми процесами на підприємстві ТОВ «Епіцентр».

### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дармограй О. О. Вдосконалення стилю державно-управлінської діяльності на основі використання основних підходів теорії лідерства. *Економіка і держава* : міжнар. наук.-практ. журн. 2018. №11. С. 90-93.

2. Запужляк І.Б., Зелінська Г.О., Побігун С.А. Підходи, методи та інструменти управління змінами в системі управління зовнішніми та внутрішніми процесами підприємства. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. Вип. 23. С. 204–209.

3. «Менеджмент організацій»: навчальний посібник для студентів-магістрів галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 073 «Менеджмент» спеціалізації «Менеджмент і бізнес-адміністрування» / Укладачі: Л.Є. Довгань, І.П. Малик, Г.А. Мохонько, М.В. Шкробот. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2017. 271 с.

4. Крисько Ж.Л. Адаптація підприємства до змін зовнішнього середовища через механізм реструктуризації. *Галицький економічний вісник*. 2019. № 2. С. 38-42.

## ПІДПРИЄМСТВО ЯК ВІДКРИТА СИСТЕМА: ЙОГО СУТЬ ТА ФУНКЦІЇ

**Ходаківська Аліна Олександрівна,**

*магістрант I курсу групи М-21-11-Зм, Спеціальність 073 Менеджмент*

*Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО*

*«Університет менеджмент освіти НАПН України»*

У сучасних умовах господарювання центром економічної діяльності стає підприємництво. Метою даної роботи є вивчення поняття підприємництва як відкритої системи.

Відповідно до ст. 6 гл. 7 Господарського кодексу України, підприємство є самостійним суб'єктом господарювання, створеним компетентним органом державної влади або органом місцевого самоврядування, або іншими суб'єктами для задоволення суспільних та особистих потреб шляхом систематичного здійснення виробничої, науково-дослідної, торговельної, іншої господарської діяльності [2].

Наразі усе більшої популярності набуває концепція підприємства як «відкритої» матеріально-речової та соціально-економічної системи.

Підприємство є відкритою матеріально-речовою системою, оскільки його діяльність можна описати за допомогою моделі «вхід-вихід». На «вході» підприємства є всі види матеріальних і нематеріальних ресурсів, а на «виході» – товари, послуги тощо. «Вхідні» та «вихідні» потоки поєднують підприємство з відповідними ринками [1, с. 29].

Підприємство як економічна система являє собою відокремлену в результаті суспільного поділу праці частину виробничого чи господарського процесу, здатну самостійно або у взаємодії з іншими системами задовольнити ті чи інші потреби потенційних споживачів за допомогою вироблення цією системою товарів чи послуг [5, с. 22].

З соціального погляду підприємство – це соціально-економічна підсистема суспільства, завдяки якій здійснюється взаємодія та узгодження суспільних, колективних та особистих соціальних та економічних інтересів [1, с. 30].

Сучасне підприємство – це складна відкрита виробничо-господарська і соціальна система, яка:

- складається із взаємозалежних частин, діяльність яких впливає на кінцевий результат виробництва;

- взаємодіє із зовнішнім оточенням, з якого в систему надходять необхідні для виробничої діяльності фактори виробництва (входи) та в якому реалізуються і використовуються результати виробництва (виходи) - продукція, роботи, послуги;

- здійснює діяльність, спрямовану на задоволення потреб суспільства;

- має властивості, що притаманні складним відкритим цілеспрямованим системам: здійснює певні процеси протягом життєвого циклу продукції; реагує на зміну зовнішнього оточення і самостійно забезпечує свій розвиток; має характерне для складних систем поєднання властивостей цілісності та відокремленості, які певним чином впливають на її функціонування та розвиток [4, с. 22].

До особливостей підприємства як системи можна віднести:

- відкритий характер відносно зовнішнього середовища, де на мікрорівні – це конкуренти, споживачі, постачальники, на макрорівні – це нормативно-правова база, стан економіки регіону, країни, світу;

- динамізм, як здатність до розвитку, який у свою чергу визначається якісними перетвореннями;

- ієрархічність – що показує побудову вертикальних зв'язків між елементами системи, від складніших систем, підсистем до простіших компонентів тощо;



- стійкість – як спроможність системи відновлювати стан рівноваги після внутрішніх або зовнішніх збурень;
- саморегулювання – як здатність підприємства адаптуватися до змін, що відбуваються в зовнішньому середовищі;
- самоорганізація – як спроможність системи переходити на новий етап розвитку, і в більшій мірі проявляти здатності протистояти впливу зовнішнього середовища та адаптуватися до нових умов, змінюючи, перебудовуючи при цьому свою структуру і зберігаючи стійкість [5, с. 9].

З питань систематизації функцій підприємства серед науковців наразі не має узгодженості.

Діяльність будь-якого підприємства в ринкових відносинах підпорядкована реалізації основної виробничої функції – створенню максимуму товарів чи послуг для задоволення потреб суспільства за найменших витрат виробництва. Для її здійснення підприємство розгортає діяльність у різних сферах, виконуючи в кожній специфічні функції: виробничу, соціальну, економічну, зовнішньо-економічну [3].

С. Рогач, Н. Суліма, Л. Степасюк до основних функцій підприємства відносять: виготовлення продукції; матеріально-технічне забезпечення; організацію виробництва; управління персоналом; продаж та після продажний сервіс; сплату обов'язкових платежів до бюджету [4, с. 38]. Пропонований поділ є певною мірою обмеженим.

Досить ґрунтовним є підхід Д. Райко, який групує соціально-економічні функції підприємства наступним чином:

- інформаційно-правова функція (інформаційне забезпечення, юридичне забезпечення),
- виробнича функція (економічна, техніко-технологічна, інноваційно-інвестиційна),
- маркетинг-менеджмент (управлінська, ринкова),

– соціальна відповідальність (соціальна, енергетичне забезпечення, охорона навколишнього середовища) [6].

Таким чином, підприємство – це складна відкрита матеріально-речова та соціально-економічна система, що складається із взаємозалежних частин, має відкритий характер відносно зовнішнього середовища, здійснює діяльність, спрямовану на задоволення потреб суспільства, має певні адаптивні властивості. Серед основних функцій підприємства можна виділити: ринкову, виробничу, соціальну, економічну, інформаційну.

*Перспективи подальшого дослідження.* Однією з особливостей підприємства як системи визначено відкритий характер відносно зовнішнього середовища. Підприємству необхідно постійно проводити моніторинг змін у зовнішньому середовищі і вчасно виявляти причини та фактори, здатні викликати як негативні, так і позитивні зміни конкурентного стану підприємства. Відповідно, у подальшому необхідно визначити елементи, умови та фактори зовнішнього середовища, що впливають на функціонування та ефективність діяльності підприємства.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бойчик І. М. Економіка підприємства: підручник. К.: Кондор, 2016. 378 с.
2. Господарський кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
3. Гуторова О. О. Менеджмент організації : навч. посібник. Х.: ХНАУ, 2017. 267 с
4. Економіка підприємства : навч. посібник / С. М. Рогач, Н. М. Суліма, Л. М. Степасюк та ін. – 2-ге вид. К.: ЦП «КОМПРИНТ», 2018. 392 с.
5. Кравченко М. О. Системний менеджмент: конспект лекцій : навч. посіб. К.: КПІ ім. І. Сікорського, 2021. 112 с. URL: [https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/46469/1/Systemnyi\\_menedzhment\\_KL.pdf](https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/46469/1/Systemnyi_menedzhment_KL.pdf)

6. Райко Д. В., Подрез О. І. Формування інструментів управління промисловими підприємствами за теоретичним і функціональним підходами. *Бізнес Інформ.* 2018. № 3. С. 386-393. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf\\_2018\\_3\\_63](http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2018_3_63)

7.

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ  
ДЗВО «УНІВЕРСИТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ»  
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ НЕПЕРЕРВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ  
КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ ПСИХОЛОГІЇ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ



КАФЕДРА  
ПЕДАГОГІКИ,  
ПСИХОЛОГІЇ  
ТА МЕНЕДЖМЕНТУ

## СОЦІАЛЬНО-ОСВІТНІ ДОМІНАНТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СУЧАСНОГО КОМПЕТЕНТНОГО ФАХІВЦЯ

Матеріали

Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції  
(19 травня 2022 року, м. Біла Церква)

*Упорядкування, макетування та дизайн*

Кулішов Володимир Сергійович

Лукіянчук Алла Миколаївна

Рудич Оксана Олександрівна